

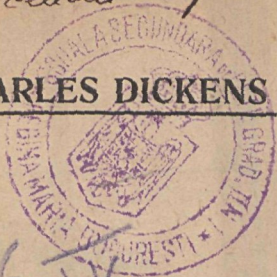
11 2000

Biblioteca Liceului de Fete

Regina Maria

Bucuresti.

Febr. 1930.

614

DAVID COPPERFIELD

Zorile unor zile mai bune

II

TRADUCERE

DE

V. DEMETRIUS

Controlată după textul englez. Th. Eucharis

1826

CULTURA ROMÂNEASCĂ
Institut de Editură Arte Grafice și Confecțiuni din hârtie
BUCUREȘTI, — Str. PITAGORA, 16—18

1956

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITĂȚII
BUCUREȘTI
Cota 204307 Subst
Inventar 148449

204307

Charles Dickens

B.C.U. "Carol I" Bucuresti

C148449

Zorile unor zile mai bune

CAPITOLUL XX

La Steerforth

Când servitoarea ciocăni la uşe ,a doua zi dimineaţa, la ora opt, ca să mă anunţe că apa pentru ras mă aşteaptă, m'am înroşit în patul meu. Bănuiala că servitoarea răsese de mine, oferindu-mi apă de bărbiereală, mă urmări toată vremea toaletei mele şi mă făcu, sunt sigur, să am aerul umil al unui vinovat, când am întâlnit-o pe scară, coborând la dejun. Eram aşa de amărât că tot băeţandru sunt încât mi-a venit foarte greu să trec pe lângă ea. Auzind-o măturând scara, am stat lipit de fereastră, uitându-mă la statuia regelui Carol călare, deşi statuia aceea nu avea nimic regal, împresurată precum era de o sumedenie de brişti sub o bură de ploaie şi pe o ceaţă groasă. Chelnerul mă scoase din încurcătură, vestindu-mă că d. Steerforth mă aşteaptă.

L'am găsit, nu în sala comună, ci într'un drăguţ salonaş cu perdele roşii şi cu covor turcesc. Focul ardea vesel şi un dejun substanţial era servit pe o masă acoperită cu o pânzătură albă.

Camera, focul, Steerforth şi toate celelalte se oglindeau drăgălaş în mica oglindă ovală, aşezată de-asupra bufetului. Eram la început stânjenit, căci Steerforth era aşa de elegant, aşa de sigur de el, mă întrecea atât de mult în toate (şi în

vârstă, firește), că fu nevoie de toată grația sa, ca să ies din strâmtoare. El izbuti totuși, și nu mă mai puteam sătura, admirând schimbarea ce se săvârșise la „Crucea de Aur”, când comparam starea tristă în care eram cufundat în ajun, cu masa și tot ce mă impresura acum. Cât despre familiaritatea chelnerului, nici nu mai era vorba. Ne servea, așa putea spune, ca un pocăit care și-a pus sacul cu cenușe pe cap.

— Acum, Copperfield, îmi vorbi Steerforth când furăm singuri, așa vrea să știu ce faci, unde te duci, tot ce te privește. Mi se pare că-mi aparții.

M'am înroșit de plăcere, văzând cât interes îmi poartă încă și i-am spus gândul mătușii-mi, când mă pornise la acea călătorie.

— Fiindcă nu ești grăbit, zise Steerforth, vino cu mine la Highgate. Să stai o zi două la noi. Măică-mea are să-ți placă — ea e mândră de mine și se cam întrece, dar trece-i cu vederea și o să-i placă și tu ei.

— Așa vrea să fiu într'adevăr sigur de asta, precum ai gentilețea s'o spui, am răspuns surâzând.

— O! toți cei cari mă iubesc au asupra sa drepturi, pe care ea le recunoaște îndată.

— Atunci mă aștept să-i fiu foarte plăcut, zisei.

— Fii sigur! făcu Steerforth, vino de încercă. Să mergem să vedem curiozitățile orașului, un ceas, două. N'ai totdeauna norocul să le arăți unui inocent ca tine, Copperfield; și-apoi vom lua diligența spre Highgate.

Credeam că visez. Mă temeam că mă voi deștepta în camera cu numărul patruzeci și patru, că o să prânzesc singur la o masă în sufrageria comună, servit de un obraznic. După ce i-am scris mătușii și-am înștiințat-o că am întâlnit pe fostul meu camarad, atât de admirat și că am fost poftit de el, ne-am urcat într'o birje, ca să vedem o panoramă și alte spectacole curioase. Am dat o raită prin muzeu și m'am minunat văzând câte lucruri deosebite știe Steerforth și cum nu se trufea de loc cu știința sa.

— Vei primi distincțiuni, la examenele universitare. Steerforth, i-am spus eu dacă nu le-ai și primit, iar colegii tăi au de ce să fie mândri de tine.

— Eu, să trec un examen strălucit! strigă dânsul. Nu, nu dragă Mărgărită — nu te superi că-ți zic Mărgărită?

— De loc, am răspuns eu.

— Ești băiat bun, Mărgărită dragă, răsese el, n'am nici cea mai mică dorință, nici intenția să mă deosibesc în așa chip. Știu destul pentru ceea ce vreau să fac. Găsesc că sunt destul de plicticos așa.

— Dar gloria — începuî eu.

— Oh! Mărgărita romantică! răsese și mai tare Steerforth; de ce m'aș trudi eu, ca să fac să caște gura și să ridice mâni entuziaste o turmă de pedanți? Facă alții așa. Cautе slavă, eu nu le-o voi disputa.

Mă zăpăcise gândul că m'am înșelat așa de tare și mi-a părut bine că se schimbă convorbirea. Din fericire nu era lucru greu. Steerforth știa să treacă dela un subiect la altul, cu o ușurință și o grație proprii numai lui.

După ce-am băut câteva răcoritoare, ne-am urcat în diligență și mulțumită scurtimei zilelor de iarnă, se întune-case bine când ne-am oprit la poarta unei vechi clădiri de cărămidă, la Highgate, în vârful dealului. O cucoană între două vârste, cu mișcări alese și cu față frumoasă, se afla la poartă, la sosirea noastră. Il salută pe Steerforth cu vorbele „scumpul meu Jack” și-l strânse în brațe. El mă recomandă doamnei spunându-mi că e maică-sa și fui primit de ea cu o grație maestoasă.

Casa era veche, dar elegantă și bine îngrijită. Din ferestrele odăii mele, vedeam departe Londra învăluită în abur des, cu câteva lumini ici, colo. Abia avui timp să arunc, pe când mă îmbrăcam, o privire mobilei masive, peisagiilor brodate, atârnațe în cadre pe pereți (opere, cred, ale doamnei Steerforth, din tinerețe) și unor portrete de femei, în pastel, femei cu părul pudrat și strânse în corset, luminate de văpaia focului abia aprins, când fui chemat la cină.

În sala de mâncare se mai afla o doamnă. Această mică, brună, slabă, nu era plăcută, deși trăsăturile sale erau regulate și fine. Atenția mi se îndrepta către dânsa: poate pentru că nu mă așteptasem s'o văd; poate pentru că era în fața mea sau poate pentru că avea într'adevăr ceva remarcabil. Avea păr și ochi negri, privire însuflețită, era slabă și avea pe buza de sus o cicatrice veche, sau mai de grabă o cusătură, căci făcea una cu tonul general al feței și se vedea că rana se tămăduise de mult. Rana aceea fusese dela gură până

la bărbie, dar urma ei abia se vedea de peste masă; nu rămăsese diformată, decât buza de sus. Chibzuii în gându-mă că cucoana avea vre-o treizeci de ani și că ar fi dorit să se mărite. Nu se ținea prea bine — ca o casă, multă vreme nelocuită — dar avea totuși înfățișare bună. Se părea că slăbiciunea îi purcede dintr'un foc lăuntric, care o misfuia și graia prin ochi-i arzători.

Mi-a fost recomandată sub numele de miss Dartle, dar Steerforth și maică-sa o numeau Roza. Am aflat că trăia la d-na Steerforth și că era de mult dama sa de companie. Mi se păru că ea nu spune niciodată sincer, ce vrea să spună; că se mulțumea să-și strecoare părerile și reușia binișor. De pildă, când d-na Steerforth observă, mai mult în glumă decât serios, că se temea că fiu-său duce o viață ușuratică la Universitate, iată pe ce cărări ocoli miss Dartle:

— O, adevărat? știți că sunt foarte neștiutoare, și că nu cer decât să fiu instruită, dar n'a fost totdeauna așa? Eu credeam că-i dela sine înțeleș, că felul acesta de viață este...?

— O pregătire pentru o profesie foarte serioasă: asta voești să spui, Rozo, grai d-na Steerforth cu oarecare răceală.

— O, tocmai, adevărat. Dar, oricum, s'ar putea să fie și altfel? Nu cer decât să fiu deslușită, dacă mă înșel. Eu credeam însă că în realitate așa e!

— Anume cum? întrebă d-na Steerforth.

— O! dumneavoastră voiți să spuneți că nu, făcu miss Dartle. Bun, sunt încântată să aflu. Acum știu ce trebuie să gândesc: iată câștigul celui ce întreabă. Nu voi mai îngădui să se vorbească înaintea mea de năzbătii și de risipe de tot felul, ca urmări firește ale vieții de student.

— Și-ai face foarte bine, zise d-na Steerforth. Epitropul fiului meu e un om foarte conștiincios și dacă n'aș avea deplină încredere în fiul meu, aș avea-o în stăruința sa.

— În adevăr? se miră d-ra Dartle. Ah, e conștiincios, cu adevărat conștiincios?

— Da, sunt sigură, grai d-na Steerforth.

— Ce fericire! strigă d-ra Dartle. Ce liniște pentru d-voastră! cu adevărat conștiincios? Atunci nu-i... nu e, firește, dacă este în adevăr conștiincios. Bine; îmi pare foarte bine că pot avea despre el o bună părere, pe viitor.

Nu vă închipuiți cât a câștigat în stima mea, de când știu că este în adevăr conștiincios !

Iată cum își strecura miss Dartle în orice împrejurare părerile sale asupra tuturor lucrurilor și cum scotea în evidență tot ce nu intra în ideile ei. Sunt dator să spun că avea uneori succes deplin, chiar fiind în contradicție cu Steerforth. Am avut o pildă chiar pe la sfârșitul cinei. D-na Stterforth vorbea despre călătoria ce-o plănuiam în Suffolk. Am spus la întâmplare că ași fi foarte mulțumit dacă Steerforth m'ar întovărăși și-am lămurit că mă duceam s'o văd pe bătrâna mea dădacă și familia d-lui Peggotty, a marinarului acela pe care l'a văzut și el, când ne aflam împreună la pension.

— O, omul acel grosolan ! zise Steerforth. Cel care avea pe fiu-său cu el, nu-i așa?

— Nu, era cu nepotu-său, îndreptai eu, dar l'a înfiat. Ține la dânsul și pe o foarte drăguță nepoată, adoptată și ea. Intr'un cuvânt, casa lui (sau mai bine corabia, căci locuiește la țărm pe o corabie) e plină de dovezile în carne și oase, ale bunătății și mărinimiei lui. Căminul acela te-ar fermeca.

— Da ? rosti Steerforth, mult aș vrea să-l cunosc. Să vedem dacă se poate face ceva, căci fără să mai vorbesc de plăcerea cu care te-aș întovărăși, Mărgărită, face să întreprinzi o călătorie ca să vezi oameni de felul acela, adunați la olaltă și să trăiești în mijlocul lor.

Speranța acestei noi plăceri făcea să-mi bată inima. Dar miss Dartle, care pândea cu ochii ei pătrunzători, se amestecă în conversație, pe temeiul tonului cu care spusese Steerforth : „Oamenii de felul acela“.

— Ah ! zău ! Spuneți-mi, sunt ei în adevăr... ?

— Sunt ei... ce ? și ce vrei să spui ? întrebă Steerforth.

— Oameni de felul acela ! Sunt oare în adevăr animale, brute, fapteuri de alt soi ? Grozav aș dori să știu.

— Este, de sigur, o mare deosebire între ei și noi, grăi Steerforth, cu nepăsare. Nu te poți aștepta să fie tot atât de simțitori ca noi. Nu li se rănește sufletul atât de lesne, n'au delicatetea noastră plăpândă. Sunt oameni cu virtute deplină, așa cel puțin se spune, și nu sunt pornit să zică împotriva, — dar natura lor nu e așa de subțire și trebuie să fie fericiți

că nu li se rănește ușor inima ca și fața lor aspră și groasă.

— Adevărat? făcu miss Dartle. Nu-mi puteai face o plăcere mai mare, de cât deslușindu-mi lucrurile astea: e o mare mângâere! Mă bucură grozav să știu, că ei nu-și simt suferințele. I-am plâns de multe ori, dar de acum n'o să le mai pot grija. Cât trăești, tot înveți! Mă îndoiam și eu, e drept, dar îndoelile s'au risipit. Nu știam, ce știu acum. Iată bu-nul întrebărilor, nu-i așa?

Credeam că Steerforth glumise, ca să o facă pe miss Dartle să vorbească și mă așteptam să-mi mărturisească gluma, după plecarea d-nei Steerforth și-a tovarășei sale. Eram singuri, în fața focului. El se mărgini să mă întrebe ce cred despre dânsa.

— E foarte iscusită, nu-i așa?

— Iscusită? își trece viața la toci-lă. Ascute mereu și orice, cum și-a ascuțit figura prelungă și talia sugrumată. A ajuns de s'a tocit în meșteșugul ăsta. N'a mai rămas din ea decât o lamă de cuțit.

— Ce cicatrice izbitoare are pe buze! am spus eu. Steerforth păli și tăcu o vreme.

— Drept este, că din pricina mea.

— Din întâmplare?

— Nu. Eram copil încă. Mă supără și i-am svârlit cu un ciocan în cap. Vezi bine, că eram un îngerăș, care făgăduia!

Mă întristaî adânc, că adusesem vorba de ceva așa de dureros, dar era prea târziu.

— Semnul i-a rămas de-atunci precum vezi, și-l va duce în mormânt, dacă se va odihni vreodată în mormânt, căci mă îndoesc că va avea tihnă și acolo. Este fata unui văr de departe, din partea tatii, rămasă fără mamă. Apoi i-a murit și tata. Maică-mea, care rămăsese văduvă, a luat-o la dânsa ca să-i țină tovarășie. Are două mii de lire sterline, al căror venit îl economisește în toți anii și-l adaogă la capital. Știi acum povestea d-rei Roza Dartle, — atât cât ți se cuvine să știi.

— Și nu mă îndoesc că te iubește ca pe un frate.

— O, zise Steerforth, contemplând focul, sunt frați între cari nu e nici un fel de iubire; iar unele iubiri... dar, toarnă-ți, Copperfield! Să bem în sănătatea mărgăritelor de pe câmp, în onoarea ta și a crinilor din vale, cari nici nu mun-

cesc, nici nu torc, în onoarea mea — adecă spre rușinea mea. Zâmbetul batjocoritor, care-i flutura pe buze, de câteva clipe., pieri la rostirea cuvintelor acelea, și el își redobândi toată grația și sinceritatea obișnuită.

N'am putut să nu mă uit la cicatrice, cu o dureroasă atenție, când ne-am dus la ceai. Am observat repede că ea era partea cea mai sensibilă a feței, care, dacă pălea, cicatricea își schimba culoarea și se făcea o dungă cenușie, plumburie, lămurită în toată întinderea ei, ca o linie de cerneală simpatică, atunci când e în dogoarea focului. Jucând table cu Steerforth, se stârni între ei o mică discuție, care pe dânsa o aprinse cumplit, și văzui cicatricea învederându-se ca vorbele misterioase apărute odinioară pe perete: „Mane, Tekel, Phares“.

Nu m'am mirat văzând-o pe d-na Steerforth copleșită de iubire pentru fiu-său. Părea că nu poate nici să se ocupe, nici să vorbească de altceva. Imi arătă un medalion cu chipul și cu o șuviță din părul lui, când era copil, apoi alt portret la vârsta în care îi făcusem eu cunoștința și purta la piept al treilea portret, recent. Păstra într'un scrin, pus lângă obișnuitul său jeț, toate scrisorile ce i le scrisese el. Bucuros mi-ar fi cetit câteva și mi-ar fi plăcut să le aud, dar Steerforth se puse la mijloc și n'o lăsă.

— La d. Creakle ați făcut cunoștință cu fiul meu, mi se pare, îmi spuse d-na Steerforth, vorbind cu mine, pe când Steerforth și miss Dartle jucau table. Mi-aduc aminte că mi-a vorbit, pe vrea aceea de un elev mai tânăr decât el, coleg care-i plăcuse. Doar numele d-tale mi s'a șters din minte.

— A fost plin de bunătate și de mărinimie față de mine, pe vremea aceea și vă rog să credeți că aveam mare nevoie de un asemenea prieten: ași fi fost strivit fără dânsul.

— A fost totdeauna bun și generos, rosti ea mândră.

Nimeni nu putea recunoaște mai bine decât mine adevărul acestei laude, știe Dumnezeu. Știa și dânsa și purtarea-i de sus cu mine se împlânzi. Numai când îl lăuda pe fiu-său, își relua aerul sumeț.

— Nu era un pension potrivit pentru fiul meu. Departe ! Dar aveam atunci în vedere împrejurări deosebite, mai însemnate și decât alegerea învățătorilor. Independența de spirit a fiului meu cerea ca el să fie în pensionul cuiva, care să-i simtă toată superioritatea și să se încline înaintea ei. La d. Creakle am găsit ce căutam.

Nu-mi spunea doamna nimic nou ; îl cunoaștem pe d. Creakle și nu-l disprețuiam mai puțin, după lămuririle acelea. Mi se păru că merită să i se ierte că nu putuse să reziste farmecelor lui Steerforth.

— Fiu-meu a izbutit, în pensionul acela, să-și desfășoare marile sale facultăți, printr'un imbold voluntar și printr'o mândrie firească. S'ar fi răsvrătit împotriva oricărei constrângeri. Acolo însă se simțea stăpân și își întări hotărîrea de-a fi vrednic de situația sa. Așa l'am voit și eu !

Repetai și eu din toată inima, că era într'adevăr așa.

— Fiu-meu, din propria sa voință și de fel constrâns, a fost șeful școlii. Și șef va fi el, de câteori își va pune'n gând să-și întrecă concurenții. Mi-a spus fiu-meu, domnule Copperfield, că-i ești devotat și că ieri, văzându-l, ți-ai adus aminte de el cu lacrimi de bucurie. Ar fi prefăcătorie din parte-mi să arăt cea mai mică mirare că fiu-meu poate insufla emoțiuni atât de vii, dar nu pot fi nepăsătoare față de cel care simte așa de adânc, cât prețuește copilul meu. Sunt deci încântată, domnule, să te văd aci și te asigur că și el are pentru d-ta o prietenie deosebită. Poți fi sigur de protecția sa.

Miss Dartle juca table cu patima ce-o punea la orice. Dacă aș fi văzut-o întâia oară în momentele acelea, mi-aș fi închipuit că slăbiciunea sa și ochii-i măriți erau urmarea firească a pasiunii pentru joc. Dar cu toată patima, — sau poate mă înșel eu ! — ea nu perdea o vorbă din conversație și nu scăpa nici una din privirile pline de plăcerea cu care primeam eu asigurările d-nei Steerforth. Onorat de încrederea mândrei doamne, mi se păru că am mai crescut de la plecarea mea din Canterbury.

Târziu, când se aduse o tavă plină de pahare și de gafe, Steerforth, de lângă sobă, îmi promise că se va gândi serios la călătoria noastră împreună. „Avem timp să ne gândim la ea, zise el, avem opt zile înainte-ne“ și maică-sa

îmi spuse la fel cu multă bunătate. Vorbind, el mă numi de mai multe ori „Mărgărită“ ceea ce-o făcu pe d-ra Dartle să întrebe :

— Zău, domnule Copperfield, e o poreclă ? Și de ce ți-a fost dată ? Să fie oare... din pricină că te socotește inocent ? N'am istețimea ghicitului de fel.

Am răspuns înroșindu-mă că așa credeam și eu.

— O, ce bine-mi pare că știi ! Nu cer decât să aflu și sunt încântată de cele ce-mi spuneți. Ii pari un tânăr nevinovat ; și de aceia îi ești prieten. Fermecător lucru !

Curând după asta, ea se duse la culcare și stăpâna casei se retrase și ea. Steerforth și cu mine, după o jumătate de ceas de ședere la foc, ca să vorbim de Tradles și de toți foștii noștri camarazi, am urcat scara împreună. Camera lui Steerforth fiind alăurea de a mea, am intrat o clipă la el. Ingrijită și comodă odaie ! fotolii, perne, taburete brodate de maică-sa; nu lipsea nimic din ceea ce putea s'o facă plăcută și, drept coroană frumosul chip al doamnei Steerforth, într'un tablou atârnat pe perete, îl urmărea cu ochii pe fiu-său, ca și cum ar fi voit să vegheze, măcar în portret, până și somnul odorului ei.

Un foc plin de văpae ardea în camera mea. Perdelele patului și ale ferestrelor erau lăsate și m'am așezat tihnit într'un jilț mare, lângă foc, ca să cuget la fericirea mea. Eram cufundat în visuri de câteva minute, când zării un portret al d-rei Dartle, pus de-asupra căminului, de unde ochii ei aprinși păreau pironiți asupra-mi.

Asemănarea te izbea și drept urmare și expresia. Pictorul îi uitase cicatricea, dar eu n'o uitam, nici schimbările de nuanță și variatele-i mișcări : acum apărând pe buza de sus, ca'n vremea cinei, acum învederând toată întinderea răniilor făcute cu ciocanul, așa precum o văzusem când miss Dartle clocotea de mânie.

M'am întrebat cu uimire de ce nu fusese așezat în altă odaie, de ce să fiu eu osândit la tovărășia lui. M'am desbrăcat repede, ca să scap de el, am stins lumânarea și m'am culcat. Dar adormind, nu puteam să uit că mă privea necurmat, zicând parcă : „Ah, într'adevăr, dacă e așa, aș voi să știu... „și deșteptându-mă peste noapte, băgai de seamă că în visele mele, mă trudeam întrebând pe toți oamenii pe cari îi întâlneam, dacă era într'adevăr așa, sau nu, — fără să pricep de loc ce voiam să spun.

CAPITOLUL XXI

Mica Emilia

Am aflat că un servitor al casei îl întovărășea pretutindeni pe Steenforth, de când acesta frecventa Universitatea. Omul ăsta era întruparea cuviinței. Și nu cred să se fi pomenit om pe lume cu înfățișare mai respectabilă pentru starea sa. Era tăcut, liniștit, respectuos, atent, nu făcea sgomot, veșnic de față, când era nevoie de el, nestingherind pe nimeni niciodată. Dar cel mai de seamă titlu al său era cuviința purtării. Nu avea fața mobilă ci era cam țepăn. Purta părul scurt și avea capul mic, rotund, vorbea blând și avea un fel al său de a-l șuera pe S., de ți se părea că el consuma mai mulți s. decât ceilalți muritori. Dar și cele mai mici particularități ale sale îi dădeau un aer respectabil. Și dacă i-ar fi fost nasul ca o trâmbiță, sunt sigur că la el cusurul acela ar fi sporit înfățișarea-i respectabilă. Se impresura cu o atmosferă de cuviință, prin mijlocul căreia călca cu pas sigur și liniștit. Ar fi fost aproape peste putință să-l bănuiești cu vre-o faptă rea. Nu-i trecuse nimănuia prin cap, să-l îmbrace în livrea, atât era omul de respectabil. N'ar fi cutezat nimeni să-l pună la un lucru slugarnic: simțimintele unui om vrednic de stimă ar fi fost jignite, și am observat că femeile casei, bângând de seamă, făceau singure toată treaba, pe când el citea gazeta lângă foc.

N'am văzut nici odată un om mai rezervat. Dar calitatea aceasta, ca toate cele ce le avea, îi sporea aerul respectabil. Numele său de botez nu'l știa nimeni, iar taina asta, nici ea nu'i strică. Era cunoscut sub numele de Littimer, și cine ce avea cu numele ăsta? Petre putea să fie numele unui spânzurat, iar Toma al unui pușcăriaș. Littimer însă era un nume deosebit de stimabil.

Nu știu dacă din pricina acestui buchet de însușiri mă simțeam prea tânăr față de omul acela. Nu'i putusem ghici vârsta și găseam că și acesta e un merit. După liniștea de pe fața lui, puteai tot așa de bine să'i dai cincizeci de ani, ca și treizeci.

Littimer intră în odajia mea a doua zi, până nu mă sculaseam. Mi-aducea apă pentru ras (crudă amintire!) și'mi

luă hainele. Desfăcând perdelele patului, ca să'l privesc, l'am văzut în aceeași temperatură de cuviință. (căci vântul de est al lunii Ianuarie nici cu un grad nu-l făcea să pogoare: pentru atâta lucru nici suflarea nu'i era mai rece), așezându'mi ghetetele, una la dreapta, alta la stânga, în prima poziție de dans și suflând blajin peste redingota mea, ca să alunge colbul, apoi culcând-o pe sofa cu o grijă ca pentru un copil adormit.

I-am dat bună dimineța, întrebând ce oră este. El scoase din buzunar cel mai plăcuț ceas de vânătoare, ce l-am văzut vreodată, îl deschise pe jumătate, ținând resortul cu degetul cel mare, privi ca și cum se uita la o stridie profetică, îl închise și îmi spuse că e opt și jumătate.

— D. Steerforth ar dori să știe cum ați dormit, domnule.

— Mulțumesc, zisei eu, am dormit foarte bine. D. Steerforth ce face?

— Mulțumesc, domnule, e bine sănătos.

Altă caracteristică trăsătură a d-lui Littimer era grija cu care se ferea de toate superlativale, păstrând vecinic mijlocia, rece și liniștit.

— Aș mai putea face ceva pentru d-l? La nouă sună primul clopot; familia dejunează la nouă și jumătate.

— Nu, nimic, mulțumesc.

— Vă mulțumesc eu, domnule, dacă îmi dați voie, și la cuvintele acestea, trecu pe lângă patul meu, cu o ușoară înclinare de cap, ca și cum îmi cerea iertare că mi corijase cuvintele, și ieși închizând ușa atât de ușor, de parcă aș fi ațipit tocmai atunci și de ațipeala aceea ar fi atârnat viața mea.

În toate diminețile se schimba aceeași conversație între noi, nici mai mult, nici mai puțin și totuș oricât aș fi înaintat în ajun, în propria mea stimă, ori ce speranță de apropiată maturitate mi-ar fi sădit în cuget amicitia lui Steerforth, încrederea d-nei Steerforth ori conversația d-rei Darle, de cum mă găseam față de acel om respectabil, redevineam pe dată un băețas.

El ne făcu rost de cai și Steerforth care știa tot, îmi dădu lecții de călărie. Ne procură florete și Steerforth începu să mă învețe duelul. Ne dădu mânuși și înaintai câtva în arta

boxului. Puțin îmi păsa că Steerforth mă găsea novice în toate științele acestea, dar mă durea să mă vadă Littimer lipsit de îndemânare. N'aveam de fel cuvânt să cred că Littimer cunoștea minunat toate aceste arte: niciodată nu m'a făcut să bănușc acest lucru, nici măcar cu o clipire de pleoape; totuș de câte ori se găsea de față la lecții, mă simțeam cel mai stângaci dintre oameni, un papă-lapte.

Dacă am intrat în toate amănuntele acestea, este că Littimer avu asupra mea, dintru început o înraurire destul de stranie și mai ales ca să pregătesc cele ce voi povesti mai apoi.

Săptămâna se scurse minunat. Trecu repede pentru mine, firește: ca un vis; deși avusesem atâtea prilejuri să'l cunosc mai bine pe Steerforth și să'l admir tot mai mult. Încât mi se păru la sfârșit, că nu'l părăsisem niciodată. El se purta cu mine ca cu o jucărie, dar într'un chip așa de plăcut încât nu mă supăra de loc. Asta îmi aducea aminté, se înțelege, vechea noastră legătură, din care isvorăse cea de astăzi. Vedeam că el nu s'a schimbat, nu mă simțeam de loc stânjenit, comparând însușirile sale cu ale mele și chibzuind drepturile ce le aveam la prietenia sa, pe picior de egalitate. În sfârșit, numai cu mine avea el purtare veselă, familiară, drăgăstoasă. Precum mă tratase în pension, cu totul altfel decât pe restul camarazilor, cu plăcere de asemenea vedeam că nu mă trata acum, în lume, ca pe ceilalți prieteni ai săi. Mă credeam mai aproape de inima sa decât oricare altul, precum îmi simțeam și eu inima încălzită pentru el de o prietenie fără pereche.

El se hotărî să vină cu mine la țară și în sfârșit sosi și ziua plecării. Se gândise un moment să'l ia și pe Littimer, dar apoi hotărî să'l lase acasă. Omul acela respectabil, veșnic mulțumit, ne orânduî lucrurile în trăsura ce avea să ne ducă la Londra, mă înveli așa ca pentru o călătorie nesfârșită și primi cu cea mai mare liniște, bacșișu modest ce i l'am oferit.

Ne-am luat adio dela d-na Steerforth și dela d-ra Dartle. Mulțumirile mele fură primite cu multă bunătate de către mama prietenului meu. Ultimul lucru ce mă isbi a fost chipul neschimbat al lui Littimer și mi se păru că citesc pe el convingerea mută că sânt nevărsnic, un copil.

Nu voi încerca să descriu ceea ce am simțit întorcân-

du-mă în împrejurări așa de prielnice pe vechile locuri mult iubite. Mă gândeam atât de mult dacă îi va plăcea lui Steerforth Yarmuthul sau nu, că am fost încântat auzindu-l zicând, pe când treceam pe străzile posomorite ce duc la hotelul Poștei, că era nostim bârlogul acela, pe cât i se părea, deși cam singuratec. Ne-am dus la culcare, de cum am sosit (am zărit o pereche de jambiere și de ghetе înoroiate la ușa vechiului meu amic) și dimineața am mâncat târziu. Steerforth, în bună dispoziție, se plimbase pe plaje, până nu mă deșteptasem eu și făcuse cunoștință cu jumătate din pescarii locului, zicea el. Ba și mai mult: socotea că zărise casa d-lui Peggotty, din hornul căreia ieșea fum și că se gândise o clipă să intre cu hotărâre acolo și să spună că sânt eu, crescut însă așa de mult că nu mai pot fi recunoscut.

— Când vrei să mă duci la ei? îmi spuse el. Eu sânt gata ori când vei voi.

— Bun, mă gândesc c'am putea merge astă seară, când sânt toți așezați în jurul focului. Vreau să vezi tabloul ăsta, când e el mai frumos, e tare ciudat!

— Fie și astă-seară!

— N'am să le vestesc sosirea noastră, să știi, spusei eu, fermecat. Trebuie să'i surprindem.

— O, firește, n'ar fi nici o plăcere altminteri. Pe indigeni trebuie să'i vezi în starea lor naturală.

— Totuș, nu's decât niște oameni de soiul celorla de cari vorbeai mai deunăzi.

— Ah! pomenești de palavrele mele cu Roza? Fata aceea mi-e nesuferită, aproape că mi-e frică de ea. Mî se pare un vampir. Dar s'o uităm. Ce vrei să faci acum? N'o să te duci să'ți vezi dădaca?

— Da, se 'nțelege, am să încep cu dânsa.

— Poftim! își scoase Steerforth ceasul, își dau două ore, ca să plângi până te vei sătura. E destul?

Am iăspuns că socoteam că nu-mi va trebui mai mult, dar că trebuia să vină și el și că va vedea că este cunoscut din faimă, așa încât va fi privit ca un personaj, tot atât de însemnat, cât și mine.

— Merg unde vrei și voi face ce vei vrea, zise Steerforth. Să'mi spui numai unde trebuie să merg și nu'ți cer de cât două ceasuri, ca să'mi pregătesc rolul sentimental sau comic, după dorință.

I-am dat cele mai deslușite lămuriri, ca să găsească sălașul d-lui Barkis și, odată înțeleși, am plecat singur. Aerul era proaspăt, drumul uscat; marea era străvezie, soarele vărsa valuri de lumină, ca și de căldură și toată lumea părea voioasă și ageră. Mă simțeam așa de vesel că eram acolo, că aș fi oprit bucuros pe oricare trecător să-i strâng mâna.

Ultimele mi se părură strimte. Așa se întâmplă cu toate lucrurile din copilărie, când le vezi mai târziu. Dar nimic nu uitasem, nimic nu găseam schimbat în calea mea, până când ajunsei la prăvălia d-lui Omer. Acum era scris pe firmă „Omer et Joram“ în loc de „Omer“; dar inscripția „magazin de stofe, croitorie, lipscănie, antreprenor de funeralii, etc.“, rămăsese tot așa.

Pașii mei se îndreptară așa de natural spre ușa prăvăliei, după citirea firmei, că am trecut drumul ca să mă uit pe fereastră. Am văzut în fund o persoană frumoasă, care juca în brațe un copilăș, pe când alt țănc o ținea de șorț. Am recunoscut-o lesne pe Mina. Ușa cu geam a magazinului nu era deschisă, auzeam însă slab răsunând în fundul curții acelaș toc toc al ciocanului, care nu mai încetase parcă dela plecarea mea.

D-l Omer e acasă? am întrebat intrând. Aș dori să-l văd o clipă.

— O da, domnule, e acasă, zise Minia. Asma nu'i îngăduie să iasă pe vremea asta. Joe, cheamă'l pe bunicu-tău!

Băețelul care o ținea de șorț, așa strigăt strașnic scoase, că se sperie și el și își ascunse capul în fustele mă-sii spre marea admirație a acesteia. Auzii apropiindu-se cineva care sufla sgomotos și'l văzut îndată pe d. Omer răsărind. Avea răsufllarea și mai scurtă ca odinioară, dar nu prea îmbătrânise.

— Sluga d-voastră, domnule. Cu ce vă pot servi?

— Cu o strângere de mână, dacă binevoiți, domnule Omer, am spus eu, întinzându'i mâna. Ați fost tare bun cu mine într'o zi, în care nu cred să'ți fi arătat recunoștința mea.

— Ah, adevărat? Imi pare bine de cele ce mi spuneți, dar nu'mi aduc aminte. Sânteți sigur că eu sânt acela?

— Deplin sigur.

— Am pe semne memoria tot așa de scurtă ca și res-

pirația, clătină din cap d. Omer, privindu-mă, căci nu'mi aduc aminte figura d-voastră.

— Nu'ți aduci aminte că ai venit de m-ai căutaț în diligență, mi-ai dat să mănânc și m-ai petrecut până la Blun destorne cu d-na și d. Joram — care nu'i era încă soț pe vremea aceea?

— Cum așa? Doamne, Doamne! zise d. Omer, apucat de tuse din pricina uimirii; d-ta ești, domnule? Minio dragă, și-aduci aminte? Era vorba de o cucoană, nu'i așa?

— Mama, spusei eu.

— Cu siguranță, glăsui d. Omer apucându-mă de vestă cu degetele, și mai era și un prunc. Două persoane de-odată: pruncul în acelaș sicriu cu muma. La Blunderstone, așa'i. Și cum ați petrecut de-atunci?

— Foarte bine, mulțumesc. D-ta... cred că tot bine.

— O, n'am de ce mă plânge. Respirația mi s'a mai scurtat, dar așa-i când îmbătrânești. Iau lucrurile cum sunt și ies la socoteală cum pot. Ce să faci? nu-i așa?

D. Omer se porni iar a tuși, căci răsese, iar fiică-sa care își juca pruncul pe tejghea alături de noi îi veni în ajutor.

— Da, da, așa e! grăi d. Omer; mi-amintesc, erau două... Ei bine, crezi domnule? chiar pe-atunci s'a hotărât căsătoria Miniei cu Joram.

„Hotărăște ziua, domnule!“ stăruia Joram. — „Da, da, tată“ se ruga Minia. Și-acum mi-e tovarăș și uite pe moștenitor.

Minia râdea și își netezea bandourile, pe când taică-său da unul din groasele'i degete copilului și'l sălta de el pe tejghea.

— Două persoane! așa e, urmă d. Omer scuturând din cap și gândindu-se la trecut. Tocmai! Și poftim! Joram lucrează chiar acum la un coșciugel cenușiu, cu cue de argint și — dacă ar fi de două degete mai lung ar fi cât nepoțelul ăsta — și el arăta copilul care sălta pe tejghea. Vrei să iei ceva, domnule?

Am refuzat mulțumindu'i.

— Stai, grăi d. Omer. Nevasta cărașului Barkis, sora pescarului Pegotty avea o legătură cu familia d-voastre, nu'i așa? A slujit acolo, mi se pare.

Răspunsul meu afirmativ îl mulțumi pe deplin.

— Mă aștept ca respirația să'mi devie normală într'una din zilele astea, căci iată că memoria îmi revine. Ei bine, domnule, avem aci o rudă a ei, ucenică. O fată care are mult gust la croitorie!... Nu cred s'o întrecă vre-o ducesă în toată Anglia!

— Mica Emilia trebuie să fie! rostii eu fără să vreau.

— Așa o cheamă și e mică într'adevăr. Dar are o față, care le face să turbeze pe jumătate din femeile orașului!

— Ah tată! strigă Minia.

— Nu vorbesc de tine, dragă, îmi făcu cu ochiul d. Omer, dar zic că în Yarmouth—și—la cinci mile în jurul lui,— mai mult de jumătate din femei sânt furioase pe mititica asta.

-- Atunci ar fi cuminte să nu iasă din mediul ei, atât, grăi Minia. N'ar mai face lumea să vorbească pe socoteala ei și ea ar fi silită să tacă.

— Silită, dragă! silită! Așa cunoști tu viața? Crezi tu că poate ceva pe lume să astupe gura unei mueri, mai ales când e vorba s'o bârfească pe alta?

Am crezut cu adevărat că se isprăvise cu d. Omer, după gluma aceea răutăcioasă. Așa de tare tușia și așa de strașnic se învierșuna respirația să nu'i revină, că mă așteptam să'i văd capul dispărând după tejghea, iar picioarele scurte în pantalonii negri, cu funde de panglică la genunchi, sbătându-se în frământarea așniei. Iși reveni în cele din urmă, deși era așa de năbușit și gâfâia, că fu nevoit să se așeze pe un scăunel, după tejghea.

— Vedeți, își șterse omul fruntea, respirând greu, ea n'a prea făcut prietenii pe-aici, nici n'a prea umblat după tovarăși, nici după dragoste. Atunci s'a pornit bârfeala, s'a spus că Emilia vrea să ajungă cucoană. Părerea mea este că svonurile de soiul ăsta vin de acolo, că ea spunea la școală câteodată, că dacă ar fi cucoană bogată ar face cutare și cutare lucru pentru unchiu-său, că i-ar cumpăra nu știu ce scumpeturi.

— Pe cinstea mea, d-le Omer, vorbii eu, am auzit-o spunând așa de multe ori, pe când eram amândoi copii!

D. Omer dădu din cap și și mângâie bărbia.

— Așa este. Și-apoi, cu un coț de stambă ea se îmbracă mai bine ca altele cu bani mulți și asta întărâtă, zău. Mai apoi e un pic capricioasă, da; ba pot spune că e capricioasă

tare, că nu prea știe ce vrea. Nu'i niciodată mulțumită, e pe semne răsfățată. Asta'i tot ce s'a îndrugaț pe socoteala ei, nu'i așa, Minio?

— Da, tată, grăi d-na Joram. Atâta, cred.

— Așa dar, ea intră ca să ție companie, zise d. Omer, unei bătrâne cucoane nemulțumită veșnic. Nu se putură împăca și fața plecă. După asta intră aici ucenică pe trei ani. Au trecut aproape doi și e cea mai bună fată. Lucrează ea singură cât șase, nu'i așa, Minio?

— Da tată. De ce-ași nedreptăți-o?

— Bine, grăi d. Omer, așa te vreau. Acum, d-le, pentru că nu mi-ar plăcea să se spună că înșir povești lungi cât toate zilele, când am respirația așa de scurtă, cred că am isprăvit cu vorba asta.

Ei scăzuseră glasul vorbind de Emilia, ceace mă făcu să cred că ea era pe aproape. Întrebând d. Omer cu un semn din cap, îmi arătă o ușă. Am întrebat îndată, dacă pot să mă uit și primind deplină îngăduire, m'am apropiat de geam și-am văzut-o pe Emilia lucrând. Era fermecătoare, mică, cu marii ei ochi albaștri cari îmi străpunseră odinioară inima și râdea uitându-se la alt copil al Miniei, care se juca lângă ea. Avea într'adevăr puțin aerul de hotărâre, care amintea cele ce auzisem despre caracterul ei și am găsit în privirea sa ceva din îmbufnarea capricioasă de odinioară, dar nimic pe fața ei nu mă făcu să'i prevăd decât un viitor de fericire și de virtute...

Iar în vremea aceasta vechea arie, ciocăneala potolită, răsuna neconținut în fundul curții.

— Dacă voiți să'i vorbiți, domnule, grăi d. Omer, intrați! Ca la d-v. acasă!

Eram prea sfios ca să primesc propunerea. Mi-era teamă să nu mă turbur și să nu-o turbur și pe dânsa. Am întrebat numai la ce oră se întoarce seara acasă, ca să știu când să ne ducem la ei. Luându'mi deci adio dela d. Omer, dela frumoasa lui fiică și dela copii, m'am dus la bătrâna mea Peggotty. Am găsit-o în bucătărie, gătea dejunul. Mi-a deschis de cum am ciocănit la ușe și m'a întrebat ce pofteam. Am privit-o zâmbind, dar ea nu surâdea de loc. Eu nu conținisem a'i scrie, dar nu ne mai văzusem de șapte ani.

— D. Barkis e acasă, doamnă? mi-am îngroșat eu vocea.

— E acasă, domnule, dar e în pat, bolnav de reumatism.

— Mai face drumul la Blunderstone ?

— Da domnule, când e sănătos.

— Dar d-ta, d-na Barkis, te duci câteodată pe-acolo? Ea mă privi mai încordat și văzui că și frământă mâinile.

— Pentrucă vreau să aflu ceva despre o casă de pe acolo, numită... am uitat... a! Rookery.

Ea se dădu cu un pas înapoi, întinzând brațele cu o mișcare de spaimă, ca și cum ar fi voit să mă respingă.

— Peggotty! strigai eu.

— Scumpul meu copil! țipă ea și izbucnirăm amândoi în lacrimi, sărutându-ne.

N'am inimă să spun toate copilăriile ei, lacrămile și hotele de răs, care urmară, fudulia și bucuria mărturisite de ea, mâhnirea ce o simții, gândindu-se că aceea, a cărei mândrie și fericire ar fi trebuit să fiu, nu mă mai poate îmbrățișa; Nu mi-a trecut de fel prin cap, că mă arătam copil, răspunzând emoției sale cu emoția mea. Cred că n'am răs, nici n'am plâns în toată viața, mai din plin ca 'n dimineața aceea.

— Ce bine-o să'i pară lui Barkis! zise ea, ștergându-și ochii cu șorțul. Are să'i facă mai bine decât toate cataplasmele și tot trasul! Să mă duc să-i spun că ești aici! Te urci să'l vezi, nu'i așa, Davy?

Așa și trebuia, dar Peggotty nu izbutea să iasă din odaie, căci de câte ori se afla la ușe, se întorcea să mă privească și iar râdea și plângea pe umărul meu. În sfârșit, ca să'i ușurez calea, m'am urcat și eu, și după ce-am adăstat un moment la ușe, ca să'i pregătească pe d. Barkis de vizita mea, am intrat la bolnav.

El m'a primit cu adevărată bucurie. Reumatismul de care suferea, nu'i îngădui să'mi întindă mâna și mă rugă să'i scutur moțul bonetului de noapte, ceea ce făcui din toată inima. Așezat, în sfârșit, lângă patul lui, îmi spuse că i se pare că mă poartă pe drumul Blunderstonului și că acest gând îl înzdrevenește. Culcat cum sta în pat, cu pătura până la gât, parcă nu avea decât fața, ca heruvimii din tablouri, ceea ce era foarte ciudat.

— Ce nume scrisesem atunci în cariolă, domnule? zise el îngăduindu-și un surâs de bolnav.

— Ah, domnule Barkis, serioase conversații am avut în privința asta, nu'i așa?

— De multă vreme tot spuneam eu că vreau, nu'i așa, domnule?

— De foarte multă vreme.

— Și nu'mi pare rău. V'aduceți aminte când mi-ați spus că face plăcintă cu mere și toată bucătăria la d-voastră?

— Da, foarte bine.

— Adevărat, întocmai precum două și cu două fac patru, grăi d. Barkis, mișcându-și bonetul de noapte (singurul chip care 'i sta în putere, ca să dea greutate vorbelor sale) și cum trebuie să'i numeri perceptorului dările. Nimic mai adevărat.

D. Barkis întoarse ochii spre mine, ca și cum aștepta admiterea aceluia rezultat al cugetării sale adânci și eu am dat din cap.

— Nimic mai adevărat, repetă el; un biet om ca mine își dă seama când e bolnav, căci sânt foarte sărac, domnule.

— De asta'mi pare foarte rău, domnule Barkis.

— Foarte, foarte sărac.

El scoase cu anevonță mâna dreaptă de sub pătură și izbuti, după câteva silințe zadarnice, să apuce un baston care era acățat la căpătâiul patului. După ce lovi de câteva ori cu scula aceea, fața începu să i se serbezească și în sfârșit el ciocăni într'o lădiță, al cărui capăt îl zărisem de mult; și omul își reveni oleacă.

— Haine vechi, îngăimă el.

— O, făcui eu.

— Mi-ar părea bine să fie bani, zise d. Barkis.

— Mi-ar părea și mie bine, pentru d-ta.

— Dar nu's, grăi d. Barkis, deschizând mari ochii.

Am spus că eram sigur, și el întoarse raii blând ochii către nevastă-sa, spunându'mi:

— E cea mai de treabă și vrednică femeie! Doamna Barkis merită toate laudele. Draga mea, pregătește o masă bună azi. Ceva bun de mâncare și de băut, nu'i așa? pentru oaspe.

Eram să mă împotrivesc cinstei ce voia să'mi facă, dar

am văzut că Peggotty, așezată la celălalt capăt al patului, ținea morțiș să primesc. N'am zis nimic.

— Am câțiva gologani pe-aici, dragă, dar sânt ostenit acum. Dacă vrei, du-l pe d. David până oi trage un pui de somn și când m'oi deștepta, o să caut ce'ți trebuie.

Am părăsit deci odaia. Odată plecați, Peggotty îmi spusese că d. Barkis s'a făcut și mai sgârcit și că umbla cu șiretenia asta ori de câte ori era vorba să scoată un ban din cufărul lui, îndurând suferințe de necrezut, căci se târa singur din pat, ca să și caute banii în nenorocitul acela de cufăr. Intr'adevăr, l-am auzit mai apoi, gemând înfundat. Isprava lui făcea să i pârâe toate îndureratele 'i încheeturi. Dar Peggotty, deși i se cetea în ochi compătimire pentru soț, mă asigură că acea mărinimie a lui are să i facă bine, și l' lăsarăm s'o îplinească. El gemu mereu până se reaseză în pat, suferind ca un martir, cu siguranță. Apoi ne chemă chiar el și prefăcându-se că abia a deschis ochii după somn, scoase o guinee (26 lei și 48 bani) de sub pernă. Mulțumirea că ne înșelase și că taina lui e de nepătruns, îi umplu ochii de o bucurie, care făcea poate cât toate chinurile ce le îndurase.

O pregătii pe Peggotty de sosirea lui Steerforth și el răsări de grabă. Sânt sigur că ea nu făcea nici o deosebire întru ceea ce făcuse el pentru mine și ceea ce ar fi făcut pentru ea și că era dinainte hotărâtă a-l primi cu recunoștință și devotament, în orice caz. Dar, purtarea lui veselă și sinceră, spiritul său ușor, frumoasa figură, darul firesc de a se face una cu oricine și de-a atinge sufletul, când voia să și dea osteneală, toate acestea o cuceriră pe Peggotty în cinci minute. De altfel, purtarea sa cu mine, ar fi fost de ajuns ca s'o subjuge. Mulțumită însă tuturor acestora, cred că Peggotty simțea că l' adoră, când el plecă dela dânsa în seara aceea.

Rămase la cină la Peggotty. Dacă aș spune că el a primit bucurios, n'aș spune decât pe jumătate grația și bucuria cu care a primit. Când a intrat în camera d-lui Barkis, ai fi zis că aduce aer de sănătate și lumină. Infățișarea sa era un balsam întăritor. Fără silință, fără larmă, fără meșteșuguri, da oricărui lucru făcut de el un are de naturalețe, ce nu se poate descrie. Se părea că nimeni n'ar putea face lucrurile

mai bine, și grația, firescul, farmecul purtării sale mă îmbată și azi, când mi-aduc aminte.

Am răs cu voce bună în sufrageria mică, unde am găsit pe pupitru cartea Martirilor, de care nu se atinsese nimeni dela plecarea mea și-am răsfoit-o iarăș, ca să văd pozele cele cumplite, care atâta mă înfricoșaseră, iar acum nu mă mai mișcau. Când Peggotty vorbi de odaia mea, spunându-mi că mă așteaptă să viu să mă culc în ea oricând voi dori, până a nu arunca o privire întrebătoare lui Steerforth, aceasta și pricepuse despre ce e vorba.

— Firește, strigă el, te vei culca aci, cât vom rămâne, iar eu voi dormi la hotel.

— Dar să te duc atât de departe, ca să te las singur, mi se pare că nu-i camaraderie bună! am zis eu.

— Dar, pentru numele lui Dumnezeu, nu ești tu de-al casei? Așa fiind, nu mai încape vorbă! Și înțelegerea se făcu.

Iși susținu rolul cât nu se poate mai frumos, până'n ultimul moment și la or' opt am laut drumul către corabia d-lui Peggotty. Farmecul purtării lui Steerforth sporea par'că pe măsură ce or'le treceau și mă gândeam chiar atunci, precum sunt sigur astăzi, că nevoia de a plăcea, ajutată de succes, îi insufla o delicatețe și mai rafinată, o iscusință care se întovărășea cu instinctele sale firești. Dacă mi-ar fi spus cineva atunci că acesta era un simplu joc, pe care îl alesese în treacăt, numai, ca să aibă ce face, că nu este decât o dorință nechibzuită de a-și arăta superioritatea, pentru ca să cucerească un moment ceva fără nici un preț pentru el, lucru ce l'ar lăsa de-o parte peste o clipă, — dacă mi-ar fi spus cineva asemenea minciună, în seara aceea, nu știu ce-ar fi pățit dela mine!

Invinuirea aceasta poate c'ar fi îndoit, dacă mai era cu puțință, sentimentele de devotament și de romantică dragoste care îmi umpleau inima, pe când mergeam alături de dânsul pe plaja pustie, în direcția vechei corăbii, iar vântul gemea în juru-ne înir'un chip lugubru, ca niciodată, mai avan ca'n ziua în care m'am ivit întâia oară în pragul casei d-lui Peggotty.

— E cam sălbatec locul, nu-i așa, Steerforth?

— E cam trist în întuneric și marea urlă, de par'că ar vrea să ne înghiță. Iață o lumină, e corabia?

— Da.

— E aceea pe care am văzut-o azi dimineață. S'ar părea că veneam la ea din instinct!

Am încetat să vorbim, apropiindu-ne de lumină. Am căutat ușa, am pus mâna pe clanță, și, făcându-i semn lui Steerforth să stea lângă mine, am intrat.

De afară am deosebit glasuri: când am intrat, am auzit aplauze și-am văzut cu uimire că manifestația aceea venea dela jalnică doamnă Gummidge. Dar această doamnă nu era singura persoană în stare puțin obișnuită. D. Peggotty râzând din toate puterile și cu fața iluminată de o veselie rară, deschidea larg brațele, ca s'o primească pe Emilia. Ham, cu o expresie de admirație și de încântare amestecată cu oarecare sfială stângace, care nu-i sta rău, o ținea pe Emilia, și mânâ, ca și cum o înfățișa d-lui Peggotty. Mica Emilia, și ea roșie și stânjenită, dar vădit fermecată de veselia d-lui Peggotty, voia să-i scape lui Ham, ca să se refugieze în brațele d-lui Peggotty, dar ne văzu, ea cea dintâi și se opri. Așa era grupul, când l'am zărit noi, trecând dela aerul rece și umed al nopții în caldul văzduh al odăii și întâia mea privire căzu asupra d-nei Gummidge, care era mai în fund și bătea din palme, ca o nebună.

Priveștiștea aceasta pieri ca un fulger la intrarea noastră. Inaintasem în mijlocul familiei uluite, eram față'n față cu d. Peggotty, când Ham strigă:

— E d. David! e d. David!

Intr'o clipă se făcu un schimb de strângeri de mână ne-maipomenit.

Toată lumea vorbea de-odată. Unul dela altul cerea vești. Fiecare și mărturisea bucuria revederei. D. Peggotty era așa de mândru și de fericit, că nu avea ce spune și se mărginea să-mi dea mâna, s'o ia apoi pe a lui Steerforth, apoi iar pe a mea, să-și scuture păru-i sburlit, râzând în așa fel, de bucurie și de izbândă, că-ți era drag să-l vezi.

— Așa ceva nu s'a văzut nici când, zise d. Peggotty; a-cești doi domni, adevărați coconăși, sub acoperișul meu, astăseară, zău, astăseară! Emilio dragă, vino aici! Iată domnul de care ai auzit vorbindu-se, Emilio! A venit cu d. David, ca să ne vadă. E cea mai frumoasă zi a unchiului vostru, orice s'ar întâmpla! Ura!

După ce rostise cuvântarea aceea dintr'o răsuflare și

cu o însuflețire și o bucurie nemărginită, d. Peggotty luă în marile lui palme figura nepoatei și după ce-o sărută cu foc de vre-o zece ori, puse căpșorul acela pe latul său piept, desmierdând părul Emiliei ușor, ușor cu mână de femeie, par'că. Apoi lăsă copila să plece: ea fugi în odăiță în care mă culcam eu odinioară și d. Peggotty obosit de neobișnuita mulțumire ce simțise, se întoarse către noi.

— Domnilor, glăsui dânsul, dacă doi coconăși ca d-stră coconi din naștere...

— Așa e! așa e! strigă Ham. Adevărat! Intocmai d-le David! Coconi din naștere, așa e!

— Dacă acești doi domni nu pot să mă scuze că sunt puțin zăpăcit, când vor afla cum stau lucrurile, le voi cere iertare. Emilio, draga mea... Ea știe ce vreau să spun și de aceea a fugit. (Aci, bucuria sa izbucni iar). Ești așa de bună, mamă, să vezi ce face?

Doamna Gummidge dădu din cap și pieri.

— Dacă ziua de azi nu e cea mai frumoasă din viața mea, zise d. Peggotty, așezându-se la foc printre noi — să mă fac omar, ba mai rău, omar fiert. Micuța Emilia, spuse el mai încet lui Steerforth, aceea pe care ați văzut-o aici adineaurea, roșie toată...

Steerforth dădu numai din cap, dar cu o expresie de interes așa de vădit și cu atâta simpatie pentru sentimentele d-lui Peggotty, că acesta îi răspunse, ca și cum tânărul îi vorbise.

— Fără îndoială, ea este și văd bine că ați cântărit-o. Mulțumesc, d-le. Ham îmi făcea mereu semne, ca să-mi spună și mie același lucru.

— Emilia noastră, rosti d. Peggotty, este tot ce poate fi pentru o casă o făptură așa de fermecătoare ca ea. Nu știu multe lucruri, dar asta o știu bine: nu-i copilul meu, eu n'am avut niciodată copil, dar nu l'aș putea iubi mai mult, hotărît lucru! Ar fi peste puțință.

— Înțeleg foarte bine, grăi Steerforth.

— Știu bine, domnule, și-ți mulțumesc iarăși. D. David poate să-și aducă aminte ce-a fost ea pe vremuri; d-voastră puteți judeca singur ce este acum; dar nici unul nici altul nu poate ști ce a fost, ce este și ce va fi ea pentru o inimă iubitoare ca a mea. Sunt puțin cam aspru, domnule, sunt ca un arici de mare, dar nimeni — poate numai o femeie — nu e în stare să priceapă ce e Emilia pentru mine. Și fie vorba

între noi, scobori el vocea, nu d-na Gummidge e femeia aceea, deși ea are o sumedenie de calități.

D. Peggotty își sburli iar părul cu amândouă mâinile, ca și cum se pregătea pentru ceea ce mai avea de spus, apoi își puse mâinile pe genunchi și urmă:

— Era cineva care o cunoscuse pe Emilia noastră, de pe când se încesase taică-său. O văzuse mereu și în pruncie și copiliță și când se făcu mare. Nu prea era frumos la chip, așa cam în felul meu, aspru, lup de mare, dar băat cinstit și cu inima întregă.

Băgasem de seamă că nu-l văzusem niciodată pe Ham arătându-și toți dinții, surâzând ca în seara aceea.

— Și iată că marinarul ăsta îi incredințează toată inima lui micuței noastre Emilia! O urmează pretutindeni, ajunge aproape sluga ei, pierde pofta de mâncare și, la urma urmei, mă face să n'țeleg despre ce e vorba. Eu, firește, doream ca fata noastră să se mărite. Doream s'o văd luând un om de ispravă, care să aibă dreptul s'o apere. Nu știu cât voi mai trăi și dacă n'o să mor curând. Știu însă că dacă aș fi prins zilele astea de o vijelie, colo pe bancurile Yarmouth-ului și dacă aș vedea pentru ultima oară luminile orașului de deasupra valurilor de nestrăbătut, m'aș cufunda mai liniștit, gândindu-mă: „Este acolo pe uscat un om, care îi va fi credincios Emiliei — Domnul s'o binecuvânteze — și cât va trăi el, ea n'are să se teamă de nimic“.

D. Peggotty, în focul cuvântării sale, făcu din mâna dreaptă un semn de adio luminilor orașului, așa ca dintre valuri. Apoi, schimbând un semn din cap cu Ham, a cărui privire o întâlnește, urmă:

— Atunci l'am sfătuit pe omul meu să-i vorbească Emiliei. El e destul de mare, dar e sfios ca un copil și nu cuntează. Atunci mi-am luat eu sarcina. „Cum? el? a zis Emilia, el pe care-l cunosc de atâția ani și pe care-l iubesc atâta? Oh! unchiule, nu l'aș putea niciodată lua de bărbat! e un băiat așa de bun! „Atunci am sărutat-o și nu i-am mai spus decât: „draga mea, bine faci că-mi răspunzi pe șleau, asta te privește, ești slobodă ca o păsărică“ și m'am dus și la băiat și i-am spus: „Mult aș fi dorit să izbutesc, dar nu s'a putut. Dar veți rămâne împreună ca și în trecut și uite ce-ți spun: fii mereu cu dânsa, ceea ce ai fost și până acuma, și nu'ți fie teamă. „Așa voi face“ mi-a spus el și mi-a strâns

mâna. Și așa a fost, cu cinste și cu vrednicie de doi ani, neschimbat.

Chipul d-lui Peggotty, care își schimbase expresia după deosebitele părți ale povestirii sale, se ilumină ca de veselă reușită. El puse o mână pe genunchii lui Steerfort și alta pe ai mei (după ce și le jilăvise, frecându-le una de alta, ca să sporească poate puterea oratorică) Și urmă, adresându-se rând pe rând fiecăruia dintre noi :

— Odată, într'o seară, adică în seara asta chiar, Emilia se întoarce dela lucru împreună cu el. Nu era nimic deosebit, o să-mi spuneți, și e adevărat căci el veghează asupra-i ca un frate, când se înoptează, ca și ziua și la tot ceasul. Dar iată că mototolul o ia de mână și strigă vesel către mine : „Uitați-vă bine, asta e nevastica mea !” iar ea, zise de asemenea și cu îndrăzneală și cu sfiiciune, jumătate râzând, jumătate plângând : „Da, unchiule, dacă voești.

— Dacă vreau ! strigă Peggotty, rostogolind ochii în extaz la ideea aceasta. Dumnezeu ! par'că mai doresc altceva pe lume ! — „Dacă voești, acum sunt mai chibzuită, și m'am gândit să-i fiu soție și mă voi sili să-i fiu, căci e așa de bun !” Atunci d-na Gummidge începe să bată din palma ca la spectacol și d-voastră intrați. Da, strigă Peggotty, și d-voastră intrați ! Asta s'a petrecut aci, adineaurea, chiar și iată omul pe care-l va lua de soț Emilia, de cum își va sfârși ucenicia.

Ham, se sbātu cât putu sub pumnul ce i-l trânti d. Peggotty de bucurie, ca semn de încredere și de prietenie dar, simțindu-se dator, în conștiința sa, să rostească și el ceva, iată ce borborosi cu mare anevoință :

— Nu era mai mare ca d-ta, când ai venit întâi aci, domnule David... și eu bănuiam ce-are să fie ea... Am văzut-o crescând... ca o floare, domnilor. Mi-aș da viața pentru dânsa, din toată inima, cu plăcere domnule David. Ea este pentru mine, domnilor... mai mult decât... e tot ce doresc, mai mult chiar... cât n'aș putea spune. O iubesc din toată inima. Nu se află boer pe pământ... nici pe mare, care să-și iubească soția mai mult decât mine, deși sunt mulți oameni simpli, cari ar putea... spune mai bine de cât mine... ceeacevor să spună...

Eram mișcat la vederea aceluși vârtos și voinic flăcău tremurând de dragoste pentru mica făptură care îi răpise i-

nima. Eram mișcat de încrederea simplă și firească ce ne-o arărau d. Peggotty și el. Însăși povestea mă mișcase. Era această emoție, în mare parte, cășunată de suvenirurile copilăriei mele? Nu știu! Nu știu dacă nu cumva venisem cu o vagă idee de a mă îndrăgosti iarăși de mica Emilia, știu numai că eram fericit de tot ce vedeam, dar că în primul moment simții o plăcere așa de plâpândă, că mai nimica ar fi putut s'o schimbe în suferință.

Prin urmare, dacă ar fi trebuit să ating, cu oarecare iscusință, coarda care vibra în toate inimile, n'aș fi fost îndemănatic. Din fericire, Steerforth era acolo și el izbuti cu atâta istețime, că într'o clipă ne-am simțit cu toții la largul nostru, fericiți pe cât se putea să fim.

— Domnule Peggotty, glăsui el, ești un om de ispravă și meriți să fii așa de fericit, precum ești astăzi. Dă-mi mâna! Ham, prietene, te felicit! mâna d-tale! Mărgărito, pune lemne pe foc, să ardă bine! Domnule Peggotty, dacă n'o hotărăști pe frumoasa d-tale nepoată să vină aici, la foc, în locul pe care i-l cedez eu, plec! Nu vreau să pricinuesc, pentru tot aurul Indiei, un gol în cercul d-voastre astăzi, și mai ales asemenea gol.

D. Peggotty se duse în fosta mea cămărușă, ca s'o caute pe Emilia. Mai întâi, ea nu voi să vină, și Ham se amestecă și el. Fu adusă apoi lângă foc. Era tare fâstăcită și sfioasă, dar își reveni o leacă, observând purtarea dulce și respectuoasă a lui Steerforth cu ea, dibăcia cu care se ferea de tot ce-ar fi putut-o zăpăci, îndemânarea cu care conversa cu d. Peggotty de corăbii, de flux, de vase și pești; apoi îmi trezi amintirile din vremea în care îl văzuse pe d. Peggotty la Salem-House, vorbi de plăcerea ce-o simțea la vederea unui vas încărcat, înfârșit ne trase cu grația și ușurința sa pe toți, rând pe rând, într'un cerc fermecat, așa că vorbeam toți slobod, fără nici o stânjenire.

Drept vorbind, Emilia rămase tăcută toată seara, dar asculta și privea. Fața îi era însuflețită, fermecătoare! Steerforth istorisi un naufragiu cumplit, ce i-l aduse aminte con-vorbirea cu d. Peggotty: îl zugrăvi cu atâta foc de parcă ar fi fost martor al scenei, și ochii Emiliei erau prониți asupra lui, ca și cum ea vedea pe chipul tânărului spectacolul așa de bine descris. El ne povesti apoi o pățanie cu haz, ca să ne revenim din povestea naufragiului și puse atâta

voioşie, ca la un lucru nou şi pentru el ca şi pentru noi. Şi Emilia râdea din toată inima, iar când răsună corabia de dulcea muzică a râsului ei, ne-am pornit toţi pe râs, în cap cu Steerforth, care se lăsa cuprins de o veselie aşa de sinceră şi de naivă. El îl făcu pe d. Peggotty să cânte, să mugească mai de grabă, cântecul marinarilor :

„Când vântul suflă, suflă, suflă !“

Apoi cântă şi el un cântec de matelot, cu atâta farmec şi simţire, că eram gata să cred că de astădată vântul, care gema împrejurul casei şi al cărui murmur se auzea în mijlocul tăcerii, nu venise acolo decât ca să-l asculte.

Cât despre d-na Gummidge, victima melancolicei contemplaţii a propriilor ei necăzuri, nu mai petrecuse aşa de bine, de pe vremea răposatului ei soţ (aşa spuse d. Peggotty). Aşa nu-i dădu răgaz să geamă de supărările ei, că a doua zi ea spuse că trebuie să fi fost vrăjită.

Să nu credeţi totuşi, că numai el păstră monopolul atenţiei generale sau al conversaţiei. Când miça Emilie prinse curaj şi începu, cu şovăială, să-mi vorbească peste cămin de hoinărelile noastre pe ţarm, de scoicile şi pietricelele ce le adunam; şi când am întrebat-o dacă îşi aduce aminte cât de devotat îi eram şi când ne înroşirăm amândoi, râzând şi gândindu-ne la vremea care ne părea aşa de îndepărtată, Steerforth ascultă în tăcere şi ne privea gânditor. Ea şedea pe lada cea veche pusă în ungher, lângă foc. Acolo şezu toată seara. Ham sta alături de dânsa, la locul ce-l ocupam altădată eu. N'am putut descoperi dacă din pricina unei rămăşişce de prieteşug de odinioară, sau a unei modestii sfioase, prilejuite de prezenţa noastră, stătuse ea toată seara lângă perete, precum am observat, fără să se apropie odată de Ham.

Pe cât mi-aduc aminte, era aproape de miezul nopţii, când ne-am luat rămas bun. Ni se dăduse la cină peşte sărat şi pesmeţi. Steerforth scosese şi el din buzunar o garafă cu lichior de Olanda, pe care am băut-o între noi bărbaţii (pot zice acum bărbaţii, fără să mă înroşesc. Ne-am despărţit voios şi pe când se îmbulzeau toţi la uşe, ca să ne lumineze cât mai îndelungat cu putinţă, am zărit ochii albaştri ai Emiliei, care ne privea ascunzându-se după Ham şi am auzit dulcele ei glas, recomandându-ne să fim cu luare aminte la drum.

— Ce încântătoare mititică ! rosti Steerforth, luându-mi brațul. Zău, nostim loc și nostimi oameni ! Nu-mi pare rău că i-am văzut-: o senzație nouă să te amesteci printre ei.

— Și-apoi am avut norocul să-i găsim tocmai în culmea bucuriei, în vederea acelei căsătorii. N'am văzut niciodată oameni mai fericiți ! Ce plăcere să vezi și să împărtășești, ca noi, nevinovatele lor bucurii !

— E cam bătăran el, nu-i așa ; pentru mititica ? zise Steerforth.

El arătase atâta simpatie bietului Ham și tuturor celorlalți, că m'a rănit o leacă răceala întrebării lui neașteptate. Inturnând repede ochii spre el, l'am văzut zâmbind și-am spus foarte ușurat.

— Ah Steerforth, râzi, râzi cât vei voi de bieții oameni ! Supăr-o pe miss Dartle sau încearcă să glumești ca să-mi ascunzi adevăratele tale simpatii : mi-e tot una, te cunosc prea bine. Când văd cât de bine îi înțelegi pe bieții oameni, cu ce sinceritate poți lua parte la bucuria unui pescar grosolan ca d. Peggotty și împărtăși dragostea unei bătrâne bone pentru mine, când simt că săracii nu au o bucurie sau o supărare și nici o emoție, la care să poți fi nepăsător, iubirea și admirația mea pentru tine, Steerforth, sporesc de douăzeci de ori mai mult.

El se opri, mă privi în față și zise :

— Mărgărito, cred că vorbești serios, ca un băiat cinstit ce ești. Mult așa da să fim toți așa !

După un răstimp, cânta vesel cântecul d-lui Peggotty, pe când călcam larg pe drumul Yarmouthului.

CAPITOLUL XXII

Noi personajii pe o scenă veche

Steerforth petrecu mai mult de cincisprezece zile cu mine la Yarmouth. Cea mai mare parte din timp o petreceam împreună, firește. Se întâmpla totuș să stăm despărțiți uneori ceasuri întregi. El era marinar destul de priceput. Eu de loc, și când se ducea la pescuit cu d. Peggotty, petrecerea lui dragă, mai totdeauna eu rămâneam pe uscat. Eram ținut și de șederea mea la Peggotty ; știam că ea îl îngrijește toată

ziua pe d. Barkis și nu-mi plăcea să mă întorc târziu noaptea, pe când Steerforth, care dormea la hotel, era stăpân pe vremea sa și-și făcea voile. Iată cum am aflat în cele din urmă, că el îi cinstea pe pescari în crâșma la care se ducea uneori d. Peggotty, aceea numită „La voișie“, pe când eu dormeam; și că se îmbrăca în haine de matelot, ca să petreacă noaptea pe mare, la lumina lunii și să vie dimineața. Știam de altfel că natura-i neastâmpărată și râvna lui neostoită găseau mare plăcere în oboseala tru-pească și în vremea rea, ca și în oricare alt miloc nou de așățare, ce-i cădea la îndemână. De aceea nu m'am prea mirat aflând amănunte. Ne mai despărțea și altceva uneori: eu purtam, firește, mult interes Blunderstonului și-mi era drag să revăd locurile copilăriei mele, pe când Steerforth, după ce mă întovărăși odată, nu se mai gândi să dea pe acolo. Așa că, de două trei ori, cu prilejuri de cari îmi aduc bine aminte, ne-am despărțit, după ce-am prânzit de vreme, ca să ne întâlnim seara, târziu, pentru cină. Nu știam de fel cum își macină el timpul până seara, știam numai că avea mare trecere în oraș și că găsia douăzeci de chipuri de a petrece, acolo unde altul n'ar fi găsit nici unul.

Eu însă, în singuratecele mele pelerinagii, nu făceam alta decât să-mi perîndez prin minte fiecare pas ce-l mai făcusem odată pe același drum, și să regăsesc locurile unde viețuisem odată, fără să mă satur revăzându-le. Rătăceam prin noianul amintirilor, așa cum hoinărisem altădată cu gândul și încetineam pasul, precum de atâtea ori îmi oprisem cugetările, când eram departe de Blunderstone, sub arborele unde îmi odihneau părinții. Mormântul acela, pe care îl privisem cu compătimire, pe când numai tata odihnea în el, alături de care plânsesem atâta, văzând pe mama și fratele meu coborând într'insul, mormântul pe care inima credincioasă a Peggottiei îl îngrijise, așa că-l făcuse o grădiniță, îmi atrăgea pașii, mă oprea ore întregi. Se afla într'un colț al cimitirului, la câțiva pași de potecă și puteam citi numele pe piatră, plimbându-mă și ascultând ceasornicul bisericii, bătând orele, bătaie care îmi amintea o voce amuțită. În zilele acelea, gândurile mele se însoțeau cu aceea ce eram destinat să fiu pe lume și cu lucrurile mărețe pe care nu se putea să nu le săvârșesc. Gândurile îmi îngâneau pașii și le rămâneam credincios visurilor acelora ca și cum

aș fi venit acasă, și mama era acolo, vie; așa clădeam eu castele în Spania.

Vechea noastră locuință îndurase mari schimbări. Vechile cuiburi, părăsite de atâta vreme de corbi, pieriseră și bătrânii copaci fuseseră tăiați și mâncați, de nu le mai cunoașteam forma. Grădina era părăginită și jumătate din ferestrele casei erau închise. Casa era locuită numai de un biet nebun și de cei însărcinați cu grija lui. El își petrecea zilele la fereastra odăiței mele, cu fața către cimitir, și mă întrebam dacă gândurile sale, în rătăcirea lor, nu se întâlneau adesea cu iluziile care sălășluiseră în mine, când mă sculam vara de dimineață și când, numai în cămașe de noapte, priveam prin aceeași ferestruie, ca să văd oile păscând domol, sub primele raze de soare.

Foștii noștri vecini, d. și d-na Grayper plecaseră în America de Sud și ploaia străbătând prin acoperiș în casa lor pustie, pătase de jilăveală pereții de din afară. D. Chilip se recăsătorise.

Nevastă-șă era o femeie înaltă, slabă, cu nasul lung. Avea un copilăș foarte plăpând, copil care nu-și putea ține sus capul, cu doi ochi slabi și fixi, cu cari întreba parcă, de ce venise pe lume.

Cu un ciudat amestec de plăcere și tristețe hoinăream prin satul natal, până când soarele de iarnă, începând să asfințească, mă vestea că e timp să mă întorc la oraș. Dar odată la hotel, stând cu Steerforth la masă lângă foc, mă gândeam cu drag la cursa de peste zi. Nestrămutat mi-era simțământul, deși mai potolit, când intram seara în odăița mea așa de curată și mă gândeam, întorcând paginile cărții cu crocodili, veșnic pe masă, că eram tare fericit că am un prieten ca Steerforth, o prietenă ca Peggotty și că am găsit în mărinimoasa și minunata mea mătușe, pe cineva care să înlocuiască așa de bine pe cei pierduți.

Când mă întorceam din lungile mele plimbări, drumul cel mai scurt, ca să mă duc la Yarmouth, era cu luntrea. Debarcam pe țărmul care se întindea între oraș și mare și străbăteam un spațiu deșert; asta mă scutea de un mare ocol. Dam în cale de casa d-lui Peggotty și intram o clipă înăuntru. De obicei, Steerforth mă aștepta acolo și ne îndrumam apoi împreună, prin ceață și vânt, spre luminile orașului, strălucitoare în depărtări.

Intr'o seară, era târziu, îmi făcusem vizita de adio la Blunderstone, căci ne pregăteam de întoarcere acasă. L'am găsit pe Steerforth singur în casa d-lui Peggotty. Sta în fața focului, așa de gânditor, așa de adâncit în cugetare, că nu mă auzi apropiindu-mă. Ca să nu audă, putea să nu viseze așa de adânc, căci pașii nu făceau sgomot pe nisip, dar nici intrarea mea nu-l scoase din meditare. Stam lângă dânsul, îl priveam și el urma să viseze, posomorât.

Tresări așa de viu, când i-am pus mâna pe umăr, că mă făcu și pe mine să tresar.

— Vii asupra mea, ca un strigoi aducător de învinuiri, îmi spuse el aproape mânios.

— Trebuia să mă vestesc într'un chip: oare te-am făcut să cazi din nori?

— Nu, nu!

— Sau să urci din prăpăstii? am spus eu așezându-mă lângă el.

— Priveam la figurile întruchipate de flăcări.

— Dar le nimicești, de n'o să mai văd nimic, am spus eu, văzându-l scociorând focul cu un lemn aprins și privind la scânteele care săreau, părăind în văzduh.

— Tot n'ai fi văzut nimic. Asta e ceasul de peste zi, pe care-l urăsc mai mult: nu'i nici ziua, nu'i nici noapte. Ce târziu ai venit! Unde-ai fost?

— Mi-am luat rămas bun dela plimbarea mea obicinuită?

— Iar eu te așteptam aici, grăi Steerforth, ocolind casa cu ochii, — și mă gândeam că oamenii pe cari i-am găsit aici așa de fericiți la venirea noastră, sânt parcă morți sau amenințați de nu știu ce nenorocire, — judecând după mahnirea casei. Davide, ce bine-ar fi fost să'mi fi dat Dumnezeu un tată, care să'mi călăuzească pașii în acești douăzeci de ani ai mei!

— Dar ce ai, dragă Steerforth?

— Ah, aș vrea din tot sufletul să fi fost mai bine călăuzit! Mult aș vrea să fiu în stare a mă îndruma mai bine, strigă el.

Era în toată purtarea lui o descurajare amestecată cu mânie, uimitoare. Nu'l mai recunoșteam.

— E mai bine să fii un biet Peggotty sau bădăranul de nepotu-său, rosti el sculându-se și proptindu-și capul, cu aer posomorât, de cămin, în care privea țintă flacăra, decât să fii ceea ce sânt cu așerea și educația mea superioară, să-ți chinuști mintea, cum fac eu de o jumătate de oră, în barca asta blestemată!

Eram atât de uluit de schimbarea săvârșită în el, că nu făceam alta, decât îl priveam în tăcere, pe când el pironia necurmat focul, cu capul rezemat pe mână. În sfârșit l-am rugat, cu toată căldura să-mi spună ce'l supăraseră așa de strașnic și să-mi dea voie să-i împărtășesc durerea, dacă socotea că nu-i pot da sfaturi utile. Înainte de a-mi sfârși fraza, el se porni pe răs, un răs silit mai întâi, dar mai apoi sincer și vesel.

— Nu-i nimic, Mărgărită, chiar nimic. Ți-am spus, pe când eram în hotel la Londra, că-mi sânt uneori un tovarăș foarte mohorit... Am avut adineaurea o vedenie. Am visat de sigur rău. Câteodată, când mi se urăște, îmi reînviază în minte din vechile povești ale doicii. Și le iau în serios, până să bag de seamă că sânt năluciri. Mi se pare că adineaurea mă socoteam băiatul cel rău, care n'a ascultat, și drept pedeapsă, a fost mâncaț de lei — știi, e mai poetic decât de câini. Spaima îți increștește carnea, zic babele. Eu tremur tot, din creștet până în tălpi. Mi-am făcut spaimă singur!

— Dacă este așa, poți să te scuzi, că n'a putuț nimeni să te sperie, decât tu însuți.

— Se prea poate. Dar asta nu-mi înlătură pricinile de temere. Haide, s'a sfârșit, n'are să mă mai apuce, Davide. Dar îți mai spun odată, prietene, bine ar fi fost și pentru mine și pentru alții să fi avut un tată energic și sever.

Fizionomia sa era totdeauna vorbitoare, dar n'am citit niciodată pe ea urmele unui sentiment atât de serios și atât de trist, ca atunci când rosti cuvintele acestea, cu privirea mereu ținută pe flăcări.

— Să nu mai vorbim, zise el, făcând așa ca și când ar fi suflat în aer un fulg, un pai, o nălucă:

„Acuma s'a sfârșit și sânt iarăș om“, ca Macbeth. La masă, dar! Numai, (ca și lui Macbeth) să nu-mi fie turburat ospățul de frumoase vedenii, Mărgărită!

— Dar unde's duși toți, cei de-aci? Ce însemnează asta? mă mirai eu.

— Dumnezeu știe. După ce-am fost până la luntre, ca să te aștept, m'am întors hoinărind pe aci, și-am găsit casa pustie. Asta m'a cufundat în gândurile, prada cărora m'ai găsit.

Sosirea d-nei Gummidge, cu un coș pe mână, desluși pentruce căminul rămăsese gol. Ea ieșise repede, ca să cumperă ceva ce'i lipsea, până a nu se întoarce d. Peggotty, care trebuia să vie cu refluxul mării. Ea lăsase ușa descuiată, pentru ca Ham și Emilia, dacă se întorceau în vremea asta, să găsească deschis. Steerforth, după ce'i descreți chipul d-nei Gummidge cu un salut din cele mai politicoase și o sărutare comică, îmi luă brațul și o pornirăm repede la drum.

Smulgând-o pe d-na Gummidge melancoliei, își căpătase și el obicinuita'i veselie și răsă și glumi tot lungul drumului.

— Așa dar părăsim mâine viața asta de pirați? mă întrebă el vesel.

— Știi doar că așa ne-am înțeles, și ni s'au oprit și locurile în diligență.

— Da, nu se poate altfel, cred. Aproape că uitasem că se mai poate face altceva pe lume, decât să te legeni pe o barcă. Zău, mare păcat!

— Tot ce e nou e frumos, am zis eu râzând.

— Poate, deși mi se pare sarcastică foarte observația asta, pentru un cap de operă de inocență, ca tânărul meu amic. Bine, nici eu nu zic nu: sânt capricios, Davide. Știu și mărturisesc, dar trebuie totuș fierul să'l bați, cât e cald. Știi oare că nu mi-am pierdut vremea pe-aici? Vreau să spun că aș putea să dau un mic examen de pilot, pe apele Yar-mouthului!

— D. Peggotty spune că ești o minune.

— Un fenomen nautic? răsă Steerforth.

— Fără îndoială, și știi că e adevărat. Pui atâta râvnă în tot ce faci, că ajungi maestru de grabă. Dar ceea ce mă uimește totdeauna, Steerforth, e că te mulțumești să'ți întrebuințezi facultățile atât de capricios.

— Mă mulțumesc? răspunse el vesel. Nu sânt mulțumit decât poate de naivitatea ta, Mărgărită; cât despre ca-

priciile mele, încă n'am învățat arta de a mă lega la o roată, pe care Ixionii din zilele noastre se învârtesc deapururea. N'am avut ucenicie, dar asta n'are aface. Ascultă, — știi că am cumpărat aci o corabie ?

— Ce băiat ciudat ești, Steerforth! am strigat oprindu-mă, căci lucrul ăsta nu'l știam de fel. Ca și cum ți-ar abate să te mai întorci vreodată pe-aci !

— Nu știu. Locul îmi place. Ori cum, urmă el zorind pasul, am cumpărat o corabie, care era de vânzare — o corabie cu pânze, cum spune d. Peggotty; și așa și este — și el o va stăpâni în lipsa mea.

— Acum te înțeleg, Steerforth ! rostii eu, încântat. Te faci că cumperi corabia aceea pentru d-ta, dar în realitate ca să'i faci un bine d-lui Peggotty. Trebuia să'mi treacă îndată prin gând, cunoscându-te cum te cunosc. Dragă Steerforth, cum să'ți spun tot ce gândesc despre generozitatea ta?

— St ! făcu el, înroșindu-se : cu cât vorbești mai puțin, cu atât mai bine.

— Când ziceam eu, că nu e o bucurie, o supărare, nici o emoție a bieților oameni, să te poată lăsa nepăsător !

— Da, da, mi-ai spus toate astea. Să le lăsăm. Destul. Temându-mă să nu'l supăr, stăruind asupra unui lucru, privit de el cu ușurință, m'am mulțumit să visez la generozitatea lui, întinzând și mai tare pasul.

— Corabia ceea trebuie dreasă bine. Il voi însărcina pe Littimer să ia seama, ca lucrul să fie făcut precum se cuvine. Ți-am spus că Littimer a sosit ?

— Nu !

— Ei bine, a venit azi dimineață, cu o scrisoare dela mama.

Ochii noștri se întâlniră. El era galben, până și buzele'i erau palide, deși privirea îi era hotărâtă și calmă. Mă temeam că vre-o ceartă cu maică-sa era pricina mohorârei în care'l găsisem lângă vatra d-lui Peggotty. Adusei vorba ușor.

— O nu ! scutură el din cap, râzând cu dispreț. Dar de loc ! Ziceam așa dar, că omul meu a sosit.

— E tot așa, ca totdeauna ?

— Acelaș : calm și rece ca Polul Nord. Va veghea să se scrie numele cel nou pe corabia, care se numește acum

Păscărușul furtunii. Habar n'are d. Peggotty de păscăruși. Trebuie să'i schimb numele.

— Și cum ai s'o botezi?

— **Mica Emilia.**

Mă privea neconținț în față; socoteam că din pricină că nu'i plăcea să mă apuc să'i laud mărinimia. Pe fața mea răsări totuș plăcerea ce-o simțeam. Am spus numai câteva cuvinte. Zâmbetul îi reapăru pe buze; parcă i se ridicase o piatră de pe inimă.

— Dar iată, zise el, privind înainte'i, iat-o pe adevărata mea Emilia în persoană! Și băiatul acela cu ea! Pe cîntea mea, credincios cavalier: n'o părăsește niciodată!

Ham era acum constructor de nave. Cultivase acest gust natural pentru meseria în care ajunsese un lucrător destoinic. Era în haina de lucru și, deși cam grosolan, aerul său de cinstită și bărbătească sinceritate, făceau din el un protector potrivit drăguței fete, care'i mergea alături. Cîntea de pe fața sa, mândria și dragostea ce'i însuflau Emilia, îi împodobeau chipul. Imi ziceam, văzându'i înaintînd spre noi, că se potriveau de minune, în toate privințele.

Ea lăsă ușor brațul logodnicului ei, când ne-am oprit să le vorbim și se înroși întinzându'i mâna lui Steerforth, apoi mie. Când porniră din nouă la drum, după ce schimbăse câteva cuvinte cu noi, ea nu'i mai luă brațul lui Ham și mergea singură cu un aer și mai sfios și mai stînjent. Admiram grația și delicatetea fetei și Steerforth era de aceeaș părere, pe când îi priveam depărtându-se sub lumina lunei, în primul ei pătrar.

Deodată, o tânără femeie trecu pe aproape de noi: vădit îi urmăria. N'o auzisem apropiindu-se, dar i-am zărit chipul slab și mi s'a părut că mi aduc ceva aminte. Era ușor îmbrăcată, avea aer îndrăzneț și privire rătăcită, un aer de mizerie și de vanitate; dar în clipa aceea parcă nu mai avea alt gînd, ci numai să'i ajungă pe cei doi. Zarea fiind turbure departe, nu ne îngădui să'i mai deosebim. Femeia, care îi urmărea, pieri de asemenea, fără să'i fi ajuns.

— Sumbra fantomă o urmărea pe Emilia, grăi Steerforth, care rămase locului, nemișcat. Ce să însemneze asta?

El vorbea încet și cu un accent ce mi se păru straniu.

— Cred că vrea să le ceară de pomană, zisei.

— Nu's puțini cerșetori pe aci, dar mă mir că o cerșetoare a luat așa formă, astă seară.

— De ce nu ? am întreat.

— Tocmai pentrucă mă gândeam la ceva de felul ăsta, zise el după o răsghândire, când am văzut-o răsărind. Mă întreb de unde dracu vine.

— Din umbra culcată de zidul de colo, cred, arătai eu un zid care tăia calea pe care apucasem.

— În sfârșit a dispărut ! glăsui dânsul privind peste umărul meu ! Piară și nenorocirea cu ea ! — Hai la cină !

Dar din nou aruncă o privire peste umăr în dreptul Oceanului, care sclipea în depărtare, și de mai multe ori repetă acea mișcare. Mormăi câteva cuvinte întretăiate, cât mai merserăm, și parcă nu uită întâmplarea aceea, decât așezându-se la masa voioasă, lângă un foc bun, la lumina lumânărilor.

Littimer ne aștepta și mi făcu impresia obișnuită. Când i-am spus că socotesc că d-na Steerforth și d-ra Dartle sânt sănătoase, el îmi răspunse cu ton respectuos (și respectabil, firește) că mi mulțumește, că erau bine și îmi trimiteau complimente. Atâta, și totuș mi se părea că mi spune răspicat: „Ești foarte tânăr, domnule, ești prea tânăr“.

Isprăvisem aproape de cinat, când el făcu un pas spre noi, din colțul din care ne supraveghea mișcările, mai ales pe ale mele, cred, și spuse stăpânului său:

— Scuzați-mă, domnule; miss Mowcher e aici.

— Cine ? întrebă Steerforth mirat.

— Miss Mowcher, domnule.

— Cum ! Ce dracu caută aici ?

— S'ar părea că este din partea locului, domnule. Mi-a spus că trece în toți anii pe aici, întru săvârșirea meseriei sale. Am întâlnit-o în stradă azi după prânz și dorește să știe dacă poate avea cinstea să se înfățișeze d-voastre, după cină.

— O cunoști pe uriașa, despre care e vorba, Mărgărită ?

Am fost siliț să mărturisesc — cam rușinat înaintea lui Littimer — că n'o cunoșteam de fel pe miss Mowcher.

— Bun, ai să'i faci cunoștința, zise Steerforth, căci e una din cele șapte minuni ale lumii. Când va veni d-ra Mowcher, las-o să intre.

Eram curios oleacă s'o cunosc pe cucoana aceea, cu atât

mai mult, cu cât Steerforth râdea cu hohote, de câte ori vorbeam de dansa, și refuza dârz să răspundă la întrebări asupra ei. Așteptam dar îngrijorat. Fața de masă se ridicase de o jumătate de oră. Ședeam lângă foc, cu o garafă de vin lângă noi, când ușa se deschise și cu liniștea sa obișnuită Littimer vesti:

— Miss Mowcher !

Mă uitai în spre ușa, dar nu văzui nimic. Mă uitam mereu, crezând că Miss Mowcher întârzie să intre, când spre marea mea uimire, văzui țâșnind aproape de canapeaua așezată între ușa și mine, o pitică în vârstă ca de patruzeci, patruzeci și cinci de ani, cu răsuflarea grea, cu cap mare, cu ochii cenușii, foarte isteți, cu brațe așa de scurte că, pentru a-și pune degetul pe nasu'i cărn, era nevoită să-și plece capul spre deget. Bărbia ei dublă era așa de grasă, că panglicele și funda dela pălărie piereau în ea. Nu avea gât de fel, nici talie, nici pulpe, drept vorbind, căci deși putea să fie socotită de mărime obișnuită, până unde ar fi trebuit să se afle talia, și deși avea picioare ca toată lumea, era totuși așa de mică în cât ședea înaintea unui scaun obișnuit ca înaintea unei mese. Avea o geantă și-o așeză pe scaun. Cucoana aceasta, îmbrăcată cam neîngrijit, cu nasul și cu degetul în aceeași mișcare chinuită, precum am spus, ținându-și nemijlocit capul într-o parte și închizând dintr'un ochi cu șiretenie, începu să-l țintuiască pe Steerforth cu o privire străpungătoare. Apoi dădu drumul unui torent de vorbe:

— Ah! mărgăritărelul meu! își scutură dansa capu'i mare, aci te afli ! O! ce băiat rău! fi ! urât lucru! Ce cauți așa de departe de cămin ? Ai de gând să faci vre-o năsbătie, pun rămășag ! Ești soi rău, Steerforth, dar și eu, nu'i așa ? Ah ! ah, ah, ah ! Te-ai fi prins pe o mie de lei contra cinci, că n'o să dai de mine pe aici ! Nu, băete, eu sânt pretutindeni. La dreapta, la stânga, în toate ungherele, ca băncuța pe care o ascunde scamatorul în batista unei cucoane. Zic batiste și cucoane ; ar vrea maică-ta grozav să fii lângă dansa, puile, nu'i așa ? Despre asta pun mâna 'n foc, ori care mână !

Ajunsă la această parte a cuvântărei, miss Mowcher își deslegă pălăria, aruncă bridele pe spate și răsuflând greu, se așeză pe un taburet înaintea focului, făcându-și din masă un fel de adăpost deasupra capului ca un cort de acajou.

— Uf! urmă dânsa, proptindu'și mânăle în micii ei genunchi și privindu-mă șiret, tare m'am îngrășat, zău, Steerforth. După ce urc un etaj, așa de greu îmi recapăt respirația, de parcă aş scoate o găleată din fântână. Dacă m'ai vedea de sus, m'ai lua drept o cucoană frumoasă, nu'i așa?

— Dar așa îmi pari de câte ori te văd, zise Steerforth.

— Ah, tâlharule! taci, roști mărunta creatură, amenințându-l cu batista cu care și ștergea fața, nu fii obraznic. Pe cinstea mea însă, că am fost la d-na Mither, săptămâna trecută. Halal femeie! aceea știu că se ține bine! Și însuș Mither, care a intrat pe când o așteptam pe nevastă-sa, e strașnic! Ce bine se ține! — și peruca se ține bine, căci o are de zece ani! — Așa se avântase în complimente, că începusem să mă tem că voi fi silită să sun. Ah-ah-ah! foarte draguț bărbat: păcat că n'are principii!

— La ce te duseși la doamna Mither? întrebă Steerforth.

— Eu nu umblu cu intrigi, băete dragă, răspunse ea, punându'și iar degetul pe nas, cu o strâmbătură și un clipit din ochi, care o făceau să semene cu un spiriduș de pe altă lume. Asta nu te privește! Ai voi să știi dacă îi opresc căderea părului, dacă i-l cănesc, dacă îi îngrijesc fața sau îi potrivesc sprincenele, nu'i așa? Bine, puile, o să le știi toate astea... când ți le-oi spune eu. Știi cum îl chemă pe tata bunicului meu?

— Nu, grai Steerforth.

— Walker, draguțele, și se trăgea dintr'un lung șir de Walkeri, și de aceea am moștenit eu pământurile dela Hookey.

Nu văzusem niciodată ceva mai ciudat ca clipitul din ochi a d-rei Mowcher, decât poate aerul ei de siguranță. Avea un chip deosebit de a'și pleca într'o parte capul, ridicând dintr'o pleopă ca o bibilică, atunci când asculta ce i se spunea, sau când aștepta un răspuns la observațiile sale. Așa că nu mă puteam dumeri și o priveam mereu țintă, fără să mai iau seama, pe semne, la regulile politetii.

Ea izbutise să tragă scaunul lângă dânsa și și vâra mereu micul braț până la umăr în geantă și scotea, după fiecare scoțocală, o sumedenie de sticlute, de perii, de bureți de piepteni, de bucățele de flanelă, fiare de frizat și alte scule, pe care le îngrămădea pe scaun. Se porni de-odată în mijlo-

cul trebii, ca să'l întrebe pe Steerforth, spre marea mea turburare :

— Cine e prietenul d-tale ?

— D. Copperfield, grăi Steerforth și dorește să te cunoască.

— Bun, plăcerea asta o va avea ! Vedeam bine că dorește, zise miss Mowcher râzând și apropiindu-se de mine cu săculețul ei în mână. Obrajii ca piersicele ! rosti ea, înălțându-se în vârful picioarelor, ca să ajungă la înălțimea feței mele, deși eu ședeam pe scaun. E ispititor ! piersicele mi's tare dragi ! Sânt încântată să vă cunosc, d-le Copperfield; vă asigur.

Am răspuns că mă bucur de cinstea că o cunosc și că mulțumirea este reciprocă.

— Ah, Doamne ! ce politicoși mai sântem strigă ea, făcând o silință vădită ca să-și acopere fața mare cu mâna ei mică. Trebuie să recunoașteți că e multă amăgire și lingușire pe lumea asta.

Acestea ni le spusese ca un fel de destăinuire amândorora, pe când își luă mânuța de pe obraz și micul braț se confundă întreg în săculeț.

— Ce voești să spui, miss Mawcher ? întreabă Steerforth.

— Ah-ah-ah ! ce păcălici mai sântem, nu'i așa scump copil ? iscodi pitica, scotocind în pungă, cu un ochi în aer, și cu capul pe-o parte. Să vedem ! scoase ea un pachetel : „unghiile prințului rus Asbuchescu-Alandala, cum îi zic eu, fiindcă în numele lui sânt toate literele alfabetului, amestecate.

— Prințul rus e unul din clienții d-tale ? grăi Steerforth.

— Firește, fătul meu. Ii tai unghiile de două ori pe săptămână ! la mâni și la picioare.

— Cred că plătește bine, zise Steerforth.

— Vorbește pe nas, dar plătește bine. El nu e ca toți nătăfleți voștri, dovadă lungimea mustăților sale, roșii de felul lor, dar negre, mulțumită artei.

— Mulțumită artei d-tale, de sigur, făcu Steerforth.

Mis Mowcher clipi din ochi că așa este.

— A fost nevoit să trimeată după mine. Nu putea altfel. Climatul îi strica fața; asta putea să meargă în Rusia, la noi însă nu. Nu s'a pomenit prinț cu o culoare ruginie ca el, până a 'ncăput pe mâna mea. Un drug ruginit.

— Despre dânsul spuneai adineaurea că e un amăgitor? întrebă Steerforth.

— O, viclean mai ești! clăti sprinten din cap miss Mowcher. Am spus că sântem toți niște păcălici și ca dovadă am arătat unghiile Prințului. Să vedeți! unghiile prințului îmi slujesc în familii mai mult, de cât toate talentele mele laolaltă. Ele sânt scrisoarea mea de recomandatie. Dacă miss Mowcher taie unghiile Prințului, s'a isprăvit! Le dau pe la tinere doamne, care le pun pe semne în albume. Ah-ah-ah! pe cinstea mea, tot edificiul social (cum zic domnii aceia cari țin discursuri în parlament), nu se reazămă decât pe un fel de unghii de prinț", zise pitica, încercând să și încrucișeze brațele și dând din cap.

Steerforth râdea din toată inima și eu de asemenea. Miss Mowcher bâțâia din cap, ținându-și'l într'o parte și privind în sus cu un ochi, pe când îl închidea pe celălalt.

— E bine și frumos, își bātu ea genunchii, ridicându-se dar cu de-al-de-astea nu se fac afacerile. Zău Steerforth, o exploatare la regiunile polare și să isprăvim.

Isi alese doar două, trei din sculele acelea mici și o sticlucă și întrebă, spre uimirea mea, dacă masa o va ține. Răspunzându'i Steerforth afirmativ, apropie un scaun și rugându-mă să i dau mâna, se urcă lesne pe masă, ca pe o scenă de teatru.

— Dacă unul din d-voastră mi-ați văzut glesnele, zise ea, sigură acum pe locu'i, să spună și mă spânzur.

— N'am văzut nimic, grăi Steerforth.

— Nici eu, adăogai.

— Bine! atunci voi trăi. Haide, fătul meu, încredințează-ți capul călăului.

Steerforth, cedând chemărei, se așeză cu spatele pe masă și întorcând fața spre mine, o lăsă pe pitică să i cerceteze capul, firește fără alt gând, decât ca să petrecem. Era o privilegiște ciudată s'o vezi pe Miss Mowcher cum sta aplecată asupra lui și i examina frumosul păr negru cu o lupă pe care o scosese din buzunar.

— Ești băiat frumos, zău! zise ea după o scurtă cercetare. Fără mine ai fi chel ca un călugăr înainte de sfârșitul anului. Nu ți mai cer decât o clipă și ți voi spăla părul cu o apă, care ți va păstra buclele încă zece ani.

În vremea asta ea turnă conținutul sticlucței pe o bucă-

țică de flanelă, apoi muind în acel preparat o periură, începuse să frece creștetul lui Steerforth cu o râvnă fără pereche, vorbind mereu.

— Il cunoști pe Carol Pyegrave, feciorul ducelui? Il știi? și se uită pe furiș la Steerforth.

— Da, puțin.

— Acela om! halal favorite. Dacă și picioarele i-ar fi tot așa de drepte... ar fi fără pereche. Crezi poate că nu i-a trecut prin gând să se lipsească de mine? — Un ofițer al gărzii! pricepi așa ceva?

— Era nebun? întrebă Steerforth.

— Așa s'ar părea. Nebun ori nu, a încercat însă. Ce socotiți că face? Se duce la un parfumist și cere o sticlă de apă de Madagascar.

— Carol?

— Carol în persoană. Dar nu se află acolo apă de Madagascar.

— Dar ce este asta? ceva de băut?

— De băut? făcu Miss Mowcher, oprindu-se ca să i dea una peste obraz. Voia să și fasoneze singur mustățile, înțelegi. Era o femeie în magazin cam vârstnică — un adevărat Cerber — femeie care nu auzise niciodată numele acela. „Mă rog, domnule, zise ea către Carol, nu'i... suliman?”

— Suliman, îngăimă Carol, ce mi-ar trebui mie suliman? — Scuză, d-le, zise Cerberul, dar dresurile astea se cer sub atâtea nume deosebite, că socoteam că e și asta unul. Iată, drăguțule, urmă Miss Mowcher să-l frece din toate puterile, o speță de șarlatan. Nu zic că nu mă amestec și eu, ca alta, — poate chiar mai mult decât alta, poate mai puțin — dar tăcere! Băiete, asta nu te privește!

— În ce spui că te amesteci? În comerțul cu dresuri?

— N'ai decât să aduni de ici și de colo, dragul meu elev, grați vicleana Miss Mowcher, atingându-și vârful nasului, procedeză după regula secretelor comerțului și vei obține rezultatul dorit. Am spus că mă amestec și eu oleacă, în felul meu. O cucoană mă cheamă ci-că pentru alifie de buze, alta mă întreabă de mănuși, a treia vrea o broderie pentru guleraș, alta un evantai. Eu zic cum le place lor. Le procur lucrul dorit. Dar ne păstrăm așa de bine tainele, una alteia, și așa de bine ne înțelegem, zău! că ele se sfiesc să pună în fața mea roșul ce'l pun în fața unui salon întreg. Când mă

duc la ele — crezi că nu mi spun uneori, cu un deget de suliman pe obraz: „Cum mă găsești astăzi, miss Mowcher? Nu sânt cam palidă?” Ah-ah-ah! iată încă un fel de amăgitoare. Nu e nostim, prietene?

Niciodată în zilele mele n'am văzut ceva care cât de puțin să aducă cu miss Mowcher, în picioare pe nașă, râzând singură de gluma ei și frecând necontenit craniul lui Steerforth, clipind în acelaș timp dintr'uu ochi spre mine, privind-mă pe deasupra capului său.

— Ah! pe aici, să vezi, nu mi se cer articole de soiul ăsta. Tare mă mir! N'am văzut nici o femeie frumoasă, de când sânt aci, Steerforth.

— Nu? întrebă el.

— Nici umbră de așa ceva.

— Am putaa să i-o arătăm în carne și oase, cred, vorbi Steerforth, cu ochii spre mine. Nu'i așa Mărgărîto?

— De sigur, am răspuns eu.

— Aha! grăi pitica privind-mă străpungător și aruncând apoi o privire lui Steerforth. Cum?

Prima exclamație părea o întrebare adresată amândurora; a doua vădit îndreptată numai lui Steerforth. Neprimind răspuns dela nici unul precum spera, de sigur, urma să frece, cu capul pe o parte și cu un ochi spre tavan, ca și cum căuta în văzduh răspunsul de care o lipseau cei doi și-l aștepta să i apară.

— O soră a d-tale, d-le Copperfield? strigă ea după o tăcere și păstrând mereu aceiaș înfățișare. Da?

— Nu, zise Steerforth, nelăsându'mi timp să răspund. Din potrivă, d-lui Copperfield i-a plăcut mult, dacă nu mă înșel.

— Și i-a trecut? făcu miss Mowcher. E schimbător, va să zică? Ce rușine!

Sbura mereu din floare 'n floare

Cu-aceeaș patimă-arzătoare,

Mario, pân'te cunosc.

Și l-ai oprit din sboru'i tu!

Ce zici? Maria se numește?

Întrebarea căzu așa de neașteptate asupra 'mi și spiridușul care mi-o punea mă privea așa de viclean, că un moment m'am zăpăciț de tot.

— Nu, miss Mowcher, răspunsei, ea se numește Emilia.

— Ah-ah! făcu ea, cu acelaș ton. Vedeți d-voastră? Sânt sigură că mă gășiți tare limbută, nu'i așa, domnule Cop-perfield? Dar n'ai teamă, sânt tainică.

Tonul și privirile sale aveau o semnificare neplăcută mie în împrejurarea de față. I-am spus dar, cu un aer mai grav decât cel de până atunci:

— E tot atât de virtuoașă, pe cât e de frumoasă. Are să se mărite cu un bun și vrednic om, de teapa ei. Dacă o iubesc pentru frumusețe, nu o stimez mai puțin pentru bunul ei simț.

— Bine zis! rosti Steerforth. Ascultă, ascultă acum, draga mea Mărgărită, vrei să sting curiozitatea acestei mici Fatme, ca să nu'și chinuiască mintea... E o fată care învață deocamdată, miss Mowcher, la Omer et Joram, negustor de mode, confecțiuni, etc., în orașul ăsta. M'auzi bine? Omer și Joram! E logodită cum ți-a spus amicul meu, cu văru-său Ham, pe numele său de botez, iar pe cel de familie: Peggoty. El e constructor de nave, tot aci în oraș. Ea locuiește la o rubedenie, cu nume de botez necunoscut, iar de familie Peggotty; ocupație: marinar, aci în oraș. Ea este cea mai frumoasă și mai încântătoare mică zână, ce se află pe lume. O găsea, ca și amicul meu... grozav de frumoasă. Dacă nu s'ar părea că'l injosesc pe logodnicul ei, lucru neplăcut prietenului meu, aș mai spune că ea face rău, că ar fi putut găsi o partidă mai bună, că e născută să fie cucoană, pe cinstea mea!

Miss Mowcher ascultă cuvintele acestea, rostite încet și răspicat, plecându'și capul pe un umăr și căutând mereu cu ochiul în aer răspunsul adăstat. Când ei sfârși, ea își porni iar activitatea și reîncepu palavrageala'i cu un spor nemai-pomenit.

— O, asta'i toată povestea? strigă ea, tăind favoritele clientului cu niște forficele, pe care le sbura în jurul capului lui Steerforth în toate direcțiile. Foarte bine, foarte bine! e un roman întreg. Asta ar trebui să se sfârșească cu „și trăiră fericiți până la sfârșitul vieții“, nu'i așa? Ah! cum se spune la jocurile de copii? „Mi-e dragă amica E, pentrucă e Elegantă; o urăsc pe amica E, pentrucă e emancipată; am dus-o la cofetăria Elefantul, unde i-am servit o răpire Epu-

rească ; la Est. Ah-ah-ah ! d-le Copperfield nu'i așa că mă găsești nebnatecă ?

Nu'mi adăstă răspunsul și mulțumindu-se să privească strașnic de viclean, urmă fără să mai răsufle :

— Da ! Iar dacă a fost vreodată ștregar pieptănat și dichisit la perfecție, ești d-ta, Steerforth. Dacă e o căpățână pe lume, care s'o cunosc ca pe buzunarul meu, e a d-tale. M'auzi, băete ? Te cunosc, zise ea, uitându-se drept în fața lui. Acum vă puteți retrage, Steerforth (cum se zice la Curte) și dacă d. Copperfield vrea să'i ia locul, îl găsesc și pe d-sa.

— Ce zice, Mărgărită ? întrebă Steerforth, cedându'mi scaunul, râzând. Vrei să te faci frumos ?

— Mulțumesc, miss Mowcher, astă seară nu.

— Nu refuza, zise pitica, privindu-mă ca o cunoscătoare, ai sprincenele cam mici !

— Mulțumesc, altă dată.

— Ar trebui să fie cu un centimetru mai supt tâmple ; în cincisprezece zile ți le fac.

— Nu, mulțumesc. Acum, nu !

— Nu vrei să ai un mic moț, nu ? Ei bine, atunci lasă-mă numai să ți mai iau din cladăria ceea de păr și apoi să trec la favorite. Haide !

Toț refuzând, n'am putut să nu mă înroșesc, căci simțeam că ea voise să mă atingă la partea cea slabă. Dar d-ra Mowcher, văzând că nu voiam să mă supun îndreptărilor pe care arta sa le putea aduce persoanei mele, și că rezistam, cel puțin de astă dată, farmecelor sticlutei ținute de ea în aer, anume pentru mine, îmi spuse că ne vom vedea neîntârziat și îmi ceru mâna, ca să pogoare dela postul său înalt. Mulțumită ajutorului meu, coborî foarte sprintenă și începu să și lege gușa în bonet.

— Datozez...-? întreb Steerforth.

— Cinci șilingi, zise ea, aproape degeaba, băete. Nu'i așa că sânt tare nebnatecă, d-le Copperfield ?

Am răspuns cu politețe „dar de unde“. Asta nu m'a împiedecat să protestez în cugetu'mi împotriva acestei mărturisiri mincinoase, când am văzut-o aruncând piesele de câte o jumătate de coroană în aer, prinzându-le ca un scamator, strecurându-le în buzunar și bătând cu palma de-asupra.

— Aici le e locul, grăi miss Mowcher, se apropie apoi de scaun și puse în punga ei toate măruntele lucruri, ce le scosese. Să vedem, am toate bazaconiile mele? Mi se pare că da. Nu'i plăcut să te găsești în halul lui Ned Beadwood, care a fost dus la altar să se însoare cu nu-știu-cine, dar mi-reasa fu uitată acasă. Ah-ah-ah! Ce ștregăroi mai e și Ned, dar nostim! Acum știu că vă frig inima, dar sânt nevoită să vă părăsesc. Luați-vă inima'n dinți și suferiți cu bărbăție nenorocirea. Bunăseara, d-le Copperfield! Ingrijește-te bine, boerule! Am palavragit destul! E vina voastră, sireților. Haide, vă iert! Bun-soar, cum zicea Englezul în loc de „bună seară“ după întâia lecție de franceză. „Bun-soar“, copilașii mei!

Cu săculețul spânzurat de braț și trâncănind mereu, înaintă legănându-se spre ușe și se opri de-odată, ca să ne întrebe dacă nu vrem o șuviță din părul ei. „Trebuie să vă par tare nebunată!“ răsese ea, ca o lămurire la ceea ce spusese, și privi, cu degetul apăsându'și vârful nasului.

Steerforth râdea așa de tare, că fui silit să râd și eu, deși altfel poate că n'aș fi râs. După acea explozie de veselie, care dură cât-va timp, el îmi spuse că miss Mowcher avea foarte mulți clienți și că se făcea unii mulți de oa-meni, în multe chipuri. Unii petreceau, făcând mai mult spirit de observație, decât mulți alții; dacă brațele îi erau mici, mintea însă îi era mare. Mai spuse, că ea drept vorbise, că este când la dreapta, când la stânga și oriunde, căci scotocea din timp în timp provincia. Iși băga nasul pretutindeni, încât cunoștea pe toată lumea. L-am întrebat ce fel de caracter avea, dacă simpatiza pe cine merita și dacă nu era vătămătoare. Dar văzând că întrebările mele nu aveau darul să'l intereseze, după două, trei încercări neizbutite, m'am lăsat păgubaș. În loc să'mi răspundă, el îmi povesti, la întâmplare, o mulțime de amănunte asupra dibăciei și câștigurilor ei. Imi mai spuse și că ea pune ventuze cu multă pricepere și că ar trebui s'o chem la nevoie.

Miss Mowcher fu așa dar, cel mai de seamă subiect de conversație, în seara aceea, și despărțindu-ne de culcare, Steerforth să plecă pe plimbul scării, pe când coboram, ca să repete: „Bun suar!“

Am fost foarte mirat, sosind în fața casei d-lui Barkis, să-l

gădesc pe Ham umblând în sus și'n jos și încă mai mirat, aflând că Emilia era la mătușe-sa. Am întrebat, firește, de ce Ham nu intră, ci se plimba în sus și'n jos, pe uliță.

— Vedeti, domnuțe David, șovăi el, pentru că Emilia vrea să vorbească cu cine-va.

— Aș crede, zâmbii eu, că asta ar fi o pricină mai mult, ca să fii de față.

— Da, domnuțe David, scobori el glasul și vorbi cu ton grav: e vorba de o tânără femeie, de o fată, pe care a cunoscut-o pe vremuri Emilia și n'ar mai trebui să o vadă.

Vorbele sale fură o rază de lumină, ce veni să mă lumineze asupra persoanei pe care o văzusem urmărind-o pe Emilia, cu câteva ceasuri mai înainte.

— E o biată femeie, d-le David, izgonită de tot orașul, dela un cap la altul. Nici un strigoi din cimitir n'ar ridica împotriva'i așa pe toată lumea.

— Pe ea trebuie s'o fi văzut aseară, pe plaje, după ce ne-am despărțit.

— Urmăritu-ne? Pe semne, d-le David. N'o știam pe urmele noastre. Dar s'a apropiat de ferestruia Emiliei, când a văzut acolo lumină, și-a șoptit: „Emilio, pentru Dumnezeu, ai inimă de femeie față de mine. Și eu am fost odată ca tine!“. Strașnice cuvinte, d-le David, cum să nu stai s'o ascuți?

— Ai toată dreptatea, Ham. Și Emilia ce-a făcut?

— Emilia a spus: „Marto, tu ești? Marto, se poate să fii tu?“ căci ele lucraseră multă vreme împreună, la d. Omer.

— Mi-aduc aminte de ea, am strigat eu, căci mi-amintii de una din cele două fete, văzute, când am fost întâi și'ntâi la d. Omer. Mi-aduc foarte bine aminte de dânsa.

— Marta Endell, grăi Ham. Are doi, trei ani mai mult ca Emilia, dar au fost la școală împreună.

— Nu i-am știut niciodată numele. Iartă-mă că te-am întrerupt.

— Cât despre asta, d-le David, zise Ham, povestea nu e lungă: întreagă e cuprinsă în vorbele acestea: „Emilio, Emilio, pentru Dumnezeu, ai inimă de femeie, față de mine!“ Voia să'i vorbească Emiliei. Emilia nu putea să stea de vorbă cu ea acasă, căci era unchiul acolo și, oricât de blajin este el, oricât de milos, n'ar fi vrut, n'ar fi putut, d-le David,

să vadă pe acele două fete una lângă alta, pentru toate comorile din lume.

Simțeam că era adevărat. Am înțeles tot așa de bine ca și Ham.

Emilia scrisese ceva cu creionul pe o hârtică și strecurase biletul prin fereastră.

— „Arată-i asta, zise ea, mătuși-mi, d-na Barkis, și ea are să te așeze lângă foc, de dragul meu, până ce va pleca unchiu și voi putea să vii să'ți vorbesc“. Apoi ea mi-a spus cele ce vă povestii, d-le David, rugându-mă s'o aduc aici. Ce puteam face? N'ar fi trebuit să stea de vorbă cu asemenea femei, dar cum vreți să'i refuz eu ceva, când se pornește pe plâns.

Iși vârî mâna în buzunarul hainei sale groase și scoase cu mare grijă o punguliță frumoasă.

— Și dacă aș putea să'i refuz ceva, când ea se pornește pe plâns, d-le David, zise Ham, ținând cu grije pungulița în mâna lui bătbătorită, cum aș fi putut refuza, când mi-a dat să'i duc asta, — știind bine pentru ce a luat-o? Un giuvaer ca ăsta! făcu Ham, uitându-se gânditor la pungă. — și cu așa puțini bani! Draga de ea!

I-am strâns mâna, pe când el punea punga la loc, — căci nu știam cum să'i spun simpatia mea, — și am urmat a ne plimba în sus și'n jos, în tăcere, câteva minute. Apăru Peggotty și'i făcu semn lui Ham să intre. Aș fi voit să rămân afară, dar Peggotty se întoarse și mă chemă și pe mine. Aș fi voit să nu trec prin camera, în care erau cu toții, dar se aflau în bucătărie, aceea curată, de care am pomenit și în care ușa de-afară dădea de-adreptul, așa că m'am găsit în mijlocul lor, până să'mi dau seama.

Fata văzută pe plaje era lângă foc. Sta pe podea, cu capul și cu un braț rezemate, de un scaun, de pe care, mi-am închipuit, că se sculase Emilia. Aceasta de sigur că'i ținuse capul sărmanei părăsite, pe genunchii ei. Abia i-am putut vedea fața, căci părul îi era despletit, ca și cum și l-ar fi încălțit cu mâinele. Totuș am putut vedea că era tânără, că avea un chip frumos. Peggotty plânsese și Emilia de asemenea. Nu se rosti nici o vorbă la intrarea noastră și tic-

tacul bătrânului ornic olandez, alături de laviță, suna îndoit de tare în tăcerea profundă.

Emilia vorbi cea dintâi.

— Marta ar vrea să se ducă la Londra, zise ea către Ham.

— De ce la Londra? întrebă Ham.

El sta între ele și se uita la tânăra față așezată pe jos, cu un amestec de compătimire pentru ea și de neplăcere, văzând-o în tovărășia acelei pe care o iubia atât. Privirea aceea n'am uitat-o niciodată. Vorbeau amândoi încet, ca și cum fata ar fi fost bolnavă, dar se auzea lămurit, deși vocile lor abea erau mai tari ca o șoaptă.

— Mai bine-aș fi acolo, decât aici, grăi tare un al treilea glas, al Martei, mereu lungită la pământ. Acolo nu mă cunoaște nimeni: aci toată lumea mă știe.

— Ce să faci acolo? întrebă Ham.

Ea se sculă, îl privi o clipă întunecat, apoi plecând din nou capul, își puse brațul drept pe după gât, cu o expresie de durere atât de vie, ca și cum avea friguri, ca și cum promise un glonț mortal.

— Are să încerce să se poarte bine, grăi Emilia. Nu știi tot ce ne-a spus! Nu'i așa, mătușe, că nu poate ști, — că ei nu pot ști?

Peggotty dădu din cap cu compătimire.

— Da, voi încerca, rosti Marta, dacă vreți să mă ajutați să plec. Nicăiri nu mi-e mai rău ca aici. Poate o să fiu mai cuminte. Oh! se înfioră ea de groază, smulgeți-mă din ulițele acestea, unde toată lumea mă știe de copil!

Emilia întinse mâna și văzui că Ham îi puse'n ea un săculeț de pânză. Ea crezu că e punga ei și făcu un pas înainte. Apoi, văzând că nu era, se întoarse la Ham, care se afla acum lângă mine, și i arăta ce i dăduse.

— E a ta, Emilio, spuse el. N'am nimic pe lume, care să nu fie al tău, dragă; altă plăcere decât tine, n'am.

Ochii Emiliei se umplură iarăș de lăcrămi, dar ea se întoarse, apoi se apropie de Marta. Ce i dădu, nu știu. O văzui aplecându-se asupra'i și punându'i bani în sân. Șopti câteva cuvinte și-o întrebă dacă e de ajuns. „Mai mult de cât de ajuns“, grăi cealaltă și luându'i mâna, i-o sărută.

Apoi Marta se ridică și, învăluindu-se în șal, își ascunse fața în el și înaintă încet spre ușe, plângând tare. Se opri

cât-va, până să iasă, ca și cum ar fi voit să spună ceva sau să se întoarcă, dar nici un cuvânt nu i scăpă de pe buze. Ieși, scoțând numai pe sub șal același geamăt surd și dureros.

Când ușa se închise, mica Emilia aruncă spre noi o privire repede, apoi își ascunse capul în palme și începu să suspine.

— Haide, Emilio, grăi Ham, bătând-o ușor pe umăr; haide, dragă, nu plânge așa!

— Oh, strigă ea, cu ochii plini de lacrimi, nu sânt atât de cuminte, pe cât s'ar cuveni! Pricep că nu sânt totdeauna recunoscătoare, precum ar trebui.

— Ba da, ba da, ești, zise Ham, sânt sigur.

— Nu, nu, zicea Emilia, suspinând și clătînând din cap. Nu sânt destul de bună; nu sânt!

Și plângea, de parcă i se sfărâma inima.

— Iți pun prea deseori dragostea la încercare, știu bine, urmă ea. Sânt posacă și capricioasă cu tine, când ar trebui să fiu dimpotrivă. Tu nu te porți așa cu mine! De ce să fiu eu astfel, când n'ar trebui să mă gândesc, decât cum să ți arăt recunoștință și să mă silesc să te fac fericit!

— Dar sânt totdeauna fericit, grăi Ham. Sânt toată ziua, gândindu-mă la tine.

— Ah, nu i de-ajuns! plângea ea. Asta purcede din bunătatea ta, nu dintr'a mea. O-! ți-ai fi dobândit mai multă fericire, dacă-ai fi iubit pe alta, pe o făptură mai simțitoare și mai vrednică de tine, pe o femeie întreagă a ta, iar nu deșartă și schimbătoare, ca mine.

— Sărmană inimioară! șopti Ham, Marta a turburat-o adânc.

— Te rog, mătușe, bolborosi Emilia, vino să'mi reazăm capul pe umărul tău. Sânt foarte nenorocită astă-seară, mătușe. Simt lămurit, că nu sânt atât de bună, pe cât ar trebui să fiu.

Peggotty se grăbise să se așeze lângă foc. Emilia sta în genunchi lângă ea, cu brațele în jurul gâtului ei, privind-o rugător.

— O, te rog, mătușe, vino în ajutorul meu! Ham, prietene, încearcă și tu de'mi ajută. Domnule David, din dragoste pentru copilăria noastră, te rog, încearcă să mă ajuți! Vreau să mă fac mai bună, decât sânt! Aș vrea să mă simt

de o mie de ori mai recunoscătoare. Vreau să pricep în toată clipa ce fericire este să fii soția unui om de ispravă și să duci o viață tihnită. O, inima, inima mea!

Ea își ascunse fața la sânul bătrânei bone și contenindu-și rugămintea, care, în amărăciunea ei era totdeodată și de femei și de copil, cum era întreaga-i ființă (însușire atât de potrivită frumuseței ei!) urmă să plângă în tăcere, pe când Peggotty o alinta ca pe un prunc.

Încet, încet se potoli și-am împăcat-o noi, vorbindu-i mai întâi blând, apoi luând-o în răs, până când începu a-și ridica fruntea și a vorbi. Ajunse în curând să zâmbească, apoi să râdă și însfârșit, se așeză pe scaun, rușinată oleacă. Atunci Peggotty îi netezi buclele răvășite, îi șterse ochii și-i îndreptă vestimintele, de teamă că unchiu-său, la întoarcerea acasă, să nu întrebe de ce plânsese scumpa lui copilă.

Am văzut-o în seara aceea pe Emilia, făcând ceea ce nu mai făcuse niciodată. Își sărută cu candoare logodnicul, apoi se lipi de trunchiul acela puternic, în căutarea, parcă a unui sprijin de nădejde. Pe când plecau și-i priveam depărtându-se în lumina lunii, asemuind în gându-mi plecarea aceasta cu a Martei, văzui că Emilia ținea brațul lui Ham cu amândouă mâinile și se lipea tot mai strâns de dânsul.

CAPITOLUL XXIII

Sânt de părerea d-lui Dick și'mi aleg o profesie

Deșteptându-mă a doua zi dimineța, m'am gândit mult la mica Emilia și la emoția ei din ajun, după plecarea Martei. Mi se părea că pătrunsesem într'o taină sfântă, găsindu-mă martor al acelor slăbiciuni și duioșii de familie, și că nu aveam drept să le desvăluie nici chiar lui Steerforth. Nu aveam pentru nici o altă creatură de pe lume un simțământ mai dulce, decât cel ce'l aveam pentru dragălașa ființă, care fusese tovarășa jocurilor mele, iubită cu atâta gingășie pe atunci, — lucru de care eram și voi fi sigur până în ceasul din urmă al vieții. Mi s'ar fi părut nevrednic de mine, nevrednic de nimbul curăției noastre copilă-

rești, aureolă ce-o vedeam pururea în jurul furnții sale, să repet la urechile lui Steerforth chiar, cele ce spusese ea atunci când ceva neașteptat o silise să-și deschidă inima înaintea mea. M'am hotărît dar, să-i păstrez taina în fundul inimii, taină care, după mine, hărăzea imaginii sale o nouă grație.

La prânz, mi se aduse o scrisoare a mătușii. Pentrucă în epistolă era vorba de un lucru asupra căruia părerea lui Steerforth prețuia mai mult de cât a altuia, credeam eu, m'am hotărît să discut cu el acel subiect în timpul călătoriei, bucuros că'l voi consulta. De-ocamdată aveam să ne luăm rămas bun dela toți prietenii. D. Barkis era foarte amărît de plecarea noastră. Cred că și-ar fi deschis bucuros cufărul iarăș, și-ar mai fi sacrificat o piesă de aur, dacă am fi vrut, pe prețul acela, să mai rămânem patruzeci și opt de ore la Yarmouth. Peggotty și toată familia sa erau disperați, că ne văd plecând. Toată casa Omer și Joram ieși să ne spună adio și Steerforth se pomeni împresurat de atâția pescari, în clipa în care bagajele noastre luară calea diligenței, că dacă am fi avut cuferele unui regiment întreg, hamalii de bună voe nu ne-ar fi lipsit. Intr'un cuvânt, ducem regretele și dragostea tuturor cunoscuților și lăsam în urmă-ne o mulțime de oameni triști de plecarea noastră.

— O să stai mult aci, d-le Littimer? am întrebat eu, pe când acesta aștepta plecarea diligenței.

— Nu știe nimic deocamdată, grăi Steerforth cu nepăsare. Știe ce are de făcut și va face.

— Sânt foarte sigur! am spus eu.

Littimer își duse mâna la pălărie, ca să-mi mulțumească de buna mea părere și mi se păru că nu aveam mai mult de opt ani. Apoi ne salută iar, urându-ne călătorie bună și îl lăsarăm acolo, în mijlocul străzii pe omul acela așa de respectabil și tot așa de misterios ca o piramidă egipteană.

Cât-va timp nu ne-am spus nici un cuvânt, căci Steerforth era cufundat într'o muțenie neobicinuită, iar eu mă întrebam, când voi mai vedea toate aceste locuri, martori ai copilăriei mele și ce schimbări vom mai suferi până atunci, și eu și ele. În sfârșit Steerforth, recăpătându-și deodată toată veselie și dorul de vorbă, mulțumită însușirii ce-o avea de a-și schimba tonul și purtarea după plac, mă trase de braț.

— Dar bine, nu spui nimic, Davide? Ce'i cu răvaşul de care vorbeai la masă?

— O! îl scosei eu din buzunar; răvaşul e dela mătuşa!

— Şi'ţi vesteşte ceva interesant?

— Mi-aduce aminte că am pornit în călătoria aceasta, cu gând să văd lumea şi să cuget puţin.

— Şi socotesc că aşa ai făcut.

— Sânt nevoit să mărturisesc, că am cam uitat.

— Ei bine! priveşte în juru'ţi şi dreg ce-ai lăsat nefăcut. Uită-te la dreapta şi vei vedea un şes cam băltoş; uită-te la stânga, tot aşa. Priveşte înainte, nu'i nici o deosebire, ca şi înapoi.

Mă pornii pe răs, spunându'i că nu descoper nici o profesiune potrivită pentru mine în peisajul acela, poate din pricina că era prea uniform.

— Şi ce spune mătuşa, în privinţa asta? întrebă Steerforth, privind la scrisoarea, ce-o ţineam în mână. Rosteşte ea vre-o idee?

— Da, mă întreabă, dacă simt vre-o apăsare pentru profesiunea de proctor. Ce zici?

— De, ştiu eu-? făcu liniştit Steerforth. Poţi foarte bine să te faci proctor sau altceva.

Nu m'am putut stăpâni să nu răs, văzându-l că pune toate vocaţiile şi profesiunile pe acelaş picior, şi i-am mărturisit mirarea mea.

— Dar ce anume este un **proctor**, Steerforth? întrebai.

— Oh, este un fel de magistrat monahal; el joacă, pe lângă învechitele curţi numite Oficialitate (Doctors, Commons), curţi care îşi ţin şedinţele într'un ungher, lângă cimitirul Sf. Pavel, acelaş rol, pe care îl joacă avocaţii la curţile justiţiei. E un funcţionar, a cărui existenţă ar fi trebuit, faţă de cursul firesc al lucrurilor, să se fi terminat acum două sute de ani. Dar te voi face să înţelegi mai bine ce este un **proctor**, explicându'ţi ce este Oficialitatea. E un locaş retras, unde se aplică ceea ce se numeşte legea ecleziastică şi unde se fac tot felul de scamatorii cu nişte rămăşiţe de acte ale Parlamentului, acte neştiute de trei sferturi din omenire, iar al patrulea sfert cred că au ajuns în stare de fosile, din vremea Eduarzilor. Este o curte care judecă, după o veche procedură, procese privitoare la tes-

tamente, la contracte de căsătorie și la discuțiile ce se pot ivi, despre nave, despre corăbii.

— Cum așa, Steerforth! strigai eu, n'o să mă faci să cred că există cea mai slabă legătură între afacerile Bisericii și ale marinei!

— N'am pretenția asta, dragă băete, ci vreau să ți spun că toate astea se discută și se judecă de aceiași inși, în aceeaș curte a Oficialității (Doctors, Commons). Poți să te duci într'o zi acolo, ai să'i găsești adânciți în dicționarul lui Young, plini de termeni nautici, și asta numai pentru că Nancy a scufundat-o pe Maria-Jeana, sau pentrucă d. Peggotty și pescarii din Yarmouth s'au dus pe furtună în ajutorul lui Nelson, pachebotul Indian, avariata, cu ancoră și cablu. Dar, dacă mai dai pe-acolo peste câteva zile, îi găsești examinând mărturiile pentru și contra unui prelat, care s'a purtat urât și vei vedea că judecătorul din procesul maritim este tot odată și avocat în afacerea ecleziastică și vice-versa. Totul se petrece ca la teatru, azi e cineva judecător, mâine nu mai e. Trece dela o funcție la alta, schimbă rolul necurmat, dar e veșnic foarte bănoasă comedia asta, reprezentată înaintea unui public foarte ales.

— Dar avocații și proctorii nu sânt unul și acelaș lucru, nu'i așa? am spus eu, turburat un pic.

— Nu, răspuse Steerforth, avocații sânt laici, — inși cari își iau gradul de doctor, dela Universitate, — și de aceea nu sânt streini de chestia asta. Proctorii se servesc de avocați. Primesc împreună onorarii foarte bune și duc acolo o mică viață tare plăcută. Așa dar, Davide, te sfătuiesc să nu disprețuești curtea: „Doctors' Commons“. Te asigur, că ei sânt mândri, socotind că săvârșesc ceva foarte distins.

Luând în seamă și ușurința cu care Steerforth privea lucrurile și gândindu-mă la gravitatea antică, asociată în mintea mea cu acelaș „lăcaș retras de lângă cimitirul Sf. Pavel“, m'am simțit destul de înclinat să primesc propunerea mătuși-mi, asupra căreia ea mă lăsa cu desăvârșire slobod, zicându-mi că ideia aceasta i-a venit, ducându-se într'una din zile la proctorul său dela „Doctors' Commons“ ca să și orânduiască testamentul în favoarea mea.

— Oricum, minunat se poartă mătușe-ta cu tine, zise Steerforth, când i-am spus ce'mi scria, și-ar trebui să i în-

deplinești dorința. Mărgărîto, te sfătuesc să nu disprețuești Oficialitatea.

Așa am hotărît și eu. I-am spus apoi lui Steerforth că mătușe-mea mă aștepta la Londra și că luase pe o săptămână, un apartament într'un hotel privat, în Lincoln's Inn Fields, fiindcă se afla în casa aceea o scară de piatră și o ieșire spre acoperiș; mătușe-mea fiind sigură că, într'un oraș ca Londra, orice casă poate lua foc, în toate nopțile.

Călătoria noastră se sfârșea, mai pomenind din când în când de „Doctors' Commons” și vorbind de timpul îndepărtat, în care voi ajunge proctor acolo, perspectivă descrisă de Steerforth în culori unele mai caraghioase și mai ciudate decât altele, și râserăm amândoi cu lacrimi. Ajunși la sfârșitul călătoriei, el se întoarse acasă, făgăduindu-mi că va veni să mă vadă peste două zile, iar eu mă îndreptai spre Lincol's Inn Fields, unde am găsit-o pe mătușe-mea în picioare, așteptându-mă să cinăm.

Dacă aș fi făcut ocolul lumii, dela despărțirea noastră, n'am fi fost cred, mai fericiți că ne revedem. Mătușa plângea din toată inima sărutându-mă și mi spuse, prefăcându-se că râde, că, dacă biata maică-mea ar mai trăi, cu siguranță că biata copilă ar fi vărsat lacrimi.

— Și l-ai lăsat singur pe d. Dick, mătușe? Imi pare rău. Ah, Janeto, ce mai faci?

Pe când Janeta se ploconia, întrebându-mă de sănătate, băgai de seamă că mătușe-mi i se lungise chipul strașnic.

— Imi pare și mie rău, zise mătușe-mea, frecându-și nasul, și n'am avut o clipă liniște, de când sânt aici.

Până să întreb de ce, îmi spuse ea.

— Sânt sigură, grăi mătușe-mea, rezemându-se cu mâna de masă, cu o fermitate melancolică, sânt sigură că d. Dick n'are puterea de caracter, cu care să pună măgarii pe goană. Hotărît că i lipsește energia. Trebuia s'o las pe Janeta în locul lui; mi-ar fi fost cugetul mai liniștit. Iar dacă a păscut un măgar pajiștea, să știți că asta a fost azi după prânz, la ceasul patru; căci am simțit un fior din creștet până'n tălpi, și sânt sigură că a fost din pricina unui măgar.

Am încercat să i înlătur grija, dar ea nu primi nici o consolare.

— A fost un măgar, a fost măgarul acela cu coada scurtă,

călărit de sora lui Murdering *) acela, în ziua când a venit la mine. De atunci, mătușe-mea n'o mai numea altfel pe miss Murdstone, căreia îi potrivise așa numele.

— Dacă e un măgar în Dover, a cărui îndrăzneală să'mi fie nesuferită, urmă dânsa, dând cu pumnul în masă, numai animalul acela e !

Jeaneta cuteză să spună că mătușe-mea se îngrijorează degeaba, poate ; că ea credea că măgarul acela are de lucru acum cu căratul nisipului, și așa fiind, nu'i arde să se abată pe pajiște. Dar mătușa nu voia să asculte.

Avurăm parte de o cină bine servită, fierbinte, deși era departe dela bucătărie la apartamentul mătușii, tocmai sus la etaj. Il alesese ea, ca să aibă mai multe trepte de urcat, pentrucă era mai ieftin sau se gândise că, în caz de incendiu era mai aproape de acoperiș ? Nu știu. Cina era alcătuită din pui fript, carne de vacă și legume-: bună mâncare și'i făcui toată cinstea. Dar mătușa, care și avea ideile sale asupra alimentelor din Londra, mănca foarte puțin.

— Pun rămășag că nenorocitul ăsta de pui a fost crescut într'o pivniță, unde se va fi și născut, rosti mătușa, și că n'a luat aer niciodată, decât într'o piață de trăsuri. S'ar putea să fie de vacă, această carne, dar nu sânt sigură. Nimic nu'i natural aici, decât noroiul.

— Nu s'ar putea să fi fost adus, puiul ăsta, dela țară, mătușe ?

— Nu, de sigur. Negustorii Londrei nu vor să vândă nimic, sub adevăratul lor nume.

N'am încercat să'i contrazic părerile, dar am mâncat bine, ceea ce a mulțumit-o deplin. Masa fiind ridicată, Janeta o pieptănă pe mătușa, o ajută să și pună bonetul de noapte, bonet mai elegant decât de obicei (pentru „caz de foc“, zicea mătușa) ; apoi își trase rochia pe genunchi, cum era deprinsă, ca să și încălzească picioarele înainte de culcare. Apoi i-am pregătit, după regulile statornicite, — care nu îngăduiau nici o abatere, — un pahar de vin alb, cald, amestecat cu apă și i-am tăiat în bucățele mici o felie de pâine prăjită. Am fost lăsați singuri, ca să ne sfârșim seara precum obișnuiam. Mătușa sta în fața mea bându'și vinul. Bucățile de pâine prăjită le muia, mai înainte de a le mânca, privindu-mă duios printre dantelele bonetului ei de noapte.

*) Murdering, ucigaș (în loc de Murdstone).

— Ei bine, Trot, te-ai gândit la propunerea mea, să te faci **proctor**? Ori nu te-ai gândit încă?

— Dragă mătușică, m'am gândit. Și cu Steerforth am vorbit mult. Imi place, cu adevărat.

— Asta mă bucură.

— Nu văd decât o piedică.

— Da? care, Trot?

— Vreau să te întreb, mătușică, dacă intrarea mea în această profesiune, care am înțeles că este mult restrânsă, nu e cumplit de costisitoare?

— E o afacere de o mie de lire sterlinge, în cap.

— Iată, mătușe dragă, mă apropiai cu scaunul de dansa, ce mă chinuște. E o sumă grozavă! Dumneata ai cheltuit mult cu educația mea și n'ai fost nici-odată strânsă la mână, pentru mine. Nimic nu se poate compara cu mărinimia d-tale. Sânt însă atâtea cariere ce le-aș putea îmbrățișa, fără cheltuială, ca să zic așa, și în care aș putea să izbutesc prin muncă și stăruință. N'ar fi oare mai bine să încerc? Ești d-ta sigură, că mai poți face un sacrificiu și că n'ar fi mai bine să te scutești de el? Te rog, scumpa mea mamă adoptivă, să te chibuziești, până a nu te hotări.

Mătușa își isprăvi pâinea, privindu-mă necontenit în față, apoi puse paharul pe cămin și, rezemându-și coatele pe rochia sumeasă, îmi răspunse:

— Trot, dragul meu copil, dacă am un țel în viață, este să te văd om bun, simțitor și fericit. Atâta doresc, — și Dick cugetă ca și mine. Aș fi voit ca unele din cunoștințele mele să fi putut auzi spusele lui Dick în privința asta. Are o minunată pătrundere, dar numai eu cunosc toate ascunzăturile inteligenței acestui om!

Se opri un moment, ca să'mi ia o mână într'ale ei, apoi urmă:

— E în van, Trot, să rechemi trecutul, când amintirile nu pot înrâuri prezentul. Poate că m'aș fi înțeles mai bine cu taică-tău, poate cu maică-ta, biata copilă, chiar după dezamăgirea ce mi-a pricinuit-o soră-ta Betsey Trotwood. Când ai venit la mine, sărman copil de pripas, plin de praf și istovit de oboseală, poate că m'am gândit la toate acestea, văzându-te. De-atunci până acum, Trot, numai cinste mi-ai făcut, ai fost pentru mine izvor de mândrie și de mulțumire. Numai tu ai drepturi la avutul meu, adecă... (aici,

spre mirarea mea, ea șovăi și păru încurcată). Nu, n'are nimeni drepturi asupra avutului meu și tu ești fiul meu adoptiv : eu nu ți cer decât să fii un fiu drăgăstos, să mi suporti toanele și capriciile, și vei face mai mult pentru o bătrână, a cărei tinerețe n'a fost fericită, nici tihnită, cum ar fi trebuit să fie, mai mult decât acea bătrână femeie a făcut pentru tine.

Pentru întâia oară o auzeam pe mătușe-mea pomenind de viața ei trecută. Era atâta noblețe în tonul liniștit, cu care închidea vorba, că dragostea și respectul meu pentru dânsa ar fi sporit, dacă n'ar fi fost fără margini.

— Ne-am înțeles acum. Trot, să nu mai vorbim. Sărută-mă, iar mâine dimineață vom merge la curtea „Doctors' Commons“.

Am stat mult de vorbă lângă foc, până să ne ducem la culcare. Odaia mea era alături de a mătușii-mii și am fost cam turburat în noaptea aceea, auzind-o ciocănind la ușa mea și întrebând, de câte ori deosibea de departe uruitul trăsurilor și carelor „dacă aud venind pompierii“. Către dimineață însă, ea se lăsă doborâtă de somn și putui și eu să dorm în pace.

Pe la prânz, luarăm drumul spre d-nii Spenlow et Jorkins, dela curtea „Doctors' Commons“. Mătușa, care vedea în orice om pe care-l întâlneam la Londra, un hoț, îmi dădu punga să i-o duc eu : erau acolo două sute de lei în aur și câteva monede de argint.

Ne-am oprit câțva înaintea magazinului cu jucării din Fleet-Street, ca să vedem uriașii sfântului Dunstan sunând clopotele ornicului, — calculasem așa, ca să-i prindem tocmai bătând ora douăsprezece, — apoi am luat-o spre Ludgate Hill și cimitirul Sf. Pavel. Era să ajungem la prima stație, când văzui că mătușa zorește pasul, spăimântată. Băgai de seamă, tot atunci, că un ins rău îmbrăcat și cu o nutră posomorită, ins care se oprise un moment, ca să ne privească în trecerea-i pe lângă noi, ne urmărea așa de aproape, că hainele lui atingeau pe mătușa.

— Trot, dragă Trot, îmi șopti dânsa, cu groază, strângându-mi brațul, „nu știi ce să fac.

-- Nu te speria, zic eu. Nici o pricină de teamă ! Intră într'o prăvălie și te scap eu degrabă de omul ăsta.

— Nu, nu, copilul meu, să nu'i vorbești, pentru nimic în lume! te rog! îți poruncesc!

— Doamne, mătușe! dar ăsta nu'i decât un cerșetor nerușinat!

— Tu nu știi cine e, n'ai de unde să știi! Nu știi ce spui!

În vremea asta, ne oprisem într'un gang și el se opri de asemenea.

— Nu te uita la el, zise mătușe-mea, pe când mă întor-sesem spre el, mâniaș. Cheamă o trăsură, dragă, și așteap-tă-mă în cimitirul Sf. Pavel.

— Să te aștept?

— Da; trebuie să mă lași singură. Trebuie să dau ochii cu el.

— Cu el, mătușe? Cu omul acesta?

— Sânt în toate mințile. Trebuie, îți spun doar. Găsește o trăsură!

Cu toată uimirea mea, am priceput că n'am dreptul să nu mă supun unei porunci așa de răspicată. Mă repezii câți-va pași, chemai o birje, care trecea goală. Într'o clipă, mătușă-mea se aruncă în trăsură și omul o urmă. Ea îmi făcu un semn cu mâna atât de poruncitor, că cu toată ulu-iala mea, m'am întors pe dată. În acelaș moment am auzit-o spunând birjarului: „Ia-o încotro vrei! Drept înainte!” Îndată, birja trecu pe lângă mine, urcând dealul.

Mi-am adus atunci aminte, ce'mi spusese d. Dick. Cre-zusem că vorbise din închipuire, dar acum nu mă mai pu-team îndoii, că omul ce'l văzusem, era insul a cărei descriere mi-o făcuse el, deși nu puteam ghici de ce natură erau drepturile sale asupra mătușii-mi. După o jumătate de ceas de adăstare în cimitirul răcoros, văzui birja întorcându-se. Birjarul își opri caii aproape de mine. Mătușă era singură.

Ea nu se liniștise încă din turburarea sa, ca să fie în stare să facem vizita plănuită. Mă urcai în trăsură și ea mă rugă să dau ordin birjarului să ne plimbe câtva timp la pas. Doar atât îmi spuse: „Dragul meu copil, să nu'mi ceri nici-odată lămuriri, asupra celor petrecute; nici pe departe să nu'mi amintești”. După o scurtă tăcere își redobândi tot sângele rece și-mi spuse că e deplin liniștită și că putem co-borî. Când îmi dădu punga, ca să plătesc birjarului, văzui că toate piesele de aur pieriseră, că nu rămăsese decât ar-gintul.

La curtea „Doctors' Commons“ se intra printr'o poartă boltită și joasă. Abea făcusem câțiva pași în ulița care ducea acolo, că larma orașului se stinse, îndepărtată, ca prin farmec. Curți mohorâte și ulicioare strimte ne duseseră la birourile d-lor Spenlow et Jorkins, luminate pe de-asupra.

În tinda aceluia templu, în care pelerinii pătrundeau fără să săvârșească ceremonia ciocănitului la ușă, doi trei copii scriau de zor. Unul dintre ei, omuleț uscat, stând singur într'un ungher, purta o perucă neagră, aspră, par'că era făcută din pâine de chimăn. Acesta se sculă ca s'o primească pe mătușa și să ne ducă în cabinetul d-lui Spenlow.

— D. Spenlow este în sala tribunalului, doamnă, zise omulețul cel uscat. Azi e ședință extraordinară, dar sala e aci alături și trimit să'l vestească.

Fiindcă, în așteptare, nu aveam nimic mai bun de făcut, decât să mă uit în jurul meu, pe când solul era în căutarea d-lui Spenlow, m'am folosit de prilej. Mobila odăii era de moda veche și plină de praf; postavul verde al biroului își pierduse culoarea primitivă, se făcuse pământiu și sbârcit ca un bătrân sărac. Avea pe el multe pachete de acte, dintre care unele cu eticheta **Alegațiuni**, iar altele, spre uluirea mea, titlul de **Libele**. Erau acolo acte pentru Curtea Consistorială, pentru Inalta Curte, pentru Curtea Prerogativă, pentru Amiralitate și unele pentru Curtea Delegaților. Și mă întrebam îngrijorat câte Curți vor fi în totul și câtă vreme mi-ar trebui ca să înțeleg afacerile acelea. Afară de asta, erau acolo volume groase, manuscrise, de **mărturii făcute sub jurământ**, solid cusute și legate la-olaltă în serii uriașe, o serie pentru toată pricina, ca și cum fiecare pricină era o istorie în zece, douăsprezece volume. Mă gândeam că toate acestea izvodeau multe cheltueli, și-am întrevăzut plăcute câștiguri în meseria aceasta. Imi aruncam ochii cu o mulțumire crescândă pe lucrurile acelea și altele asemeni lor, când se auziră pași zoriți în camera vecină și d. Spenlow într'o robă neagră, garnisită cu blană albă, intră grăbit, scoțându'și pălăria.

Era un omuleț blond, cu ghete minunate, cu o cravată albă și cu guler tare. Haina lui era încheiată până sus, bine strânsă pe talie, iar favoritele trebuie să'i fi luat mult timp, ca să fie așa de frumos încrețite. Lanțul pe care-l purta la ceasornic, era așa de gros, că m'am gândit că'i trebuia, ca

să'l scoată din buzunar, un braț de aur, tot așa de robust ca cele ce se văd la ușile giuvaerghiilor. Era așa de gătit, așa de țepăn, că abia putea să se înconvoaie, și era silit, când ședea pe scaun și voia să se uite la hârtiile de pe birou, să și miște tot corpul, de unde începe șira spinărei, ca Polișinel.

Mătușa mă înfățișe d-lui Spenlow, care mă primi binevotior. In sfârșit zise:

— Așa, domnule Copperfield, te gândești să îmbrățișezi meseria noastră. I-am spus din întâmplare d-rei Trotwoor, când am avut plăcerea s'o văd deunăzi, — aci salută ca un Polișinet — că am aici un loc vacant. Miss Trotwood a avut bunătatea să mi spună că dânsa are un nepot, pe care l-a înfiat, și că voește să i asigure o bună situație. Pe nepotul acela, cred că am acum plăcerea... (aici iar Polișinel).

Făcui un salut de mulțumire și spusei că mătușe-mea îmi vorbise de acel loc vacant și că ideea îmi plăcea. Credeam că îmi va conveni cariera, am mai spus eu, și că m'am grăbit să mă prezint. N'așputea totuș să garantez că mi va fi dragă această profesiune, până nu voi cunoaște-o mai de aproape. Că, deși nu era într'adevăr, decât o afacere de formă, mi-ar părea bine să am prilej de-a încerca de mi convine; până a nu mă lega definitiv.

— O! fără îndoială! fără îndoială! făcu d. Spenlow. Noi propunem totdeauna o lună de încercare. Câț despre mine, eu aș da bucuros două... chiar trei... un timp nelimitat, în sfârșit. Dar am un asociat, pe d. Yorkins.

— Și prima este o mie de livre sterlinge domnule? întrebai.

— Prima, cu înregistrarea laolaltă, este o mie de livre sterlinge, precum am spus d-rei Trotwood. Nu sânt călăuzit de considerații bănești. Sânt puțini oameni ca mine, în privința asta. Dar d. Jorkins are părerile sale și sânt dator să respect opinia. Intr'un cuvânt, d. Jorkins găsește că o mie de livre sterlinge nu'i lucru mare.

— Cred, domnule, zisei eu, mereu gândindu-mă să i crut banii mătușii, că un învățacel, când se face foarte util, când este cu totul stăpân pe meserie (aci mă înroșii, fiindcă îmi păru că mă laud singur), cred că e obicei, în ultimii ani cel puțin, să i se acorde...

D. Spenlow, foarte anevoe, izbuti să și scoată capul din

cravată, ca să și'l scuture și răspunse, fără să adaste cuvântul „salariu“.

— Nu. Nu știu ce părere aș avea în această privință, d-le Copperfield, dacă aș fi singur; dar d. Jorkins este ne-strămutat.

Eram înspăimântat gândindu-mă la teribilul d. Jorkins. Dar am descoperit mai apoi că era un om blajin, cam greoi și a cărui poziție în tovărășie, consista în a sta veșnic pe planul al doilea și a și împrumuta numele, ca să fie zugrăvit drept omul cel mai aspru și mai crud. Dacă unul din funcționari cerea o sporire de leafă, d. Jorkins nu voia să audă de așa ceva. Dacă vre-un client târăgănia socoteala, d. Jorkins era hotărât să facă tot, ca să i se plătească și ori cât de nesuferite i s'ar fi păruț asemenea lucruri d-lui Spenlow, și oricare i-ar fi fost sentimentele, d. Jorkins îi băga la pușcărie pe datornici. Inimă și mâna bunului înger Spenlow ar fi fost pururea deschise, fără demonul acela de Jorkins, care i le închidea. Acum la bătrânețe pot spune că am dat peste multe case de comerț, regulate după sistemul Spenlow et Jorkins.

Rămase statornicit că voi începe luna de încercare cât de curând voi vrea, fără ca mătușa să fie nevoită să stea la Londra sau să se întoarcă la sfârșitul acelei probe. Era ușor a'i trimite spre iscălire contractul, al cărui obiect eram. Când am ajuns aici, d. Spenlow se oferă să mă ducă să văd tribunalul. Cum asta doream și eu, eșirăm împreună, lăsând pe loc pe mătușa, care n'avea încredere în asemenea edificii, căci i se păreau, dacă nu mă înșel, toate curțile judiciare niște pulberării, gata să sară în aer.

D. Spenlow mă purtă printr'o curte pavată, împresurată de clădiri grave de cărămidă și am dedus, după firmele de pe uși ale avocaților că aceasta era locuința lor oficială de care îmi vorbise Steerforth. De acolo intrarăm, la stânga, într'o sală mare și tristă, aducând, socotesc, cu o capelă. Fundul acelei încăperi era tăiat de o balustradă și de cele două părți ale unei estrade în potcoavă, văzui așezați pe scaune de sufragerie, comode și de formă veche, domni gravi, îmbrăcați în robe roșii și cu peruci cenușii. Erau avocații doctori. În mijlocul potcoavei sta un bătrân, rezemat de un pupitru mic, ca o strană. Dacă l'aș fi văzut pe moșneagul acela într'o colivie, aș fi jurat că e o bufniță. M'am

informat : era prezidentul. În spațiul gol al potcoavei, mai jos de nivelul scaunelor, se aflau o sumedenie de inși, de acelaș rang ca d. Spenlow, îmbrăcați ca și el în robe negre garrisite cu blană albă. Ședeam jos, în jurul unei mari mese verzi. Mai toate cravatele lor erau strașnic de țepene, iar înfățișarea lor semeață. Așa mi s'a păruț la început, dar mai apoi văzui că greșisem, căci vre-o doi, trei dintre dânșii fură nevoiți să se ridice și să răspundă prezidentului și rar am văzut oameni mai timizi. Publicul, reprezentat printr'un băețandru gătit cu un fular și printr'un bărbat elegant și jerpelit totodată, care ronțăia în taină firimituri de pâine scoase de prin buzunare și se încălzia la soba din mijlocul sălii. Liniștea zăcașe a locului nu era întreruptă decât de troznitui focului și de glasul unuia dintre avocații-doctori, care rătăcia cu pași domoli pe dinaintea unei întregi biblioteci de mărturii, și se oprea din când în când în mijlocul călătoriei sale pe la mici hanuri de argumentări, semănate pe deșirătura căii sale. În scurt, nu m'am pomenit niciodată într'o petrecere de familie așa de potolită, de somnolentă, de ciudată, de ieșită din modă, de adormitoare, și am simțit că efectul ce trebuia să-l aibă asupra tuturor, — afară poate de acel ce pleda, — trebuia să fie de narcotic și încă puternic.

Mulțumit de adâncă tihnă a schivniciei aceleia, i-am spus d-lui Speulow că mi-e de ajuns cât văzui și ne-am întors la mătușe-mea, cu care părăsii numai decât regiunile Inaltei Justiții. Ah ! ce tânăr m'am simțit ieșind dela d-nii Spenlow et Jorkins, pe când copiiștii își făceau semne unii altora, arătându-mă cu condeele lor.

Am ajuns la Lincoln's Inn-Fields fără să întâlnim altceva deosebit decât un măgar înhămat la cărucioara unui precupeț, și astă întâlnire îi răscoli mătuși-mi dureroase amintiri. Acasă avurăm iarăș o lungă conversație asupra planurilor mele de viitor. Și cum știam că mătușa e zorită să se întoarcă la ea acasă și că între teama de foc, de mâncare proastă și de hoți, ei nu'i plăcea să stea nici o jumătate de oră la Londra, am rugat-o să nu se stingherească de loc pentru mine, ci să mă lase să'mi port eu însu-mi de grijă.

— Nu crede tu că sânt de opt zile în Londra, dragul meu, fără să mă gândesc la toate. Este de închiriat la

Adelphi un mic apartament mobilat, care ar fi minunat pentru tine.

Zicând așa, ea scoase din buzunar un anunț tăiat cu grijă dintr'o gazetă. Era de închiriat în Buckingham Street, Adelphi, un drăguț apartament mobilat cu vederea spre râu, de curând zugrăvită, foarte potrivit pentru un tânăr membru al unei Corporații legale, sau altceva și gata de locuit. Preț moderat se închiriază și lunar.

— Tocmai asta îmi trebuie, mătușe, zisei eu, înroșindu-mă de plăcere, la gândul unui apartament pe socoteala mea.

— Haidem, grăi mătușa, punându'și imediat pălăria, pe care tocmai o scosese. Hai să-l vedem.

Plecarăm. La casă, un bilet spunea să ne adresăm d-nei Crupp, și traserăm de clopoțelul ușii de serviciu, socotind că acolo locuște acea doamnă. Numai după ce-am sunat de vre-opatru ori izbutirăm s'o convingem pe d-na Crupp să stea de vorbă cu noi. În cele din urmă se ivi sub forma unei cumetre groase într'o rochie de nankin, de sub care se ivea un jupon de flanelă.

— Vrem să vedem apartamentul, mă rog, grăi mătușa.

— Pentru domnul? întrebă d-na Crupp, căutându'și cheile prin buzunar.

— Da, pentru nepotu-meu.

— E tocmai ce'i trebuie, zise cucoana. Și urcarăm scara.

Apartamentul era sus, — bun, după părerea mătușii, pentru că ajungeai lesne pe acoperiș, în caz de incendiu. Avea o săliță, în care nu se prea vedea, o cămară întunecoasă, unde nu se vedea de loc, un salonaș și un ietăcel. Mobilele erau cam vechi, dar eu nu eram cusurgiu și râul curgea într'adevăr pe dinaintea ferestrelor.

Eram încântat. Mătușa și d-na Crupp se retraseră în cămară să discute prețul, pe când eu rămăsesem pe canapea în salon, abia cutezând a crede că poate să'mi fie mie hărăzit să locuiesc în așa apartament costisitor. După o adevărată luptă, care ținu câtva, cei doi campioni se iviră și citii cu bucurie pe chipul d-nei Crupp, ca și pe al mătușei, că târgul se încheiase.

— Asta'i mobilierul ultimului chiriaș? întrebă mătușa.

— Da, doamnă, rosti cucoana.

— Și el ce s'a făcut ? întrebă mătușa.

Domna Crupp fu apucată de o tuse năprasnică, în mijlocul căreia articulă cu mare greutate :

— S'a îmbolnăvit aici, și... (și tușea, tușea !) Și a murit.

— A ! Și de ce-a murit ? întrebă mătușa.

— Zău, doamnă, a murit de băutură și de fum.

— De fum ? Oare scot fum sobele astea ?

— Nu, doamnă, se grăbi gazda. Vorbesc de pipă și de țigări.

— Asta cred că nu se ia, Trot, se întoarse tușe-mea către mine.

— De sigur că nu, răspunsei eu.

Mătușe-mea, văzând cât eram de încântat de apartament, plăti pentru o lună, cu dreptul de a-l ține un an, după întâia lună de probă. D-na Crupp avea să dea albiturile și să gătească ; toate celelalte lucruri trebuincioase se și aflau în apartament și gazda se prindea să aibă față de mine toată duioșia unei mume. Intram în posesia apartamentului peste trei zile și d-na Crupp mulțumea Proniei că găsisese în sfârșit pe cineva, pe care să-l copleșească cu dragostea.

Intorși acasă, mătușe-mea îmi spuse că trăgea nădejde, că mă voi sili să duc o viață, care să'mi dea tărie și încredere în mine însu-mi, singurul lucru ce încă îmi lipsea. Părerea aceasta mi-o repetă de mai multe ori, pe când puneam la cale trimiterea hainelor și cărților mele ce se aflau la d. Wickfield. Pentru asta scrisesem o lungă scrisoare Agnei, povestindu-i totdeodată și ultimele mele vacanțe. Mătușe-mea, care trebuia să plece a doua zi, avea să ducă și scrisoarea. Ca să nu lungim vorba, voi adăoga numai că mătușa fu largă la mână cu tot ce putea să'mi facă plăcere în luna de încercare ; că Steerforth, spre marea noastră desamăgire, nu se arătă înaintea plecării sale ; că nu-mi părăsii mătușa, decât după ce-o văzui așezată cum se cade în diligența Doverului, cu Janeta alături, și sigură de mai înainte de izbânda sa împotriva tuturor măgarilor hoinari ; că, în sfârșit, după plecarea diligenței, am luat-o spre Adelphi, cugetând la vremea, când rătăciam pe sub bolțile subterane ale acelorași locuri și la fericitele schimbări, ce mă scosese ră la mal.

CAPITOLUL XXIV

Primele mele destrăbălări

Nu e un lucru de pomină că am un apartament, eu ! și că simt, când închid ușa, o trufașe neatârnare, — ca a lui Robinson Crusoe, când aburcase scara după el ! Nu era de poveste, să mă plimb eu, cu cheia în buzunar și să știu că pot pofti pe cine voi vrea la mine, fără să mă tem că voi stânjeni pe care-va, când mi-o abate mie ? Mare lucru să poți intra și ieși, veni și pleca fără să dai socoteala nimă-nui ! Numai să sun și d-na Crupp să vină gâfâind din fundul pământului, când am nevoie de ea... și când vrea să vină. Zău, frumos lucru, dar se cuvine să mai spun că erau momente când eram foarte trist.

Dimineața e o vrajă, când e frumos afară. O viață plăcută și slobodă, mai ales când e soare. În amurg însă viața se mohora. Nu știu cum se făcea, dar pierdea grozav din farmecile ei la lumina lumânărei. La ceasul ăsta, aveam nevoie de cineva, căruia să-i vorbesc. Agnes îmi lipsea. Găsim un gol cumplit în locul surâsului drag al duhovnicei mele. D-na Crupp mi se părea că e la o sută de kilometri. Mă gândiam la fostul chiriaș, mort de băutură și de fumat, și aproape că-mi părea rău că n'a avut bunătatea să trăiască, în loc să mă plictisească cu moartea lui.

După două zile și două nopți, mi s'a părut că stau de un an în casa aceea, și totuș nu îmbătrânisem cu un ceas, eu care eram supărat, ca și altă dată, că sânt prea tânăr.

Steerforth nu se mai ivea. Mă temeam să nu fie bolnav și părăsind Curtea de vreme, chiar a treia zi, luai drumul spre Highgate. Doamna Steerforth mă primi cu multă bunătate, și mi spuse că fiu-său plecase cu un prieten al său din Oxford să-l vadă pe alt prieten al lor, care locuia lângă St. Albans, dar că a doua zi sosia. Atâta îmi era de drag, că mă simții gelos pe prietenii lui din Oxford.

Ea stăruie să rămân la masă. Primii, și cred că n'am vorbit de alt-ceva toată vremea, decât de el. Povestii succesei lui la Yarmouth, fericindu-mă că-l avusesem tovarăș. D-ra Dartle insinua mereu, punea întrebări tainice, dar grozav voia să știe isprăvile și treburile noastre și repeta : „Adevărat ! E cu puțință !” De atâtea ori m'a întrebat, încât mă

făcu să destăinuesc tot ce dorea. Nu se schimbase întru nimic, de când o văzusem, dar societatea celor două cucoane atât de plăcută mi se păru, atât de binevoitoare, că mă văzui aproape amoretat de d-ra Dartle. Imi trecu de mai multe ori prin gând, de față cu ea, și mai ales seara, în drumul spre casă, că tare mi-ar prinde bine tovărășia ei, la Buckingham Street.

Mă pregăteam să mi iau cafeaua și o frazeluță, a doua zi dimineața, ca să mă duc la Curte, — grozav de multă cafea întrebuița d-na Crupp și searbădă o mai făcea! — când, spre marea mea bucurie, intră Steerforth.

— Dragă Steerforth, strigai eu, începusem să cred că n'o să te mai văd nici odată.

— Am fost răpit cu forța armată, zise Steerforth, a doua zi după sosirea mea acasă. Dar, Mărgărito, știi că stai aici ca un flăcău tomnatec?

Ii arătai toate încăperile, chiar și cămara, cu un pic de trufie și el nu'și economisi laudele.

— Zău, amice, urmă el, mi-ar plăcea să mi fie asta casa mea din oraș, numai să nu te plictisesc.

Ce făgăduială plăcută! Ii spusei că dacă aștepta să mă plictisesc, avea de adăstat până la judecata de apoi.

— Dar o să iai ceva, am spus eu, întinzând mâna spre sonerie. D-na Crupp o să'ți facă o cafea, iar eu am să'ți frig câteva bucăți de slănină, la un grătar, ce-l am la îndemână.

— Nu, nu! făcu Steerforth. Nu suna! Iau cafeaua cu unul din băeții, care se află la Prazza-Hotel, lângă Covent-Garden.

— Dar cel puțin la cină vei veni!

— Nu cred, zău. Imi pare rău, dar trebuie să rămân cu cei doi tovarăși ai mei. Plecăm toți trei mâine dimineața.

— Atunci adu'i să cineze aci, rostii, dacă socotești că pot primi.

— O, ei ar veni bucuroși, dar te-am stingheri poate. Ai face mai bine să vii tu cu noi, să cinăm undeva.

N'am voit să primesc, căci îmi pusesem în cap că trebuia să dau numai decât un ospăț, pentru instalarea mea și că alt prilej mai bun, nu puteam găsi. Eram mai mândru de cât oricând de apartament, de când Steerforth îl cinstise cu aprobarea sa și ardeam de dorința de a'i desvălui

toate avantajele. Il făcui deci pe amic să făgăduiască hotărît că va veni cu cei doi prieteni ai săi și fixarăm cina la ora șase.

După ce plecă, o sunai pe d-na Crupp ca să-i încredințez cutezătorul proiect. D-na îmi spuse mai întâi că nu se poate aștepta cineva, firește, că ea va servi la masă, dar că ea cunoștea un băiat foarte îndemânat, care ar primi poate așa treabă, pentru cinci șilingi și un bacșiș pe deasupra. Răspunsei că trebuia neapărat să vină tânărul acela. Apoi d-na Crupp adăogă că e limpede că un om nu poate fi în două locuri de-odată (cecece mi se păru foarte adevărat), și că o fetiță, care va sta în cămară la o lampă de noapte, pentru a spăla neincetaț farfuriile, nu putea să lipsească. Intrebai cam cât ar costa serviciile acelei copile. Cucoana gândi că 18 pence nu m'ar ruina. Zisei și eu la fel și scăpai de grija asta. Apoi, d-na Crupp zise: să trecem acum la cină.

Cel care făcuse mașina de gătit a d-nei Crupp, dovedise o strașnică neprevedere, făcând-o așa, că nu puteai frige la ea decât cotlete și cartofi. Cât despre fiertul peștelui, cucoana mă pofti să mă duc să văd bucătăria: nu putea spune mai mult dumneaei! Pentrucă cu vâzutul nu căștigam nimic, am refuzat să mă duc și-am spus: dar nu e nevoie de pește. D-na Crupp însă nu era de aceeaș părere.

— De ce? stărui dânsa. E vremea stridiilor; n'ai în-cotro, de astea trebuie să ai. Mă învoii.

D-na Crupp îmi spuse atunci că e de părere ca astfel să fie cina alcătuită: o pereche de pui fripți... dela birt; o friptură înăbușită, cu legume... dela birt; două feluri de mâncare, de exemplu: un pateu și o mâncare de rinichi... dela birt-; o tortă, și (dacă țin), niște înghețată... dela cofetărie. Așa, grăi d-na Crupp, aș putea să-mi îndrept toată atenția asupra cartofilor și să serveșc cum știu eu salata de țelină și brânză.

M'am supus părerei d-nei Crupp și am pornit însu'mi să fac comanda la birt. Mai apoi, zării, mergând de-alungui „Strandului“, la fereastra unui cărnătar, o substanță tare și pestriță așa că aducea cu marmora și purta eticheta „Mock Turtle“. *) Am intrat și am cumpărat o felie groasă.

*) O tocătură căreia i se dă forma de mozaic peste care se toarnă un sos.

care ar fi fost de ajuns pentru cincisprezece persoane, după cum am văzut mai târziu. D-na Crup primi cu greu să încâlzească preparatul acela, care se micșoră așa de tare, topindu-se, că abia ajunse, după cum zicea Steerforth, câte-o furculiță pentru noi patru.

Pregătirile acestea sfârșite cu bine, am cumpărat puțin desert în piața Covent-Garden și am făcut o strașnică comandă la un mic cârciumar din vecinătate. Întors acasă, după amiază, văzând sticlele așezate în ordine de bătae în sală, mi s'au părut așa de multe (deși două sburaseră, lucru ce nu'i venea de loc la îndemână d-nei Crupp), că m'am speriat de-a binelea.

Unul din prietenii lui Steerforth se numia Grainger și celălalt Markham. Amândoi erau băeți veseli și cu duh. Grainger era ceva mai mare decât Steerforth, Markham părea mai tânăr, — nu i-aș fi dat decât douăzeci de ani. Băgați de seamă că acesta vorbea mereu de el însuși la nesfârșit, dar ca de altă persoană.

— Bine s'ar putea trăi aici, d-le Copperfield, zise Markham, voind să vorbească de el însuși.

— Nu e rău așezat apartamentul și camerile sânt comode, răspunsei eu.

— Cred că aveți destulă poftă de mâncare, spuse Steerforth amicilor.

— Pe cinstea mea, grăi Makhame, Londra întetește par'că pofta asta. Toată ziua ți-e foame. Mânâncă omul toată ziua.

Eram cam stânjenit la început, mă simțeam tare tânăr ca să prezidez un ospăț. Il așezai dar pe Steerforth în capul mesei, când cina fu servită și eu mă așezai în fața lui. Toate fură bune, nu cruțaram vinul și Steerforth își dădu toată silința ca seara să fie veselă, și fu într'adevăr o adevărată petrecere toț timpul. În vremea cinei mă dojeneam, că nu puteam fi atât de grațios cu oaspeții mei, pe cât năzuiam, dar scaunul meu era în fața ușii și atenția mi-era turburată de arătarea băiatului cel îndemânat, care ieșea la toată clipa din cameră, și-a cărui siluetă o vedeam numai decât apoi pe peretele anticamerei, cu o sticlă la gură. Fata mă îngrijora și ea, nu atât pentru că neglija spălatul vaselor, cât pentru că le spărgea. Fiind o curioasă din fire, în loc să lucreze liniștită în sală, cum i se spusese, se apropia me-

reu de uşă, ca să ne vadă. Apoi, când credea că a fost zărită, se trăgea repede în farfuriile puse maldăr pe podele, şi spârgea cu nemiluita.

Astea nu erau, ce-i drept, decât mici mizerii şi le-am uitat uşor, îndată ce se luă dela masă şi se aduse desertul. Atunci se văzu că tânărul cel îndemănat ec își pierduse graiul. Li dădui în taină povaţa folositoare să dea ochii cu d-na Crupp şi s'o ia cu el şi pe fată, în odăile de jos ale casei. După aceea mă lăşai în voia petrecerei.

Am început printr'o voioşie şi un avânt fără pereche. O sumedenie de subiecte pe jumătate uitate dădură buzna în mintea mea şi vorbii cu un belşug neobicinuit. Râdeam din toată inima de hazurile mele şi ale altora. Il certai pe Steerforth că nu toarnă vin la vreme oaspeţilor ; promisei că mă voi duce la Oxford ; spusei că voi da în fiecare săptămână câte un ospăţ aidoma celui ce'l sfârşeam, cu vremea şi mai straşnice şi trăsei tabac din tabachera lui Grainger, cu atâta pornire, că am fost silit să trec în cămară, ca să strănut din răspuţeri zece minute, fără de răgaz. Făcui apoi să umble mai repede paharele şi mă repeziam să deschid la sticle, cu mult înainte de a fi nevoie. Ciocnii în sănătatea lui Steerforth, „celui mai bun prieten, protectorului copilăriei mele, tovarăşului tinereţii mele“. Declarei că am către el obligaţii, pe care nu le voi putea niciodată achita, şi că am pentru el o admiraţie, ce nu voi izbuti în veci s'o rostesc. Am terminaţ spunând : „In sănătatea lui Steerforth ! Dumnezeu cu el ! Ura“.

Băurăm de trei ori câte trei pahare în sănătatea sa, apoi încă unul, şi unul plin de isprăvenie. Imi sfârşii paharul, dând ocol mesei, ca să i strâng mâna, şi i-am spus (în două vorbe) : „Steerforth, tu-eşti-steaua-polară-a-existenţei-mele!“

Nu'mi sfârşisem bine vorba, când băgai de seamă de-odată, că unul era tocmai în mijlocul unui cântec. Markham cânta : „Când grijile ne copleşesc...“ Sfârşind, el ne propuse să bem în sănătatea „femeii!“ Li ţinui vorba'n loc, nu vrem să îngădui cuvântarea, fără termenul respectuos de „doamnelor“. Inverşunarea mea era chiar foarte obraznică faţă de orator, mai ales pentrucă Steerforth şi Grainger își băteau joc de mine... sau de el... sau de amândoi. Oratorul imi spuse că el nu primeşte porunci. Am răspuns că mă văd silit, — în calitatea mea de gazdă, — să-l las

să facă ce vrea. El răspunse că nu oricine se lasă insultat. I-am spus că are dreptate și că de asta să nu se teamă sub acoperișul meu, unde zeii Lari erau sfinți și ospitalitatea atotputernică. El răspunse că ar fi nevrednic, dacă n'ar recunoaște că sânt un băiat minunat. Am propus numai decât să bem în sănătatea lui.

Unul începu să fumeze. Fumarăm toți, și eu, deși un fior mă cuireera. Steerforth ținu în cinstea mea un discurs, care mă mișcă până la lacrimi. I-am răspuns că aș fi fericit ca și a doua și a treia zi, și în toate zilele să cinăm împreună aici, la mine, pentru a ne bucura mereu de plăcerea prieteniei, până către ziuă. Mă simții obligat să mai ridic un pahar. Propusei să bem în sănătatea mătuși-mi „miss Betsey Trotwood, cea mai bună dintre femei”.

Unul din noi se plecă pe fereastra iatacului meu, lipindu-și fruntea încinsă de pietrele balustradei și ținându-și obrazul în bătaia vântului. Eram chiar eu acela. Imi vorbiam mie însu'mi, îmi ziceam „Copperfield”, de ce-ai fumat? Știai bine că nu ți priește!” Apoi, nu știu care, foarte nesigur pe picioarele lui, se privea în oglindă. Tot eu eram. Mă găseam gălbejit, cu ochii turburi și cu părul, zău cu părul beat.

Care-va îmi spuse: „Hai la teatru, Copperfield!” Nu mai văzui iatacul, n'am mai văzut decât masa clătînându-se, plină de pahare sgomotoase, cu lampa de-asupra. Granger era la dreapta, Markham la stânga, Steerforth în față, — toți într'o negură și departe de mine.

„La teatru? firește! bun! haidem! dar vă rog să mă lăsați pe mine la urmă, ca să sting lampa; mi-e teamă de foc”.

De pe urma unei zăpăceli în întunecime, de sigur, ușa plecase dela locul ei, n'o mai găseam de loc. O căutam între perdelele ferestrei, când Steerforth mă luă de braț râzând și mă scoase. Am coborât scara unii după alții. Când să ajungem jos, unul căzu și se rostogoli. Nu știu care spuse că era Copperfield. Eram furios de vorba asta neadevărată, până când, găsindu-mă pe spate în coridor, începui să cred că era cam așa.

În noaptea aceea era o păclă deasă pe uliță și niște aureole de lumină în jurul felinarelor. Par'că se spunea că plouă. Eu găsiam că e ger. Steerforth mă scutură la un

felinar, îmi puse pălăria, culeasă de nu știu cine, nu știu de unde, atâta știu că până atunci n'o avusesem. Steerforth mă întrebă: „Cum te simți, Copperfield?” și eu răspunsei: „Ca nicio... da... dbine!”.

Un om, cuibărit într'o cușcă, răsări înainte'mi din ne-gură și primi dela cineva bani, întrebând dacă plătise și pentru mine. Omul par'că se temea (pe cât pot să'mi amintesc clipa aceea, repede ca fulgerul), să mă lase ori ba să intru. Apoi, iată-ne pe toți trei, așezați foarte sus, într'un teatru înăbușitor. Ne cufundam de-acolo ochii într'un par-ter, ce mi se părea fumuriu-; oamenii înghesuiți acolo se făceau una pentru mine. Văzui o scenă mare, foarte curată și netedă, față de cum erau străzile. Văzui oameni cari se plimbau pe scenă și nu știu ce spuneau, încurcate lucruri! Era multă lumină, muzică, femei în loji, și nu mai știu ce. Mi se năzăria că tot edificiul ia o lecție de înotat, după ciu-datele lui clătănări, de cum încercam să privesc țintă.

La propunerea unuia, hotărârăm să coborim în pr'imele loji, unde erau cucoanele. Observai un domn, în toaletă de gală, întins pe o canapea, cu o lornetă în mână și-mi văzui de asemenea făptura, în toată mărimea, într'o oglindă. Fui introdus într'o loje și băgai de seamă că vorbesc așezându-mă și că în jurul meu i se striga nu știu cui să tacă. Văzui că doamnele îmi aruncă priviri de indignare și... oare?... da!... Agnes în fața mea, în aceiaș lojă, alături de un domn și o doamnă, necunoscuți mie. Li văd și acum fața, pe semne mai limpede acum decât atunci, întorcându-se spre mine cu o strașnică părere de rău și uimire.

— Agnes, am rostit eu cu greutate, Agnes, o, Doamne!

— St! te rog! răspunse ea, fără să pricep de ce. Îți superi vecinii. Privește pe scenă!

Am încercat la porunca ei, să văd și să aud ceva din ceea ce se petrecea acolo, dar în zadar. Mă uitai apoi iar la dânsa și-am văzut-o ascunzându-se în ungherul său, și rezemându-și fruntea pe mâna înmănușată.

— Agnes, zisei, nu cumva ești sufe...rindă?

— Nu, nu, nu'mi duce grijă, Trotwood. Ascultă-mă!

Mai stai?

— Dacă mai sta-stau?

— Da!

Poate că i-am spus c'o aștept să'i dau brațul la cobo-

râre ! ceva i-am spus, de sigur, căci, după ce m'a privit bine un moment, păru că înțelege și zise încet :

— Știu c'o să mă ascuți, când ți-oi spune că țiu foarte mult să mă ascuți. Pleacă numai decât, Trotwood, de dragul meu. Roagă-ți prietenii să te ducă acasă.

Vederea ei avusese asupra mea mare înrâurire, căci mă simții rușinat foarte, deși cam mâniaos, și cu un scurt „bunsor“ (adică bună seara), m'am ridicat și-am plecat. Prietenii mă urmară și numai un pas făcui din ușa lojii până la iatacul meu, unde mă pomenii singur cu Steerforth, care îmi ajuta să mă desbrac, pe când eu spuneam una după alta neconținut, că Agnes mi-e soră și îl rugam să mi dea turbușonul, ca să mai destup o sticlă.

Nu știu cine se pârpală în patul meu toată noaptea, aiurând, în friguri, ca bătut de o mare înfuriată, nepotolită. Apoi când acela se mai liniști, gâtul începu să mi se usuce, pielea îmi părea aspră ca o scoarță, limba ca fundul unei vechi tingiri goale, care se calcina pe jar, iar podul palmeilor plăci de metal încins, pe care nici ghița nu le-ar fi răcorit !

Ce mâhnire, ce remușcări, ce rușine, când mi-am venit în simțiri a doua zi ! Ce groază, gândindu-mă la miile de prostii, ce le făcusem fără să știu și fără să pot să le repar vreodată ! Amintirea neutatei priviri a Agnei, neputința în care mă găsiam, de a avea vre-o lămurire cu ea, pentrucă nu știam, animalul de mine, nici pentru ce venise la Londra, nici la cine trăsese. Desgustul ce mi pricinuia chiar numai vederea odăii mele unde fusese cheful, mirosul de tutun, priveliștea paharelor, durerea de cap, ce mă ținea în casă, ba nici să mă scol nu mă lăsa ! Ce zi a fost aceea !

Și ce seară ! Stai la foc, sorbind dintr'o cană cu supă de berbec plină de grăsime și mi ziceam că luasem calea fostului chiriaș, că îi moșteneam trista soartă ca și apartamentul ! Imi venia să mă duc numai decât la Dover, să mă spovedesc de toate păcatele. Ce seară, când d-na Crupp, venind să ia cana de supă, mi-aduse pe o farfurie de brânză un rinichi, — tot ce mai rămăsese din ospățul din ajun, zicea ea ! Era cât pe-acți să cad la pieptul ei și să strig cu adevărată pocăință : „Oh, d-nă Crupp, d-nă Crupp, nu-mi mai pomeni de ospăț ! destul ! sânt destul de nenorocit !“ Mi-am oprit însă avântul inimii, fiind-că nu eram sigur că doamna gazdă merită să mi fie duhovnic.

CAPITOLUL XXV

Ingerul bun și ingerul rău

Era să plec în dimineața de după jalnica zi de durere de cap, de greață și de reumușcări, fără să știu bine pe când spusese că fac iar un chef, căci ziua ce trecuse fusese parcă izbită cu barosul de o legiune de uriași și dată înapoi cu câteva luni, când văzui un comisionar, urcând, cu o scrisoare în mână. Nu se grăbea de loc omul cu mesajul său. Dar când mă văzu în capul scării, privindu-l peste rampă, se iuți și veni până la mine, gâfâind, ca și cum alergase până atunci, să se rupă.

„D. T. Copperfield?“, întrebă comisionarul, cu bastonașul la pălărie.

Eram așa de turburat de siguranța că epistola aceea este dela Agnes, că abia putui răspunde că eu sânt d. Copperfield și el nu șovăi să mă creadă.

„Poftiți o scrisoare, așteaptă răspuns“. Il lăsați să adaste și intrai în odaia mea. Așa de mișcat eram, că fui silit să pun plicul pe masă, ca să mă liniștesc puțin, și-apoi să-l deschid.

Răvașul era foarte drăgăstos dela primul rând. Nici o aluzie la cele văzute la teatru, în ajun. Atât: „Dragă Trotwood, sânt aici, la omul de afaceri al tatii, d. Waterbrock, în Ely-place, Holbron. Poți veni astăzi să mă vezi? Voi fi acasă la ori ce oră vei dori. Cu toată dragostea, Agnes“.

Atâta vreme cheltui ca să scriu un răspuns care să mă mulțumească puțin, că nu știu ce-o fi crezut comisionarul; și-o fi închipuit omul că atunci începusem să învăț a scrie. Sânt sigur că am făcut pe puțin o jumătate de duzină de ciorne. Una începea: „Cum aș putea oare spera, dragă Agnes, că voi șterge vreodată impresia de desgust...“ Nu mă mulțumi și-o rupsei. Incepui alta: „Shakespeare a spus-o de mult, dragă Agnes, că e ciudat că omul, cu bună voia lui, soarbe otrava“... Vorba omul mi-l aduse aminte pe Markham și renunțai. Dădui prin poezie. Incepui un răvaș în versuri:

Dă'mi voe să'ți spun, dragă Agnes, că eu, dar nu știu de ce, eu, meu, greu îmi veniră în gând, și rimele astea u-

șoare mă făcură să mă las de versuri. După multe încercări, lată ce'i scrisei :

„Dragă Agnes, scrisoarea îți seamănă leit. Ce pot spune mai mult ? Voi veni la ora patru. Crede în afecțiunea și în căința mea. T. C.“. Comisionarul plecă în sfârșit cu această epistolă, după ce fusesem de douăzeci de ori gata să-l rechem.

Dacă ziua a fost pe jumătate atât de rea pentru vreunul din legiștii dela Doctors' Commons, cât a fost pentru mine, cred că și-a răsplătit partea ce i se convenia din vechiul și mucegăitul cașcaval ecleziastic. Mi-am părăsit biroul la ceasul trei și jumătate. Peste câteva minute dam târcoale casei d-lui Waterbrook. Și totuș momentui fixat pentru întâlnire trecuse de cel puțin un sfert de ceas, după orologiul dela sfântul Andrei, până să capăt destul curaj ca să sun la ușă.

Afacerile zilnice ale d-lui Waterbrook se făceau în catul de jos, iar cele mai de seamă (foarte numeroase la dânsul), se tratau sus. Fui introdus într'un salon drăguț, cam strâmt, unde o găsii pe Agnes împletind o pungă.

Ea părea așa de liniștită și bună și îmi aduse aminte așa de viu zilele de dulce nevinovăție petrecute la Canterbury, în contrast cu priveștiștea ce i-o înfățișasem mai înainte că, lăsându-mă cuprins de căință și rușine, mă purtai ca un copil. Da, face să mărturisesc, — mă pornii pe plâns și nu știu nici azi, la urma urmei, dacă aveau ceva mai bun de făcut, sau dacă am fost cum nu se poate mai caraghios.

— Oricine altul să mă fi văzuț în halul acela, Agnes, am spus eu întorcând capul, — nici pe jumătate n'ar fi așa de mâhnit. Dar tocmai d-ta ! tocmai d-ta ! Ah ! mai bine aș fi murit !

Ea își puse o clipă mâna ei desmierdătoare pe brațul meu, și mă simții mângâiaț și încurajat. Nu mă putui stăpâni să nu duc mâna aceea la buze și s'o sărut cu recunoștință.

— Stai jos, rosti Agnes drăgăstos. Nu te mâhni, Trotwood ; dacă în mine nu poți avea deplină încredere, în cine te-ai putea încrede ?

— Ah, Agnes, urmai eu, ești îngerul meu cel bun ! — Ea zâmbi, cu tristețe, așa mi se păru, și clăti din cap.

— Da, Agnes, îngerul meu cel bun ! veșnic cel bun !

— Dacă este cu adevărat așa, Trotwood, atunci trebuie să'ți spun ceva, care'mi stă pe inimă.

O privii întrebător, dar și ghicii ce voia să spună.

— Vreau să te previn, rosti Agnes, privindu-mă drept în față, împotriva îngerului d-tale cel rău.

— Dragă Agnes, dacă e vorba de Steerforth...

— Da, apăsă ea.

— Atunci, Agnes, îi faci o nedreptate. El, îngerul meu cel rău sau al altuia!... El este pentru mine un îndrumător, un sprijin, un prieten! Scumpă Agnes! ar fi o nedreptate nevrednică de caracterul d-tale binevoitor, să-l judeci după starea în care m'ai văzuț ieri seara.

— Nu-l judec după starea în care te-am văzut, răspunse ea domol.

— Dar după ce, atunci?

— După multe lucruri, nimicuri par'că, dar care la olaltă capătă însemnătate. Il județ, Trotwood, în parte din cele ce însuși mi-ai spus despre el, după caracterul d-tale și după înărurirea ce-o are asupra d-tale.

Vocea ei dulce și modestă făcea să răsune, în inima mea, o strună ce nu vibra decât la sunetul acela. Glasul ei era totdeauna serios, dar avea un accent, care străbătea până în fundul sufletului. Ședeam pe un scaun, ascultând-o mereu, pe când ea își pleca ochii pe lucrul din mâinele sale; și imagina lui Steerforth, în ciuda iubirii mele pentru el, se întuneca la glasul ei.

— Sânt prea îndrăzneță, zise Agnes, ridicând ochii, eu care am trăit pururea singură și cunosc așa de puțin lumea, să'mi spun părerea cu atâta siguranță și s'o am ne-strămutată. Dar știu de unde purcede grija mea, Trotwood; purcede din amintirea copilăriei noastre comune și din interesul curat ce'l am pentru tot ce te privește: asta mă în-verșunează. Sânt sigură că nu mă înșel în spusele mele. Sânt sigură. Mi se pare că nu eu, ci altul îți vorbește, când spun răspicat că e un prieten periculos.

O priveam necurmat, o ascultam și după ce vorbise, și imagina lui Steerforth, deși săpată încă în inima mea, se întunecă.

— Nu sânt așa de nechibzuită ca să nădăduesc, grăi Agnes, luând tonul ei obișnuit, că poți să'ți schimbi dintr'o

dată sentimentele, care au devenit convingere ; mai ales când e vorba de un sentiment care'și are obârșia în firea d-tale încrezătoare. De altfel nu e ceva, care se cuvine să-l faci la repezeală. Îți spun numai, Trotwodd, dacă te gândești vreo dată la mine... vreau să zic, urmă ea zâmbind dulce, căci era s'o întrerup și ea pricepuse bine de ce, — vreau să spun că, de câte ori te vei gândi la mine, să'ți amintești de povața ce ți-am dat-o. Mă ierți de tot ce ți-am spus ?

— Te-aș ierta, Agnes, am răspuns, dacă i-ai face dreptate lui Steerforth și l-ai iubi, precum îl iubesc eu.

— Mai înainte nu ? făcu ea.

Am văzut trecând o umbră pe figura ei, când am rostit numele lui Steerforth. Dar Agnes nu întârzie să răspundă surâsului meu, și iarăș se statornici între noi încrederea de odinioară.

— Dar d-ta, Agnes, când îmi vei ierta seara aceea ?

— Când îmi voi aduce aminte de ea, zise Agnes. Ea ar fi voit să înlătore acest subiect, dar eu eram prea copleșit de el, ca să primesc și stăruii să'i povestesc cum de ajunseseam să mă înjosesc până într'acolo și desfăcui tot lanțul imprejurarilor, din care teatrul fusese, ca să zic așa, ultimul inel. Simții o mare ușurare și scosei cu multă căldură în vileag obligațiile ce le aveam față de Steerforth și bunătatea lui față de mine, pe când nu eram în stare să'mi port de grije singur.

— Nu uita, grăi Agnes, schimbând domol conversația, de cum sfârșisem, că te-ai prins să'mi povestești nu numai necazurile, ci și iubirile d-tale. Cine i-a urmat d-rei Larkins, Trotwodd ?

— Nimeni, Agnes.

— Cineva, zise Agnes râzând și amenințându-mă cu degetul.

— Nu, pe cuvântul meu ! Este într'adevăr la d-na Steerforth o persoană cu mult duh și cu care îmi place să stau de vorbă : d-ra Dartle, — dar n'o iubesc.

Agnes râse și ea de pătrunderea ei și îmi spuse că, dacă voi avea aceeaș încredere într'însa, avea de gând să țină un registru de toate iubirile mele învăpăiate, cu data nașterii și a sfârșitului lor, ca tabloul domniilor regilor și reginelor din Istoria Angliei. Apoi mă întrebă dacă l-am văzut pe Uriah.

— Pe Uriah Heep? Nu. E la Londra?

— Vine în toate zilele aci, în biroul de jos. Era la Londra cu opt zile înaintea mea. Mă tem că e aci pentru vre-o afacere neplăcută.

— Una care te îngrijorează, văd, Agnes. Ce este?

Agnes își lăsă lucrul și mi răspunse încrucișându-și brațele și privindu-mă gânditoare, cu dulcii și frumoșii ei ochi.

— Cred că ajunge tovarăsul tatii.

— Cine? Uriah? A izbutit prin josnicele lui lingușiri, ticălosul, să se strecoare până aici! strigai eu furios. Și n'ai încercat nimic împotriva, Agnes? Gândește-te la urmări, Agnes. Trebuie să'l împiedeci, cât mai este vreme!

Agnes, mereu privindu-mă, clătină din cap, zâmbind ușor de înfierbântarea mea, apoi îmi răspunse:

— Ți-amintești ultima noastră convorbire despre tata? Nu mult după aceea, — cam peste două, trei zile, — îmi dădu să înțeleg întâia oară, cele ce ți spusei acum. Ce trist era să'l vezi, cum lupta să mă facă să cred că el vrea așa și ce greu îi venea să'mi ascundă că era silit. Tare supărată am fost!

— Silit, Agnes? Dar cine-l putea sili?

— Uriah, răspunse ea, după o clipă de șovăială, a făcut așa că, tata nu se mai poate lipsi de el. E șiret și harnic. A ghicit slăbiciunile tatii, le-a încurajat, a sporit de pe urma lor. În sfârșit, de vrei să'și spun tot ce cred, tatii îi e frică de el.

Văzui limpede că ea ar mai fi avut ce spune, că știa și bănuia mai mult. Nu vrusei s'o mai supăr, întrebând-o ce'mi ascunde. Știam că tace, ca să'l cruțe pe taică-său. Știam că de mult lucrurile luaseră calea aceasta. Dar, gândindu-mă bine, văzui că de multă vreme se pregătește evenimentul acesta. Tăcui.

— Puterea lui asupra tatii e foarte mare, grăi Agnes. Arată veșnic multă umilință și recunoștință, adevărată poate... așa nădăjduesc, dar a pus mâna pe o situație, care'i dă multă putere și mă tem că o va exploata crâncen.

— Nu'i decât un șacal, rostii eu; și vorbele aste mă ușurară strașnic, deocamdată.

— În momentul, de care ți vorbesc; atunci când tata mi-a făcut această mărturisire, Uriah îi spusese că are de gând să'l părăsească; că'i pare rău și că e foarte trist, dar

i s'au făcut propuneri mai frumoase. Tata era foarte abătut și mai copleșit de griji decât oricând și i s'a părut că e salvat prin asociația asta, deși ea îl rănia și-l umilia.

— Și cum ai primit vestea asta, Agnes ?

— Am făcut ce trebuia, socotesc. Eram sigură că sacrificiul acesta este necesar pentru tihna tatii, și l-am rugat să-l facă. I-am spus că și ia o mare greutate de pe umeri, — de-ar fi așa ! — și că astfel voi avea și mai des prilej să-i țin tovărășie. Oh, Trotwood, strigă Agnes acoperindu-și fața cu palmele, ca să-și ascundă lacrămile, îmi vine să cred că am jucat rolul unui vrăjmaș al tatii, iar nu al unei fiice iubitoare, căci știu cât s'a schimbat de mult, numai din devotament pentru mine. Știu că el a restrâns cercul datoriiilor și afecțiunilor lui, pentru a le concentra asupra mea. Cunosc toate lipsurile ce și le-a impus pentru mine, toate grijile părintești ce i-au întunecat viața, i-au secat puterile și energia, adunându-și toate gândurile într'o singură idee. Ah ! de-aș putea drege totul ! dacă-aș izbuti să-l trezesc, după cum am fost pricina nevinovată a decăderii lui !

N'o văzusem nici odată plângând ! De mai multe ori zărisem lacrimi în ochii ei : când veneam cu premii dela școală când am vorbit odată despre tatăl ei și am văzut-o întorcându-și fața la despărțirea noastră, dar nu fusesem nici odată martor al unei dureri așa de mari. Eram atât de mândrit, că nu putui spune decât copilării ca acestea : „Te rog, Agnes, te rog, nu mai plânge, sora mea dragă !”.

Dar Agnes mi-era prea superioară prin caracter și stăruință, după cum știu acum, când o înțeleg, ca să aibă nevoie de rugămințile mele. Seninătatea îngerească a purtării sale, care a marcat-o în amintirea mea cu un sigiliu așa de deosebit de al oricărei alte fapături, reapăru de grabă, așa precum se șterge un nor pe cerul senin.

— Cred că nu vom mai rămâne multă vreme singuri, zise Agnes, și pentru că am prilej, dă-mi voie să-și cer, Trotwood, să fii binevoitor cu Uriah. Cruță-l. Poartă-te bine cu el (precum îți stă în fire), deși nu vă potriveți nici pe departe. Poate că e mai drept așa, întrucât nu știm nimic sigur despre el. Oricum, gândește-te mai întâi la tata și la mine !

N'avu timp să spună mai mult, căci ușa se deschise și d-na Waterbrook, o postăvărie de femcee, — zic așa pentru că

avea atâta șiofă pe ea, că nu știu câtă era ea și câtă era stofa, — intră plutind. Mi se păru că o mai văzusem, la spectacol. Parcă-ar fi trecut pe dinaintea mea printr'o lanternă magică, prost luminată. Ea însă, păru că și aduce aminte de mine perfect și că bănuiește că tot nu m'am desmeticit din beție.

Descoperind, totuș, treplat că eram treaz, și că sânt un tânăr bine crescut, — sper! — d-na Waterbrook se imblânzi mult în privința mea și începu să mă întrebe dacă mă plimb mult prin parcuri, apoi dacă mă duc adesea prin lume. Răspunzând „nu” la amândouă întrebările, mi se păru că reîncep să pierd din stima ei. Dar ea își ascunse amăgirea cu multă grație și mă pofti la masă pentru a doua zi. Primii și mi luai rămas bun dela dânsa; întrebând de Uriah prin birouri la plecarea, îi lăsai cartea mea de vizită, el fiind absent.

Când venii a doua zi la masă, ușa de către stradă fiind deschisă, intrai într'o baie de aburi, parfumată cu miros de friptură de berbec, ceea ce mă făcu să ghicesc că nu fusesem numai eu poftit. Îl recunoscuî îndată pe comisionarul în livrea, înfipt jos la scară, ca să'l ajute pe servitor să anunțe mosafirii. El se prefăcu că nu mă cunoaște, întrebându-mă în taină de nume, dar eu îl cunoscuî bine, ba și el pe mine, lucru ce ne încurcă strașnic: iată ce e conștiința!

D. Waterbrook era un domn între două vârste, cu gâtul foarte scurt, cu gulerul cămășii foarte larg. Dacă ar fi avut și nas negru, ar fi semănat leit a mops. Îmi spuse că se simte foarte fericit, că are cinstea să mă cunoască, iar după ce depuse omagiile mele la picioarele d-nei Waterbrook, el mă prezentă cu multă ceremonie unei doamne foarte impunătoare, îmbrăcată în rochie de catifea neagră, cu o tocă mare, tot neagră pe cap; zău, socotii că e o rubedenie apropiată de-a lui Hamlet, — mătușe-sa, de pildă.

Se numea doamna Henry Spiker. Era și bărbatu-său acolo. Acesta avea un aer așa de înghețat, că părul lui îmi păru, nu cărunt, ci semănaț cu promoroacă și țurturași. Perechii Spiker i se arăta o mare considerație. Agnes mă informă că asta din pricina că d. Spiker era avocatul nu-știu-cui sau la nu-știu-ce, legat nu-știu-cum, pe departe, de finanțe.

Îl găsii pe Uriah îmbrăcat în negru, în mijlocul mosafi-

rilor. Era plin de umilință și mi spuse, când îi dădui mâna, că era mândru de atenția mea, și că mi rămânea îndatorat că l' luam în seamă. Aș fi voit să fie mai puțin mișcat, căci având atâta recunoștință, nu mi mai dădu pace toată seara și de câte ori mă adresam cu o vorbă către Agnes, eram sigur că ne urmărea de pe undeva, cu ochii lui sticloși de strigoii și fața i cadaverică.

Ceilalți mosafiri parcă fuseseră puși la gheață, ca șampania. Unul dintre ei, îmi atrase atenția, chiar înainte de a fi fost introdus. I se rostise numele mai întâi : d. Traddles. Gândurile mele sburaseră îndată către Salem House. Să fie oare cu puțință, mă gândeam, să fi dat peste Traddles Tommy, cel care desena veșnic schelete ?

Așteptam intrarea d-lui Traddles cu neobișnuită încredare. Văzui un tânăr serios, cu aer grav, cu mișcări stăpânite, cu păr foarte ciudat și cu ochii cam holbați. El dispăru așa de grabnic într'un ungher întunecat, că l' descoperii cu multă greutate. În sfârșit, izbutii să l' văd în față și mult m'aș fi înșelat, de n'ar fi fost chiar bietul Tommy.

M'am apropiat de d. Waterbrook, ca să i spun că mi se pare că voi avea plăcerea să regăsesc la el un vechi camarad.

„Adevărat ?”, făcu uimit d. Waterbrook. Cred că ești prea tânăr, ca să fi fost coleg cu d. Henry Spiker !

— O ! nu vorbesc de el, ci de un domn care se numește Traddles.

— O ! așa, așa-? făcu gazda cu interes scăzut. Se prea poate.

— Dacă e în adevăr vechiul meu tovarăș, am fost la olaltă într'o școală numită Salem. Minunaț băiat.

— O ! da, Traddles e un băiat bun, dădu din cap cu bunăvoință gazda. Traddles e foarte bun băiat.

— Minunată brodeală, să ne întâlnim.

— Cu atât mai mult, zise gazda, că din întâmplare veni el aici : n'a fost poftit decât azi dimineață, pentru că se afla un loc liber la masă, îmbolnăvinduse fratele d-nei Henry Spiker. Fratele d-nei Henry Spiker este un om foarte bine crescut, d-le Copperfield.

Murmurai câteva cuvinte de aprobare foarte călduroase, ca din partea unui om, care nu auzise nici odată vor-

bindu-se de el. Apoi întrebai ce profesie avea d. Traddles.

— Traddles, studiază dreptul. E un foarte bun băiat... nu-i în stare să facă rău altuia, ci numai sieși.

— Dar ce rău poate să-și facă? întrebai mirat de vorba asta.

— Vezi, urmă d. Waterbrook, strâmbându-se puțin și jucându-se cu lanțul ceasornicului, așa ca un bogătaș o-braznic, aș putea spune că face parte din oamenii cari sânt o piedică pentru ei înșiși. Nu cred să ajungă niciodată la mare lucru. Aș pune rămășag, de pildă, că n'o să aibă niciodată cinci sute de lire sterline întregi. Traddles mi-a fost recomandat de un prieten al meu de birou. Da! de sigur, de sigur, nu e lipsit de oarecare talent, pentru a studia o chestie în scris, dar atât. Ii voi putea arunca câte ceva în cursul anului, câte-o afacere, — pentru dânsul, — considerabilă. O, de sigur.

Strașnic mă lovise aerul de mulțumire de sine, cu care d. Waterbrook rostia cuvintele: „A! de sigur!“ Era chiar ciudat. Îți venea în minte un om, care se născuse, nu cum se zice cu o lingură de argint în gură, ci cu o scară în mână și care urcase una după alta toate măririle vieții, până când ajunsese în culmea lor, de unde arunca o privire de stăpânire filozofică asupra celor ce se bălăceau în șanțuri.

Mă gândeam la lucrul ăsta, când se vesti că masa era gata. D. Waterbrook dădu brațul mătușii lui Hamlet, d. Spiker și-nei Waterbrook. Agnes, pe care aș fi dorit s'o conduc eu, fu încredințată unui domn zămbitor, slab de picioare. Uriah, Traddles și eu, pentru că eram tineri, coborârăm cei din urmă, fără ceremonie. Și nu am fost foarte nemulțumit, că n'am petrecut-o pe Agnes, găsind prilej, pe scară, să mă apropiu de Traddles, care era încântat că mă vede, pe când Uriah se svârcolia pe lângă mine cu o mulțumire așa de fățișe și cu atâtă umilință, că grozav îmi venea să-l asvârț peste rampă.

La masă, Traddles și eu furăm despărțiți. Ne aflam la cele două capete; el era pierdut în strălucirea orbitoare a unei rochii de catifea roșie, iar eu în doliul mătușii lui Hamlet. Cina fu foarte lungă, iar conversația se învârti numai asupra aristocrației din naștere și-asupra acea ce se numește... sângele. D-na Waterbrook repetă de mai multe

ori, că dacă avea vre-o slăbiciune, era pentru... sângele nobil.

Imi trecu de mai multe ori prin gând, că ar fi fost mai bine, dacă n'am fi fost așa de politicoși. Așa de amabili eram, în cât cercul conversației era foarte strâmt. Se afla printre mosafiri un domn și o doamnă Gulpidge, care avea oarecare legătură (el, de sigur) cu afacerile legale ale Băncii. Și între Bancă și Tezaur noi eram tot așa de exclusiviști, ca jurnalele Curții. Pentru mai marea plăcere a convorbirii, mătușa lui Hamlet avea cusurul familiei, se pornia să monologheze fără noimă asupra tot ce intra în discuție. E drept că se vorbea de puține lucruri, dar cum mereu venia vorba despre „sânge”, ea avea tot atât de vast câmp pentru neguroasele-i cuvântări ca și nepotu-său.

Sângele, sângele! te-ai fi putuț crede la o masă de căp-căuni, așa se rostea mereu cuvântul ăsta.

— Mărturisesc că sânt de părerea d-nei Waterbrook, rosti bărbatu-său, ridicând paharul până în dreptul ochilor săi. Multe lucruri au valoarea lor, dar eu sânt de partea sângelui!

— O! nimic nu e mai mulțumitor, observă mătușa lui Hamlet, nimic nu merită mai mult să fie idealul tuturor. Sânt spirite de rând (sânt puține, sper, dar totuș sânt), care se pleacă mai cu drag înaintea idolilor, cu siguranță Idoli! Înaintea slugilor înalte, înaintea inteligenței și așa mai încolo. Dar toate acestea sânt lucruri abstracte: cu sângele nu'i tot așa. Poți vedea sângele după nas, îl cunoști! După bărbie, de asemenea îl vezi: „iată-l, sângele!” Nici o îndoială, îl pipăi cu degetele, s'a isprăvit!

Domnul zâmbitor, cel slab de picioare, care dase brațul Agnei, puse chestia într'un chip și mai neted, după cât mi se pare.

— Mă rog, zise el, aruncând o privire tâmpă de jur împrejurul mesei, de asta nu ne putem lipsi, vedeți; avem toți sânge: vrei, nu vrei. Sânt tineri, vedeți, care rămân mai prejos de rangul lor ca educație și purtare aleasă; tineri cari fac unele prostii, vedeți, și se vâără și pe ei și pe alții în mari încurcături. Dar totdeauna îți face plăcere să afli că au sânge nobil, vedeți. Cât despre mine, primesc mai degrabă să fiu doborât la pământ de unul cu sânge nobil, decât să fiu ridicat de unul care să nu aibă așa ceva.

Declarația aceasta, ce rezuma de minune toată chestia, avu cel mai mare succes și atrase atenția asupra oratorului, până când doamnele se retraseră. Băgai de seamă atunci că d. Gulpidge și d. Henry Spiker, care șezuseră până atunci depărtați, alăturau o ligă de apărare împotriva noastră, oameni de nimic, parcă noi am fi fost dușmanii lor, și schimbă pe masă un dialog misterios, pentru amăgirea noastră.

— Afacerea aceea a primei creanțe de patru mii cinci sute de lire sterline n'a urmat cursul așteptat, Gulpidge, zise d. Henry Spiker.

— Voiți să vorbiți de D. de A. ? făcu Spiker.

— De C. de B., răspunse d. Gulpidge.

D. Spiker își ridică sprincenele și păru foarte emoționat.

— Când chestia fu prezentată lordului... nu'i nevoie să'i spun pe nume... șopti d. Gulpidge, oprindu-se.

— Înțeleg, spuse celălalt.

D. Gulpidge făcu un semn tainic.

— Când chestia îi fu prezentată, el răspunse : „Nu dați bani, nu e libertate !”

— Cerule ! strigă d. Spiker.

— Nu's bani, nu'i libertate, repetă d. Gulpidge cu tărie. Întoarcerea moștenirii, mă 'nțelegeți ?..

— K... făcu Spiker cu o privire sinistă. ...K. atunci a refuzat hotărît să iscălească. A fost așteptat la Newmarket pentru asta anume, și tot n'a vrut să iscălească.

D. Spiker care asculta cu mult interes, încremeni.

— Aici au ajuns lucrurile, se îndesă d. Gulpidge în fotoliu. Prietenul nostru Waterbrook să mă ierte că ocolesc o lămurire mai limpede, dar sânt mari interese în joc.

D. Waterbrook era foarte fericit, asta se vedea lesne, că se discutau la masa lui, fie chiar pe departe, interese așa de înalte și se subînțelegeau asemenea nume. Luă o poză de pătrundere gravă, deși sânt sigur că înțelegea cât și mine subiectul discuției și aprobă discreția păstrată. D. Spiker, după ce primise dela prietenul său Gulpidge încredințarea unei astfel de taine, dori firește să nu se lase mai prejos. Dialogul precedent fu urmat de altul pe potrivă lui. Veni rândul d-lui Gulpidge să'și arate uimirea... Apoi iar își schimbă rolurile și tot așa. În vremea asta, pârliții de

noi eram covârșiți de mărimea intereselor învăluite în aceea misterioasă conversație, iar gazda ne privea cu trufie, ca pe victimele unei admirații și unui respect năpraznic.

Judecați cu cât drag am însoțit-o pe Agnes în salon! După ce vorbii cu ea într'un colț, îi prezentai pe Traddles, care era sfios, dar foarte politicos și tot băiat de treabă, ca pe vremuri. El era siliț să ne părăsească de vreme, întru cât trebuia să plece a doua zi dimineață pentru o lună, așa că n'am putut vorbi cu el, pe cât aș fi dorit. Dar ne-am făgăduit, pe când se va întoarce, să ne vedem negreșit, la Londra. I-am spus că l-am găsit pe Steerforth. Vorbi de el cu așa înflăcărare, că'l făcui să repete înaintea Agnei, ce gândea despre el. Dar Agnes se mulțumi să mă privească și să dea din cap, când fu sigură că numai eu o văd.

Impresurată precum era de oameni cu care mi se părea că nu poate fi la largul său, fui mulțumit auzind-o că va trebui să se întoarcă acasă peste câteva zile, cu toate regretele mele că o voi pierde așa de repede. Ideia acestei despărțiri apropiate mă făcu să stau până la sfârșitul seratei. Mi-era așa de drag, vorbind cu ea și auzind-o cântând, să'mi aduc aminte, de viața fericită trăită în vechea și serioasa casă, împodobită de dânsa cu atâta farmec, că bucuros mi-aș fi petrecut acolo jumătate de noapte. Dar în cele din urmă nu găsii nici un pretext să mai stau. Toate lămpile se stinseră prin saloane și fui silit să plec și eu. Înțelesei atunci, mai mult decât ori când, că ea era îngerul meu bun și văzându-i dulcele surâs și fața senină, crezui că sânt ale unui înger, că strălucesc asupra mea dintr'o sferă depărtată. Iluzia aceasta nevinovată, cred că mi se va ierta.

Am spus că toată societate se risipise, pentru că pe Uriah nu-l puneam la socoteală. El nu încetase să ne urmărească. Eși din casă în urma mea și'l văd aievea și azi, lunecându-și pe degetele lui de schelet, degete și mai lungi ale unei perechi de mânuși.

Nu'mi ardea în seara aceea de tovărășia lui Uriah, dar mi-adusei aminte de rugăminte Agnei, și'l întrebai dacă nu vrea să vină la mine, ca să bem câte-o cafea.

— Oh, zău! domnișorul Copperfield, — să am iertare, domnule Copperfield, așa m'am deprins, — nu vreau să vă stânjenesc. Să nu vă credeți dator, vă rog, a pofti un umil personaj ca mine, să vină la d-voastră.

- Nu mă stânjenești de fel. Vrei să vii ?
- Aș fi foarte fericit, se svârcoli Uriah.
- Bine, atunci, haide !

Nu mă puteam stăpâni să nu'i vorbesc cam acru, dar el parcă nu băga de seamă. Luarăm calea cea mai scurtă, fără să vorbim mult de drum și el împinse smerenia lui până a nu face altceva decât să'și tragă mânușile tot timpul. Tot și le mai trăgea, când am ajuns în fața casei mele.

Scara era întunecoasă și îl luai de mână, ca să nu'și spargă capul de ziduri, deși îi simțeam mâna rece și umedă într'a mea, ca pe o broască. De douăzeci de ori mi-a venit să'l las și să fug. Dar Agnes și simțul de ospitalitate biruiră și-l dusei până la soba din căminul meu. Când am aprins lumânările, fu apucat de avânturi de umilință, văzându-mi camera. Iar când încălzii cafeaua, într'un biet ibric de cositor, ales de d-na Crupp numai pentru isprava asta (desigur pentru că nu era făcut pentru asemenea lucru, ci mai de grabă semăna a vas pentru bărbierit și în cămară mai aveam unul care mucezea pe acolo), așa emoție îl cuprinse că abia mă ținui să nu'i vărs ibricul în cap.

— Oh ! zău, domnișorul Copperfield... voiam să zic domnule Copperfield ! nu m'așteptam vreodată să mă serviți d-vs. ! Dar atâtea bunuri îmi vin din toate părțile, la care nu mă puteam aștepta în umila mea situație, că mi se pare că Pronia își revarsă toate harurile asupra'mi. Ați auzit, de sigur, de o schimbare în viața mea, domnișorul Copperfield, — ah, vream să zic domnule !

Văzându-l șezând pe canapeaua mea cu lungile'i picioare strânse ca să'și țină ceașca, cu pălăria și mânușile jos, lângă el, învărtind lingurița neîncetat, cu ochii stacojii, parcă'i erau arse genele, cu nările căscându-i-se și strângându-i-se, de câte ori răsufla, cu ondulările lui de șarpe, dela bărbie până la călcâie, am înțeles cât mi-era de nesuferit. Mi se făcea rău cu adevărat, văzându-l la mine, căci eram tânăr pe-atunci și nu eram deprins să'mi ascund sentimentele.

— Ați auzit, cred, de o schimbare în așteptările mele, domnișorul Copperfield, — voiam să zic : domnule Copperfield ! repetă Uriah.

— Da, am auzit vorbindu-se.

— Ah ! răspunse el liniștit, bănuiam eu că d-ra Agnes

știe. Mă bucur că d-ra Agnes a aflat. O! mulțumesc, domnișorule C... pardon, d-le Copperfield!

Imi venea să-i dau în cap cu uncalta de scos ghetele (tocmai se afla lângă mine), ca să-mi răzbun că vorbisem ceva cu dânsul, deși un lucru fără nici o însemnătate, dar care o privea pe Agnes. Urmai totuș să-mi beau cafeaua.

— Profet ați fost, d-le Copperfield. Cât de departe ați văzut lucrurile! Vă aduceți aminte că mi-ați spus într'o zi că voi ajunge poate tovarășul d-lui Wickfield și că firma va fi atunci „Wickfield și Heep“? D-vs., nu vă amintiți, dar o persoană umilă ca mine, nu uită așa ceva.

— Mi-aduc aminte că ți-am vorbit, zisei, deși nu eram sigur.

— Și cine ar fi crezut cu puțință, d-le Copperfield, se entuziasmă el. Eu nu, niciodată! Mi-amintesc că v'am spus că starea mea era prea umilă, și vă spuneam ceea ce gândeam într'adevăr.

Se uita la foc cu strâmbătura lui obișnuită și eu îl priveam.

— Dar înșii cei mai umili, d-le Copperfield, pot sluji de unelte, întru săvârșirea binelui. Sânt fericit că am servit de unealtă fericirii d-lui Wickfield și nădăjduesc că voi mai aduce servicii. Ce om minunat, d-le Copperfield, dar cât de neprevăzător!

— Imi pare rău de ceea ce mi spui, zisei eu, și nu mă putui stăpâni să nu adaog: „în toate privințele“!

— Așa este, d-le Copperfield, în toate privințele. Mai ales pentru d-ra Agnes! Nu vă mai amintiți, d-le Copperfield, elocvențele cuvinte de care v'ați servit, vorbindu-mi de dânsa, dar eu nu le-am uitat. Mi-ați spus într'o zi, că toată lumea o admiră, și v'am mulțumit călduros; dar ați uitat toate astea, firește.

— Nu, rostii eu scurt.

— O! ce bucuros sânt! Când mă gândesc că ați fost primul, care ați aprins o scântee de ambiție în smerita mea inimă, și că n'ați uitat! Oh!... imi dați voe să vă cer încă o ceașcă de cafea?

Era ceva în umflărea cu care mi adusese aminte de scântea aprinsă de mine, ceva în privirea ce mi-o aruncase vorbind, ceva ce mă făcu să tresar, ca și cum îl văzusem de-odată luminat de o flacără puternică. Dar readus la sen-

timentul de gazdă, de cererea lui făcută cu totul pe alt ton, turnai din ibric, dar cu o mână așa de tremurată, cu un simțământ așa de sigur al neputinței de a lupta cu el, așteptând cu atâta îngrijorare, ceea ce avea să urmeze, — că eram sigur că nu mi puteam ascunde turburarea.

El nu mai zicea nimic. Își topea zahărul, sorbia cafeaua apoi își mângâia bărbia cu mâna lui descărnată, se uita la foc, svârlea câte-o privire prin odaie, se strâmba la mine, în chip de surâs, se svârcolea iar de prea mult respect slugarnic, țși lua iar ceașca și-mi lăsa mie grija de a reîncepe conversația.

— Așa dar, zisei eu, d. Wickfield, care prețuește mai mult decât cinci sute de tineri ca d-ta... sau ca mine (mi-ar fi fost peste puteri să nu mi întrerup fraza), d. Wickfield a săvârșit greșeli, d-le Heep?

— O, multe greșeli, d-le Copperfield, roști Uriah cu un suspin de modestie, multe, multă!... Dar, vă rog să fiți atât de bun și să mi ziceți Uriah, ca pe vremuri.

— Bine, Uriah! făcui eu, cu oarecare greutate.

— Foarte mulțumesc! se încălzi el. Mulțumesc, d-le Copperfield! Parcă simt o adiere de demult sau aud clopotele de odinioară, ca în zilele tinereței mele, când vă auz zicându mi Uriah. Vă cer iertare. Ce ziceam oare?

— Vorbeai de d. Wickfield.

— A, da; așa e. Greșeli mari. De așa ceva n'aș vrea să pomenesc nimic în fața oricărei alte persoane. Și chiar față de d-vs., n'aș pomeni. Și ori care altul ar fi fost în locul meu în anii din urmă, l-ar fi pus pe d. Wickfield (un om minunat, d-le Copperfield); sub talpă. „Sub... talpa... lui...”, grăi Uriah foarte domol, întinzând mâna i descărnată peste masă și apăsând așa de tare degetu i arătător, deget uscat, scortșos, că masa, ba chiar și odaia, tremurara.

Dacă l-aș fi văzut strivindu l aievea pe d. Wickfield cu piciorul, cred că tot nu l-aș fi putut urî mai tare.

— O, d-le Copperfield, da, urmă el cu o voce dulce, de loc potrivită cu apăsarea înverșunată a degetului său uscat și scortșos, nici o îndoială. Ar fi fost ruina, necistea; mai știu eu ce? D. Wickfield știe și el! Eu sânt umila unealtă sortită să l servească în toată smerenia și el mă înalță la o situație, la care nici nu visasem să ajung. Ce recunoscător trebuie să i fiu! Ținea fața întoarsă spre mine, dar nu

mă privea. Iși luă mâna de pe masă și și frecă încet și gânditor bărbia descărnată, ca și cum s'ar fi ras.

Mi-aduc aminte ce indignare îmi umplea inima, văzând expresia de ticăloasă viclenie a feței aceleia, care la lumina roșie a flacărei îmi vestea alte netrebnicii.

— D-le Copperfield, spuse el, oare nu vă țin prea mult de veghe ?

— Nu veghez pentru d-ta ; mă culc totdeauna târziu.

— Mulțumesc. Am urcat câteva trepte în umila mea situație de când m'ați cunoscut d-tră, e adevărat, dar tot atât de umil sânt. Nădăjduesc că pururea voi fi așa. N'o să vă îndoiiți oare de smerenia mea, dacă am să vă încredințez o taină, d-le Copperfield ?

— Nu, zisei eu în silă.

— Foarte mulțumesc ! Iși scoase batista din buzunar și începu să și frece podul palmei. ..D-ra Agnes, d-le Copperfield...

— Da, Uriah !

— O, ce plăcere să vă aud rostindu'mi numele, sări el în sus ca un pește în convulsii. Nu era foarte frumoasă astă seară, d-le Copperfield ?

— Ca totdeauna : în toate privințele de-asupra tuturor celor ce-o înconjoară.

— O, mulțumesc ! Foarte adevărat ! strigă el. Vă mulțumesc de mii de ori pentru vorbele astea !

— De fel, rostii eu de sus. Găsesc că n'ai de ce.

— Vedeti, d-le Copperfield, tocmai aici stă ceea ce voiam să vă încredințez. Așa umil cum sânt, — și începu a și freca mâinele și mai strașnic, privindu-le de aproape, apoi privind spre foc, — ori cât de umilă e mama, ori cât de modest este sârmanul dar onestul nostru sălaș (n'am de ce să nu vă încredințez taina mea ; totdeauna v'am iubit, de când am avut plăcerea să vă văd într'o trăsurică, întâia oară icoana d-rei Agnes sălășluiește în inima mea de ani și ani ! O ! d-le Copperfield ! dacă ați ști cum o ador ! Aș săruta urma pașilor Agnei mele !

Cred că mi-a venit smintita idee să apuc din foc cleștele înroșit și să mă iau după Uriah în galop. Din fericire, ideea îmi sbură brusc, cum iese glonțul din pușcă, dar icoana Agnei pângărită, spurcata îndrăzneală a bestiei roșcate nu'mi ieși din minte, cât el se afla încă aici, întins pe

canapea, ca și cum sufletul lui mârșav îi făcea colici în tot trupul. Amețiam. Mi se părea că el se tot mărește, se umflă sub ochii mei, că odaia răsună de ecoul vocii lui. În sfârșit, puse pe mine stăpânire ciudata senzație, pe care toată lumea o cunoaște măcar un pic : mi se năzări că tot ce se petrecea se mai întâmplase odată, nu știu când și că știam de mai înainte tot ce-avea el să'mi spună.

Băgai de seamă la timp, că fața lui rostește o încredere deplină în puterea ce'i sta în mâini și observația asta contribuie mai mult decât restul, mai mult decât toate eforturile ce le-aș fi făcut, să'mi readucă în minte rugămintea Agnei, cu toate puterea ei. Il întrebai, cu o înfățișare liniștită, de care nu m'aș fi crezut în stare cu oclipă mai înainte, dacă îi arătase Agnei sentimentele sale.

— O ! nu ! d-le Copperfield. O, Doamne, nu ! numai d-voastră v'am vorbit. Înțelegeți, abia încep să ies din smerenia situației mele. Speranțele mele sânt întemeiate pe serviciile ce va vedea că i le aduc tatălui ei (căci cred că-i voi fi util, d-le Copperfield) ; căci va vedea cum îi ușurez calea bietului om, ca să n'o scrântească. Iși iubeste atâta părintele (ce frumoasă însușire la o fiică !) încât nădăjduesc că din dragoste pentru dânsul, va avea un pic de prietenie față de mine.

Scrutam adâncimea intrigei mârșavului și pricepui cu ce țintă mi se spovedea.

— Dacă veți avea bunătatea să'mi păstrați taina, d-le Copperfield și să nu faceți nimic împotriva'mi, voi socoti asta ca o mare favoare. Nu îmi veți cășuna neplăceri : cunosc mărinimia d-tră. Dar, cum m'ați cunoscut într'o umilă situație (în cea mai umilă, trebuie să spun, căci tot umil sânt și acum), ați putea, fără să vreți, să'mi faceți vre-un rău pe lângă Agnes a mea. O numesc Agnes a mea, d-le Copperfield. Zice un cântec :

Un sceptru nu'i nimic fără tine ;
A mea să fii, atunci e bine !

Da ! socotesc că așa va fi într'una din zilele acestea“.

Scumpă Agnes ! Ea, pentru care nu credeam să existe faptură vrednică, o inimă așa de iubitoare și de bună, era oare cu putință să ajungă nevasta unui ticălos de așa speță ?

— Nu e nici o grabă deocamdată, vedeți, d-le Cop-

perfield, urmă Uriah, pe când eu cugetam așa și-l priveam svârcolindu-se înaintea mea. Agnes a mea este încă prea tânără și mama și eu avem multe de făcut, până în clipa potrivită. Voi avea, prin urmare, vreme să o deprind cu speranțele mele, după prilejurile ce se vor ivi. O, ce recunoscător vă sânt de încrederea arătată ! O ! nu știți, nu puteți și toată ușurarea ce-o simt, la gândul că ne înțelegeți starea și că nu vreți să ne căsuțați neplăceri, fiind împotriva noastră !

Imi luă mâna și nu îndrăznii să i-o refuz. După ce mi-o strânse în laba'i jilavă, se uită pe cadranul șters al ceasornicului său.

— Doamne ! e trecut de unu. Ce repede trece vremea când stau de vorbă vechi prieteni, d-le Copperfield. E aproape unu și jumătate.

I-am spus că eu credeam, că e și mai târziu. Nu pentru că așa mi se păruse, ci fiindcă ajunseseam la sațiu. Nu mai știam ce să spun.

— Doamne ! rosti el pe gânduri ; în casa, în care locuiesc, un fel de hotel cu pensiune, lângă New-River-Head, toată lumea s'a culcaț de două ceasuri.

— Imi pare foarte rău, răspunsei, că am aci numai un singur pat și că...

— O, ce vorbiți de pat, d-le Copperfield, grăi el cu ton rugător, ridicând unul din picioare. Nu mă puteți lăsa să mă culc pe jos, lângă foc ?

— Dacă așa stau lucrurile, ia patul meu, te rog, și eu mă voi întinde lângă foc.

Mă refuză cu un glas așa de străpungător în avântul uimirei și al umilinței sale, încât cred că țipătul lui a ajuns la urechile d-nei Crupp, care, cred că dormea la ceasul acela târziu, în camera ei depărtată, legănată în somn de sgomotul ceasornicului ei stricat. Ornicul acela veșnic stărnea între mine și gazdă discuții asupra exactității, căci rămănea cu trei sferturi de oră în urmă, deși era îndreptaț în toate diminețile după cele mai exacte ceasornice. Nici un cuvânt din cele ce 'mi veneau pe buze, în starea mea de turburare, neînfrângându'i smerenia, nu mai stăruii și îi pregătii, cât mai bine, un pat lângă foc. Salteaua divanului (grozav de scurtă pentru trupul acela deșirat), pernele ca-

napelei, o pătură, cuvertura, o față de masă curată și un palton gros alcătuiam un culcuș, pentru care îmi fu recunoscător, în felul lui. Ii dădui un bonet de noapte pe care îl puse numai decât și care-l făcea așa de slăt, că n'am mai purtat bonet de atunci. Apoi, l-am lăsat să se odihnească.

Nu voi uita niciodată noaptea aceea. Nu voi uita niciodată de câte ori m'am întors și iar m'am întors în patul meu. Osteneam gândindu-mă la Agnes și la dobitocul acela. Mereu mă întrebam ce puteam și ce trebuia să fac, ajungând mereu să văd că n'aveam alta de făcut pentru liniștea Agnei, decât să păstrez în mine tot ce aflasem. Dacă ațipeam o clipă, imaginea Agnei, cu ochii ei așa de dulci, se ivea și-l vedeam pe taică-său privind-o duios. Și parcă mă rugau să le vin într'ajutor. Inima mi se umplea de groază. De câte ori mă trezeam, gândul că Uriah dormea în odaia de alături mă apăsa ca un vis cumplit și simțeam pe inimă ca o lespede. Mi-era frică, aidoma ca de dracu.

Tot așa în somn, cleștele nu mai voiau să mi iasă din minte. Mi se năzărea, pe când picoteam, că erau înroșite în foc, că le luam și le băgam în el, îl străpungeam. Așa mă urmări ideea asta, deși pricepeam că e vis, că m'am strecurat în odaia de alături, ca să mă asigur că e tot acolo. Il văzui culcat pe spate, cu picioarele până nu știu unde, sfărâia, cu nasul înfundat și ținea gura căscată ca o cutie de scrisori. Era în realitate, mult mai groaznic decât îl plăzmuise închipuirea mea bolnavă, și scârba ce-o aveam de el se făcu, ciudat lucru, un fel de atracție. Din jumătate în jumătate de ceas veneam să-l văd. De aceea noaptea mi s'a părut mai lungă și mai întunecată decât oricare alta, iar cerul plin de nori se încăpățina să nu lase nici o rază de lumină.

Dis de dimineață, când îl văzui plecând (căci s'avă Proniei! n'a voit să rămână să ia ceaiul cu mine), mi se păru că se duce și noaptea cu el. Indrumându-mă către biroul meu, am stăruiat pe lângă d-na Crupp să mi lase ferestrele deschise, ca să intre aer în salonaș și să'l curețe de făptura lui Uriah.

CAPITOLUL XXVI

Iată-mă căzut în captivitate

Nu l-am mai văzut pe Uriah Heep dela plecarea Agnei. Eram în biroul diligenței ca să'mi iau rămas bun dela ea și să o văd plecând, și-l găsi acolo. Se întorcea la Canterbury cu aceeaș diligență și el. Dar cel puțin am avut un pic de mulțumire văzându-l în redingota lui cafenie prea scurtă în talie, strâmtă și rău croită, cu o umbrelă ce aducea a cort, înfiptă înapoia imperialei, pe când Agnes avea, se înțelege, un loc înăuntru. Dar îmi meritam mica plăcere pentru sila de a face pe amicul cu el, câtă vreme ne privea Agnes. La fereastra diligenței, ca și la cina d-lui Waterbrook, el da târcoale în jurul nostru, ca un vultur mare, înghițind fiecare cuvânt schimbat între Agnes și mine.

În starea de turburare în care mă aruncase spovedania lui din fața sobei, mă gândisem la cuvintele întrebunțate de Agnes, când îmi vorbise de asociație: „Am făcut, cred, ceea ce trebuia să fac. Știam că era necesar pentru tihna tatii, să se săvârșească acest sacrificiu și-l voi duce până la capăt“. Eram urmărit de atunci de trista presimțire că ea va ceda aceluiăș simțământ și va găsi forța de-a săvârși orice sacrificiu, din dragoste pentru tatăl ei. Știam cât îl iubește. Știam cât de devotată îi era. Aflasem chiar din gura ei, că se socotea drept pricină nevinovată a greșelilor d-lui Wickfield și că dorea cu însuflețire să și plătească datoria față de el. Nu găseam nici o mângâiere în constatarea deosebirei ce exista între ea și ticălosul bătăran în redingotă cafenie, căci simțeam că marele pericol venea tocmai din deosebirea dintre neprihănirea și devotamentul sufletului ei și soioasa josnicie a lui Uriah. Știa și el, și fără îndoială, că și făcuse fățarnicele lui socoteli.

Totuși eram așa de sigur că depărtata posibilitate a unui asemenea sacrificiu ar ajunge să nimicească fericirea Agnei, și eram atât de convins că ea habar n'avea de temerile mele, încât mi se părea că aș jigni-o, dacă mi-ar trece prin minte să o vestesc de ce era amenințată. Și ne-am despărțit fără nici o lămurire: ea mi făcea semne de adio și mi surâdea dela fereastra diligenței, pe când piaza ei cea rea

se svârcolea de plăcere pe imperială, ca și cum ar fi și ținut-o în ghiarele'i triumfătoare.

Multă vreme, această ultimă privire aruncată asupra lor, n'a încetat să mă urmărească. Când Agnes îmi vesti buna ei sosire, scrisoarea mă găsi tot atât de nenorocit de amintire, ca și în minutul plecării ei. De câte ori mă porneam a visa, eram sigur că și vedenia aceea avea să'mi apară și să-mi îndoiască turburările. Nu trecea o noapte, fără s'ovisez. Gândul ăsta ajunsese a parte din viața mea, nedespărțită de mine, ca trupul de cap.

Aveam berechet vreme să mă canonesc, căci Steerforth era la Oxford, — îmi scrisese, — și când nu eram la Curte, aproape totdeauna eram singur. Cred că și începuseră să simt un fel de neîncredere față de Steerforth. Li răspunsei cât se poate de drăgăstos, dar mi se pare că nu prea eram mândrit că nu poate veni la Londra, deocamdată. Mi se pare că aș spune adevărul, dacă aș recunoaște că înrăurirea Agnei, ne mai fiind combătută de prezența lui Steerforth, lucra asupra mea cu puterea cu care ea ținea atâta loc în gândurile și frământările mele.

Dar zilele și săptămânile se scurgeau. Intrasem definitiv la Spenlow și Jorkins. Aveam nouăzeci de lire sterline pe an dela mătușe-mea, afară de chirie și alte mărunțișuri. Imi închiriasse apartamentul pe un an și deși îl găseam adesea cam trist seara și serile lungi sfârșisem într'un fel de melancolie uniformă, mă mulțumeam cu cafeaua doamnei Crupp, ba chiar o beam, după cât îmi aduc aminte de pe vremea aceea, nu cu ceașca, ci cu căldarea... Cam tot de atunci am făcut trei descoperiri: întâia, că d-na Crupp cădea adesea într'o indispoziție strașnică, numită de ea **spasmuri**, indeobște însoțite de umflarea nasului și asta cerea drept leac absint și iar absint. A doua: că era ceva neobișnuit: în temperatura cămării mele, ceva care făcea să se spargă clondirele de rachiu. În sfârșit mai descoperii că sânt singur pe lume, și grozav aș fi vrut să pun împrejurarea aceasta în versuri.

Ziua așezării mele depline la d-nii Spenlow și Jorkins, nu se deosebi prin nici o petrecere. I-am cinstit doar pe copiii din birou cu sandvișuri și vin de Xeres și m'am cinstit și pe mine seara cu un spectacol. M'am dus să văd „**S.reinul**“ ca pe o piesă potrivită cu demnitatea Curții Doctorilor Commons și m'am întors în așa stare, că nu mă

mai recunoșteam în oglindă. D. Spenlow îmi spuse cu prilejul așezării mele, la încheierea actului, că ar fi încântat să mă poștească seara la el, la Norwood, în cinstea legăturilor ce se statorniceau între noi, dar casa lui era în neorândiuială acum, pentru că el adăsta întoarcerea fie-si, care își sfârșise educația la Paris. Și'mi mai spuse, că de cum fata va veni, va avea plăcerea să mă primească. Eu știam că el rămăsese văduv și că avea o singură copilă. I-am mulțumit de bunăvoință.

D. Spenlow își ținu cuvântul. Peste o săptămână sau două, îmi reaminti făgăduiala, spunându'mi că, dacă vreau să'i fac plăcerea de a veni la Norwood Sâmbăta următoare și să stau până Luni, ar fi fericit. Am răspuns, firește, că sunt gata și ne-am înțeles că mă va duce și readuce în faetonul său.

Ziua venită, până și sacul meu de călătorie deveni un fel de obiect de venerație pentru funcționarii cei mici pentru cari casa din Norwood era taină sacră. Unul din ei mă înștiință că auzise, că serviciul de masă a d-lui Spenlow era numai de argint și porcelan de China; altul, că se bea tot timpul mesei șampanie, ca la alții bere. Bătrânul copist cu perucă, cu numele de Tiffey, fusese de multe ori la Norwood cu afaceri și cu acele prilejuri solemne străbătuse până în sufragerie, pe care o descria ca pe o sală foarte somtuosă și mai spunea că băuse acolo Xeres brun de-al Companiei Indiilor, de o calitate așa de deosebită, că'i veneau lacrimile în ochi.

Curtea se ocupa în ziua aceea de o afacere ce fusese amânată. Era vorba să se osândească un brutar, care nu voise să plătească în parohia sa, o taxă pentru pavaj, și cum dosarul era de două ori mai lung decât Robinson Crusoe, sfârșirăm târziu, după cum prevăzusem. Brutarul fu trimis la închisoarea parohiei pe șase săptămâni și obligat a plăti cheltueli de tot felul, după care proctorul brutarului și judecătorul și avocații ambelor părți (rude de aproape între ei), plecară împreună la țară, pe când eu mă urcam în faeton cu d. Spenlow.

Faetonul ăsta era foarte elegant. Caii se îngâmfau și ridicau picioarele, parcă știaș că sânt ai Doctorilor-Commons, cari se înverșunau, care pe care să se întrecă. Ne puteam lăuda că aveam un echipaj bine ținut. Toțuș am

crezut totdeauna și cred și azi că nu se întreceau unii pe alții de cât în scrobeală, pe care magistrații o consumau din rășputeri.

Scurta noastră călătorie a fost tare plăcută și d. Spenlow profită de acest prilej, ca să mi dea câteva povețe asupra profesiei mele. Imi spuse că este profesia cea mai distinsă. Că nu trebuia să o confund de loc cu meseria de avocat. Că nici nu seamănă cu ea ; că a noastră era cu mult mai spectrală, mai puțin mecanică și mult mai bănoasă. Noi cerneam lucrurile cu mult mai la largul nostru, la Commons, decât se puteau cerne în altă parte, iar privilegiul acesta singur făcea din noi o clasă aparte. Imi spuse că, în ade-văr, nu puteam ascunde faptul neplăcut că eram mai ales întrebuințați de avocați. Dar oricum, ei tot o rasă de oameni inferiori nouă rămâne și toți proctorii care se respectă îi privesc de sus.

L-am întrebat pe d. Spenlow care este, după el, cea mai bună speță de afaceri, în profesia noastră. Imi spuse că un proces de testament tăgăduit, — asupra unei proprietăți în valoare de treizeci-patruzeci de mii de lire sterline, — era parcă cea mai bună afacere. În asemenea caz, la fiecare fază a procedurii se ia câte o recoltă de câștiguri și acestea sporesc mereu. Apoi dosarele martorilor se tot umflă la fiecare interogator pentru și contra, fără să mai vorbim de apeluri, mai întâi la Curtea Delegaților și de-acolo la Camera Lorzilor. Dar cum sânt siguri că și scot cheltuelile din valoarea proprietății, cele două părți merg voinicește înainte, fără grije de risipă. Aci el se avântă în laude față de Curtea Commons. Mai ales se cuvine să admiri, la Curtea Commons, zicea el, concentrarea afacerilor. Nu se află pe lume tribunal mai bine orânduit. Ai tot sub mână, ca într'o coajă de nucă. De pildă : se aduce la Consistoriu, un divorț sau o restituire. Foarte bine. Incerci întâi la Consistoriu. Asta în liniște, ca într'o familie ; vreme este berechet. Dacă nu ești mulțumit de Consistoriu, ce faci ? Mergi la Curtea Actelor. Ce este Curtea Actelor ? Aceiaș Curte în acelaș local, cu aceeaș bară, aceiași consilieri. Numai judecătorul este schimbat, căci primul jude, cel dela Consistoriu, poate pleda aici, une ori, ca avocat. Și aci începe acelaș joc. Tot nu ești mulțumit ! Foarte bine ! Ce

faci? Te înfățișezi la Curtea Delegaților. Ce este Curtea Delegaților? Delegații eclesiastici sânt avocații cari văzură tot ce s'a petrecut la celelalte două Curți; cari au amestecat, au tăiat și dat cărțile; cari au vorbit cu toți judecătorii și cari, așa fiind, se prezintă ca niște judecători cu totul noi în afacere, ca să reguleze totul spre mulțumirea tuturor! Nemulțumiți pot îndruga despre stricăciunea Curții, despre insuficiența ei, de nevoia unei reforme a Curții. Vezi, grăi solemn d. Spenlow, terminând, când banița de grâu e mai scumpă în piață, atunci Curtea e mai ocupată și poți spune întregii lumi, cu mâna pe conștiință: — „Numai să atingeți Curtea și s'a isprăvit cu țara!“.

Ascultam cu atenție și, deși trebuie să mărturisesc că mă îndoiam dacă Statul este atât de îndatorat Curții, precum spunea d. Spenlow, m'am supus cu respect păreriilor sale. Cât despre prețul baniței de grâu, am priceput cu smerenie că asta era un argument foarte tare, dar că nu lămură nimic. De multe ori l-am mai auzit în viața mea, în tot felul de împrejurări, veșnic ca să mă strivească, și încă nu știu ce vrea dela mine, nici cu ce drept mă obișduiește în nenumărate prilejuri. Dar de câte ori îl văd intrând pe scenă pe vechiul meu prieten „banița de grâu“ adus cu sila, socotesc cauza pierdută, fără lecuire.

Dar acestea sânt vorbe de clacă. Nu sânt omul, care să mă ating de Curte și să schimb lumea. Mi-am arătat deci, cu o tăcere modestă, aprobarea la tot ce spusese superiorul meu în vârstă și în cunoștințe, — și conversația se învârti în curând asupra „Stre-nului“. Vorbirăm despre dramă, apoi despre caii faetonului până când sosirăm la poarta d-lui Spenlow.

Înainte de casa se întindea o foarte drăguță grădină și, deși vremea nu era potrivită pentru vederea unei grădini, totul era așa de bine ținut, că am fost încântat. Pajiștea era fermecătoare, și zării în întuneric pâlcuri de copaci, lungi alei boltite, primăvara acoperite, de sigur, de flori și plante agățătoare. „Aci se plimbă d-ra Spen'ow singură, cugețam eu.

Am intrat în casa voios luminată și m'am găsit într'un vestibul plin de pălării, de paltocane, de pleduri, de mănuși, de bice și bastoane.

„Unde este d-ra Dora?“, întrebă d. Spenlow pe servitor. „Dora! mă gândii, ce nume frumos!“

Am intrat într'o cameră vecină (cred că era faimoasa sufragerie, în care bătrânul copist băuse Xeresul brun al Companiei Indiilor), și auzii o voce: „D-le Copperfield, îți prezint pe fiica-mea Dora și domnișoara, prietena de încredere a fiicei mele“. Vocea era fără îndoială a d-lui Spenlow, dar nu'mi dam seama și puțin îmi păsa. Se sfârșise cu mine! soarta mea era hotărâtă. Eram captiv, sclav. Iubeam pe d-ra Dora la nebunie.

Mi se părea o făptură supra-omenească, o fec, o silfidă, nu mai știu ce: Ceva ce nu mai văzusem și după care toată lumea trebuia să înnebunească. M'am cufundaț pe dată într'un abis de iubire. N'am avut timp să mă opresc pe margine, nici să privesc înainte sau înapoi, m'am aruncaț cu capu'nainte până să'mi viu în fire și să pot rosti o vorbă.

— L-am mai văzut pe d. Copperfield, rosti o voce foarte cunoscută, pe când eu borboroseam ceva.

Nu vorbia Dora, nu; ci prietena ei de încredere, d-ra Murdstone!

Ar fi trebuit să mă mir. Ei bine, nu! Mi se pare că'mi pierise puterea de a fi uimit. Nu mai era pe lume decât Dora Spenlow, de care făcea să te uimești. Incepui să îndrug: „Ce mai faceți, d-ră Murdstone? Sunteți bine?“

— Foarte bine, răspuse ea.

— Dar d. Murdstone?

— De minune; mulțumesc.

D. Spenlow, care cred că se miră că ne cunoaștem, rosti:

— Imi pare bine, Copperfield, că d-ra Murdstone și d-ta sânteți vechi cunoștințe.

Iar d-ra Murdstone, cu liniște și asprime: „L-am cunoscut un pic odinioară, pe când era copil! Imprejurările ne-au despărțit de-atunci. Nu l'aș fi recunoscut.“

Răspunsei că eu aș fi recunoscut-o ori-unde, ceea ce era foarte adevărat.

— Domnișoara Murdstone a avut bunătatea, îmi spuse d. Spenlow, să primească sarcina... dacă'mi dă voce s'o numesc așa... de confidentă a fie-mi. Fiică-mea Dora, fiind din nenorocire lipsită de mamă, d-ra Murdstone binevoiește a'i fi tovarășe și protectoare.

În privința protecției, îmi trecu prin cap ideea, că d-ra

Murdstone, ca și pistoalele acelea mici de buzunar, numite *life presewer*, era făcută mai degrabă pentru atac, decât pentru protecția cuiva. Dar ideea aceasta îmi trecu repede prin cap, ca toate cele ce n'o priveau pe Dora, dela care nu'mi luam ochii. Și mi s'a părut că văd în purtarea volnică și capricioasă a Dorei, că ea nu prea era înclinată să și pună încrederea în tovarășa și protectoarea sa. Un clopot sună și d. Spenlow spuse că este întâia chemare la masă și mă petrecu la odaia mea, ca să mă îmbrac.

Poftim de te îmbracă sau te dichisește cât de cât, când ești cufundat în visele dragostei! Ar fi caraghios! Toț ce putui face, a fost să mă așez la foc, cu cheea genței mele între dinți, nevolnic de orice altceva, decât să visez la mičuța Dora, la grația, farmecul, la ochii ei scânteetori. Ce talie, ce chip, ce mișcări încântătoare, grațioase până și în capriciile ei!

Așa de repede sună clopotul a doua oară, că abia avui timp să'mi arunc hainele pe mine, în loc să săvârșesc operația asta cu grija ce aș fi dorit-o în asemenea împrejurări, și am coborît. Erau câteva persoane în salon. Dora vorbea cu un domn bătrân, cu părul alb. În pofida părului alb și a strănepoților săi (căci zicea că are), eram strașnic de gelos pe el.

În ce stare mă aflam! Gelos pe toată lumea! Nu puteam suferi gândul că'l cunoaște pe d. Spenlow mai bine decât mine. Era un chin să aud vorbindu-se de întâmplări, la care eu nu luasem parte. Un domn chel de tot, cu tivda strălucitoare, foarte plăcut de altfel, mă întrebă, peste masă, dacă vedeam pentru întâia oară proprietatea. În mânia mea feroce și năpraznică, nu știu zău, ce i-aș fi făcut.

Nu'mi mai amintesc de alți convivi, nu'mi mai aduc aminte decât de Dora. Habar n'am ce s'a servit la masă; eu numai pe Dora am văzut-o. N'am mâncat, zău, decât din ochi, pe Dora; am lăsat neatinsse, vre-o șase feluri de bucate. Fusesem așezat aproape de ea; îi vorbiam, avea cel mai dulce glăscior, cel mai voios răs, mișcările cele mai încântătoare, cele mai captivante care au adus vreodată în sclavie pe un biet fâstâcit. Toată ea, o miniatură: cu atât mai prețioasă, cugetam eu.

Când ea părăsi sufrageria împreună cu d-ra Murd-

stone (alte doamne nu mai erau), am căzut într'o dulce visare, turburată numai de o mare îngrijorare, de ceea ce d-ra Murdstone ar putea spune de rău pe socoteala mea. Domnul cel plăcut și chel îmi istorisi o lungă poveste de horticultură, cred. Mi se pare că-l auzeam repetându-mi mereu: „Grădinarul meu“. Aveam aerul că-l ascuț foarte încordat, în realitate însă hoinăream în vremea aceea prin grădina Paradisului cu Dora. Temerile mele se reaprinsă, când ne-am dus în salon și am văzut-o pe d-ra Murdstone de departe, posomorită. Dar m'am simțit înseninat de-odată, în chip neașteptat.

— David Copperfield, zise d-ra Murdstone, făcându-mi semn să viu lângă dânsa, spre fereastră. Un cuvânt! Mă găsi în fața d-rei Murdstone.

— David Copperfield, nu e nevoie să mă întind asupra afacerilor noastre de familie. Subiectul nu e prea plăcut.

— De fel domnișoară, răspunsei.

— De fel, repetă dânsa. Nu doresc de loc să amintesc gâlcevi trecute, ocări uitate. Am fost jignită de o persoană, de o femeie, — îmi pare rău pentru onoarea sexului meu, — și, cum n'aș putea să vorbesc de ea fără dispreț și fără desgust, îmi place mai de grabă să n'o pomenesc.

Eram gata să iau foc pentru mătușe-mea. Mă stăpânii totuș, și'i spusei că ar fi de sigur mai nemerit, dacă d-ra Murdstone voia, să nu se facă nici o pomenire; adăogai că n'aș putea auzi vorbindu-se de mătușă decât cu respect, altminteri i-aș lua cu tăria apărarea.

D-ra Murstone plecă fruntea cu trufie, închise ochii, apoi deschizându'i încet, grăi:

— David Copperfield, nu voi cerca să ascund că aveam o rea părere despre d-ta, când erai copil. Poate că m'am înșelat sau d-ta ai încetat să îndreptățești părerea aceea; dar nu e vorba despre asta, acum. Sunt dintr'o familie remarcabilă prin tăria ei, așa cred, și nu sunt din cei ce-și schimbă părerea sau se lasă călăuziți de împrejurări. Pot avea opinia mea despre d-ta; poți avea pe a d-tale asupra-mi. Imi înclinai fruntea, la rându-mi.

— Dar nu este necesar, glăsui d-ra Murdstone, ca părerile acestea să se ciocnească aici chiar. În împrejurările de față e mai cuminte ca alții să nu afle nimic. Pentru că potecile vieții ne-au apropiat din nou și prilejuri de acestea

se mai pot ivi, sunț de părerē să ne tratăm unul pe altul ca pe niște simple cunoștințe. Depărtatele noastre legături de familie, lămuresc destul de bine felul acesta de purtare și nu e nevoie să ne dăm în vileag. Ești de aceeași părere?

— D-nul Murdstone și d-ta v'ați purtat crud cu mine, iar cu mama ați fost de o strașnică asprime. Părerea asta voi avea-o toată viața mea. Dar admit cu desăvârșire propunerea d-tale.

D-ra Murdstone închise iarăși ochii, plecă iarăși capul. Apoi, atingându-mi dosul mâinei cu vârful degetelor ei aspre și ghețoase, se depărtă, așezându-și lanțurile ce le purta la brațe și în jurul gâtului; aceleași și în aceeaș stare, ca atunci când o văzusem ultima dată.

Mi-am adus aminte atunci, cugetând la firea d-rei Murdstone, lanțurile dela poarta unei temnițe, puse anume ca să se arate trecătorilor, ce se poate găsi înăuntru.

Tot ce mai știu din restul petrecerei, e că am auzit-o pe suverana inimei mele cântând balade minunate franțuzești, a căror morală era, că trebuie să dansezi mereu, tra, la, la, tra-la-la! Ea-și ținea isonul cu un instrument care semăna cu o gitară. A uram de fermecat. Am refuzat orice răcoritoare. Pușul, mai ales, îmi răsvrătea toată făptura. Când d-ra Murdstone veni s'o ia, Dora îmi zâmbi și-mi întinse dulcea-i mână. Mi-am aruncat întâmplător ochii într'o oglindă și-am văzut că am aerul unui găgăuț, a unui tâmpit. Am intrat în odaia mea într'un strașnic hal de dobitocie și m'am trezit a doua zi peste măsură de zăpăcit.

Vreamea era frumoasă, și cum mă sculăsem dis de dimineață, socotii să mă plimb pe una din aleile boltite și să-mi nutresc pasiunea contemplând imaginea iubitei în inima mea. Trecând prin vestibul, văzui pe cățelușul ei, numit Jip — diminutivul lui Gipsy *). M'am apropiat cu drag de el, căci iubirea mi se revărsa și asupra lui, dar câinele își arată dinții și se vâri supt un scaun, mârâind și neîngăduindu-mi nici cea mai mică prietenie.

Grădina era rece și singuratecă.

Mă plimbam visând la fericirea ce aș fi simțit-o dacă m'aș logodi vreodată cu mica și minunata făptură, Cât despre căsătorie și avere, cred că eram aproape tot așa de ne-

*) Gipsy — țigan

știutor, ca pe vremea când o iubeam pe Emilia. Să-mi îngăduie să-i zică „Dora“ să-i scriu, să-o iubesc, să-o ador, să pot crede că se gândește la mine, chiar când e împresurată de alți prieteni, asta mi se părea culmea ambiției omenesti — a mea cel puțin, cu siguranță. Fără îndoială că pe-atunci eram un biet băiat caraghios și sentimental, dar sentimentele acelea dovedeau o neprihănire de suflet, ce mă oprește să le disprețuesc amintirea, oricât de neserioase mi se par azi.

Nu mă plimbam de mult, când la o cotitură o întâlnii. Mă înroșesc și acum din creștet până'n tălpi amintindu-mi clipa întâlnirii și condeiul îmi tremură în mână.

— D-ta... ai ieșit... așa de dimineață, d-ră Spenlow, zisei eu.

— O! mi se urăște în casă, vorbi ea, și d-ra Murdstone e așa de absurdă! Are cele mai stranii idei: că este nevoie să se curețe bine atmosfera și apoi să mă plimb. Să se curețe! (Ea se porni pe răs, răsul cel mai melodos). Duminică dimineața, nu cânt la pian, și trebuie să fac ceva. De aceea i-am spus tatii aseară că sunt hotărâtă să mă plimb. Și este cel mai frumos ceas din zi. Nu-i așa?

Întrebat, mă pornii zănatoc a-i spune, adică a bolborosi, că vremea mi se părea splendidă acum, deși fusese grozav de mohorâtă cu un minut mai înainte.

— E un compliment, întrebă Dora, sau vremea s'a schimbat în adevăr?

Am răspuns, bâlbâind mai rău ca totdeauna, că nu-i compliment, ci adevăr adevărat, deși nu observam nici o schimbare de timp. Dar eu vorbiam de schimbarea simțită de mine, adăogai cu sfială, ca să isprăvesc lămuririle.

N'am văzut niciodată asemenea bucle, ca acelea ce le scutură ea, ca să-și ascundă văpaia obrazilor, și nu e de mirare căci niciodată n'a mai existat asemenea podoabă! Cât despre pălăria de pae și panglicele albastre, ce-i încoronau buclele, ce comoară nestimată de ținut în odaia mea din Buckingham-Street!

— V'ați întors de curând dela Paris, zisei.

— Da, răspunse ea. Ați fost pe-acolo?

— Nu.

— O! Sper că îl veți vedea în curând. Ce mult o să vă placă!

Fața mea arăta o profundă suferință.

Mi-era nesuferit gândul că ea crede că aş vrea să mă duc. Mie nu-mi păsa de Paris, nu-mi păsa de Franța.

Mi-ar fi fost peste putință, i-am spus, să părăsesc Anglia, pentru toate comorile lumii, îndrăgostit cum eram. Nimic nu m'ar fi putut hotărî. Atâtea i-am îndrugat, că ea începu să-și scuture iarăși buclele, când cățelușul veni în goană, de-alungul aleii, spre marea noastră ușurare.

Căinele era grozav de gelos pe mine și se înverșuna să mă latre. Ea-l luă în brațe — o, cerule — și-l mângâie, dar el tot nu conteni din lătrat. Nu voia să mă lase să-l ating, și ea îl bătu. Suferințele mele se îndoiau văzând pâlmuțele ce-i da ea peste bot, ca să-l pedepsească, pe când el clipea din ochi și-i lingea mâna, urmând să mârâie printre dinți. În sfârșit se liniști, — cred și eu! cu bărbia ceea cu groșițe lipită de dânsul! — și ne îndreptarăm către seră.

— Nu ești foarte prieten cu d-ra Mudstone, nu-i așa? mă întrebă Dora. Drăguțule! (Vorba asta d'n urmă se adresa câinelui. O! dacă ar fi fost pentru mine!)

— Nu, de fel.

— E foarte plicticoasă, se strâmbă ea. Nu știu ce i-a venit tatii să ia pe cineva așa de nesuferit, ca să-mi țină tovărășie. Am eu nevoie să fiu protejată?? De loc. Jip e mai bun protector, decât d-ra Murdstone, nu-i așa, Jip, drăguțule?

Cățelul închise doar din ochi, pe când ea îi sărută capul, cât o minge.

Tata îi zice: prietena mea de încredere, dar nu-i ade-vărat; nu-i așa, Jip?

N'averi poftă să ne încredințăm unor oameni așa de cărtitori, nu-i așa, Jip? Facem confidențe cui ne place, și ne căutăm înși-ne prietenii; nu-i nevoie să ni-i descopere alții; nu-i așa, Jip?

Jip, drept răspuns, mârâi oleacă, așa ca un ibric pe foc. Cât despre mine, fiecă cuvânt era încă un inel la lanțul ce mă lega.

— E foarte greu, penitrucă nu avem o mamă bună, ci târâm după noi o bătrână plicticoasă și mohorită ca d-ra Murdstone, veșnic în urma noastră, nu-i așa, Jip? Dar n'ai grije Jip. Nu avem nici o încredere în ea și o vom face să

simtă părerile noastre ; nu-i vom face niciodată pe plac, nu-i așa Jip ?

Dacă dialogul acesta ar fi durat încă cel puțin, cred că aş fi dat în genunchi pe nisip, chiar dacă mi i-aşi fi jupuit şi pe deasupra aş fi fost dat şi afară. Din fericire sera nu era departe, şi am sosit, când Dora sfârşea.

Sera era plină de muşcate frumoase. Ne plimbam printre flori şi Dora rămânea mereu locului admirând când o plantă, când alta ; iar eu mă opream să admir pe cele admirate de ea şi pe Dora, care râdea şi înălta copilăreşte căţelul, ca să miroasă şi el. Poate că nu toţi trei ne credeam în paradis, dar eu unul mă socoteam. Mireasma unei muşcate îmi hărăzeşte şi acum o emoţie semi-comică, semi-serioasă, ce schimbă pe dată drumul gândurilor mele. Văd aeeva o pălărie de pae cu panglici albastre pe o pădure de cărlionţi şi un căţeluş negru ținut de două brațe delicate, pentru ca să miroasă florile şi foile late de muşcată.

D-ra Murdstone ne căuta. Ea ne găsi aici şi-i întinse Dorei obrazul ca să-i fie sărutate sbârciturile pline de pudră. Apoi o luă de braț pe credincioasa ei prietenă şi înainte, marş ! ne îndreptarăm spre sufragerie, ca după coşciugul unui militar.

Nu mai ştiu câte ceşti de ceai am băut, pentru că Dora îl făcuse, dar îmi aduc aminte că atâta ceai am înghiţit, că ar fi trebuit să-mi nimicească pe vecie sistemul nervos, dacă aş fi avut nervi pe vremea aceea. Ceva mai târziu ne-am dus la biserică. D-ra Murdstone se aşeză între noi doi, dar Dora cântă şi nu mai văzui nimic în jurul meu. Se ţinu o predică — asupra Dorei, fireşte — şi zău, atâta țin minte din serviciul divin.

Ziua trecu liniştit. Nu veni nimeni. Ne-am plimbat, am cinat în familie, ne-am petrecut seara uitându-ne la cărţi şi la gravuri. D-ra Murdstone, cu o predică înainte-i şi cu ochii spre noi, sta de pază mereu. Ah ! D. Spenlow nu se gândea de loc, pe când sta în faţă-mi după cină, cu fularul său pe cap, cum îl îmbrăţişam de călduros, în mintea mea, ca ginerile cel mai iubitor.

Nu-şi închipuia de loc, când mi-am luat rămas bun de la dânsul, seara, că şi dase consimţământul la logodna mea cu Dora, şi că eu rugam cerul să-i dea toate bunurile, de mulţumire !

Plecarăm de vreme a doua zi, căci se înfățișă la Curtea Amiralității un caz nautic, care cerea precise cunoștințe în știința navigației. Și, cum noi nu eram destul de iscușiți în această materie, judecătorul rugase pe doi bătrâni marinari să ne vină într'ajutor. Dora se și afla la masă, pregătind ceaiul și am avut trista plăcere să o salut din faeton, pe când ea sta în pragul ușii cu Jip în brațe.

Nu mă vor sili în van să zugrăvesc cum mi s'a părut Curtea Amiralității în ziua aceea, nici cât de caraghios mi se păru cazul ce se judeca. Nu voi povesti cum citeam numele „Dorei” scris pe lopata de argint, emblema înaltei instituții, nici ce-am simțit când d. Spenlow se întoarse acasă fără mine. (Prostul de mine speram că mă va purta mereu cu el!) Pare că aș fi fost un marinar părăsit de vasul meu pe o insulă pustie. Dacă acea bătrână Curte ar putea să se trezească din amorțeala ei și să spună toate visele frumoase ce le-am visat asupra Dorei, sub acoperământul ei, aș face-o martoră adevărului cuvintelor mele.

Nu vorbesc numai de visele din ziua aceea, ci și de cele ce m'au urmărit zi cu zi, săptămână cu săptămână. Mă duceam la Curte, nu ca să studiez dosare, de loc! ci numai ca să mă gândesc la Dora. Jertfeam câte un moment proceselor ce se pledau înaintea mea, doar ca să mă întreb, când era vorba de cazuri matrimoniale, cum se făcea că oamenii căsătoriți nu erau fericiți — eu mă gândeam la Dora. Când era vorba de o moștenire, eu mă întrebam ce-aș face, dacă toți banii aceia mi-ar fi lăsați mie; ce-aș face mai întâi pentru Dora. În prima săptămână a pașimei mele am cumpărat patru veste elegante — nu pentru mulțumirea mea, trufia asta n'o aveam, ci din pricina Dorei. Luați obiceiul să port mănuși galbene de piele de căprioară pe stradă și tot de atunci am rădăcinile tuturor bătăturilor, de care sufăr și azi. Dacă ghetele ce le purtam pe vremea aceea ar mai exista, ca să le pot compara cu adevărata măsură a picioarelor mele, s'ar dovedi în cel mai atingător chip, în ce stare mi-era inima.

Și totuși, volnic schilăvit în cinstea Dorei, zilnic băteam drumuri lungi de tot, cu nădejdea că o voi vedea. În curând mă făcui cunoscut, cât și postașul, pe drumul Norwoodului și nici ulițele Londrei nu le uitam. Hoinăream în preajma elegantelor magazine de modă, mă arătam prin ba-

zare ca strigoii, mă plimbam în lung și'n lat prin parc, mort de oboseală. Uneori, la răstimpuri, cu rare prilejuri, o zăream. O zăream fluturându-și mânușa la portiera unei trăsurii, o întâlneam pe jos, făceam câțiva pași cu ea și d-ra Murdstone și-i vorbeam. În acest din urmă caz, vecinic eram nenorocit foarte, apoi, că nu i-am spus nimic din ceea ce mă frământa mai mult, că n'am făcut-o să vadă nesfârșitu-mi devotament sau mă temeam că ea nu se gândește de loc la mine. Vă închipuiți cât suspinam după o nouă invitație a d-lui Spenlow. Dar nu, zadarnic, nu mă poftea de loc.

Strașnică pătrundere trebuie să fi avut d-na Crupp, căci legătura asta numai de câteva săptămâni ținea și eu nu avusesem curajul să-i scriu Agnei mai mult decât că am fost acasă la d. Spenlow, care nu avea drept familie decât o singură fată; strașnică pătrundere avea d-na Crupp, zisei, căci dela începutul pasiunii mele, ea îmi descoperi taina. Într'o seară se urcă la mine, pe când eram cufundat într'o mâhnire profundă, ca să mă întrebe dacă nu-i pot da, ca s'o ușurez de niște spasmuri, o lingură de cardamină amestecată cu revent și parfumată cu șapte picături de esență de cuișoare. Era cel mai prielnic leac, la boala ei. Cum eu n'aveam licoarea asta, ea-mi spuse că poate fi înlocuită cu rachiu, care-i făcea tot atât de bine. Pentru că aveam totdeauna în cămară un clondir cu rachiu, îi dădui un pahar d-nei Crupp, care începu să-l bea pe dată, spre a-mi dovedi că ea nu era femeie care să-l întrebuințeze rău.

— Haide, curaj, domnule! îmi grăi doamna Crupp. Nu pot să vă văd așa; Și eu sunt mamă.

Nu pricepeam bine vorba ei „și eu“ dar tot zâmbii d-nei Crupp, cu toată bunăvoința de care eram în stare.

— Haide, d-le! rosti d-na Crupp. Vă cer iertare, dar știu eu despre ce e vorba. O domnișoară e pricina.

— D-nă Crupp! făcui eu rușinat.

— Să dea Dumnezeu noroc! Nu te lăsa mâhnirii, d-le, mă încuraje dânsa. Nu te gândi la moarte, d-le! Dacă aceea una nu e drăgăstoasă cu d-ta, altele, berechet! Cu un domnișor ca d-ta numai drăgăstos trebuie să fie cineva. Dar trebuie să te și ții ceea ce ești, d-le Copperfull.

Vecinic d-na Crupp îmi zicea Copperfull: mai întâi, fi-

rește, pentru că nu mă numeam așa, și apoi poate că se gândea la cazanul de rufe *).

— Dar ce te face să crezi că e vorba de o domnișoară, d-nă Crupp?

— Domnule Copperfull, rosti d-na Crupp cu duioșie, „și eu sunt mamă“.

Un răstimp d-na Crupp nu putea face altceva decât să-și apese pieptul cu mâna și să se întărească împotriva întoarcerii colicelor, sorbindu-și doctoria. În sfârșit, vorbi iarăși.

— Când drăguța d-tale mătușe a închiriat apartamentul ăsta, d-le Copperfull, mi-am zis: „Am găsit în fine pe cine iubi, mulțumescu-ți Ție, Doamne! am găsit! „Asta mi-a fost vorba... Dar d-ta nu mănânci destul și nici nu bei.

— Și de aici vă purced bănuelile? întrebai.

— Domnule, rosti ea cu ton sever, am îngrijit mulți tineri. Unul prea se dichisește, altul de fel. Iși face freza prea-prea, ori abia își dă odată cu pieptenele. Poartă ghetе prea largi ori prea strâmte, după caracter. Dar cum îl vezi că se dă într'o parte sau alta, să știi că tot o domnișoară-i la mijloc.

Așa de hotărît dădu din cap d-na Crupp, că nu știam ce să îndrug.

— Domnul, care a murit aici înaintea d-tale, ei bine! se îndrăgostise de o... slugă de han și numai de cât și-a strimtat toate vestele, ca să nu pară umflat, cum era, de băutură.

— D-nă Crupp, te rog să nu confunzi pe domnișoara; de care e vorba, cu o servitoare de han sau oricare altă făptură de soiul ăsta.

— D-le Copperfull, și eu sunt mamă, deși nu se pare. Să-mi ierți îndrăzneala! Nu știu de loc să mă amestec în ce nu mă privește. Dar d-ta ești tânăr și sunt de părere să nu-ți lepezi curajul, să nu te lași copleșit și să te prețuești pe cât meriți. Dacă ai putea să te ocupi cu ceva, de pildă să joci popice, un joc sănătos, ai mai petrece și ți-ar prii.

La vorbele astea, d-na Crupp îmi făcu o plecăciune adâncă, drept mulțumită pentru leacul dat și se retrase, pre-

*) Joc de cuvinte; *capper* înseamnă aramă și cazan de rufe; full — plin.

făcându-se îngrijorată să nu verse rachiul, pe care-l băuse tot. Văzând-o pierind în întuneric, îmi veni numai decât ideea că d-na Crupp cutezase să-mi dea povețe, dar, pe de altă parte, nu eram supărat: era o lecție, să-mi păstrez mai bine tainele pe viitor.

CAPITOLUL XXVII

Tommy Traddles

Poate de pe urma sfatului d-nei Crupp și pentru că ideea popicelor îmi amintise unele partide cu Traddles, îmi veni a doua zi gândul să-l caut pe fostul meu camarad. Se scursesese vremea ce trebuia s'o petreacă la țară și eu știam că locuia într'o străduță de lângă școala veterinară, la Camden-Town, mahala locuită, îmi spusese un copist, ce ședea pe acolo, mai ales de tinerii studenți ai școalei. Aceștia cum-părau măgari vii, pentru ca să facă pe patrupezele acestea experiențe **in anima vili**, în apartamentele lor particulare. Cerui dela acelaș copil câteva informații asupra locului acela retras și academic și plecai după prânz să-l văd pe fostul meu tovarăș de clasă.

Ulița lăsa mult de dorit. Spre binele lui Traddles, aș fi vrut să fie mai plăcută. Am găsit că localnicii nu se șfiau de loc să arunce în mijlocul drumului tot ce nu le trebuia, așa că ulița nu era numai noroioasă, ci plină de o sumedenie de foi de varză! Printre vegetale fusese recrutată în ziua aceea o gheată, o cratiță desfundată, o pălărie neagră și o umbrelă în deosebite faze de descompunere. Printre toate acestea, eu căutam numărul casei lui Traddles.

Intreaga înfățișare a locului îmi aduse viu aminte vremea, pe când locuiam la d. și d-na Micawber. Un nu știu ce aer de eleganță veștedă, a casei ce o căutam, casă ce se deosibea de celelalte, deși toate erau clădite pe calapodul unor încercări de școlar neîndemănat, care învață să zidească, lipind cărămizile cu tencuială, îmi aduse și mai stăruitor aminte de fostele mele gazde. Conversația ce-o auzii, ajungând la o ușe, ce se deschisese unui lăptar, îmi învioră amintirile și-mai strașnic.

— Zău, spunea lăptarul unei servitoare foarte tinere, s'au gândit să mi plătească datoria ?

— O ! domnul zice că vei primi banii în curând.

— Pentrucă, urmă lăptarul, ca și cum i se răspunsese, și vorbind mai mult, după cum mi s'a părut după ton și după privirile furioase ce le înfigea într'o tindă, pentruca să audă altcineva, care se afla în casă, nu sluga. Pentrucă e prea multă vreme de când mă amână. Mi-e că spală putina și unde să i găsesc eu ? Așa ceva nu mai merge ! strigă lăptarul tot mai tare, ca să se audă până în fundul casei.

Nimic mai nepotrivit cu felul lui decât meseria de lăptar. Și măcelar și cârciumar să fi fost, tot feroce și s'ar fi părut.

Glasul micii servitoare slăbi. Dar mi se păru, după cum mișca buzele, că ea murmură din nou că i se va plăti în curând.

— Ia ascultă, rosti lăptarul pironind-o cu ochii și luând-o de bărbie : „îți place laptele ?“

— Da, foarte mult, răspunse fata.

— Bun, mâine o să rabzi. M'auzi ? Nici o pîcătură, mâine.

Fata mi se păru mulțumită, înțelegând că va avea cel puțin astăzi. Lăptarul, după un semn sinistru din cap, îi lăsă bărbia, puse cantitatea obicinuită de lapte în cană, și se depărtă mormăind. Incepu apoi să și strige laptele la ușa vecină, cu furie.

— Aici stă d. Traddles ? am întrebat.

Un glas misterios îmi răspunse „da“ din fundul coridorului. Și servitoarea repetă : „Da“.

— E acasă ?

Vocea misterioasă întări iarăș și servitoarea îi făcu ecou. Am intrat și după îndreptările fetei am urcat, urmărit, după cum mi s'a părut, de un ochi misterios, care ținea fără îndoială de glasul misterios, ce purcedea, cred, dintr'o odăiță de dindos.

L'am găsit pe Traddles în capul scării; casa nu avea decât un etaj și camera în care mă introdusese el, cu dragoste mare, era spre față. Odaia era foarte curată, deși mobilată sărac. Înțelesei că el atâta numai avea, căci era acolo un pat-canapea, iar perile de ghete și vaxul erau printre cărți, — pe raftul de sus în dosul unui dicționar. Masa era

plină de hârtii, și el lucra din toată inima, îmbrăcat într'o haină veche. Să nu credeți că voiam să fac inventarul lucrurilor din odaie, dar le văzui dintr'o aruncătură de ochi, până să mă așez ;ba văzui și biserica zugrăvită pe călimara lui de porcelan. Darul acesta de observație îl descoperisem la mine de pe vremea Micawberilor. Diferite așezări iscusite ca să ascundă un scrin și să și așeze ghetele ,oglindea de bărbierit și altele îmi aducea aminte strașnic de v.u obiceiurile lui Traddles, pe când își făcea din hârtie de scris cușci de elefant pentru pus muște și pe când își găsea mângăere, când era tare necăjit, în desenele despre care am vorbit ades.

Intr'un colț al odăii zării ceva, ce era acoperit cu un cearceaf alb, dar nu ghicii ce era acolo.

— Traddles, îi mai strânsei odată mâna după ce mă așezai, tare îmi pare bine că te văd.

— Eu sânt mai încântat că te văd, Copperfield, zise el. O, da! sânt fericit că te văd. Și tocmai pentru că am fost încântat ,când te-am văzut în Ely Place, ți-am dat adresa de-aci, nu a biroului meu de avocat.

— Ah ,ai un birou ?

— Adică am un sfert dintr'un birou și dintr'un coridor și un sfert de secretar. Plătim patru inși pentru un birou, ca să avem aerul că învârtim afaceri și tot așa plătim și secretarul. Mă costă una peste alta jumătate de coroană (doi shilingi și jumătate) pe săptămână.

Avea aceeaș simplitate de caracter și inimă bună, dar și acelaș nenoroc — văzui asta după zâmbetul cu care și însoți mărturisirea.

— Înțelegi, dragă Copperfield, că nu din mândrie nu'mi dau adresa aici. Primesc la birou numai pe aceia, cari vin la mine cu afaceri și cărora nu le-ar plăcea să'i invit aici. Este și așa foarte greu să străbați în lume și ar fi caragihos să am pretenția că fac ceva de seamă.

— Te destinezi baroului, după câte mi-a spus d. Waterbrook ? zisei eu.

— Da, da, își frecă Traddles mânilor, învăț dreptul. Fapt este, că am pornit cam târziu, dar plata de o sută lire sterline e greu lucru, se strâmbă el, de parcă i se smulgea un dinte.

— Știi ce mi-am adus aminte, uitându-mă la tine, Traddles ? întrebai eu.

— Nu.

— Costumul cel albastru ca azurul, pe care îl purtai pe atunci.

— Da, răsese Traddles. Strimț oleacă la brațe și la pulpe, nu'i așa? Zău, ce fericite vremuri! Ce zici?

— Cred că dacă directorul școlii ar fi fost mai draguț cu noi, n'ar fi stricat.

— Poate; dar oricum, bine petreceam. Ți-aduci aminte de serile noastre în dormitor? Și cum mâncam noaptea și poveștile ce ni le spuneai? Ah-ah-ah! și ce bastoane am primit, pentrucă am plâns după d. Mell? Al dracului Creakle! Oricum însă, eu aș vrea să'l văd.

— Dar se purta ca o adevărată fiară cu tine, rostii eu răsvrătit; căci bunătatea lui măinfuria, de parcă'l văzusem în ajun mâncând bătaie.

— Așa crezi? făcu Traddles. Zău? Poate, dar e atâta vreme de-atunci. Moș Creakle, al naibi!

— Nu se ocupa un unchiu de educația ta, pe atunci?

— Da, cel căruia vecinic trebuia să'i scriu și nu'i scriam niciodată. Ah-ah-ah! Da, aveam un unchiu pe atunci. A murit puțin după ce-am ieșit eu din școală.

— Adevărat?

— Da. El era... cum îi ziceți voi... un negustor de stofe retras, un fost postăvar și'i eram moștenitor. Dar când m'am făcut mare, nu i-am mai fost pe plac.

— Ce vrei să zici? întreba eu. Nu'mi venea să cred că vorbește așa de liniștit că a fost desmoștenit!

— Ei, Doamne! da, Copperfield, așa a fost. O nenorocire, n'am fost de fel pe gustul lui. Sperase, zicea el, să fiu cu totul altfel și de ciudă s'a însurat cu un fel de servitoare a lui.

— Și ce-ai făcut atunci?

— Nimic deosebit. Am stat cu ei o vreme, așteptând să'mi dea nițel vânt în lume. Din nenorocire însă, i s'a urcat podagra la stomac și a murit. Nevastă-sa a luat apoi pe un tânăr și eu m'am găsit fără nici un căpătâi.

— Dar, el nu ți-a lăsat nimic, Traddles?

— O! adevărat, mi-a lăsat cincizeci de lire. Educația mea nefiind îndreptată către nici un țel, la început nu știam ce să fac. Am început în cele din urmă, cu ajutorul fiului u-

nui avocat, care fusese la Salem-House, îl știi, Yawler... ăla cu nasul strâmb. Ți-aduci aminte?

— Nu, n'a fost la Salem-House cu mine. Pe vremea mea toți băeții aveau nasul drept.

— De altfel, n'are a face. Cu ajutorul lui, am început să copiez acte de procedură. Cum astea nu'mi aduceau mare lucru, m'am apucat să fac referate și alte lucrări de felul ăsta, pentru avocați. Muncesc ca un bou, Copperfield și fac treaba iute. Și-așa mi-am pus atunci în cap să mă înscriu la drept, și iată unde s'au dus bănișorii mei. Yawler mă mai recomandă la două, trei birouri — și la d. Waterbrook — cu care îmi făcui un pic treșoarele. Am avut norocul să fac cunoștință cu un editor al unei enciclopedii și mi-a dat de lucru. Postim, tocmai pentru el lucrăm acum. Nu sânt un rău compilator, zise Traddles, purtând peste masă o privire de încredere senină. — dar deloc un spirit inventiv. Nici umbră de așa ceva. Nu cred să mai existe vreun tânăr atât de lipsit de originalitate ca mine.

Văzând că așteaptă dela mine o aprobare, ca pe ceva firesc, dădui din cap și el urmă cu aceeași liniște, căci altă verbă nu gălesc.

— Așa, încet, încet, trăind cumpătat, am agonisit suta de lire sterline și mulțumită Domnului, am plătit-o, deși o'bida a fost... a fost zău... (aci Traddles de strâmbă iar, ca și cum i s'ar fi smuls un dinte) foarte grea. Așa am trăit, dar sper că zilele astea o să intru la o gazetă. Asta ar fi bastonul meu de mareșal. Și așa, Copperfield: ești așa de puțin schimbat, și atât sânt de mulțumit să'ți văd fața plăcută, că nu'ți pot ascunde nimic. Trebuie să știi, așa dar, că sânt logodit.

— Logodit! O, Doro!

— Cu fata unui vicar din Devonshire, ei sânt zece copii. Da! adăogă el, văzând că arunc fără voe o privire pe călimară; iată biserica, pe aici se ocolește și se iese la stânga pe porțița asta, arăta cu degetul pe călimară. Și ici, unde pun penița, este presbiterul, în fața bisericii. Înțelegi?

N'am înțeles decât mai târziu toată plăcerea cu care îmi da lămuririle acelea. Căci, în egoismul meu, urmăream în gând planul casei și grădinei d-lui Spenslow.

— E o fată așa de bună! rosti Traddles. Este ceva mai

în vârstă decât mine, dar ce fată drăguță! Nu ți-am spus rândul trecut că plec din Londra? M'am dus s'o văd. Am mers pe jos, dus și întors: ce călătorie minunată! Poate că o să stăm logodiți cam mult, dar ne-am spus amândoi: „Așteptare și nădejde!” O spunem mereu. Și mă va aștepta, dragă Copperfield, până la șizeci de ani și mai mult, dacă va trebui.

Traddles se ridică și puse triumfător mâna pe acoperitura albă, ce-o remarcasem.

— Dar să nu crezi totuș, că n'am început să ne îngrijim de gospodăria noastră. Nu, nu, dimpotrivă, am început. Iată, grăi el, trăgând cuvertura cu trufie și multă grijă, iată două lucruri pentru noua gospodărie. Oala asta de flori și mesita ei. Chiar ea le-a cumpărat. Le așezi la fereastra unui salon, zise Traddles, dând un pas înapoi, ca să admire mai bine, cu o plantă și... și e bine! Cât despre masa asta rotundă cu marmoră pe de-asupra (are jumătate de metru în circumferință) eu am cumpărat-o. Vrei să lași o carte din mână, știi, sau vrea să stea cineva de vorbă cu tine sau cu nevastă-ta și vrea să și lase ceașca din mână, poftim! E un lucru frumos și tare ca stânca.

Ii lăudai cele două mobile și Traddles le acoperi cu aceeași grijă cu care le desvelise.

— Firește, n'avem încă toate câte ne trebuie, dar ceva am făcut. Fețele de masă, de perne și de-al-de-astea mă descurajează mai mult, Copperfield. Apoi ale bucătăriei: cratițele și ulcelele, fiindcă sânt scumpe foc. Dar „așteptare și nădejde”. Și-apoi, dacă ai ști! Ce fată bună!

— Sânt sigur.

— De-ocamdată, făcu Traddles reșezându-se, mi-am terminat povestea. Trăesc cum pot, nu câștig mult, dar nici nu cheltuesc mult. Mai des ospătez la masă unor vecini ai mei, oameni foarte de treabă. D-l și d-na Micawper cunosc viața și sânt tovarăși neprețuiți.

— Dragă Traddles, ce-ai spus?

El mă privi, ca și cum la rându'i, nu pricepea ce zic.

— D-l și d-na Micawber! zisei, dar sânt foarte bun prieten cu ei!

Tocmai se auzea la ușa de către stradă un ciocănit, cunoscut de mine din Windsor Teriace încă: era ciocănitul d-lui Micawber; numai el ciocănea așa. Orice îndoială pieri

în inima mea, și-l rugai pe Traddles să-l cheme sus. Traddles se plecă pe rampa scării, strigă și d. Micawber apăru îndată. Nu se schimbase de loc: pantalonul lui pe pulpă, bastonul, gulerul cămășii și lornionul erau aceleași. Intră în odaie cu un oarecare aer de tinerețe.

— Vă rog să mă iertați, d-le Traddles, rosti d. Micawber, cu aceeaș mlădiere în glas, că și cum încetase să îngâne o arie: nu știam că voi găsi în sanctuarul d-tale un domn strein acestui domiciliu.

D. Micawber mă salută ușor și se propti în gulerul cămășii.

— Ce mai faci, d-le Micawber, întreba eu.

— Domnule, răspunse el, sânteți foarte gentil. Sânt *statu quo*.

— Și d-na Micawber?

— Domnule, și ea este, slavă Domnului, *statu quo*.

— Dar copiii?

— Domnule, sânt fericit că vă pot spune, că ei se bucură, de asemenea, de cea mai bună sănătate.

— Până aci, d. Micawber, deși sta în fața mea, nu mă recunoștea de loc. Dar, văzându-mă zâmbind, îmi cercetă fața cu mai multă atenție, se dădu un pas înapoi și strigă: „Este cu puțință? Chiar pe Copperfield am plăcerea să'l văd?” și mi strânse amândouă mânele cu putere.

— Pronie cerească, d-le Traddles! grăi d. Micawber, așa dar ești prieten cu amicul tinereței mele, cu tovarășul vremurilor de odinioară! Dragă! strigă el pe de-asupra rampei, către d-na Micawber, pe când Traddles părea, firește uimit oleacă de drăgăstoasa lui frământare. Se află în apartamentul d-lui Traddles un domn, care dorește să aibă plăcerea să ți se prezinte, dragosteo!

D. Micawber reapăru numai decât și mi mai strânse odată mâna.

— Și ce mai face bunul nostru Doctor, Copperfield și toți amicii noștri dela Canterbury?

— N'am dela ei decât vești bune.

— Sânt încântat. La Canterbury ne-am văzut noi pentru ultima dată. La umbra acelu edificiu religios, — ca să mă servesc de stilul figurat, — imortalizat de Chaucer, a acelu edificiu care a fost odinioară țelul pelerinajului atâtor

călători din cele mai depărtate unghiuri ale... într'un cuvânt, zise d. Micawber, aproape de Catedrală.

— Adevărat, zisei eu, D. Micawber urmă a vorbi, dar mi se păru că bag de seamă pe figura lui, că ascultă cu încordare oarecare sunete, ce purcedeau din odaia vecină, ca și cum d-na Micawber își spăla mânele și închidea zorit cutii de masă rebele.

— Ne găsești, Copperfield, zise d. Micawber, trăgând cu coada ochiului la Traddles, stabiliți pentru moment într'o situație modestă și fără pretenții, dar d-ta știi, în cursul carierei mele, am avut de învins greutăți și de înlăturat piedici. Știi prea bine că au fost momente în viața mea, în care am fost silit să mă opresc, în așteptarea unor anumite întâmplări prevăzute că vor veni să mă salveze. Știi, în sfârșit, că a trebuit uneori să dau înapoi, ca să pot sări, — sper că nu sânt pretențios, — să pot sări mai bine. Sânt acum tocmai la una din aceste răgazuri însemnate în viața unui om. Dau îndărăt deocamdată, ca să sar mai bine și am tot dreptul să nădăjduesc că în curând voi sfârși printr'un salt energic.

Imi arătam toată mulțumirea, când d-na Micawber intră. Era și mai puțin îngrijită decât pe vremuri; poate mi se păru, pentru că pierdusem obișnuința. Ea se aranjase un pic pentru a da ochii cu un om strein, ba chiar își trăsese pe mâni o pereche de mănuși cafenii.

— Scumpo, rosti d. Micawber, aducând-o spre mine, iată un gentleman cu numele Copperfield, care voește a reinnoi cunoștința cu tine.

Ar fi fost mai cuminte, cum văzui mai apoi, să'i cruțe această surpriză, căci d-na Micawber, stând rău cu sănătatea, fu atât de turburată și sfârșită, încât d. Micawber fu nevoit să alerge la butoiul cu apă din curte, din care scoase un lighian plin, și'i udă fruntea. Ea se întremă curând și arătă o adevărată plăcere că mă vede. Am mai stat la olaltă o jumătate de oră și am întreat-o de cei doi gemeni, cari au crescut mari, îmi spuse ea; apoi mă interesai de ceilalți doi copii, pe cari ea mi'i descrise ca pe niște uriași, dar nu'i aduse să'i văd.

D. Micawber dorea grozav să mă convingă să rămân la masă. Nu m'aș fi împotrivit de fel, dacă nu mi s'ar fi părut că citesc în ochii d-nei Micawber un pic de grije, soco-

tind câtă carne rece poate să mai f'e în bufet. Spusei așa dar că sânt prins în altă parte și observând că i-am luat o greutate de pe inimă d-nei Micawber, mă împotrivii cu tărie.

Dar le-am spus lui Traddles și d-lui și d-nei Micawber că până să'i părăsesc, trebuie să hotărăscă ziua, ce le-ar conveni, pentru a lua masa la mine. Treburile ce-l țineau legat pe Traddles ne siliră să fixăm o dată destul de depărtată. Dar în sfârșit, aleserăm o zi și'mi luai rămas bun.

D. Micawber, sub cuvânt că'mi arată calea cea mai scurtă, mă întovărăși până la colțul uliței, cu intenția (imi lămuri el), să tainuiască un pic cu un vechi prieten.

— Dragul meu Copperfield, nu este nevoie să repet, că pentru noi, în împrejurările de față este o mare mângâiere să avem, sub acoperișul nostru, un suflet ca acela ce strălucește, dacă mă pot rosti așa, la amicul d-tale Traddles. Cu o spălătoreasă care vinde pâine veche, alături, și cu un sergent din poliția secretă ca localnic al casei din față, poți să'ți închipui că societatea sa este o mare plăcere pentru d-na Micawber, nevastă-mea și pentru mine. Deocamdată mă ocup, dragă Copperfield, cu negoțul de grâne, sânt comisionar. Meseria asta nu e de loc bănoasă: cu alte cuvinte, aduce puțin, și multe încurcături, de natură vremelnică, au fost urmarea. Sânt fericit totuș, că pot zice că am în perspectivă puțința să văd ivindu-se ceva (scuză-mă că nu'ți pot spune ce anume, căci este o taină la mijloc), ceva ce'mi va îngădui, sper, să ies la mal, ca și amicul d-tale Traddles, căruia îi port un adevărat interes. Nu te vei mira poate, că l-na Micawber este într'o stare de sănătate, care nu înlătură cu desăvârșire supoziția că zăloagele prieteniei care... într'un cuvânt, încă un prunc va veni să sporească în curând trupa îngerească... Familia d-nei Micawber și-a exprimat nemulțumirea față de această stare de lucruri. Tot ce pot să spun, este că nu înțeleg întru cât poate s'o privească și că resping această manifestare cu desgușt și dispreț.

D. Micawber îmi dădu apoi iarăș mâna și ne despărțirăm.

CAPITOLUL XXVIII

D-1 Micawber trebuie să'și arunce mânușa societății

Până în ziua în care trebuia să'i primesc pe vecii mei prieteni regăsiți, am trăit cu amintirea Dorei și cu cafea. Pofta de mâncare mi-era scăzută de dragoste și mi se părea bine, căci mi s'ar fi părut că săvârșesc o fățarnicie față de Dora, dacă aș fi putut mânca cu pofta de odinioară. Puteam eu să umblu toată ziua, exercițiul nu'și avea urmările firești, întru cât mâhnirea nimicea efectul aerului. Și-apoi, să spun drept, am îndoeli foarte întemeiate pe amarnica învățătură dobândită în acea epocă a vieții mele asupra următoarei chestii: mai poate un om ori ba, când e supus la tortura unor ghetesirimte, să se bucure cum se cade de hrana animală? Cred hotărât că trebuie să'i fie mai întâi extremele libere, pentru ca stomacul să aibă cuvenita lui putere.

Pentru prietenii chemați la mine acasă, n'am mai făcut pregătirile strașnice de odinioară. Mi-am procurat numai o pereche de soli *), o pulpă mică de berbec și un pateu de porumbiel. D-na Crupp se revoltă când îi propusei sfios să frigă peștele și berbecul, și'mi spuse cu un sentiment adânc de demnitate jignită:

— „Nu, nu, d-le! așa ceva să nu'mi ceri. Mă cunoști destul, ca să știi că nu pot face ceva, care nu'i după inima mea“. Dar în sfârșit ne învoirăm și d-na Crupp primi, însă cu condiția ca să mănânc apoi cincisprezece zile afară din casă.

Băgai de seamă că tirania d-nei Crupp îmi pricinuia suferințe nespuse. Nu mi-a fost niciodată mai frică de cineva. Ne treceam viața în precupețiri. Dacă șovăiam, era apucată numai de cât de boala ei, boală care ședea la pândă în vre un colț al temperamentului ei, gata la fiecă prilej să'i pună viața în primejdie. Dacă sunam cu nerăbdare, după sase, șapte sunări sfioase și zadărnice, când se iveau, — lucru rar. — se iveau dojenitoare, cădea istovită pe un scaun de lângă ușă, își ținea bătăile inimei cu mâna și era așa de suferindă, că eram fericit să scap de ea, dându'i rachiul ori alte bunătăți. Dacă găseam că s'ar fi cuvenit să'mi facă

*) Solă, pește de mare.

patul până la orele cinci după amiază, — așa socoteam, — cu un singur gest al mâinii duse la piept, locaș al inimii jignite, mă silea să borborosesc toate scuzele cu putință. Într'un cuvânt, eram gata la orce, decât s'o jignesc pe d-na Crupp. Ea era spaima vieții mele.

Cumpărai o servantă de ocazie pentru cina proiectată și nu'l mai luai pe tânărul îndemănatoc; aveam împotriva lui oarecari prejudecăți, de când îl întâlnisem într'o Duminică dimineață pe „Strand“ îmbrăcat cu o vestă strașnic de semuitoare cu una de-ale mele, care'mi lipsea din ziua, în care mă servise. Cât despre „tânăra fată“ fu rugată să se mărginească la adusul bucatelor și să stea apoi în tindă, de unde nu putea fi auzită forăind, după năravul d-sale. Asta era singurul mijloc, ca să nu'mi mai calce'n picioare farfuriile, în retragerea'i pripită.

Pregătiți cele necesare pentru un punch, a cărui fabricare socoteam s'o încredințez d-lui Micawber. Am cumpărat o sticlă de livențică, două lumânări, un pachet de ace amestecate și o pernă de bolduri; toate le-am pus pe mescioara mea, tot pentru dânsa, apoi pusei masa, așteptând cu liniște efectul trudei mele.

La ceasul hotărât, cei trei mosafiri sosiră împreună. Gulerul cămăși d-lui Micawber era mai mare decât de obicei și la lornion își pusese o panglică nouă. D-na Micawber își împachetase bonetul într'o hârtie cafenie: Traddles purta pachetul și o ținea la braț pe doamna. Toți fură încântați de apartamentul meu. Conducând-o pe doamna Micawber la toaleta mea, ea fu așa de fericită de pregătirile făcute în cinstea ei, că-l chemă pe d. Micawber să vadă.

— Dragă Copperfield, făcu d. Micawber, asta este cu adevărat lux. Este o risipă ce'mi amintește vremea burlăciei mele, pe când d-na Micawber nu fusese chemată încă să jure credință pe altarul căsniciei.

— Vrea să spună că nu fusese chemată de el, d-le Copperfield, rosti doamna cu ton răutăcios; n'are dreptul să vorbiască în locul altora.

— Scumpo, urmă d. Micawber de-odată foarte serios, nu doresc de fel să vorbesc de alții. Știu foarte bine că, pe când nepătrunsele hotărâri ale Destinului mi te rezervase mie, tu te rezervaseși unui om, care să nu fie hărăzit, după lupte îndelungate, a fi victima unei încurcate stări finan-

ciare. Înțeleg unde bați, draga mea. Imi pare foarte rău, dar te iert.

— Micawber, strigă d-na Micawber plângând, merit oare să fiu tratată astfel? Eu, care nu te-am părăsit nici odată, care nu te voi părăsi niciodată?

— Amorul meu! rosti d. Micawber foarte mișcat, mă vei ierta, și amicul Copperfield mă va ierta de asemenea, sânt sigur, o susceptibilitate vremelnică, pricinuită de jignirea adusă de un Favorit al Puterii, — cu alte cuvinte, de un scârbos slujbaş la serviciul apelor, — și cred că veți deplânge, fără să'l osândiți, acest prisos de sensibilitate.

Zicând acestea, d. Micawber o sărută pe d-na Micawber, îmi strânse mâna și eu pricepui că le tăiaseră apa, pentru că nu plătise taxa Primăriei.

Ca să'i întorc gândurile dela acest subiect melancolic, îi spusei că mi pun toată nădejdea într'insul pentru punsh, și'i arătați lămâile. Tristețea lui, mai bine zis disperarea, îi pieri într'o clipă. N'am văzut niciodată un om să se bucure de mireasma cojii de lămâie, de zahăr, de mirosul romului și de aburii apei clocotite, ca d. Micawber în ziua aceea. Era o plăcere să'i vezi chipul strălucind în norul de aburi plăcuți, pe când amesteca, frământa, gusta. Zău, parcă nu pregătea punsh, ci o avere ce avea să'i ferească familia până în depărtate generații. Cât despre doamna, fie din pricina bonetului, a levănțichii, a acelor sau a focului și a lumânărilor, ieși din odaia mea, foarte drăguță, zău, și mai ales voioasă ca o ciocârlie.

Cred, — n'am cutezat să întreb, dar presupun, — că după ce-a fript peștele, d-nei Crupp i s'a făcut rău, pentru că cina luă din acel moment o întorsătură urâtă. Friptura sosi, roșie înăuntru și foarte palidă pe din afară, fără a mai pune la socoteală că era acoperită de o substanță streină, de natură nisipoasă, ca și cum ar fi căzut în cenușa unei ciudate mașini de gătit. Sosul ei ne-ar fi îngăduit oarecari lămuriri, dar nu mai avea sos, căci „tânăta persoană” o dase de-a dura pe scără, unde lăsase o lungă dără, care, fie zis în treacăt, dăinuși mult, fără să fie supărată. Pateul de porumbiel n'a fost rău, dar a fost un pateu amăgitor. Coaja lui aducea cu capetele acelea ce descurajează frenologia, pline de umflături și de gogoloaie, sub care nu se ascundea nimic de seamă. Într'un cuvânt praznicul o făcu

fiartă, și așa fi fost tare nenorocit (de neisbânda asta, vreau să zic, căci eram și așa tot gândindu-mă la Dora), dacă nu m'ar fi nviorat voioșia mosafirilor mei și o luminoasă idee a d-lui Micawber.

— Dragă Copperfield, grăi d. Micawber, se întâmplă de acestea în casele cele mai bune, dar în gospodăriile ce nu sânt guvernate de acea înrăurire suverană, care sfințește și înalță... asta.. da! de înrăurirea Femeii, investmântală cu sacrul caracter al Soției. Este de așteptat, de sigur, și trebuie îndurat cu filosofie. Permite'mi să spun că sânt puține comestibile, care valorează mai mult în felul lor de cât o fleică, pentruca să adaog că, împărțindu-ne munca, putem ajunge la rezultat minunat, dacă fata care te servește poate să ne pună la dispoziție un grătar. Atunci, fiți siguri toți, că nenorocirea va fi reparată.

Se afla în casă un grătar, pe care se frigea în toate diminețile slănină pentru mine. Fu adus într'o clipită, pentru îndeplinirea ideei d-lui Micawber. Impărțirea muncii, plăsmuită de el, se făcu așa: Traddles tăia carnea felii; d. Micawber, foarte talentat în lucrurile de felul acesta, le da piper, sare și muștar; eu așezam feliile pe grătar, le întorceam cu furculița, apoi le luam sub privigherea d-lui Micawber, pe când d-na Micawber fierbea și învârtea mereu la sosul de ciuperci, într'o crăticioară. Odată fripte mai multe felii, căzurăm asupra lor, așa cu mânecele sumese, pe când altă serie se frigea pe jeratec, împărțindu-ne atenția între friptura din fața noastră și cea de pe grătar .

Noutatea isprăvilor acestora bucătărești ,plăcerea lor, truda ce ne-o cereau, nevoia de a ne ridica la tot minutul, ca să ne uităm la fleicele de pe jeratec, ca să le înfulicăm pe măsură ce se frigeau, fierbinți, aburind; mutrele noastre aprinse de râvnă și de jar, toate astea atâta ne înveseliră, că în mijlocul hohotelor noastre și a bucuriilor stomacale, curând și degrabă isprăvirăm provizia de carne. Pofta mea de mâncare înv'ase. Mi-e rușine să spun, dar sânt sigur că o uitasem pe Dora un pic, numai un minut. Sânt iarăș sigur că d-na și d-l Micawber n'ar fi petrecut așa de bine, chiar dacă ar fi vândut un pat, pentru așa ospăț. Traddles râdea, mânca și lucra cu aceiaș râvnă ca și noi. N'am văzut nici când așa izbândă desăvârșită.

Eram așa dar în culmea fericirii și lucrăm, fiecare deo-

sebit, să aducem cele din urmă bucăți la o desăvârșire care să încununeze banchetul, când băgai de seamă că intrase un strein în casă și ochii mei întâlneau pe ai seriosului Littimer, care sta înaintea mea, cu pălăria în mână.

— Ce este? întrebai fără voe.

— Vă cer iertare, domnule; mi s'a spus să intru. Stăpănu-meu nu'i aici?

— Nu.

— Nu l'ați văzut, domnule?

— Nu. Aș fi crezut că e cu d-ta.

— Deocamdată nu, domnule.

— Ți-a spus că'l vei găsi aici?

— Nu tocmai; dar socotesc că va veni mâine, întru cât n'a venit astăzi.

— Vine dela Oxford?

— Binevoți să vă așezați și dați'mi voe să vă înlocuiesc, urmă el. Zicând așa, luă furculița — nu'l oprii de loc — se aplecă peste grătar, ca și cum toate mintea i se încordase pentru așa ispravă aleasă.

Sosirea lui Steerforth nu ne-ar fi stânjenit, dar ne găsirăm grozav de umiliți înaintea respectabilului său servitor. D. Micawber alunecă într'un scaun, îngă mând o arie, ca să arate că nu'i păsa de fel. Mănerul unei furculițe ascunse la iuteală în vesta sa, ieșea afară, așa ca și cum omul se înjunghiase. D-na Micawber își trase mânușile cele cafenii și luă un aer de lăncezeală aristocratică. Traddles își trecu mânele unse prin păr și'l sburli de tot, apoi rămase turburat cu ochii țintă la fața de masă. Cât despre mine devenisem copil sfios, în capul propriei mele mese și abia cutezam să arunc o privire asupra aceluia respectabil personaj, care sosia de nu știu unde, ca să aducă ordine în casă.

În vremea asta, el luă friptura de pe grătar și împărți grav la toată lumea, pe rând. Toți primirăm, dar pierduserăm pofta și numai ne prefăceam că mâncăm. Văzându-ne respingând farfuriile, le ridică fără sgomot și puse brânza pe masă. Ridică tot, după ce sfârșirăm, adună farfuriile, ne dădu păbăruțe, așeză vinul pe masă, puse vesela pe servanță și apoi o duse în cameră. Toate acestea le făcu la perfecție, nici ochii nu și'i ridcă, ocupaț doar, precum părea, cu isprava lui. Dar când se întoarse, văzui după coatele lui, că era cu desăvârșire sigur, că eram foarte tânăr.

- Mai voiți să fac ceva, domnule?
- Iți mulțumesc. Nu vrei să cizezi și d-ta?
- Nu, domnule, vă mulțumesc.
- D. Steerforth vine dela Oxford pe aici?
- Poftim, domnule?
- Intreb dacă d. Steerforth vine dela Oxford pe aici.
- Cred că mâine. Credeam că-l găsec azi la d-ștră.

M'am înșelat eu, de sigur, domnule.

- Dacă-l vezi înaintea mea...
- Vă cer iertare, dar nu cred să'l văd eu înainte.
- În caz că'l vezi, spune-i, terog, că mi pare foarte rău că n'a venit azi, fiindcă ar fi găsit pe un vechi prieten al său.

— Adevărat, domnule? — și el împărți un salut între mine și Traddles, căruia îi aruncă o privire.

Se îndreptă fără sgomot spre ușe, când eu, făcând o silință disperată ca să-i spun ceva, cuton simplu și firesc, făcui :

- Ei, Littimer!
- Domnule?
- Ai stat mult la Yarmouth de astă dată?
- N'am stat mult, domnule.
- Corabia se reparase?
- Da, domnule, am stat până s'a reparat.
- Șt'u. (El ridică spre mine ochii, cu aer de respect).

D-l Steerforth cred că n'a văzut-o încă.

— Nu știu, domnule. Cred... dar nu pot ști. Noapte bună, d-le.

Cuprinse pe toți cei de față în salutul respectuos ce urmă acestor cuvinte, apoi dispăru. Oaspeții mei parcă respirară mai slobod după plecarea lui, iar cât despre mine, mă simții cât se poate de ușurat, căci în afară de constrângerea ce mi insufla totdeauna ciudata convingere că mijloacele mele se paralizau înaintea omului acesta, conștiința mi-era turburată de ideea că'l prinsesem pe stăpănu-său cu greșala și nu puteam să înlătur o temere vagă, că el băgase de seamă. Deși nu aveam mare lucru de ascuns, tremuram mereu, să nu-mi descopere omul ăsta taina.

D-l Micawber mă scoase din gândurile astea cu care se amesteca o oarecare teamă, plină de remușcări, că'l voi vedea pe însuș Steerforth — aducând cele mai mari laude lui

Littimer, spunând că e un băiat foarte de treabă, un servitor de ispravă. Face să spun că d. Micawber socotise că salutul lui Littimer îi era adresat mai ales lui, și-l primise cu foarte multă plăcere.

— Dar pușul, dragă Copperfield, zise d. Micawber gustându-l, e ca timpul și fluxul, n'așteaptă pe nimeni. Ah! îi simți mireazma? tocmai acum e potrivit. Amorul meu, nu vrei să-ți dai părerea?

Doamna Micawber spuse că e minunat. „Atunci, grăi el, voi bea dacă prietenul meu Copperfield îmi dă voe... voi bea în cinstea vremei, în care amicul meu Copperfield și eu eram mai tineri și luptam alături împotriva piedicilor acestei lumi, ca să străbatem. Pot spune de mine și de Copperfield, precum cântam adesea împreună:

Am hoinărit adesea pe câmpii ca să culegem mugurele de aur. — asta, la figurat, se înțelege. Nu știi bine, grăi d. Micawber cu obicinuita lui rostogolire în glas și felul acela de a căuta o vorbă elegantă, despre ce fel de muguri spuse cântecul, dar dacă ar fi fost de găsit nu mă îndoesc că i-am fi cules, Copperfield și eu.

D-l Micawber, vorbind așa, începu să bea. Băurăm și noi. Traddles căzuse pe gânduri: se întreba în ce epocă îndepărtată putuse d. Micawber să mă aibă tovarăș în marea luptă a vieții.

— Ah, grăi d. Micawber, l'impezindu-și gâtulejul și deopotrivă încălzit de puș și de foc; scumpo, încă un pahar!

D-na Micawber zise că ea va bea numai o picătură, dar noi nu puteam admite așa ceva și i turnarăm un pahar plin.

— Cum sântem aci între noi, d-le Copperfield, rosti d-na Micawber, sorbindu-și pușul, pentru că d. Traddles este de-aj casei, aș dori să vă știu părerea asupra viitorului d-lui Micawber. Comerțul cu grâne, poate fi un comerț ales, urmă ea, dar nu e bănos. Comisionul de doi shilingi și nouă pence în cincisprezece zile, oricât de modeste ar fi ambițiile noastre, nu poate fi privit ca o afacere bună.

Furăm cu toții de aceiaș părere.

— Așa dar, urmă d-na Micawber, care socotea că are spirit pozitiv și că ține în frâu, prin bunul ei simț, închipuirea aprinsă oleacă a bărbatului ei, — îmi pun această întrebare: Dacă nu te poți bizui pe grâne, pe ce te poți bizui? Pe cărbuni? nici atât. Nui ne-am îndreptat spre negoțul

ăsta, urmând sfatul familiei mele și am cules numai decepții.

D-l Micawber cu mâinele în buzunar, se înfundă în foliul său și ne privi dintr'o parte, dând din cap, pentru a ne spune, că starea lui nu se putea zugrăvi mai desăvârșit.

— Articolele : grâu și cărbune, urmă d-na Micawber cu o seriozitate din ce în ce mai învederată, „fiind deopotrivă înlăturate, d-le Copperfield, mă uit, firește în jurul meu și mi zic: În ce ar putea oare avea mai multe izbândă un om cu talentele d-lui Micawber? Înlătur orice slujbă de misiție, fiindcă ea nu prezintă nici o siguranță și sânt convinsă că numai siguranța se potrivește cu caracterul deosebit al d-lui Micawber.

Traddles și eu rostirăm printr'un murmur bine simțit că prețuirea aceasta a caracterului d-lui Micawber era întemeiată pe fapte și i făcea onoarea cea mai mare.

— Nu ți ascund, dragă d-le Copperfield, zise iar doamna, că de mult mă gândesc că berăria este cu deosebire potrivită cu mijloacele d-lui Micawber. Iată Barchay și Perkius! Iată Truman, Hanburg și Buxton! Știu mai bine decât oricine că, pe scara aceasta vastă sânt hărăzite să strălucească în toată splendoarea lor calitățile bărbatului meu, iar profiturile, mi s'a spus, sânt enorme! Dar, fiindcă d. Micawber nu poate pătrunde în aceste afaceri, ba nici nu i se răspunde la scrisorile în care el își oferă serviciile, ca să ocupe o poziție de rând, la ce slujește să revenim la ideea aceasta? La nimic. Eu însumi pot avea siguranța că însușirile d-lui Micawber....

— Zău, în adevăr, scumpo! rosti d. Micawber, întreprupând-o din modestie.

— Dragă, taci, grăi dânsa luându-l de braț. Pot, d-le Copperfield, să am personal convingerea că însușirile soțului meu sânt cu deosebire potrivite pentru o casă de bancă. Pot zice că, dacă aș avea bani plasați într'o bancă, însușirile d-lui Micawber, ca reprezentanț al acelei case, mi-ar însufla toată încrederea, și-ar pricinui întinderea relațiilor acelei bănci. Dar dacă toate băncile refuză să deschidă carieră talentelor soțului meu și asvârle cu dispreț oferta serviciilor sale, la ce ne-am întoarce la această idee? E zădarnic! Cât despre întemeerea unei bănci, pot spune că sânt membrii de-ai familiei mele cari, dacă ar voi să și încredințeze banii

în mâinele d-lui Micawber ,ar creia în curând pentru el asemenea casă. Dar, întru cât nu le convine să'i încredințeze nimic, la ce bun să mai vorbim? Inchei așa dar spunând, că am rămas tot cum am fost".

Dădui d-n cap și nu putui să nu zic: „la fel". Traddles dădu și el din cap și repetă: „la fel".

— Știți ce încheere am tras eu? urmă doamna, cu acelaș dar de a limpezi o situație. Știți care este, domnule Copperfield încheerea la care am ajuns? Mă înșel când vă spun că trebuie totuș să trăim?

— Nu vă înșelați de loc, răspunsei, iar Traddles zise și el: „de loc". Adăogai apoi grav, numai eu: Aici nu încapere alegere, trebuie să trăești sau să mori.

— Tocmai, făcu d-na Micawber. Tocmai așa. Și răul este, d-le Copperfield, că nu putem trăi, dacă împrejurările de față nu s'or schimba cu totul. Sânt sigură și am spus-o adesea d-lui Micawber în timpul din urmă, că împrejurările prielnice nu vin singure. Trebuie, până la un punct să le ajuți. Pot să mă înșel, dar asta'i părerea mea.

Traddles aplaudă cu tărie ca și mine.

— Foarte bine! rosti d-na Micawber. Acum, ce e de făcut? D. Micawber, cu însușirile sale variate, cu marile lui talente...

— Zău, scumpo... o întrerupse el.

— Dragă, dă'mi voie să sfârșesc. Iată d-l Micawber, un om cu însușiri foarte variate, aș spune chiar genial, dar s'ar putea crede că zic așa, pentru că sânt soția sa...

Aci Traddles și eu murmurăm împreună: „Nu!"

— Și totuș este fără situație și fără ocupația ce i se cuvine. Asupra cui cade răspunderea? Invederat că asupra societății. Iată de ce vreau să dau pe față faptul acesta așa de rușinos, ca să somez dârz societatea să'și repare greșala. Mi se pare, d-le Copperfield, rosti dânsa energic, că d. Micawber nu are alta de făcut decât să'și arunce mânușa în fața societății și să'i spună: „Să vedem, cine-o ridică?" Indrăznește careva să se înfățișeze?

Încercai s'o întreb pe d-na Micawber cum s'ar putea face asta.

— Publicând o reclamă în toate gazetele, desluși doamna. Mi se pare că d-l Micawber își datorește sieși, datorește familiei sale și cred că și societății care'l ține de-o-

parte, o înștiințare în toate ziarele, unde să și descrie limpede persoana și cunoștințele sale, adăogând: „Acum e datoria voastră să mă chemați la o slujbă cumsecade: ai se adresa, franco W. M., poste-restant, Camden Town”.

— Ideea d-nei Micawber, dragă Copperfield, grăi soțului, apropiindu-și colțurile gulerului de o parte și de alta a bărbiei și pr vîndu-mă cu coada ochiului, ideea asta este **saltul miraculos** de care pomeneam, când avusei plăcerea să te văd deunăzi.

— Anunțurile costă scump, zisei eu într'o doară.

— Tocmai! rost doamna, cu acelaș ton de logician. Aveți foarte multă dreptate. Așa i-am spus și eu. Și tocmai de aceea cred că d. Micawber este dator față de sine, față de familie și de societate să caute să ridice oarecare sumă de bani — pe poliță.

D. Micawber se rezemă de spătarul scaunului său, se jucă puțin cu lorn onul și privi spre tavan, dar mi se păru că-l observă totdeodată pe Traddles, care se uită la foc.

— Dacă nici o rudă de-a mea n'are destul sentiment firesc pentruca să... negocieze această poliță — mi se pare că alt cuvânt se întrebuițează în afaceri pentru așa ceva.

D. Micawber, cu ochii toți în tavan, șopti „sconteze”.

— ...Ca să sconteze acea poliță, grăi d-na, atunci sânt de părere că d. Micawber ar face bine să se ducă la Bursă cu polița aceea și să scoată pe ea ce va putea. Dacă oamenii de afaceri îl vor sili pe d. Micawber la vre-un sacrificiu prea mare, treaba conștiinței lor. Asta nu mă împiedecă să privesc acest lucru ca o plasare. Il încurajez și pe d. Micawber, dragă Copperfield să judece ca mine și să primească senin toate jertfele ce i se vor impune.

Ini închipuiam nu știu de ce, că doamna Micawber da acum dovezi de desinteresare și de devotament față de bărbatul ei și scosei șoapte de admirație. Traddles murmură și el ceva, prin imitație, tot cu ochii la foc.

— Nu vreau, glăsui doamna, sfârșindu-și pușul și ridicându-și eșarfa pe umeri, pe când se pregătea să se retragă în iatacul meu pentru plecare, nu vreau să prelungesc observațiile acestea asupra afacerilor bănești ale soțului meu, aci, la vatra d-tale, d-le Copperfield și de față cu d. Traddles, care nu'i ce e drept, prieten așa de vechi ca d-ta, dar pe care îl considerăm tot ca pe unul de-ai noștri. Nu

pot să nu vă destăinuesc ce purtare îl sfătuesc să aibă d. Micawber. Simt că a venit timpul să lucreze singur, să și ceară drepturile; și acesta mi se pare cel mai bun mijloc. Știu că nu sânt decât o femeie și că judecata bărbaților este privită, în deobște, ca mai încercată în asemenea lucruri, dar nu pot uita că pe când eram la tata și la mama, avea obiceiul tata să spună: „Emma este o făptură plăpândă, însă când e vorba să priceapă o idee, nimeni n'o întrece”. Știu bine că tata mă vedea cu ochi de părinte, dar datorită, judecata mea nu mi îngăduie să mă îndoiesc că tata cunoștea de minune la oameni.

La aceste cuvinte, doamna Micawber, cu toate rugămintele noastre, refuză să mai aziste la băutul pușului rămas și intră în iatacul meu. Cu adevărat, mă gândeam eu, că nobilă femeia mai era și că ar fi trebuit să se nască matroană romană, pentru a săvârși fapte eroice într-o vreme de turburări politice.

În clădura impresiei mele, felicitai pe d. Micawber că are asemenea comoară. Traddles făcu la fel. D. Micawber ne întinse mâna amândurora apoi își acoperi fața cu batista, pe care n'o știa, pe semne, că e plină de tabac. Reveni apoi la pușul lui, cu o strașnică veselie.

Fu plin de elocvență. Ne dădu să înțelegem că amul retrăește în copiii săi și că, sub povara încurcăturilor bănești, orice sporire a copiilor este îndoită de bine venită. Spuse că d-na Micawber avusese îndoeli în privința aceasta, dar că el i le risipise și o liniștise. Cât despre neamuri, erau toate nevrednice de dansa, și nu'i păsa de loc de felul lor de-a vedea, că ele se pot duce... să'i repet vorba... dracului.

D. Micawber se avântă apoi într'un elogiu pompos asupra lui Traddles. Caracterul acestuia era un amestec de virtuți solide, cărora el (Micawber) nu le găsea nici un cusur, ci mulțumea Cerului că le putea admira. Aduse atingător vorba despre tânăra necunoscută, pe care Traddles o cinstise cu iubirea sa și care voise să'l onoreze și să-l ocrotească cu dragostea ei. Ciocni în sănătatea fetei și făcui și eu la fel. Traddles ne mulțumi amândurora cu o simplitate și o drăgălășenie pe care avui bunul simț să le găsim fermecătoare: „Vă sânt foarte recunoscător! Dacă-ați ști ce fată bună este!”

D-l Micawber, mai apoi, făcu aluzie, cu multă delica-

tețe și prevedere la starea inimei mele. Numai o tăgadă hotărâtă i-ar sili, zicea el, să lepede convingerea că prietenul său Copperfield iubea și era iubit. După o clipă de fâstă-ceală și emoție după ce negasem, mă înroșisem, borbosii, rostii cu paharul în mână: „Da, să bem în sănătatea d-rei D. ! Vorbele mele îl încântară și'l încălziră așa de tare pe d. Micawber, că dădu fuga, cu un pahar în mână, în iatac, ca să bea și nevastă-sa în sănătatea d-rei D., ceea ce ea făcu, țipând: „Ascultă, ascultă ! dragă Copperfield, bravo !” dând cu pumnul în zid, drept aplauze .

Apoi conversația luă o întorsătură mai de lume. D. Micawber ne spuse că nu-i convenea de loc Camden-Town și că primul lucru ce'l va face, când anunțurile sale vor isbui să'i aducă ceva mulțumitor, era să se mute. Vorbi de o casă dela capătul Oxford-Street-ului, dând în Hide-Park. Mereu era cu ochii la ea, dar n'avea să se mute îndată, pentru că cerea cheltueli mari de întreținere. O vreme, avea să se mulțumească, de sigur, cu etajul unei case, deasupra unui magazin respectabil, în Piccadilly, de pildă: acolo ar fi plăcut pentru d-na Micawber și construind un balcon, mai făcând un etaj, așa ceva în sfârșit, ar fi cu puțință să locuiească larg și plăcut, câți-va ani. Orice s'ar fi întâmplat, oricare i-ar fi fost sălaşul, puteam noi fi siguri, adăogă el, că va avea totdeauna o cameră pentru Traddles și un tacâm pentru mine. Noi ne mărturisirăm recunoștința pentru bunătatea'i și el ne ceru iertare că intrase în asemenea amănunte de căsnicie : era o dispoziție foarte firească, și merita iertare, — la un om ce-avea să intre curând într'o viață nouă.

D-na Micawber, în clipa aceea, bătu din nou în pere e, ca să afle dacă ceaiul e gata și ne întrerupse astfel amicala conversație. Ea ne turnă ceai într'un chip foarte plăcut și de câte ori mă apropiam de dânsa, pentru cești sau tartine, ea mă întreba încet dacă d-ra D. era blondă sau brună, dacă era înaltă sau micuță, lucruri de acestea, care îmi făceau parcă plăcere. După ceai, discutarăm o sumedenie de nimicuri înaintea focului și d-na Micawber avu bunătatea să ne cânte, cu un glăscior subțire (mi se păru atunci, mi-aduc aminte, tot ce poate fi mai plăcut) baladele favorite ale „In-drăznețului Sergent Alb și ale Micului Tafflin. D. Micawber ne spuse că, pe vremuri, când auzise **Sergentul Alb**, când o

văzuse pe doamna acasă la părinții ei, se făcuse tot numai atenție, iar când cântase și Micul Tafflin, jurase în cugetu'i să i fie soț sau să moară cucerind-o.

Era aproape zece și jumătate, când doamna se ridică să și împacheteze boneta în hârtia cenușie și să și pună pălăria. D. Micawber prinse momentul în care Traddles își pune paltonul, ca să mi strecoare în mână o scrisoare, șoptindu mi rugăminta s'o citesc, când voi avea timp. Prinsei, la rândul meu, momentul în care țineam o lumânare într'o mână în capul scării, ca să le luminez drumul; pe când d. Micawber mergea înainte, conducându și nevasta, eu îl reținui o clipă pe Traddles care voia să i ajungă pe soți, cu bonetul doamnei în mână.

— Traddles, îi zisei, d. Micawber n'are intenții rele, bietul om, dar dacă aș fi în locul tău, nu l'aș împrumuta cu nimic.

— Dragă Copperfield, zâmbi el, n'am ce împrumuta.

— Ai numele tău, înțelegi!

— Ah! mai e și asta ceva ce se poate împrumuta? făcu Traddles pe gânduri.

— De sigur!

— O! așa este. Îți foarte mulțumesc, Copperfield, dar mă tem: că i l'am și împrumutat.

— Pentru polița aceea cu plasament sigur?

— Nu, vorbi Traddles. Nu pentru aceea. De ea acum am auzit întâia oară. Mă gândeam că o să mi propună și asta pe drum, spre casă. La altceva l-am împrumutat.

— Nădăjduesc că nu e pericol.

— Și eu. Nu cred, fiindcă mi-a spus alăltăieri că s'a și achitat. Așa mi-a spus: „s'a achitat“.

D. Micawber ridicând ochii în acel moment, n'am mai avut vreme să i repet bietului Traddles povețele mele. El îmi mulțumi și plecă. Dar văzându i aerul vesel, cu care ducea bonetul și dădea brațul d-nei Micawber, mă temui strașnic că el se lăsase legat de mâni și de picioare, de oameni de afaceri.

M'am întors la căminul meu și cugetam, jumătate vesel, jumătate trist asupra caracterului d-lui Micawber și a vechilor noastre legături, când auzii pe cineva urcând de zor. Crezui mai întâi că e Traddles, venit să caute ceva uitat de d-na Micawber, dar cu cât pasul se apropia, îl recunoșteam.

Inimă mi bătea și sângele mi se urca în obraz. Era Steerforth.

Niciodată n'am fost lipsit de atenție față de Agnes și ea nu părăsia de loc sanctuarul (dacă pot zice așa) ce'l avu-
sese în cugetul meu, din prima zi. Dar când intră și'l văzui
în fața mea, întinzându-mi mâna, norul întunecat, ce'l învă-
luia în mintea mea, se destrămă,, ca să facă loc unei lumini
strălucitoare și mă simții rușinat și turburat că mă îndoiesem
de-așa neprețuit prieten! Dragostea mea pentru Agnes nu
se micșoră de fel: ea tot îngerul binecuvântat al vieții mele
rămânea. Numai pe mine mă dojeneam, iar nu pe ea. Mă
turbura gândul că'l scoborâsem pe Steerforth, aș fi dorit o
ispășire, dar care?

— Ce, Mărgărîto? ai amuțit? râse Steerforth, strân-
gându-mi mâna prietenește și aruncându-mi-o apoi vesel.
Te-am prins în mijlocul altui chef, Sibaritul! Mă faci să
cred că studenții dela „Doctors' Commons” sânt cei mai ve-
seli tineri din Londra. Ne bateți pe noi, înocenta junime-
a Oxfordului!

Iși plimbă vesel privile'i însuflețite prin Cameră și se
așeză pe canapeaua din fața mea, în locul părăsit de curând
de d-na Micawber, și suflă în foc până il reaprinse.

— Așa de uimit am fost, văzându-te, îi spusei urându'i
bun sosît cu toată cordialitatea de care eram în stare, că
n'am avut tăria să'ți spus „bună seara”.

— Bun! vederea mea tămăduiește ochii bolnavi, cum
zic Scoțienii, și vederea ta face la fel, acum când ești în plină
floare, Mărgărîto. Ce mai faci, domnule Bacanal?

— Foarte bine și te asigur că n'a fost de fel aci o ba-
canală, deși ospătai trei persoane.

— Cele pe care le-am întâlnit în stradă, laudându-te în
gura mare. Cine este cel cu pantalon strâns pe pulpe?

Zugrăvii, cât putui de bine, în câteva cuvinte, portretul
dlui Micawber și el râse din toată inima și spuse că face
să-l cunoască și el.

— Dar celalt, spusei la rându'mi, ghicește cine e?

— Dumnezeu știe. Nu'i vre-un plicticos? Așa mi s'a
părut.

— Traddles! roștii eu triumfător.

— Cine? întrebă Steerforth cu nepăsare.

— Oare nu 'ți mai aduci aminte de Traddles? Traddles care dormea în aceeaș cameră cu noi, la Salem-House?

— A, el este! zise Steerforth lovind cu cleștele un cărbune care sta țuțui în foc. E tot așa de simplu ca odinioară? Unde l-ai pescuit, drace?

Il lăudai pe Traddles cât de mult putui, căci simțeam că Steerforth îl cam disprețuia. Dar el, înlăturând acest subiect cu un semn din cap și un zâmbet, se mărgini să spună că n'ar fi supărat să'l revadă pe fostul camarad, care fusese totdeauna cam caraghios, apoi mă întrebă dacă am ceva să'i dau de mâncare. În timpul acestui scurt dialog, când sta din vorbă, sfărâma cărbunii cu pică. Tot așa făcu, pe când eu scotoceam prin dulap și puneam pe masă rămășițele patului de porumbiel și altele.

— Iată o cină împărătească, Mărgărită, strigă el, sbucnind de odată din reveria sa și așezându-se la masă. Am să'i fac toată cinstea, căci vin dela Yarmout.

— Eu te credeam la Oxford.

— Nu; am făcut meserie de matelot..., mai de preț.

— Littimer a fost azi aci, să mă întrebe de te-am văzut și am înțeles din vorbele lui că ești la Oxford, deși mărturisesc, acum când mă gândesc bine, că el nu mi-a spus chiar așa.

— Littimer e mai nebun decât îl credeam, dacă s'a trudit să mă caute, zise Steerforth turnându'și cu voce bună vin și bând în sănătatea mea. Iar dacă ai putea ghici ce gândește el, ai fi mai isteț decât noi toți, Mărgărito.

— Ai dreptate, spusei eu, apropindu'mi scaunul de masă. Așa dar ai fost la Yarmout, adăogaj eu, nerăbdător să aflu vești dela cunoștințele noastre. Ai stat mult acolo?

— Nu, vre-o opt zile.

— Și ce mai fac cei de-acolo? Firește, mica Emilia nu s'a măritat încă.

— Nu, încă nu. Nunta are să'i fie peste nu știu câte săptămâni sau luni. Nu i-am prea văzut. Dar stai: am o scrisoare pentru tine, adăogă el, lăsând jos cuțitul și furculița, unește ce le mânuise de zor și căutându-se prin buzunare.

— Dela cine?

— Dela bătrâna ta dădacă, — și el scoase mai multe hârtii din buzunarul dela piept. J. Steerforth datorează Hotelului Voința... nu'i asta. Răbdare, o găsec eu. Bătrânul,

nu știu cum îl cheamă, e tare bolnav. Despre asta, ți se scrie, cred.

— Barkis, vrei să zici ?

— Da ! răspunse el, scotocind mereu buzunarele, ceretând ce găsea în ele. S'a isprăvit cu bietul Barkis, mă tem. Am văzut acolo un spișer sau un medic, — nu mai știu, — care a avut onoarea să o aducă pe Măria T'a pe lume. Mi-a dat amănunțele cele mai savante asupra bietului bolnav ; părerea sa e că birjarul nu va întârzia să'și facă ultima lui călătorie. Bagă mâna în buzunarul dela piept al paltonului meu, colo pe scaun ; cred că dai de scrisoare. Ai găsit-o ?

— Uite-o zisei.

— Da ? Bine !

Imi scria Peggotty, scurt și mai neciteț ca în deobște. Imi făcea cunoscută starea disperată a bărbatului ei, spunea pe departe că el se făcuse și mai sgârcit, că ei îi părea rău mai cu seamă pentru că nu'î putea găti tocmai lui, mâncări mai bune. Nu spunea o vorbă despre truda și veghile ei, ci nu mai conținea lăudându-l. Toate astea erau scrise cu duioșia simplă, cinstită și firească, pe care eu o știam adevărată și scrisoarea sfârșia astfel : „respectele mele scumpului meu copil !” — care eram eu.

Pe când sloveneam epistola, Steerforth urma să mănânce și să bea.

— E păcat, zise el, după ce sfârșii, dar soarele apune zilnic, la toată clipa mor oameni, nu trebuie să se frământa deci, de ceea ce este partea tuturor. Dacă ne-am opri de câte ori îi auzim pasul călătoarei acesteia la poartă, n'am mai face nimic pe lumea aceasta. Nu ! Înainte ! pe drumuri rele, dacă altele nu's pe cele bune, dacă se poate, dar înainte, Pe de-asupra tuturor piedicelor, ca s'ajungem la țel !

— Care țel, întrebai.

— Cel pentru care te-ai pornit la drum ; înainte !

Mi-amintesc, că atunci când se opri să mă privească, cu paharul în mână, cu frumoșu'i chip dat oleacă pe spate, am băgat de seamă că, deși se mai pârlișe, deși vântul mării îi înviorase obrajii, trăsăturile'i aveau urmele aceluia foc pătimăș, ce ardea în el, atunci când se arunca pierdut într'o nouă năzdrăvănie. Imi trecu prin cap să'l muștru de energia nebună cu care urmărea ținta ce-o avea în vedere, de pildă

mania de-a lupta cu valurile, cu furtuna, dar cele spuse până atunci îmi reveniră în gând și i vorbii :

— Zău, Steerforth, aș vrea să te stăpânești un pic, ca să mă ascuți...

— Duhul ce mă stăpânește e un duh puternic și va face precum vrei, răspunse el, mutându-se din nou dela masă la cămin.

— Ascultă Steerforth. Aș vrea s'o văd pe bătrâna mea dădacă. Nu pentru că aș putea să i fiu util, sau să i aduc vre-un serviciu, dar ea atâta mă iubește, că vizita mea i-ar face tot atâta plăcere, ca și când i-aș fi de folos. Va fi adecă tot așa de bucuroasă ca de un serviciu real. Asta n'ar fi prea mult din partea mea, pentru o prietenă așa de credincioasă. Nu te-ai duce să stai cu ea o zi, dacă ai fi în locul meu ?

Părea că se gândește, cugetă o clipă și mi vorbi încet : „Ba da, du-te. Rău nu i poate face”.

— Vii de-acolo. E zadarnic, cred, să te rog să vii cu mine.

— Zadarnic. Astă seară mă culc la Highgate. N'am văzut-o pe mama de mult și asta mi stă pe cuget, căci este ceva să fii iubit, cum își iubește ea pe risipitorul ei fiu.. Ah ! ce nebulie !... Socotești să pleci mâine, grăi el cu amândouă mâinile pe umerii mei și ținându-mă departe de el.

— Da, așa cred.

— Bine, așteaptă până poimâine. Vreau să te rog să petreci câteva zile la noi. Am venit anume să te poftesc și mi spui că sbori spre Yarmouth.

— Grozav se potrivește să vorbești de oameni cari sboară, când tu pleci ca un zănatec, nu se știe încotro.

Mă privi un moment în tăcere, apoi urmă, mereu ținându-mă de umeri și scuturându-mă :

— Haide ! hotărăște-te să vii mâine cu mine ! Cine știe dacă ne-om mai revedea ! Pe mâine, dar ! Am nevoie de tine ca să înlături o apropiere de Roza Dartle, — să ne despartă.

— Ți-e teamă că vă veți iubi prea mult, de n'oi fi eu acolo ?

— Da, sau că ne vom urî, râse el. Sau una, sau alta. Ne-am înțeles, așa i ?

— Fie ! zisei ; și el își puse paltonul, aprinse țigara, se găti de plecare. Ghicindu'i gândul, mi-am pus și eu paltonul, (fără să mi aprind vre-o țigară ; destul că fumasem odată)

și l' însoții până în drumul mare, care nu era vesel în seara și pe vremea aceea. El era foarte voios și când ne-am despărțit, l-am văzut mergând cu pas așa de ușor și sigur, că mi-am adus aminte ce spusese: „Treci peste toate piedicile, ca să ajungi la țel” și i dorii, pentru întâia oară, ca ținta ce-o urmăria să fie vrednică de el.

Intors acasă, mă desbrăcam, când scrisoarea d-lui Micawber căzu jos: făcu bine, fiindcă o uitasem. Rupsei plicul și citii. Scrisoarea era datată cu un ceas și jumătate înaintea cinei. Nu știu dacă am spus că, de câte ori d. Micawber se găsea la strâmtoare, întrebuița un fel de frazeologie legală, ce i se părea poate că aduce cu o lichidare de afaceri.

„Domnule,... căci nu cutez să zic: scumpul meu Copperfield.

„Este necesar să știți că subsemnatul este ruinat. Veți fi observat astăzi poate, că am făcut oarecări slabe încercări, ca să înlătur o destăinuire timpurie a nenorocitei mele situații, dar orice nădejde e stinsă la orizont și subsemnatul este ruinat.

„Prezenta comunicare este scrisă în fața (nu vreau să spun a societății), a unui individ cufundat într'o stare aidoma beției, ins care este în slujba unui cămătar pe amaneturi: El a pus sechestru nu numai pe tot felul de lucruri aparținând subsemnatului, locatar cu anul al acestei case, dar și pe efectele și proprietățile d-lui Thomas Traddles, subchirias, membru al onoratei Corporații a Templului*). Toate astea pentru întârzierea ratei de chirie.

„Dacă o singură picătură de amărăciune ar lipsi din cupa gata să se verse, cupa ce se apropie (precum zice un scriitor nemuritor); de buzele subsemnatului, acel strop ar fi polița, girată de sus numitul Thomas Traddles, pentru 23 lire, 4 shilingi și 9 pence, care n'a fost achită.ă. Se mai adaugă și durerosul fapt, că răspunderea ce apasă pe subscrisul, sporește printr'o nouă și nevinovată victimă, care va dispăre timp de vre-o șase luni, ca să și ispășească pe-deapsa!

„După cele spuse mai sus, ar fi o operă mai mult decât

*) O subdivizie a unei vechi școale de drept din Londra, în Fleet-Street.

milostivă, de-a spune că cenușa și pulberea să acopere pe veci

„Capul

„lui

„Wilkrus Micawber“.

Bietul Traddles! Il cunoșteam acum destul pe d. Micawber, ca să știu că el se va ridica din căderea aceasta, dar liniștea mi-era turburată în noaptea aceea, gândindu-mă la Traddles și la fata vicarului din Devonshire, tată a zece copii. Ce păcat! O fată așa de bună! gata, precum spunea Traddles (jalnică presimțire!) să'l aștepte până la șaiszeci de ani, ba și mai mult!

CAPITOLUL XXIX

Iarăș acasă la Steerforth.

Il vestii pe d. Spenlow, în dimineața aceea, că am nevoie de un mic concediu și, cum n'aveam nici o leafă și prin urmare, nici o temere de crâncenul Jorkins, nu mi se făcu nici o greutate. Cu acest prilej, spusei cu glas sugrumat și cu ochii încețați, că speram că d-ra Spenlow e sănătoasă, iar tatăl ei îmi răspunse, fără nici o emoție, că 'mi mulțumește și că ea e sănătoasă și veselă.

Secretarii destinați situației aristocratice de proctori erau tratați așa de bine, că eram cu totul stăpân pe faptele mele. Totuș, fiindcă nu țineam să ajung la Highgate mai înainte de ora unu sau două după prânz și cum aveam în dimineața aceea un mic proces de excomunicare, petrecui cu drag un ceas sau două la Curte, unde asistai la pledoarii, cu d. Spenlow. Afacerea se înfățișa cu titlu: „Datoria judelei invocată de Tipkius contra lui Bulbk, pentru mântuirea sufletului său“. Procesul își avea obârșia într'o bătaie dintre doi epitropi al unei biserici. Unul era învinuit că i împinsese pe celălalt peste o pompă; iar cum pompa aceea își avea manivela într'o școală, iar această școală ținea de biserică, afacerea devenia ecleziastică. Procesul era vesel și'n drum spre Highgate, pe capra diligenței, mă gândeam la Curtea Doctorilor-Commons și la blestemul rostit de d.

Spenlow împotriva celui care ar atinge Curtea, turburând națiunea.

D-na Steerforth fu veselă că mă vede și d-ra Dartle de asemenea. Mi-a părut bine că Littimer lipsea. Fusese înlocuit cu o servitoare cu aer modest, cu bonet cu panglici albastre. Mult mai mult îmi plăcu să dau de ochii ei, decât de-ai omului aceuia respectabil: nu mă turburau de loc. Dar după o jumătate de ceas băgai de seamă cu câtă încordare mă supraveghea d-ra Dartle și grija cu care compara, ai fi zis, figura mea cu a lui Steerforth, apoi pe a lui Steerforth cu a mea, ca și cum se aștepta la o înțelegere între noi. De câte ori o priveam, eram sigur că'i întâlnesc ochii arzători și sumbri și privirea ei pătrunzătoare trecea deodată de pe fața mea pe a lui Steerforth, când nu ne săgeta dintr'o dată pe amândoi. Incordarea n'o părăsi, nici când băgă de seamă că am observat-o. Ba dimpotrivă, mi se păru că ochii ei se fac și mai străpungători și atenția'i sporește. De geaba mă simțeam nevinovat în cuget de bănuelile ei, căci tot fugiam de ochii'i ciudați, neputându-le suferi văpaia.

Toată ziua, numai peste ea dădeam în casă. Dacă vorbiam cu Steerforth în odaia lui, îi auzeam rochia foșnind prin coridor. Dacă petreceam cu vechile noastre jocuri pe pajiștea de din dosul casei, chipu'i se ivea la toate ferestrele, ca o nălucă, până se așeza la una, de unde ne urmărea. Odată, pe când ne plimbam toți patru, după amiază, ea îmi luă brațul și mi'l strânse în mânușa'i slabă, ca într'un clește, ca să mă oprească, lăsând pe Steerforth și pe mama acestuia s'o ia înainte; iar când ei nu o mai puteau auzi, îmi spuse:

— A trecut mult de când n'ai mai fost pe aici; profesia d-tale este ea așa de interesantă și plăcută, ca să te absoarbă? Te întreb, pentru că mi place să aflu, ceea ce nu știu. Este?

Am răspuns că mi-e dragă în adevăr profesia, dar nu pot spune că numai cu slujba îmi petrec vremea.

— O! îmi pare bine că știu, pentrucă îmi place să fiu lămurită, când nu înțeleg ceva. Vrei să spui, nu'i așa, că este cam stearpă?

— Poate că da.

— O, iată de ce aveți nevoie de distracții, de schimbare,

de ațâtare și așa mai încolo. Ah! înțeleg! Tot așa, hai?... El... nu vorbesc de d-ta.

O privire aruncată grabnic spre locul unde se afla Steerforth, plimbându-se la braț cu mamă-sa, îmi arătă de cine vorbea, dar numai atâta putui înțelege. Și n'am nici o îndoială că mutra mea arăta nepricepere și mirare.

— Și... și... nu zic că este... dar aș vrea să știu... nu'i oleacă absorbit? N'a devenit oare mai inexact ca de obicei, de nu'și mai vede mama, care'l iubește cu patimă? Ea însoți aceste vorbe cu încă o privire pripită spre Steerforth și măică-sa și mă pironi, voind parcă să străbată până în fundul gândurilor mele.

— D-ră Dartle, am răspuns, să nu credeți vă rog...

— Eu, să cred? O, Dumnezeuule! Dar nu cred nimic. Nu sânt bănuitoare. Întreb doar; nu rostesc nici o părere. Așa dar, nu'i adevărat? Bine, mă bucur că știu.

— Cu siguranță nu'i adevărat că sânt răspunzător eu de absențele lui Steerforth, pe care nici nu le știam. Înțeleg din vorbele d-tale că n'a venit de multă vreme s'o vadă pe mamă-sa, dar nici eu nu'l-am văzut de cât ieri seara, după o lungă absență.

— Adevărat?

— Foarte adevărat, d-ră Dartle.

Ea mă privia în față. O văzui pälind, fața i se lungise și cicatricea vechei răni se lămuri așa de tare, că țâșnia pe buza'i plesnită, se prelungia și cădea oblic spre bărbie. Mă spăimântai dar tot nu mă slăbeau de loc ochii ei luminoși, când ea îmi spuse:

— Dar ce face?

I-am repetat și eu vorbele, atât eram de buimăcit.

— Ce face? întrebă ea strașnic de aprins. Ce face o-mul ăsta, care nu se uită la mine niciodată, fără să nu'i citească în ochi o falșitate nepătrunsă? Dacă ești cinstit și sincer, nu'ți cer să'ți trădezi prietenul, dar te rog să'mi spui numai ce anume îl stăpânește acum: mânia sau ura, trufia sau vre-o fantazie stranie sau dragostea,?

— D-ră Dartle, răspunsei, ce voiți să vă spun, ca să vă încredeți că nu știu nimic de el, ca atunci când am venit întâia oară aici! Nu ghicesc. Cred însă cu fârie că nu'i nimic și nu pricep de loc ce voiți să spuneți.

Ea mă privea încă țintă. O mișcare convulsivă, pe care n'o puteam despărți în gândul meu de ideea de suferință, îi sbātu cumplita cicatrice. Colțul gurii i se ridică, vrând parcă să arete dispreț sau milă disprețuitoare. Iși duse apoi grabnic mâna la gură, — mâna ce-o asemănasem adesea în gândul meu cu porțelanul cel mai străveziu, atât era de subțire și de del'cată, când și-o punea uneori paravan înaintea ochilor. Apoi îmi spuse pripit, cu emoție și patimă :

— Nu voi destăinui nimic din cele spuse ! Și nu mai rosti nici un cuvânt.

Doamna Steerforth nu fusese niciodată mai fericită de societatea fiului ei și Steerforth fu în adevăr foarte atent și respectuos cu dânsa. Simțeam o vie plăcere văzându'i împreună, nu numai din pricina bunei lor înțelegeri, ci și a asemănării izbitoare dintre ei, numai că înrâurirea vârstei și a sexului înlocuia la d-na Steerforth printr'o demnitate plină de grație, mândria și neînfrânatul avânt ale fiului ei. De multe ori mă gândisem, că era o fericire, că nu se ridicase niciodată între ei o pricină serioasă de desbinare, căci aceste două firi, — sau mai degrabă, aceste două nuanțe ale aceleiași naturi, — ar fi fost mai greu de împăcat, decât cele mai opuse caractere din lume. Sânt silit să mărturisesc că ideea asta nu precedea dela mine, ci o datorez Rosei Dartle :

Cinam, când ea ne întrebă :

— Oh, spuneți-mi, vă rog, unul din d-v. ; toată seara m'a chinuit ceva, ce voiam să aflu.

— Ce voiai să afli, Rozo ? între d-na Steerforth. Te rog să nu mai fi așa de misterioasă.

— Misterioasă ? strigă ea. Zău, mă găsești misterioasă ?

— Oare nu te rog mereu, zise d-na Steerforth, să nu umbli cu taine, ci să te lămurești pe față, în chip firesc ?

— A, va să zică nu sânt firească ? Bine, vă rog, aveți puțină îngăduință cu mine, căci eu nu întreb decât ca să mă instruesc. Nu se cunoaște nimeni b'ne de tot.

— E un obicei, ajuns la d-ta a doua natură, zise d-na Steerforth, fără însă a da cel mai mic semn de nemulțumire. Dar îmi amintesc, și cred că și d-ta trebuie să'ți aduci aminte vremea când erai mai puțină taină și mai multă încredere.

— O, de sigur, aveți dreptate, răspunse ea ; așa se înrădăcinează relele deprinderi ! Adevărat ! mai puțină taină

și mai multă încredere! Oare cum de m'am schimbat pe neștiute? Mă întreb nedumerită. Ciudat! Trebuie să încerc a mi recăpăta felul de odinioară.

— Mi-ar părea bine, grăi d-na Steerforth, surâzând.

— O, voi izbuti, cu siguranță! Voi învăța să fiu sinceră, voi învăța, dela... să vedem dela cine... dela James!

— Nu poți învăța să fii sinceră, la! o mai bună școală, zise d-na Steerforth repede, — căci Roza vorbise cu o ironie care străbătea prin simplitatea ei prefăcută.

— Sânt sigură de asta, răspunse ea, cu o cucernicie neobișnuită. Dacă sânt sigură de ceva pe lume, să știi că de asta sânt.

Mi se păru că d-na Steerforth regretă cele spuse, căci adăogă îndată cu bunăvoință:

— Dar, Rozo dragă, nu ne-ai spus pricina frământărilor d-tale.

— Pricina frământărilor? întrebă ea cu o răceală plină de provocare. O! mă întrebam dacă oamenii a căror constituție morală se aseamănă... ăsta e cuvântul?

— Tot așa de potrivit ca și altul, glăsu Steerforth.

— Mulțumesc... Dacă inși a căror constituție morală se aseamănă, sânt mai în pericol decât alții, când s'ar întâmpla să se ivească o pricină serioasă de desbinare, să'i despartă un resentiment adânc și trainic.

— Desigur că da, zise Steerforth.

— Da? făcu ea. Iată, de pildă să presupunem lucrurile cele mai imposibile... că d-ta ai avea o ceartă serioasă cu mama d-tale.

— Dragă Rozo, grăi d-na Steerforth, râzând vesel; ai fi putut născoci altă presupunere. Mulțumesc lui Dumnezeu, James și eu, știm prea bine ce ne datorăm unul altuia.

— O, făcu d-ra Dartle, dând din cap gânditoare; fără îndoială. Tocmai! Ei bine, sânt mulțumită că am întreat așa prostie. De-acum sânt sigură, că știți foarte bine ce vă datorăți unul altuia, încât o desbinare să nu fie cu putință. Vă foarte mulțumesc.

Nu vreau să trec cu vederea o mică împrejurare, tot în legătură cu d-ra Dartle, căci am avut mai apoi de ce să mi-o aduc aminte, când vremea a dat totul în vileag. În tot timpul zilei și mai ales din acel moment, Steerforth și-a în-

trebuițat toată dibăcia, iscusința ce le avea pururea, ca să facă din acea ființă ciudată o tovarășe plăcută și mulțumită. Nu m'am mirat că reușise, nici nu m'am mirat văzând-o că luptă împotriva încântătoarei înrăuriri a delicioasei lui firi, — căci așa credeam pe atunci, — știind-o plină uneori de prepusuri și de încăpăținare. Li văzui chipul și purtările schimbându-i-se încet, încet, o văzui privind-l cu o admirație crescândă, o văzui făcând efortări din ce în ce mai slabe, ca să se împotrivească vrajei lui, apoi mânioasele priviri i se îndulciră, surâsul îi apăru curat și groaza ce mi-o insuflase, pieri. Așezați în jurul focului, vorbiam și râdeam la olaltă cu toții, ca niște copii.

Poate pentru că stătusem destul, nu știu, sau poate pentru că Steerforth hotărîse să nu-și piardă câștigul dobândit, n'am mai stat în sufragerie nici cinci minute după plecării ei.

— Cântă cu harpa, zise Steerforth încet, apropiindu-se de ușa salonului. Cred că sânt vre-o trei ani decând n'a mai auzit-o nimeni, afară poate de mama. Zise asta cu un zâmbet deosebit, ce-i pieri îndată. Intrarăm apoi în salon, unde o găsirăm singură.

— Nu te scula! grăi Steerforth, oprind-o. Zău, dragă Rozo, mai fii amabilă odată și cântă-ne un cântec irlandez.

— Iți pasă mult de cântecele irlandeze! răspunse ea.

— Firește, foarte mult: sânt cele ce le prefer. Și Mărgăritei îi-e dragă muzica din tot sufletul. Cântă un cântec irlandez, Rozo, să mă așez coala și să te ascult, ca odinioară.

Ei n'o atinse, nici măcar mâna pe scaunul ei n'o puse, ci se așeză aproape de harpă. Ea stătu dreaptă cât-va, făcând cu mâna așa ca și cum ar fi cântat, dar fără să atingă strunele. În sfârșit se așeză, trase harpa spre ea cu o mișcare iute și începu să cânte, întovărășindu-se cu vocea.

Nu știu: vocea sau harpa da cântecului acela un caracter supranatural, ce nu-l pot descrie. Expresia era sfâșietoare de adevăr. Mi se părea că nu era ceva scris și pus pe note, ci că țâșnește de-adreptul din patima înfrânată în fundul aceluia suflet, lămurindu-se într-o expresie nedesăvârșită, în mormăituri de glas, întorcându-se apoi să se ascundă în umbră, când totul intră în tăcere. Am rămas amuțit, pe când

ea se rezemă iarăș de harpă, mereu atingând coardele cu mâna dreaptă, fără să scoată vre-un sunet.

După o clipă, fui smuls din reveria mea : Steerforth își lăsase locul, se apropiase de ea și și trecu voios brațele în jurul mijlocului ei, zicând : „da, Roza, în viitor ne vom iubi mult !“

Ea îl lovi și împingându-l cu furia unei pisici sălbatece, fugi din odaie.

— Ce s'a întâmplat cu Roza ? întrebă d-na Steerforth, intrând.

— A fost bună ca un înger, o clipă doar, mamă, și acum iat-o revenind și aruncându-se la capătul celălalt.

— Ar trebui să iai seama ca să n'o superi, James. Ține minte că i s'a înăsprit caracterul și nu trebuie s'o iriți.

Roza nu se mai întoarse și nu se mai vorbi de ea, până când am intrat în odaia lui Steerforth, împreună cu el, ca să i spun bună-seara. Acolo el începu să râdă de dânsa și să mă întrebe dacă am văzut vreodată o făptură atât de violentă și neînțeleasă.

Imi arătai uimirea din toate puterile și-l întrebai dacă bănuie ce-o ofensase așa de mult și așa de brusc.

— O ! cine poate ști ! rosti Steerforth. Orice ce'ți trece prin cap, nimic poate. Ți-am mai spus eu, că ea dă toate la tocilă și pe ea însăși, ca să se ascută. E o lamă tăioasă, bașă de seamă ; e primejdios să te atingi de ea. Bună seara !

— Noapte bună, dragă Steerforth. Voi pleca mâine, până a nu te deștepta. Noapte bună.

El nu voia să mă lase să plec și'n fața mea, cu mâinile pe umerii mei, cum mai făcuse odată la mine acasă :

— Mărgărîto, zise, deși nu ăsta e numele cu care ai fost botezat, el mi-e mai drag. O, ce bine mi-ar părea să mi'î poți da și tu mie !

— Dar ce mă oprește, dacă aș vrea ?

— Mărgărîto, dacă vre-o întâmplare ne va despărți, să te gândești la mine totdeauna cu indulgență. Zău, făgăduiește'mi ! Să te gândești la mine cu îngăduință, ca în timpurile cele bune, dacă împrejurările ne vor despărți.

— Ce îngăduință, ce timpuri bune ? Steerforth ? In inima mea ești la fel de iubit și prețuit, ca totdeauna și mi vei fi pururea la fel de drag.

Simți atâta căință că'l nedreptățisem vre-odată, chiar cu un gând fugar, că fui gata să'i destăinuesc. Dacă nu mi-ar fi fost greu s'o trădez pe Agnes și chiar să ating acest subiect ce-o putea compromite, i-aș fi mărturisit totul, înainte de a'mi spune: „Dumnezeu cu tine, Mărgărito, și noapte bună!”

Șovăirea mea mă scăpă: îi strânsei mâna și'l părăsii.

Mă trezii dis de dimineață și îmbrăcându-mă fără sgomot, am întredeschis ușa. El dormia adânc, culcat liniștit cu capul pe braț, cum dormia la pension.

Veni vremea, și nu prea târziu, când mă întrebai, cum se făcea că nu'i turbura nimic somnul tihnit. Dormia, — cum mi-e drag să mi-l închipui, — așa ca odinioară la pension! În ceasul acela de tăcere îl părăsii... ca niciodată să nu'i mai ating mâna cu drag și prietenie, niciodată! Dumnezeu să te ierte, Steerforth!

CAPITOLUL XXX

O pierdere.

Am sosit la Yarmout seara și m'am dus la han. Știam că odaia de mosafiri a Peggotiei, odaia mea, avea să fie în eurând ocupată de altcineva, dacă nu cumva acel mare Musafir, căruia toți muritorii trebuie să'i facă loc, nu și venise. M'am dus așa dar la hotel, ca să cinez și să mi opresc un pat.

Am sosit la ceasul zece. Cele mai multe prăvălii erau închise și orașul era trist. Când am trecut pe dinaintea casei Omer și Joram, obloanele erau trase, dar ușa magazinului era încă deschisă. Zărindu-l de departe pe d. Omer, fumându și pipa în ușa salonașului, intrai ca să'l întreb ce mai face.

— Pe sufletul meu, d-ta ești? grăi el. Ce mai faci? Ia un scaun. Cred că fumul nu te supără?

— De fel, dimpotrivă; îmi place... în pipa altuia.

— Nu într'a dumitale? răsese d. Omer. Atât mai bine, domnule. Rău obicei la tineri. Șezi. Eu fumez din pricina astmei mele.

Îmi făcu loc, îmi dădu un scaun. Se așeză gâfâind, sugând fumul pipei, cu nădejdea parcă, să'i fie el suflul vieții.

— Sunt foarte supărat de veștile ce le aflu despre d. Barkis, am spus eu.

D. Omer mă privi grav și dădu din cap

— Nu știi cum îi merge astă seară ? întrebai.

— Întrebarea asta ți-aiș fi pus-o și eu, dacă nu m'ar fi ținut un simțământ stânjenitor. E o neplăcere a meseriei noastre. Când e cineva bolnav, ni-e greu să întrebăm cum mai merge.

La asta nu mă gândeam. Intrând, îmi fusese frică doar să n'aud iar vechiul toc-toc. Dar, pentrucă d. Omer pomenise, nu m'am putut opri să nu i aprob delicatețea.

— Da, da, mă înțelegi, dădu din cap d. Omer. Nu îndrăznim. Vezi, ar fi o strașnică lovitură asta, să audă bolnavii : „Omer și Joram vă trimit salutări și doresc să știe cum vă mai este astăzi...”

Dădurăm amândoi din cap, eu și d. Omer și el își reluă respirația cu ajutorul pipei.

— Așa e meseria noastră, că nu ne îngăduie să știm ce-am voi une ori. Iată, de pildă : pe d. Barkis îl cunosc de patruzeci de ani, trecea pe dinaintea ușii mele și nu pot întreba de el, ca și când nu l-aș cunoaște de loc ! Nu mă pot duce să întreb ce face.

Zisei și eu, ca d. Omer, că e foarte neplăcut.

— Nu sânt mai lacom, cred, decât altul. Uită-te la mine. Intr'una din zilele astea o să mi se taie suflarea, așa că n'am de ce fi lacom. Zic că așa ceva nu se poate la un om, cu sufletul pe buze, ca mine și care mai e și bunic. Fără îndoială !

— Și nici nu mă plâng de meseria mea. Toate au și părțile lor rele. Asta se știe. Tot ce-aș vrea eu, e ca oamenii să fie sănătoși, voinici.

D. Omer fumă un răstimp în tăcere, cu aer de bunătare și înțelegere. Apoi rosti, revenind la primul său punct :

— Suntem siliți să aflăm vești despre d. Barkis prin Emilia. Ea ne știe adevăratul nostru cuget și n'are șovăiri sau bănueli în privința asta ; știe că sântem ca niște miei. Minia și Joram, s'au dus la Barkis (Emilia e acolo, de cum sfârșește lucrul și'i dă un pic de ajutor mătuși-si), ca să afle știri despre bietul om. Dacă vreți să'i adăstați, o să vă spună tot. Voiți să luați ceva ? Un rachiu cu apă ? Vreți să

faceți ca mine? Iată ce beau eu fumând, grăi d. Omer, luându'și paharul. Se zice că e bun pentru gât și că ușurează afurisita de respirație. Dar vedeți, vorbi răgușit d. Omer, nu gâtlejul mi-e beteag. Totdeauna i-am spus Miniei: „Dă'mi respirația, fata mea, și mă însărcinez eu să găsesc pe unde să treacă!

Avea în adevăr respirația așa de scurtă, că'i purtai de grijă văzându'l că râde. Când își redobândi graiul, îi mulțumii de răcoritoarele ce'mi oferise; refuzai, spunând că vin dela masă, dar adăogai că, întrucât mă poftise, voi aștepta întoarcerea ginerelei și fiicei sale, ca să aflu vești dela Emilia.

— Drept să vă spun, rosti d. Omer, lăsându'și pipa ca să'și frece bărbia, am să mă simt ușurat, după ce s'o face nunta.

— Și de ce așa?

— Vedeți, ea e acum așa de schimbătoare. E tot atât de frumoasă ca odinioară; ba pot zice că e mai frumoasă ca oricând. Nu pot spune că nu lucrează tot așa de bine ca înainte, dimpotrivă; lucra cât șase și lucrează și acum la fel. Dar n'are inima la lucru. Înțelegeți ce vreau să spun, urmă d. Omer, fumând pușin, apoi frecându'și bărbia: „Hai, acum, țineți-vă copiii, la rezezeală, ura!” Iaca ce'nseamnă inimă, avânt, asta e. Uite, asta'i lipsește Emiliei.

Mutra și schimele d-lui Omer rosteau atâta, că putui să dau din cap cu toată conștiința, ca să arăt că'l pricep. Iscusința mea îi plăcu și urmă:

— Vedeți, cred că asta'i din pricină că se află între nu și poate. Am stat de vorbă cu unchiu-său și cu mirele ei aseară, după lucru și cu toții am fost de părere că pricina este, că încă e nehotărîtă. D-ta n'ai uitat, zise d. Omer, dând blajin din cap, că Emilia este o mică făptură grozav de dragăstoasă. Proverbul zice că nu se poate face pungă de mătase din urechi de scroafă. Ei bine, eu nu știu: eu cred că se poate; numai că trebuie să începi din vreme. Știi d-ta că ea a făcut din corabia cea veche un lăcaș care face cât un palat de piatră sau de marmoră?

— Vă cred!

— E mișcător s'o vezi pe fata asta frumoasă ghemuin-

du-se în unchiu-său, s'o vezi cum se lipește de el tot mai mult, zi de zi. Dar, vedeți, asta însemnează că se dă o luptă în ea. Și de ce s'ar lungi lupta fără folos?

Ascultam încordat pe bunul bătrân, aprobând din inimă zisele lui.

— De aceea le-am spus așa, urmă d. Omer cu ton simplu și plin de cuminenie: „Ucenicia Emiliei să n'o luați deloc drept un legământ stânjenitor, las aceasta la voia voastră. Lucrul ei ne-a adus mai mult decât ne așteptam; Omer și Joram pot trece cu buretele peste vremea cuvenită: ea e slobodă, oricând veți dori. Dacă, după asta, ea vrea să facem o mică învoială, să'și ia ceva de lucru acasă, foarte bine. Dacă nu, tot foarte bine. Noi nu rămânem păgubiți, în orice caz; fiindcă, vedeți zise d. Omer atingându-mă cu capătul pipei, nu e de loc cu puțință ca un om ca mine, bunic pe de-asupra să se supere pe o fetișcană cu ochi albaștri ca ai ei.

— Asta nu, firește; sânt sigur, zisei eu.

— Da, da; ai dreptate, grăi d. Omer. Ei bine, domnule, vāru-său, — oare știți că pe vāru-său îl ia de bărbat?

— Da, da; îl cunosc bine

— Firește! Așa, vāru-său, căruia îi merge strună, are mult de lucru, după ce mi-a mulțumit din inimă (în afacerea asta, pot să zic că purtarea lui mi-a dat bună părere despre el), a închiriat cea mai bună căsuță ce se poate închipui. Căsuța asta e mobilată de sus până jos, e gătită ca salonul unei păpuși și cred că, dacă boala bietului Barkis n'ar fi luat o întorsătură rea, la ceasul ăsta ar fi bărbat și nevastă. Dar așa, s'a amānat...

— Și Emilia, domnule Omer, s'a mai potolit?

— A! cât despre asta, își frecă d. Omer dubla bărbie, la așa ceva nu ne puteam aștepta. Schimbarea și despărțirea, care pe de-o parte se apropie, iar pe de alta, pare că se depărtează, nu sânt menite s'o liniștească. Moartea lui Barkis n'ar aduce întârziere mare, dar dacă se tot canonește!... Oricum, e o stare ciudată, precum vedeți.

— Da, vād.

— Prin urmare, grăi d. Omer, Emilia este mereu abătută, poate mai mult decât totdeauna. Cu fiecă zi ce trece, parcă îl iubește tot mai mult pe unchiu-său și'i pare tot mai

rău să se despartă de noi toți. O vorbă bună din partea mea îi aduce lacrimi în ochi și dacă ai vedea-o d-ta cu fetița Miniei, n'ai mai uitat-o. Grozav o mai iubește pe copilița asta! grăi pe gânduri domnul Omer.

Prilejul mi se păru nimerit, să'l întreb, până a nu veni fi-sa și ginere-său să ne întrerupă. — dacă știe ceva de Marta.

— Ah, zise el dând din cap, adânc mahnit, nimic bun. E o poveste tristă, oricum ai întoarce-o. Niciodată n'am crezut că fata asta e o stricată. Vorba asta n'aș spune-o înaintea Miniei, căci s'ar supăra: dar n'am crezut niciodată. Și n'a crezut nimeni din ai noștri.

Auzind pasul fiică-si, pe care eu nu-l auzisem, mă aținse cu pipa, închizând un ochi, vestindu-mă chipurile. Ea intră aproape odată cu bărbatu-său.

Ei aduseră vestea că Barkis e cât se poate de rău, că își pierduse cunoștința și că d. Chillip spusese plin de tristețe, cu cinci minute mai înainte, în bucătărie, că bietul om era pe ducă, și că toate școalele de medicină, chirurgie și farmacie împreună nu'l pot mântui! De acum medicii și chirurgii nu mai puteau nimic, zisese d. Chillip, iar tot ce mai puteau farmaciștii, era să'l otrăvească.

La vestea asta și aflând că d. Peggotty era la soră-sa, mă hotărîi să mă duc numaidecât. Zisei bună seara d-lui Omer și d-lui și d-nei Joram și mă ndreptai spre casa Peggottiei, cu atâta milă pentru d. Barkis, că'l vedeam cu alți ochi acum.

Am ciocănit încet la ușa. D. Peggotty mi-a deschis. El se miră că mă vede, pe cât mă așteptam. Văzui că fot așa fu și Peggotty, — când coborî, — și de mai multe ori apoi am observat că, în asemenea groznică așteptare, ori care alte schimbări și surprize parcă n'ar fi nimic.

Am strâns mâna d-lui Peggotty și am intrat în bucătărie, pe când el închidea încet ușa. Emilia, cu capu'n palme, sta lângă foc. Ham sta în picioare lângă ea.

Vorbeam în șopot, ascultând la răstimpuri sgomotul ce putea veni din camera de sus. În ultima mea vizită habar n'aveam, și-acum ce straniu mi se părea să nu-l văd acolo pe d. Barkis!

— Ce bun ești c'ai venit, domnule David! zise d. Peggotty.

— Da, drept este! spuse Ham.

— Emilio, grăi d. Peggotty; vezi, dragă! d. David! Haide, curaj! Nu'i spui nimic d-lui David?

Ea tremura din toate măduarele, parcă-o văd. Și azi îi mai simt mâna cât îi era de înghețată. Nu făcu altă mișcare, decât să și-o retragă, apoi alunecă din scaunul ei și apropiindu-se blând de unchiu-său, se ghemui la pieptul lui, fără o vorbă și mereu tremurând.

— E o inimioară așa de bună, grăi d. Peggotty, desmierdându-i părul bogat cu grosolana lui mână plină de bătături, că nu poate îndura durerea. E și firesc: tinerii, domnule David, nu sânt deprinși cu asemenea încercări și sânt sfioși ca păsărica de colea... E și firesc!

Ea se strănse și mai tare la pieptul lui, fără o vorbă și fără să ridice capul.

— E târziu, dragă, glăsui d. Peggotty, și Ham te așteaptă ca să te ducă acasă. Haide, pleacă cu el; tot o inimă ca a ta are și dânsul! Ei, Emilio? Ce zici, scumpo?

Sunetul vocii ei nu ajunsé la urechea mea; el se plecă s'o asculte și zise:

— Vrei să rămâi cu unchiu-tău? Nu vrei să pleci? Să stai cu unchiu-tău, puico? când cel care o să'ți fie bărbat în curând, e colea, ca să te ducă acasă? Bun! N'ar crede cineva, văzând pe fetișoara asta lângă un moș morocănos ca mine, zise Peggotty, uitându-se la noi amândoi cu o mândrie strașnică. Dar n'are marea atâta sare, câtă dragoste are Emilia pentru unchiul ei: nebună mică!

— Emilia are dreptate, domnule David, grăi Ham. Veceți, pentrucă ea vrea, și văd bine că e sbuciumată și înfricoșată, vom lăsa-o aici până mâine dimineața. Dar să'mi îngăduiți să rămân și eu.

— Nu, nu, făcu d. Peggotty, d-ta nu poți, când ești ca și însurat, să pierzi o zi de lucru. Căci nu poți să veghezi noaptea asta și să mai lucrezi mâine: asta nu se poate. Intoarce-te acasă! Te temi oare că n'o să'i purtăm de grije Emiliei?

Ham nu mai avu încotro șiși luă pălăria, de plecare. Chiar când el o sărută ea se ghemui tot mai mult în unchiu-

său, ferindu-se parcă de logodnic. Am închis ușa după el, ca să nu se turbure liniștea ce domnia în casă și, întorcându-mă la locu'mi, văzui că d. Peggotty vorbește încă cu nepoată-sa.

— Acum, zise el, o să mă urc, ca să'i spun mătuși-ti că d. David e aici; asta are s'o bucură. Așează-te la foc, în vremea asta, dragă, și încălzește-ți mânele căci sânt reci ca ghiața. Ce ai, de ți-e frică și te frământă așa? Ce, vrei să vii cu mine? Bine, vino, hai! Dacă moșu ar fi izgonit din coliba lui și ar fi venit să se culce pe un dig, domnule David, grai el cu mândrie, zău că ea ar ține să'l însoțească. Dar în curând o să'mi ia altul locul, nu'i așa, Emilio?

Urcându-mă mai apoi, mi se năzări, pe când treceam pe dinaintea ușii odăiței mele, ce era cufundată în întuneric, că o zăresc acolo pe Emilia, întinsă pe scânduri. Dar nu știu nici acum, dacă era ea sau o iluzie, din pricina umbrelor, a beznei din acea cameră.

Avui răgaz să mă gândesc, stând la foc, în bucătărie, la groaza de moarte ce-o simția Emilia, și crezui că aceasta și cele ce'mi spusese d. Omer, erau pricinile schimbării Emiliei. Avui răgaz, până să bină Peggotty, să cuget cu mai multă îngăduință la slăbiciunea aceasta, tot numărând bătaile ornicului și simțind tot mai mult solemnitatea profundei tăceri ce domnea în juru-mi. Peggotty mă strânse în brațe și'mi mulțumi de o mie de ori că am venit s'o mângâi la necaz (acestea chiar fură cuvintele sale). Apoi mă rugă să ne urcăm împreună și îmi spuse suspinând că Barkis mă iubea, că adesea îi vorbise de mine, până nu'și pierduse cunoștința și că, dacă și-ar redobândi-o era sigură că vederea mea i-ar face multă plăcere, dacă mai putea să aibă vre-o plăcere pe lumea asta.

Nu mi-a venit să cred ochilor, când l-am văzut. Sta culcat, cu capul și cu umerii afară din pat, într'o poziție neprielnică, — jumătate lăsat pe cufărul, ce'i pricinuiseră atâtea grije și necaz. Am aflat că, de cum n'a mai fost în stare să se târască din pat, ca să'l deschidă, nici să se asigure că e acolo, cu bastonul cu care îl dibuia, poruncise să'i fie așezat pe un scaun, alături de patul lui, și sta cu el în brațe, noaptea și ziua. Și-acuma se sprijinia de el; timpul, viața i se încheiau, dar el încă și mai ținea cufărul și ultimile vorbe ce

le rostise, ca să îndepărteze bănuelile, fuseseră : „niște haine vechi !”.

— Barkis dragă, zise Peggotty, cu glas pe care căuta să'l facă voios și, aplecată asupra bolnavului, pe când frațele ei și eu stam la picioarele patului ; a venit băiatul meu, drăguțul domn Davy, ăl care ne-a împețit, prin care îmi trimiteai bilețele, îl știi ! Vrei să'i vorbești ?

Era mut, fără cunoștință, ca și lădița, care singură ea da oarecare noimă figurei sale, prin grija cu care tot n'o lăsa din brațe.

— Se duce odată cu fluxul, grăi d. Peggotty, ducându'și mâna la gură.

Și mie și d-lui Peggoty mi se umeziră ochii, dar repezai încet :

— Cu fluxul ?

— Pe coasta mării nu poate muri un om, zise d. Peggotty, de cât când e marea scăzută. Și dimpotrivă, nu poate veni pe lume, decât când se umflă. Marea se lasă acum la trei și jumătate și începe să se urce numai peste o jumătate de ceas. Dacă el o trăi până o începe marea să se umfle iar, nu'și va da sufletul decât la fluxul apropiat.

Stăteam toți și'l priveam pe bolnav. Orele treceau. Nu știu ce tainică înrăurire avea prezența mea asupra'i. Dar, când începu în cele din urmă, să murmure în aiurare, vorbii să mă ducă la școală.

— Iși vine în simțire, grăi Peggotty.

D. Peggotty îmi atinse brațul, șoptindu' mi sigur și respectuos :

— Incepe marea să scadă ; e pe ducă.

— Barkis dragă ! zise Peggotty.

— Christina Barkis ! strigă el cu voce slabă, nu e pe lume femeie mai bună !

— Uite, a venit domnul Davy ! făcu Peggotty, căci el deschise ochii.

Era să'l întreb dacă mă recunoaște, când el făcu o sforțare ca să'și întindă brațul spre mine și mi spuse limpede, zâmbind dulce :

„Barkis vrea !”.

Marea scăzuse și omul se stinse.

CAPITOLUL XXXI.

O pierdere mai gravă.

Nu mi-a fost greu să cedez rugămintilor Peggottiei, care mă rugă să mai stau, până ce rămășițele bietului căraș vor face, pentru ultima oară, drumul la Blunderstone. Ea cumpărase de mult, din economii, un colț de pământ în vechiul nostru cimitir, lângă mormântul „scumpei”, cum îi zicea ea totdeauna mamei, și acolo avea să hodinească trupul bărbatului ei.

Când mă gândesc la acestea acum, simt că nu puteam fi mai fericit atunci, ținându-i tovărășie Peggottiei și făcând pentru dânsa, ce puteam și eu face. Mă tem însă că am simțit o mulțumire și mai mare, personală și profesională, cercetând testamentul d-lui Barkis și prețuindu-i cuprinsul.

Socotesc că al meu a fost meritul de a fi avut ideea că testamentul se poate afla în lădiță. După câte-va cercetări, fu descoperit acolo, în fundul unei desagi de ovăz, la oaltă cu niște fân, cu un ceas vechi de aur, un lanț și brelocuri, toate purtate de d. Barkis la nunta lui și dispărute de atunci; un astupuș de pipă de argint în formă unui picior; o lămâie de carton plină de ceșculițe și farfurioare, cumpărată cred de d. Barkis pe când eram copil, ca să mă-o dăruiască, și-apoi se răsândise, nu avusese curaj; în sfârșit, găsirăm optzeci și șapte de guinee de aur, o sută zece lire sterline în bilete de bancă, toate noi, acțiuni de ale băncii Angliei, o potcoavă, un shilling fals, o bucătică de camfor și o scoică. Pentru că acest din urmă obiect fusese frecat și sideful din năuntru avea culorile prismei, sânt înclinat să cred să d. Barkis își făcuse năstrușnica idee că așa se găsesc perlele, dar firește că nu izbutise.

Ani de-arândul purtase d. Barkis cufărașul acela, în toate drumurile lui. Ca să înșele pe cei ce-și închipuiau că-l pândesc, scrisese cu grije pe capac, cu litere ce aproape se șterseseră acum: „d-lui Blackboy, lăsat în păstrare lui Barkis până ce va fi reclamat”.

Văzui de grabă că nu se chinuise de geaba, economisind de atâția ani. Averea lui era de aproape trei mii de lire sterline. Lasă venitul depe o treime d-lui Peggotty, cât va trăi acesta, iar după moarte-i, capitalul să fie împărțit

în părți egale între Peggotty, Emilia și mine, sau aceleia sau aceleia dintre noi, care-i va supraviețui. Peggottiei îi lăsa tot restul, numind-o moștenitoare, singura și unica executoare a ultimelor sale averi, rostite prin adiată. Zău că eram mândru ca un proctor, citind testamentul. L-am citit ceremonios, deslușindu-i toate chichițele tuturor celor interesați. Incepeam să cred că Curtea are mai multă însemnătate, decât socoteam. Il cercetai cu toată încordarea, declarai că este în deplină regulă asupra tuturor punctelor, făcui două, trei însemnări pe margine, uimit că știu atâtea.

Am petrecut zilele de naințea înmormântării, cu o cercetare cam pe de-asupra, cu socotirea a tot ce i se cuvenia Peggottiei, cu rânduirea tuturor treburilor sale, într'un cuvânt, m'am făcut sfetnicul și oracolul ei în toate spre mulțumirea amândurora. În acest răstimp, n'am văzut-o pe Emilia, dar am auzit că ea trebuia să se mărite, fără tâmbă-lău, după vre-o cincisprezece zile.

N'am urmat alaiul mortului în costum, ca să zic așa: vreau să spus că n'aveam manta neagră și un crep lung, ca să fac pe sperietoarea de păsări, dar m'am dus pe jos, de vreme, la Blundestone și mă afluam în țintirim la venirea sicutului, urmat numai de Peggotty și de frate-său. Domnul cel nebun se uita dela ferestruica mea; copilul d-lui Chillip dădea din capu'i prea mare și și întorcea ochii i sașii, ca să se uite la preot peste umărul dădacii lui. D. Omer sufla greu, stând mai la o parte. Altă lume nu era și totul se trecu în tăcere. Ne-am plimbat prin cimitir aproape un ceas, după ce totul se sfârșise și-am rupt câteva frunze tinere de pe arborele ce umbrea mormântul mamei.

Ăci, mă cuprinde teama: o noapte posacă domnește de-asupra orașului zărit departe, îndreptându-mi spre el calea singuratecă. Mi-e frică să mă apropii. Cum aș putea îndura amintirea întâmplărei din noaptea aceea de pomină, a întâmplărei ce voi încerca să o reamintesc, de voi putea să mi înfrânez turburarea?

Dar răul nu'l voi spori, povestindu-l. Ce câștig, oprindu-mi aci condeiul, ce mi tremură în mână? Ce s'a făcut, s'a făcut: nimic nu se mai poate schimba.

Bătrâna mea dădacă avea să vină cu mine la Londra, a doua zi, pentru afacerile testamentului. Emilia își petrecuse

ziua la d. Omer. Trebuia să ne adunăm cu toții, seara, în vechia corabie. Ham avea s'a aducă pe Emilia la ceasul obișnuit. Eu aveam să viu, în plimbare, pe jos. Fratele și sora trebuiau să se întorcă, așa cum veniseră și să ne aștepte la gura sobei.

L-am părăsit la barieră, unde un erou, închipuit de mine, se oprise pe vremuri, cu desaga lui Roderick Random. În loc să mă întorc însă de-a dreptul, făcui câți-va pași pe drumul Lowestoftului. Apoi am luat calea spre Yarmout. M'am oprit să cinez la o cafenea curățică, așezată la o jumătate de ceas de locul de care pomenii. Ziua scădea, ajunsă pe înserate. Ploua tare, era un vânt rece, dar luna răzbea din când în când printre nori, așa că mai lumina locurile.

Zării curând casa d-lui Peggotty și deosebi lumina din fereastră. Iată-mă pășind în nisipul ud; în sfârșit ajung; intru.

Era tihnă, era bine. D. Peggotty își fuma pipa de seară și supă fierbea: focul ardea vesel, cenușa fusese strânsă. Lada, pe care se așeza Emilia o adăsta în ungherul știut. Peggotty sta la locu'i de totdeauna și, de n'ar fi fost cernită, s'ar fi putut crede că nu l-a părăsit niciodată. Ea se lua iar cu lucrul de mână: avea cutia, pe capac cu catedrala Sf. Paul, metrul se învârtea în cutia lui, bucata de lumânare era la locul ei. D-na Gummidge mormăia surd în colțul său, ca de obicei; întocmai ca odinioară.

— Ești întâiul, d-le David, zise d. Peggotty, fericit. Nu ține haina asta pe d-ta, dacă e udă, domnule.

— Mulțumesc, d-le Peggotty, zisei eu, dându'i paltonul să'l atârne. Hainele sânt uscate.

— Adevărat! îmi pipăi d. Peggotty umerii. Ca o surcea. Stați. N'ar mai trebui să vă spun că sunteți bine venit, dar e tot una, sânteți, firește, binevenit, o spun din toată inima.

— Știu, domnule Peggotty. Dar d-ta, Peggotty, bătrâna mea, ce mai faci? și o îmbrățișai.

— Ah, ah! zise d. Peggotty, și se așeză lângă noi, frecându'și mânilor, ca un om care găsește un prilej nemerit ca să'și înlătore necazurile proaspete, cu toată inimoșia firii lui; asta o spun și eu mereu, că nu e femeie pe lume cu cugetul mai liniștit ca ea. Și-a împlinit datoria față de răposat și știa bine răposatul, căci și el și-a făcut datoria către ea, pre-

cum și ea și-a îndeplinit-o față de el... și toate bune.

Doamna Gummidge gemu.

„Haide, mamă Gummidge, curaj! rosti d. Peggotty. (Dar scutură din cap către noi, ca să ne dea a înțelege că întâmplările din urmă, trebuie să'i fi adus aminte pe fostu'i bărbat). Nu te lăsa! curaj! numai un pic și-o să vezi că toate merg bine.

— Pentru mine niciodată, Daniele, grăi d-na Gummidge. Eu trebuie să rămân totdeauna singuratică și părăsită.

— Nu, nu, făcu d. Peggotty mângâetor.

— Ba da, Daniele, glăsui dânsa. Nu's făcută să trăiesc cu cei cari moștenesc. Toate's împotriva mea; aș face bine să vă scap de mine.

— Și cum mi-aș cheltui eu banii fără d-ta? grăi d. Peggotty, cu serioasă muștrare. Ce tot spui? N'am oare acum nevoie de d-ta, mai mult ca ori când?

— Așa! știam eu bine, că n'avea înainte nevoie, strigă dânsa, cu jale. Și mi se spune asta fără nici o cruțare! Și cum m'aș putea mângui că ai avut nevoie de mine, o biată femeie singuratică și părăsită, și care numai nenoroc aduce!

D. Peggotty era tare amărit că a spus ceva, ce putea fi înțeles așa de crud, dar Peggotty îl opri să răspundă, trăgându-l de mânecă și dând din cap. După ce se uită câțva la d-na Gummidge cu adâncă mâhnire, ridică ochii la vechiul ceasornic, se sculă, potrive lumânarea și o așeză pe fereastră.

— Aci, zise el mulțumit. Așa trebuia d-nă Gummidge! Ea gemu încet. „Iată-ne luminați ca'n de obște. Te întrebi, domnule, de ce-am făcut așa. Pentru Emilia noastră. Vezi, nu e limpede drumul și nu e plăcut pe 'ntunerice; de aceea, când sânt acasă, la ceasul întoarcerii ei, pun lumina la geam și asta slujește la două treburi. Mai întâi (și se plecă vesel spre mine), ea zice: „Iată casa“, pe urmă zice: „Unchiu a venit!“ Vasăzică, ea știe că, dacă nu'i lumina acolo, eu nu's acasă.

— Ce copil ești! rosti Peggotty, mulțumită de vorba lui.

— Bun! grăi d. Peggotty, ținându'și picioarele cam depărtate și plimbându'și palmele pe ele, strașnic de mulțumit, pe când se uita pe rând; ba la noi, ba la foc. Eu nu știu nimic, sânt un copil; nu la chip însă, bine înțeles.

— Nu tocmai, spuse Peggotty.

— Nu, grăi d. Peggotty răsând, nu la mutră, dar gândindu-mă bine, vedeți... puțin îmi pasă. Dar să vă spun : când mă uit în casa asta drăgălașe a Emiliei noastre, zău, să mor, nu pot zice altceva, dacă cel mai mic lucrșor nu mi se pare o părticică din ea. Pun mâna pe fiecare, îl mângâi, abia îl ating, parcă ar fi toate Emilia, micuța de ea, și tot așa pălăriuțele, nimicurile ei. N'aș putea suferi să umble cineva nedelicat cu ele, pentru nimic în lume ! Sânt copil, dacă vreți, cu toată infățișarea mea de urs de mare, grăi d. Peggotty, iăsându'și mutra serioasă și izbucnind într'un hohot de răs răsunător.

Peggotty și eu, răsărăm și noi, dar mai potolit.

— Asta, vedeți, zise el fericit, frecându'și mereu picioarele, este din pricină că m'am jucat atâta cu ea, de-a Turcii și de-a Francejii, de-a rechinii și de-a tot felul de streini... ei da ; și de-a lei și de-a balenele, mai știu eu de-a ce?... pe când nu era decât de-o șchioapă. Asta'i pricina, să știți. Vedeți, lumânarea asta, nu'i așa ? răsese el, arătându-ne-o ; ei bine, sânt sigur că atunci, când ea o fi măritată și plecată, tot așa ca acum am s'o așez. Sânt sigur, că voi sta seara coala ca acum, — căci unde m'aș duce, vă întreb, chiar de mi-ar pica vre-o comoară ? când ea n'o mai fi aici, voi pune lumânarea la geam și voi sta la foc, prefăcându-mă că o aștept, cum o aștept acum. Iată ce copil sânt ; răsese el iarăș, așa urs cum mă vedeți. Acum, când văd lumânarea arzând, zic : „Ea o vede ; vine Emilia !” Vedeți ce fel de copil sânt, așa urs de mare ! Și nu mă înșel, grăi d. Peggotty, oprindu-se în mijlocul hohotelor și bătând din palme, căci uite-o !

Dar nu ! era Ham, singur. Mult trebuie să fi plouat, de când intrasem eu, căci el își trăsese adânc pe ochi, pălăria ceruită.

— Unde'i Emilia ? întrebă d. Peggotty.

Ham făcu din cap că ea e la ușe. Peggotty scoase lumânarea din fereastră, o potrivî, o puse pe masă și începu să rânduiască focul, pe când Ham, care nu se clintise, îmi spuse :

— Domnule David, vrei să vii afară un minut, ca să vă arătăm eu și Emilia ceva ? ?

Ieșirăm. Trecând prin fața lui, văzui uluit și cu spaimă

că era galben ca un mort. Mă împinse zorit afară și închise ușa în urma noastră.

— Dar ce ai, Ham?

— „Domnule David!... O, biata inimă sfărâmată, cât de amarnic plângea!

Vederea unei așa de năprasnice dureri mă paralizase. Nu știam ce să cred, de ce să mă tem: îl priviam doar.

— „Ham dragă, în numele cerului, spune-mi ce este.

— Domnule David... draga mea, mândria, nădejdea mea, ea, pentru care voiam să-mi dau viața și încă mi-aș da-o... a plecat!

— Plecat?

— Emilia a fugit! Și cum? Puteți judeca, domnule David, când mă vedeți rugându-l pe Dumnezeu, pe Dumnezeul bunătății și-al milei s'oucidă (pe ea, pe care o iubesc mai presus de orice), de cât s'o lase să se necinstească și să se piardă!

Amintirea privirei înălțate de el către cerul înorat, a tremurului mânilor lui împreunate, a jellii rostite de întreaga lui făptură, a rămas și-acuma în mintea mea legată de plaja pustie, teatrul acestei drame cumplite, al cărei singur personaj era el și al cărei martor numai noaptea era.

— D-ta ești un cărturar, rosti el pripit. Știi ce este de făcut. Cum să spun așa ceva unchiului ei?

Văzui ușa mișcându-se și făcui instinctiv o mișcare, ca s'o țin de clanță, spre a mai dobândi o clipă de răgaz. Era prea târziu. D. Peggotty scoase capul și nu voi uita cât lumea schimbarea ce se săvârși pe figura lui, văzându-ne.

Mi-aduc aminte un geamăt și un țipet strașnic. Femeile îl împresoară, sântem toți în odae; eu, în mână cu o hârtie, ce mi-o dăduse Ham d. Peggotty cu vesta întredeschisă, cu părul vâlvoi, fața și buzele palide, sânge îi curge pe piept (cred că i-a țâșnit din gură). Se uită țintă la mine:

— Citește, domnule, zice el cu voce scoborâtă și tremurată; te rog, vreau să înțeleg.

În milocul unei tăceri de moarte, citii o scrisoare ștersă de lacrimi, zicea:

„Când veți primi aceasta, voi cari mă iubiți mult mai mult decât am meritat vreodată, chiar când mi-era inima nevinovată, — eu voi fi foarte departe“.

— „Foarte departe, repetă el încet. Stați! Emilia va fi foarte departe. Apoi?

— Când voi părăsi scumpa mea locuință... casa mea dragă... o, da! scumpă!... mâine dimineață...”

Scrisoarea era cu data din seara trecută.

„Nu mă voi mai întoarce, decât doar măritată și adusă de el. Scrisoarea asta o vei găsi după câteva ceasuri, în locul meu. O, dacă ați ști ce sfâșiată mi-e inima! Dacă ai ști mai ales tu, față de care sânt atât de vinovată și care nu mă vei putea ierta niciodată, dacă ai ști cât sufăr! Dar sânt prea vinovată, ca să mai vorbesc de mine. O, da! mângâie-te cu gândul că sânt prea vinovată. O, fie-ți milă și spune-i unchiului, că nu l-am iubit niciodată, nici pe jumătate cât îl iubesc acum. Să nu vă amintiți bunătatea și dragostea ce ați avut-o cu toții pentru mine. Să nu-ți aduci aminte că trebuia să ne căsătorim, ci socotește mai bine că-am murit de mult, de mică și că sânt îngropată undeva. Cerul, pe care nu sânt vrednică să-l pomenesc, aibă milă de unchiu! Spune-i că nu l-am iubit nici pe jumătate cât îl iubesc azi. Fii mângăierea lui! Iubește altă fată, care să fie pentru unchiu, ce-am fost eu odinioară și fie să-ți fie credincioasă. Destulă rușine ți-am adus eu. Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți! Il voi ruga adesea, pentru voi toți, în genunchi. Dacă nu mă voi întoarce măritată și dacă nu mă voi mai putea ruga pentru mine, mă voi ruga pentru voi toți. Ultimele îmbrățișeri unchiului! Ultimele mele lacrimi și mulțumiri tot lui!”

Atâta tot.

El urmă să mă privească ținând, încă mult după ce isprăvisem de citit. În sfârșit, cutezai să-i iau mâna și să-l rog, cum putui, să-și țină firea. „Mulțumesc, domnule, mulțumesc!,” răspunse el, dar fără să se clintească.

Ham îi vorbi și d. Peggotty nu era nesimțitor la durerea acestuia, căci îi strânse mâna din toate puterile, dar atât: păstra aceeași înfățișare și nu cuteza nimeni să-l stingherească.

Apoi, încet, își luă ochii de pe fața mea, de parcă se trezea dintr'un vis și plimbă prin odaie și grăi încet:

„Cine să fie el? Vreau să-i știu numele.

Ham se uita la mine. Parcă mă izbi cineva, așa dădui înapoi.

— Bănuiești pe careva? rosti d. Peggotty. Pe cine?

— Domnule David, se rugă Ham, ieși un moment și lasă-mă să'i spun, ce am de spus. Nu trebuie să auzi d-ta...

Simții aceeaș lovitură. Mă lăsaș sdrobot într'un scaun, încercai să îngâim un răspuns, dar limba îmi era legată și ochii turburi.

— Vreau să'i știu numele, repetă el.

— De câtva timp, bălbăi Ham, da târcoale pe aici un servitor. Mai era și un domn și amândoi erau înțeleși.

D. Peggotty era mereu țeapăn, dar acum se uita la Ham.

— Servitorul, urmă Ham, a fost văzut aseară cu... biata noastră fată. El sta ascuns prin vecinătate de cel puțin opt zile. Se credea că a plecat, dar era ascuns. Nu mai sta aici, domnule David, nu mai sta!"

O simții pe Peggotty petrecându'și brațul pe după gâtul meu, ca să mă scoată afară, dar nu m'aș fi clintit, să'mi fi căzut chiar casa pe mine.

A fost văzută o birjă necunoscută, cu cai de poștă, afară din oraș, azi, până a nu se face ziuă, pe drumul Norwichului, urmă Ham. Sluga venia, se ducea, se întorcea. Când s'a întors, Emilia era cu el. Celălalt era în trăsură. Acela este!

— Pentru Dumnezeu, grăi d. Peggotty, dând un pas înapoi și întinzând brațul, ca să respingă un gând, ce se temeă să și'l mărturisească, să nu'mi spuneți că e Steerforth!

— Domnule David, spuse Ham cu voce sugrumată, nu e greșala d-tale și sânt departe de a te învinovați, dar... Steerforth îi e numele și e un mare ticălos!

D. Peggotty nu țipă, nu vărsă o lacrămă, nu făcu o mișcare, dar curând apoi avu aерul că se deșteaptă de odată și voi să și ia mantaua lui cea mare, atârnată într'un ungher.

— Ajutați-mă puțin. Sânt sfărâmat de tot și nu pot singur, zise el nerăbdător. Ajutați-mă dar. Bun! Acum dați'mi pălăria.

Ham îl întrebă unde se duce.

„Să'mi caut nepoata. S'o caut pe Emilia. Mai întâi am să cufund vaporul ăla, cu care l-aș fi înecat, zău, pe viața mea, dacă aș fi bănuieț ce-a pus la cale! Când sta în fața mea, rosti el rătăcit, cu brațul întins și cu pumnul strâns, când îmi sta înaintea, să mă trăsnească Dumnezeu, de nu

l'aș fi înecat și aș fi socotit că fac bine! Mă duc să 'mi caut nepoata.

— Unde? strigă Ham, așezându-se în dreptul ușii.

— N'are aface unde! În toată lumea. Sărmana, voi găsi-o în rușine și-o voi aduce cu mine. Să nu mă oprească nimeni! Am spus că trebuie să'mi caut nepoata!

— Nu, nu! țipă d-na Gummidge, care se așeză între ei strașnic de îndurerată. Nu, nu, Daniele! Nu, în starea în care te afli. Ai s'o cauți în curând, sărmanul meu Daniel, și bine-ai să faci, dar nu acum! Așează-te și iartă-mă că deseori te-am supărat. O, ce sânt necazurile mele pe lângă asta? Să vorbim de vremea când ea și Ham au rămas orfani, când eu eram o biată văduvă și m'ai adăpostit. Asta o să'ți potolească sufletul, Daniele, — își rezemă ea capul pe umărul d-lui Peggotty, — și o să'ți înduri mai lesne durerea, căci știi doar făgăduiala: „Cele ce veți face pentru frații mei cei mai umili, Mie mi le veți face" și asta se va îndeplini, cu siguranță, sub acoperișul tău, care ne-a fost adăpost atâția ani, atâția!

Părea cu totul nesimțitor, iar când îl auzii plângând, în loc să cad în genunchi, cum eram înboldit, ca să le cer iertare de durerea ce le pricinuisem, și ca să'l blestem pe Steerforth, făcui mai mult: dădui inimei mele apăsate aceiaș ușurare: plânsei și eu cu ei.

CAPITOLUL XXXII.

Inceputul unei lungi călătorii.

Presupun că ceea ce este firesc la mine, este firesc și la mulți alții. De aceea nu mă sfiesc să spun, că niciodată nu l-am iubit atâta pe Steerforth, ca în momentul în care s'au rupt legăturile ce ne uneau. În amărăciunea pricinuită de aflarea crimei sale, mi-am amintit și mai limpede toate strălucirile sale însușiri, i-am prețuit și mai viu tot ce avea bun, am apreciat și mai deplin toate facultățile, care ar fi putut face din el un om cu o nobilă fire și un nume mare. Mi-a fost peste putință să nu simt adânc partea ce-am avut-o în pângărirea unei familii cinstite și totuș cred că, dacă m'aș fi întâlnit atunci față 'n față cu el, n'aș fi avut puterea să'l

mustru. Atât îl mai iubeam încă, deși ochii mi se despăenjeriseră, atât de duioasă iubire îi păstra amintirea în mine, încât mă tem că aș fi fost slab ca un copil, care nu știe de cât să plângă și să uite. Dar nu mai era, se înțelege, vorba de-acum de o împăcare între noi. Gândul ăsta nu'l mai aveam. Am simțit, cum pricepuse și el, că între noi totul se sfârșise. N'am știut niciodată ce amintire păstra ei despre mine. Poate că numai una ușuratecă, ușor de înlăturat, dar eu mi-l aminteam ca pe un prieten tare drag, pe care moartea mi-l răpise.

Da, Steerforth, de când ai pierit de pe scena acestei biete povestiri, nu pot spune că durerea mi, fără să vrea, nu va veni să mărturisească împotriva ta, în fața Tribunalului Judecăței de apoi, dar cu mânie și cu muștrări învinuitoare, nu te teme, eu nu te voi urmări!

Vestea celor întâmplate, se răspândi de grabă în tot orașul și trecând pe ulițe, a doua zi dimineața, auziam, lumea vorbind înaintea porților. Mulți o judecau aspru pe ea; alții, și mai mulți pe el; dar toți erau la un gând față de tatăl ei de-al doilea și de logodnic. Toată lumea, de tot felul, arăta pentru durerea lor un respect plin de sfială și delicatețe. Marinarii stătură de-oparte, când îi văzură pe amândoi mergând încet pe plaje, în zorii zilei; făceau pâlcuri, pâlcuri, și vorbeau de dâșii, câinându'i.

L-am găsit pe plaje, lângă apă. Mi-ar fi fost ușor să văd că nu închiseră ochii, chiar dacă Peggotty nu mi-ar fi spus că 'i apucase dimineața, stând unde 'i lăsasem în ajun. Erau doborâți și mi-a păruț că singură noaptea aceea îl încovoiasse pe d. Peggotty mai mult, decât tot anii ce 'i trăise. Dar amândoi erau gravi și liniștiți ca însăș marea, ce se întindea sub ochii noștri, netedă sub cerul posac, deși pe alocuri se umfla năpristan, ca și cum respira în odihna ei, iar o fâșie de lumină, ce lumina zarea, lăsa să se ghicească soarele, sub nori.

— „Am vorbit mult, domnule, îmi zise d. Peggotty, după ce ne plimbarăm toți trei în tăcere cât-va, — de aceea ce se cuvine și ce nu se cuvine să facem. Acum sântem hotărâți.

Aruncai întâmplător o privire către Ham. În momentul acela el privia la văpaia ce lumina marea departe și, — deși fața lui nu era însuflețită de mânie, sau n'am putut eu des-

luși, pe cât îmi amintesc, decât o expresie de sumbră hotărîre, — îmi veni în minte gândul cumplit, că dacă l-ar întâlni vreodată pe Steerforth, l'ar ucide.

— „Aci datoria mea e împlinită, domnule, zise d. Peggotty. O să'mi cauț ne...” Se opri, apoi urmă cu un glas mai răspicat: „Mă voi duce s'o caut, asta e datoria mea.

El dădu din cap, când îl întrebai unde avea s'o caute, și mă întrebă dacă voiam să plec a doua zi la Londra. I-am raspuns, că nu plecasem chiar în ziua aceea, ca să nu scap prilejul de a'i face un serviciu, dar că sânt gata de-acum de plecare.

— Plec cu d-ta mâine, zise el, dacă vrei.

Mai făcurăm câți-va pași, în tăcere.

— Ham o să muncească mai departe și o să stea la soră-mea. Vechia corabie...

— Părăsești vechia corabie, d-le Peggotty? întrebai cu blândețe.

— Nu mai mi-e locul aci, și dacă s'a scufundat vre-o navă de când era întuneric pe fața pământului, apoi asta este! Dar nu, domnule, nu vreau să rămâie părăsită.

Mai umblarăm în tăcere, apoi el urmă:

— Doresc, domnule, să rămâie veșnic, ziua și noaptea, iarnă și vara, așa precum a văzut-o ea dintru'ntâi. Dacă vreodată, pașii ei rătăcitori s'or îndrepta înapoi, n'aș vrea ca vechiul sălaș să pară c'o respinge. Vreau, dimpotrivă, s'o poftească, s'o apropie de vechea fereastră ca pe un strigoi, ca să privească prin vânt sau ploaie, colțișorul ei la vatră. Poate că, domnule David, văzând-o pe d-na Gumidge acolo singură, să prindă curaj și să între tremurând. Poate o să vie să se culce în vechiul ei pătuc și să'și odihnească obositul cap, acolo unde dormia odinioară așa de voioasă.

Nu'i putui răspunde, cu toate șilintele ce'mi dam.

— În toate serile, urmă el, în amurg, lumânarea va arde la fereastră, așa că, dacă va zări-o vreodată, să creadă că o cheamă blajin: „Vino, copila mea, vino!” Dacă va ciocăni cineva la ușă, Ham, (un ciocănit ușor), la ușa mătușii tale, să nu deschizi tu. Las'o pe dânsa să'mi vadă mai întâi copilul, nu tu!”

Merse câți-va pași înaintea noastră. În acest răstimp, îmi aruncă iar ochii la Ham și văzând tot aceeași expresie

pe chipul și privirea ținută pe lucirea depărtată, îi atinse brațul.

De două ori îl strigai pe nume, ca pe un om adormit și el habar n'avea. Întrebându-l în sfârșit la ce se gândește, îmi răspunse :

— La ceea ce este în fața mea și dincolo.

— La viața ce se deschide înaintea d-tale, vrei să zici ?

El îmi arăta vag, marea.

— Da, domnule David. Nu știi nici eu, dar mi se pare... că de pe acolo va veni sfârșitul." Și mă privea, parcă atunci trezit din somn, dar crâncen de hotărât.

— Ce sfârșit ? întrebai, simțindu-mi temerile înviate.

— Nu știi. Mi-aduc aminte că aici a început și... fi-rește, cred că tot pe aici are să se sfârșească. Dar să nu mai vorbim, adăogă el, răspunzând parcă privirilor mele ; să nu vă temeți, domnule David. Vedeți, sând așa de năucit, că nu mai știu nimic..." și în adevăr, era foarte turburat, zăpăcit.

D. Peggotty se opri, ca să-l putem ajunge și apoi tăcărăm. Dar amintirea primelor mele temeri îmi reveni mereu, până în ziua sorocită de destin.

Pe nesimțite ne apropiasem de vechea navă. Intrarăm : d-na Gummidge în loc să se tot jelească în ungherul ei, era foarte ocupată cu gătitul. Luă pălăria d-lui Peggotty, îi apropie un scaun și i vorbi cu atâta dulceață și cuminenie, că n'o mai cunoșteam.

— Haide, Daniele, trebuie să mănânci și să bei, ca să îți fii puterile, altfel nu faci nimic. Oleacă de curaj, ca să nu te mai cicălesc. Spune 'mi că te plictisesc, și tac.

După ce ne servi pe toți, se trase aproape de fereastră, ca să dea zor la cârpitul unor cămăși și haine de-ale d-lui Peggotty. Apoi le împături cu grije și le vârî într'o desagă de pânză ceruită, cum poartă mateloții. În vremea asta, vorbea mereu tot așa de blajin.

— Necurmat și pe orice vreme, să știi Daniele, zise ea, că voi fi neclintită aici și toate le voi face cum dorești tu. Nu știi multă carte, dar o să îți scriu din când în când, și scriisorile o să le trimit d-lui David. Poate că și tu o să mi scrii, Daniele, ca să mi spui cum te afli, singuratec călător, în cercetările tale.

— Mă tem să nu fii prea singură aici, zise d. Peggotty.

— Nu, nu, Daniele. Nu'i nici o primejdie, să nu'mi porți grije, căci voi avea a face cu ținutul rânduelii (a casei, voia să spună), până te vei întoarce, — poate se mai întoarce cineva până atunci, Daniele. Pe vreme bună, voi sta înaintea ușii, cum aveam obicei. Dacă vine careva, o s'o vadă de departe pe bătrâna văduvă, credincioasa paznică a căminului.

Ce schimbare la d-na Gummidge în așa scurtă vreme! Era alta. Era așa de devotată, pricepea așa de repede ce se potrivea să spună și ce era mai cuminte de făcut, se gândia așa de puțin la ea însăși și atât de îngrijorată era de necazul celor din juru'i, că o priveam cu un fel de venerație. Cât muncise în ziua aceea! Se aflau pe plaje o mulțime de lucruri, ce trebuiau închise în magazie: pânze, funii, lopeți, plase, bârne, oale pentru omari, saci de nisip pentru lest și multe altele. Și deși ajutoare n'ar fi lipsit, căci nici o pereche de mâini lucrătoare ce se aflau pe plaje, nu s'ar fi dat în lături să porunciască pentru d. Peggotty, fericite întru a'i face plăcere, totuș femeia stăruia toată ziua să care greutăți cu mult peste puterile ei și să alerge de colo, colo, după treburi vane. Nici o jelanie asupra nenorocirilor, cari parcă fuseseră uitate. Arăta cât e ziua, o seninătate liniștită, și nu asta era schimbarea cea mai mare, la ea. De morocâneală, nu mai era vorba. Nu observai, nici să'i tremure glasul odată, sau să'i pice o lacrimă din ochi: seara doar, în asfințit, când rămase singură cu d. Peggotty, și acesta istovit adormise buștean, ea izbucni în lacrimi și în zadar încercă să și înfrâneze suspinele. Atunci, ducându-mă lângă ușa, îmi șopti: „Dumnezeu să te binecuvânteze, domnule David! să'i fii totdeauna prieten, bietul om!

Apoi ieși afară, ca să și spele ochii, până a nu se reaseza lângă el, ca s'o găsească liniștită la lucru, deșteptându-se. Într'un cuvânt, când am plecat eu seara, ea era sprijinul și sfetnicul d-lui Peggotty, în supărarea lui, și neîntrerupt mă gândeam eu la lecția ce mi-o dase ea și la noua experiență ce-o făcusem, citind în inima d-nei Gummidge.

Era aproape nouă ceasuri și jumătate, când, plimbându-mă trist prin oraș, m'am oprit la ușa d-lui Omer. Fiică-sa îmi spuse că bătrânul fusese așa de mâhnit de cele întâmplate, că stase toată ziua posac și supărat, ba se și culcase, fără să și aprindă pipa.

— „Era o prefăcută, o inimă ticăloasă, zise d-na Joram. Nimic bun n'a fost de capul ei, niciodată.

— Nu zice așa, spusei eu, căci nu poți crede ce spui.

— Cum nu! făcu d-na Joram, mâniaoasă.

— Nu, nu! stărui eu.

D-na Joram dădu din cap, încercând să-și ia un aer aspru, dar nu-și putut birui simțirea și porni să plângă. Eram tânăr, e drept, dar mânia ce și-o arătă, îmi dădu o părere bună despre ea și mi se păru că femeie fiind și neprihănită mamă, așa se cuvenea să se poarte.

— Ce-o să ajungă? suspină Minia. Unde-o să se ducă? ce-o să facă? Oh! cum a putut să fie atât de crudă și cu ea și cu dânsul?

Mi-aminteam vremea, când Minia era o fată tânără și frumoasă și mi plăcu să văd căși aduce aminte cu multă emoție și ea.

— Mica mea Minia acum a adormit, zise d-na Joram: și'n somn o strigă pe Emilia. Toată ziua a plâns după ea și m'a întrebat mereu dacă Emilia e în adevăr rea. Ce voți să i spun, când în ultima seară, când a trecut Emilia pe aci, a luat o panglică dela gâtul ei, a pus-o Miniei, s'a culcat alături de fetiță, până a adormit-o bine. Panglica e și acum la gâtul micuței. Poate că nu e bine, dar ce vreți să fac? Emilia e o rea, dar atâta se iubeau amândouă! Și-apoi fetița e neștuitoare...

Doamna Joram era așa de tristă, că bărbatu-său ieși din odaia lui și veni s'o mângâie. I-am lăsat împreună și luai drumul spre casa Peggottiei și mai melancolic, dacă era cu putință, decât fusesem.

Buna făptură, — vreau să zic Peggotty. — fără să se gândească la oboseala și grijile ei din urmă, la atâtea nopți nedormite, rămăsese la frate-său, ca să nu'l părăsească de cât la despărțire. Afară de mine, se mai afla în casă și o bătrână, însărcinată cu gospodăria de câteva săptămâni, atunci când Peggotty nu putea să îngrijească de casă. Cum n'aveam nici o nevoie de serviciile ei, o trimisei să se culce, spre marea-i mulțumire, și mă așezai înaintea focului din bucătărie, ca să cuget un pic la tot ce se petrecuse.

Amestecam ultimele întâmplări cu moartea lui Barkis și mă uitam cum se retrage marea, departe. Imi amintii ciudata privire ce-o țintuia Ham în zare, când fusei scos din

visurile mele de-un ciocănit în uşă. De-asupra uşii era un ciocan, dar nu fusese sgomotul ciocanului: o mână bătuse şi bătuse atât de uşor, ca un copil.

Alergai repede ca un servitor care se duce înaintea unui boer mare. Deschisei, dar mai întâi nu văzui decât o umbrelă mare, care parcă mergea singură. Dar sub ea descoperii de grabă pe d-ra Mowcher.

N'aş fi putut s'o primesc cu prea multă bunăvoinţă pe mica făptură, dacă, pe când ea îşi întorcea cortelul şi nu izbutea să'l închidă, cu toate sfortările, aş fi dat în figura ei peste expresia aceea „nebunatică“, expresie ce mă impresionase straşnic la prima şi ultima noastră vedere. Dar, întorcându'şi faţa spre mine, avea un aer aşa de serios, că o scăpai de umbrelă, a cărei mărime ar fi stânjenit şi pe Uriaşul Irlandez, şi ea'şi frământa mâinile ei mici într'un chip aşa de dureros, că'mi deveni simpatică.

— „Domnişoară Mowcher! rostii după ce m'am uitat în dreapta şi'n stânga, pe strada goală, fără să ştiu ce caut, cum de-ai venit aci? Ce este?“.

Cu braţul ei mic, îmi făcu semn să închid umbrela şi trecând repede pe lângă mine, intră în bucătărie. Am închis uşa şi o urmai cu umbrela în mână: am găsit-o stând pe colţul grilajului de fer din faţa sobei, lângă grătarul pe care se usucă vasele, la umbra cazanului, legănându'se şi apăsându'şi genunchii cu mâinile, ca cineva care suferă.

Ingrijorat puţin de vizita asta neaşteptată, având să fiu singurul spectator al schimelor ei ciudate, strigai iar: „D-ră Mowcher, ce este? Eşti bolnavă?“.

— Copilul meu, răspunse ea, apăsându'şi palmele pe inimă, sânt bolnavă aici, foarte bolnavă. Când mă gândesc la ceea ce s'a întâmplat şi că aş fi putut şti şi împiedeca poate tot, dacă n'aş fi fost smintită şi zăpăcită, precum sânt!

Şi marea-i pălărie aşa de nepotrivită cu statura'i de pitică, se bălângănea înainte şi înapoi, după mişcările trupului ei mic, făcând să dansese împreună cu ea, pe perete, umbra unei pălării de uriaş.

— Mă mir, începui eu, că te văd aşa de serios turburată... Dar ea mă întrerupse.

— „Da, aşa e totdeauna. Toţi băetanii, cari au avut fericirea să se vadă mari, voinici, se miră că găsesc unele simţiminte într'o fiinţă mică, aşa ca mine! Nu's pentru ei

decât o jucărie, cu care petrec, ca s'o arunce apoi departe, când ostenesc. Iși închipuesc că n'am mai multă simțire decât un cal de lemn sau un soldat de plumb. Da, da, așa se întâmplă mereu.

— Vreau să vorbesc numai de mine, zisei eu, și crede-mă că eu nu's așa. Poate că n'or fi trebuit să mă mir de turburarea d-tale, întru cât abia te cunosc. Iartă-mă, vorbesc fără nici un gând rău.

— Ce vrei? făcu pitica, stând dreaptă și ridicând brațele, ca să fie văzută. Așa a fost tata, așa e frate-meu, așa e soră-meu. Muncesc pentru frate-meu, pentru soră-meu, de ani, fără odihnă, domnule Copperfield, toată ziua. Trebuie să trăești. Nu fac rău nimănuia. Dacă sânt oameni răi, care mă iau peste picior, ce vrei să fac? Fac și eu ca ei. Și iacă așa am ajuns să'mi bat și eu joc de mine, de ai cari rād și de toate. Te întreb: a cui e vina? Nu'i a mea; de loc!

Nu, nu, vedeam bine că e nevinovată d-ra Mowcher.

— Dacă l-aș fi lăsat pe fățarnicul d-tale prieten, să vadă că am o inimă simțitoare, deși sânt pitică, urmă ea dând din cap muștrător, crezi că mi-ar fi arătat cea mai mică atenție? Dacă pitica Mowcher (care nu s'a plămădit ea singură, domnule), s'ar fi adresat lui sau altuia ca el, în numele nenorocirilor sale, crezi că i-ar fi ascultat măcar unul glăsciorul? Și pitica avea nevoie să trăiască și ea, să fi fost cea mai proastă și cea mai slută dintre pitice, dar n'ar fi reușit, nu! I-ar fi ieșit sufletul cerând o felie de pâine cu unt și-ar fi fost lăsată să moară de foame, căci doar nu se putea hrăni cu aer!

Domnișoara Mowcher se așeză iar, își scoase batista și și șterse ochii:

— Zău, s'ar cuveni să mă feliciți, dacă ai inimă, precum cred, zise ea, că am avut curaj așa cum sânt, să îndur toate cu veselie. Oricum, mă felicit eu însu-mi, că pot să'mi trag cărăruia prin lume, fără să dătoresc nimănuia, fără să am de dat altceva pentru pâinea ce mi se aruncă în treacăt, din prostie sau trufie, decât niște nebunii în schimb. Dacă nu'mi trec viața jelindu-mă de tot ce'mi lipsește, atât mai bine pentru mine și nimănuia nu'i strică. Dacă trebuie să fiu jucăria voastră, a uriașilor, fiți cel puțin blânzi cu jucăria voastră.

D-ra Mowcher își puse batista în buzunar și urmă pi-
ronindu-mă cu privirea :

— Te-am văzut pe stradă adineaurea. Înțelegi că nu
pot să merg așa de repede ca dumneata : am picioarele prea
mici și respirația prea scurtă, și nu te-am putut ajunge. Dar
bănuiam unde te duci și te-am urmărit. Am mai fost astăzi
pe aci, dar biata femeie nu era acasă.

— O cunoști ? întrebai.

— Am auzit vorbindu-se de ea, la Omer și Joram.
Eram la aștia, azi de dimineață la șapte. Ți-aduci aminte ce
mi-a spus Steerforth despre fata asta nenorocită, când v'am
văzut pe amândoi la hotel ?

Pălăria cea mare de pe capul d-rei Mowcher și pălăria
și mai mare ce se desemna pe zid, începură să se legene, pe
când ea îmi vorbea.

Am răspuns că mi aduc bine aminte, și că mă gândisem
la vorbele lui de mai multe ori în ziua aceea.

— Lua-l-ar diavolul minciunii ! grăi mititica, ridicând
un deget între ochii ei scăpărători și mine, și zece ori să'l
tărbăcească pe ticălosul lui de servitor. Și eu care credeam
că d-ta ești împătimit de fată !

— Eu ?

— Copil ce ești ! strigă dânsa, frământându-și mâinile
de nerăbdare și sbuciumându-se pe grilajul sobei ; de ce o
lăudai atâta, înroșindu-te și turburându-te așa ?...

Vedeam că avea dreptate, deși îmi tălmăcise rău emoția.

— De unde era să știu eu ? urmă d-ra Mowcher, sco-
tându-și iar batista și dând mereu cu piciorul în pământ, de
câte ori își ștergea ochii cu amândouă mâinile. Vedeam bine
că te sâcăia și te alinta rând pe rând. Și'n vremea asta erai
ca de ceară moale în mâinile lui. Vedeam ! Nu trecuse un
minut de când plecasem și servitorul lui îmi spusese că „Nevi-
novatul“ (așa ți zicea și d-ta poți să'i zici „bătrânul mișel“
cât vei vrea, pe bună dreptate), își aruncase ochii pe ea, iar
ea era pierdut de îndrăgostită de d-ta. Dar stăpănu-său
hotărise ca această dragoste să nu aibă urmări rele, — mai
mult de dragul d-tale, decât din milă pentru ea, — și cu
scopul ăsta veniseră la Yarmout. Cum să nu'l crezi ? Il vă-
zusem pe Steerforth alintându-te și măgulindu-te, lăudân-
d-o pe fată. D-ta vorbești de dânsa, mai întâi. D-ta spu-
sesseși cât de mult o prețuești. Treceai dela frig la călduri.

te înroșeai și păleai, când ți-am vorbit de ea. Ce era să cred eu, dacă nu că ești un ștregar în mugure, căruia nu'i lipsește decât experiența și că în mânele în care căzuseși, vei dobândi-o, dacă s'or incumeta mereu să te dăscălească? Of-of-of! ce frică'i era să nu descoper adevărul! strigă d-ra Mowcher începând să depene acum, în lung și'n lat bucătăria, ridicând spre cer brațele'i mici, cu desnădejde. Știa că sânt destul de șireată, căci sânt mult frecată prin lume și amândoi s'au înțeles să mă înșele: mi-au dat apoi o scrisoare către fata aceea, izvorul, socotesc, al cunoștiinței de mai apoi a fetei cu Littimer, rămas apoi aici, anume.

Am rămas năuc aflând cât de fățarnici fuseseră și m'am uitat la d-ra Mowcher, care se plimba mereu, până începu să gâfâie; atunci se așeză iar la sobă și ștergându'și fața cu batista, da din cap și tăcea.

— Alergăturile mele prin provincie, m'au purtat alaltăieri seară la Norwick, d-le Copperfield, reîncepu ea. Ce-am aflat acolo, din întâmplare, din taina ce învăluia venirea și plecarea lor, — căci m'am mirat că nu ești și d-ta cu ei, — m'a făcut să bănuiesc ceva. Am luat ieri seara diligența de Londra, pe când trecea prin Norwick și ialtă-mă's aici, azi dimineată, dar prea târziu, vai! prea târziu!

Așa tremura pitica, din pricină că plânse și se frământase, că se întoarse să și încălzească piciorușele și rămase la foc ca o păpușe mare, cu ochii la jeratec. Stam pe un scaun, la celălalt colț al vetrei, cufundat în gânduri triste și privind, când la foc, când la strania mea tovarășe.

— Trebuie să plec, rosti ea, ridicându-se. E târziu; d-ta ai încredere în mine, nu'i așa?

Intâlnindu'i privirea străpungătoare, mai sfredelitoare ca'n deobște, acum când îmi puse întrebarea asta, nu putui răspunde un „Nu” foarte sincer.

— Haide, zise ea, primind mâna ce'i întinsesem ca s'o ajut să treacă grilajul, și privindu-mă țintă, d-ta, știu bine că m'ai crede, dacă aș fi de statura celorlalte femei.

Simții că este mult adevăr în vorbele ei și mă rușina de mine însu-mi:

— „Ești tânăr. Primește un sfat, chiar dela o făptură de patru palme, ca mine. Vezi, prietene, să nu confunzi cusururile trupești cu cele sufletești, decât după dovezi te-meinice.

Ieșită dela locul ei, și eu din bănuelile mele, îi spusei că sânt sigur că mi-a desvăluit cu sinceritate simțimintele ei și că am fost amândoi unelte oarbe în niște mâni ticăloase. Ea îmi mulțumi, adăogând că sânt un băiat cumsecade.

— „Acum, ia seama! rosti ea, întorcându-se, când ajunsese la ușe și privindu-mă, cu degetul ridicat, cu aer isteț. Am câteva bănueli, după cele ce-am auzit (căci sânt veșnic cu urechea la pândă și mă folosesc de darurile ce le am), că au plecat din țară. Dar dacă se 'ntorc, unul măcar, am mai multe prilejuri, ca oricine altul, fiind totdeauna pe drumuri, să aflu. Și tot ce voi afla, vei ști și d-ta. De-oi putea fi bună la ceva, n'are aface cum, bieteii fete înșelate, nu preget, pe Crucea mea! Cât despre Littimer, mai bine-ar avea un ogar pe urmele sale decât pe pitica Mowcher.

Nu putui să nu dau în gându'mi crezare făgăduinței sale, văzând privirea de care era întovărășită.

— Nu'ți cer decât să ai în mine încrederea, ce-ai avea-o într'o femeie de statură obișnuită; nici mai mult, nici mai puțin, grăi pitica, luându'mi mâna rugătoare. Dacă vei vedea vre-odată că sânt altfel decât acum, dacă mă vei vedea nebunată, așa ca atunci când m'ai cunoscut, ia seama la cel care mă va însoți. Reamintește'ți că sânt o biată făptură, fără apărare. Inchipuește'ți pe Mowcher întoarsă acasă seara, cu frate-său aidoma ei, cu soră-sa la fel, după ce și-a sfârșit ziua. Vei fi poate atunci binevoitor cu mine și nu te vei mira de supărarea și turburarea mea. Bună seara!“

Dădui d-rei Mowcher mâna, cu sentimente de stimă, foarte deosebite de cele ce mi inspirase până atunci, și i tinui ușa deschisă. Nu era treabă ușoară să deschizi marea ei umbrelă și s'o pui în echilibru în mâna ei. Am izbutit totuș și-o urmării coborând ulița prin ploaie, mergând de parcă nu era nimeni sub cortel. Numai când o strașină se scurgea prea tare peste cortel și'l pleca într'o parte, descopereai pe d-ra Mowcher, primejdută, făcând silințe strașnice să'l ție drept. După ce-o ajutai de vre-o două ori, dar fără rezultat definitiv, căci la câți-va pași, umbrela începu iar să salte ca o pasăre mare, intrai să mă culc și dormii până dimineața.

D. Peggotty și bătrâna mea dădacă veniră des de dimineață și ne-am dus împreună la biroul diligenței, unde d-na Gumidge cu Ham ne aștepta să ne zică adio.

„D-le David, imi spuse Ham încet, luându-mă la o

parte, pe când d. Peggotty își așeza desaga peste bagaje : viața lui e cu desăvârșire sfârșită, nu știe unde pleacă, nu știe ce așteaptă ; va merge așa, de colo, colo, până la sfârșitul vieții, dacă n'o va găsi. Știu că d-ta îl vei ajuta prietenește, domnule David.

— Fii sigur ! spusei eu, strângându'i mâna cu seriozitate.

— Mulțumesc, foarte mulțumesc. Incă o vorbă. Eu câștig bine, precum știți, d-le David, și de-acum nu știu pe ce-aș cheltui ce câștig, că n'am nevoie decât de hrană. Dacă'i poți d-ta cheltui pentru el, voi munci cu mai multă tragerede inimă. Da, să fii sigur, d-le, roști el hotărît și blajin, că nu voi strădui mai puțin, ci din toate puterile mele.

L-am spus că sânt sigur și că sper să vină o vreme, ca el să'și lase viața singuratecă, la care, firește, se credea acum osândit pe veșnicie.

— Nu, domnule, dădu el din cap : toate s'au dus pentru mine. Nimeni nu va umplea vreodată locul rămas pustiu. Să nu uiți, te rog, că aici sânt bani puși de-oparte pentru el.

L-am promis că nu voi uita, amintindu'i că d. Peggotty avea un venit, nu mare, e drept, dar sigur, mulțumită lui cumnatu-său. Ne luarăm rămas bun unul dela altul. Nu'l pot părăsi, chiar acum, în amintire, fără să'mi aduc aminte curaju-i simplu și mișcător, într'o împrejurare atât de grea.

Cât despre d-na Gummidge, dacă ar trebui să descriu cum alerga de-alungul străzii, pe lângă diligență, fără să vadă altceva, printre lacrămile ce și le stăpâna, decât pe d. Peggotty, așezat pe imperială, și cum cum se lovea în drum de toți cei ce treceau pe lângă ea, aș fi silit să mă arunc într'o încercare zadarnică. O las mai bine să stea pe treptele unei brutării, istovită și cu sufletul la gură, cu o pălărie ce nu mai avea nici o formă, pe când un papuc o adăsta pe trotuar, la mare distanță. Ajungând la capătul călătoriei noastre, prima ispravă a fost să'i căutăm Peggottiei o încăpere, în care să poată avea și frate-său un pat. Găsim din fericire una, foarte curată și efină, de-asupra unei prăvălii și la două străzi numai de apartamentul meu. Așa fiind, am cumpărat friptură rece de la un birt și mi-am adus tovarășii de călătorie să ia un ceai la mine, cu riscul, îmi pare rău s'o spun, de-a o supăra pe d-na Crupp. Trebuie să scriu aici, ca să se cunoască bine firea acestei neprețuite cucu-ne-

că ea se simți foarte jignită, văzând-o pe Peggotty sumețindu'și rochia la mine, ca să 'mi deretice iatacul. D-na Crupp socoti desărcinarea aceasta ca o înfruntare și ea nu îngăduia, zise, să fie înfruntată de cineva.

D. Peggotty mă înștiințase pe drum, de un plan al lui, la care mă așteptam. Avea de gând să dea mai întâi ochii cu d-na Steerforth. Cum mă socoteam dator să-l ajut și să slujesc de mijlocitor între dânșii, ca să cruț pe cât se va putea dragostea mumei, i-am scris chiar în seara aceea. Am arătat, cât am putut mai blând, răul făcut d-lui Peggotty și dreptul pe care-l aveam eu însumi de-a mă plânge. I-am spus că e vorba de un om din popor, dar cu cel mai dulce și mai ales caracter și că nădăjduesc că ea, știind cât era de nenorocit, va sta de vorbă cu dânsul. Am rugat-o să ne primească la ora două după amiază și eu însumi am trimis scrisoarea, cu prima diligență de dimineață.

La ceasul hotărît, ne aflam înaintea ușii... ușa casei în care fusesem așa de fericit, cu câteva zile mai înainte, unde îmi dăsem frâu întregii încrederi și inimei mele. Și ușa aceea avea să 'mi fie închisă de-acum, iar casa aceea avea să 'mi se pară o ruină jalnică.

Nici pomeneală de Littimer. Spre mulțumirea mea îl înlocuia tot fata, pe care o știam din ultima mea vizită. Ea veni să ne deschidă și ne petrecu în salon. D-na Steerforth era acolo. Roza Dartle, când intrarăm, își părăsi scaunul, dintr'un ungher al odăii, și stătu în picioare, după jilțul doamnei Steerforth.

Văzui îndată, de pe chipul mamei, că ea aflase chiar dela el. isprava. Era foarte palidă și i se citeau pe față, urmele unei emoții prea mari, ca să poată fi puse în sarcina epistolei mele, mai ales că dragostea 'i pentru el ar fi dat loc la îndoeli. În momentul acela mi s'a păruț că seamănă și mai mult cu fiu-său și văzui, mai mult cu inima decât cu ochii, că și tovarășul meu era ca și mine de uimit de asemănare.

Ea sta țeapănă în jilț, măreață, înghețată, nepăsătoare, de parcă nimic pe lume n'ar fi putut s'o turbure. Se uita mândru la d. Peggotty, când acesta se opri înainte 'i și nici el n'o privia mai puțin trufaș. Ochiu strâpungători ai Rozei Dartle ne cōprindea pe toți. Un răstimp fu o tăcere desăvârșită.

Ea făcu semn lui Peggotty să se așeze.

„Nu mi s'ar părea firesc, doamnă, rosti el încet, să stau jos în casa asta. Stau mai degrabă în picioare”. Iarăș tăcere, pe care ea o rupse, zicând :

„Știu ce te aduce aci. Imi pare foarte rău. Ce vrei delamine? Ce 'mi ceri să fac?”.

El își puse pălăria la subțioară și căutându-și în sân scrisoarea nepoate-si, o scoase, o despături și i-o dădu.

„Citiți, vă rog, doamnă. E scrisul nepoată-mi!”.

Ea citi, tot nepăsătoare și gravă. Nu putui prinde pe fața ei nici o urmă de emoție, apoi îi înapoie scrisoarea.

— „Nu mă voi întoarce decât măritată și adusă de el”, grăi d. Peggotty, urmărind cuvintele cu degetul. Am venit să aflu, doamnă, dacă și va ține făgăduiala.

— Nu, răspunse muma.

— De ce nu? întrebă d. Peggotty.

— E cu neputință. S'ar necinsti; căci nu se poate să nu știi că ea este cu mult prea jos față de el

— Ridicați-o până la d-voastră.

— Este ignorantă și fără educație.

— Poate că da, poate că nu, vorbi el. Eu nu cred, doamnă; dar în lucruri de-acestea nu sânt judecător. Invățați-o ceea ce nu știe!

— Pentru că mă silești să vorbesc și mai deschis, lucru de care mi pare foarte rău: familia ei este, prea jos, pentru ca asemenea lucru să fie cu puțință, chiar dacă alte piedici n'ar fi.

— Ascultați-mă, doamnă, vorbi el domol și blând. D-voastră știți ce însemnează să 'ți iubești copilul. Și eu mi 'i iubesc. Să fie de-o sută de ori copila mea, n'aș putea-o iubi mai mult. Dar d-voastră nu știți ce însemnează să 'ți pierzi copilul. Eu știu. Dacă toate bogățiile lumii ar fi ale mele, le-aș prăpădi pe toate ca s'o regăsesc. Cruțați-o de necinste, și vă jur pe cinstea mea că n'o să vă facă de rușine înrudierea cu noi. Nici unul dintre cei cari au cunoscut-o, nici unul dintre cei ce viețuiră cu ea, din cei a căror comoară a fost atâția ani, n'o să'i mai vadă chipul frumos. V'o lăsăm pe veci, ne vom mulțumi să ne gândim doar la ea, ca și cum ar fi departe, sub alt cer. Mulțumiți vom fi s'o încredințăm bărbatului ei, copiilor ei poate, — și să adăstăm, pentru a o revedea, vremea în care vom fi toți de-opotrivă înaintea lui Dumnezeu!”.

Elocvența simplă a cuvântării sale nu fu cu desăvârșire zadarnică. Doamna Steerforth își păstră purtarea trufașe, dar tonul i se îndulci un pic, și răspunse :

„Nu îndreptătesc nimic. Nu învinuesc pe nimeni, îmi pare însă rău că sânt silită să repet, că nu e cu puțință. Asemenea căsătorie ar nimici pe vecie tot viitorul copilului meu. Asta nu se poate ; asta nu se va face : nimic mai sigur. Dacă e vorba de o altă despăgubire...

— Privesc un chip, care mi-aduce aminte, prin asemănare, pe altul care l-am avut în fața mea, întrerupse d. Peggott, privind hotărît și scăpărător, — în casa mea, la vatra mea, în lustrușoara mea, pretutindeni, cu surâs prietenesc, pe când el rumega o trădare așa de neagră, că aproape înnebunesc, când mă gândesc bine. Dacă chipul ce seamănă cu acela nu se face roșu ca focul la gândul de a'mi da mie bani, ca să'mi plătească paguba și ruina copilului meu, apoi nu prețuește mai mult decât celălalt. Poate că și mai puțin, de oarece e al unei cucoane :

Atunci ea se schimbă într'o clipită. Se înroși de mânie și rosti cu trufie, strângând brațele jilțului :

„Și d-ta, cum mă despăgubești pentru prăpastia ce-ai deschis-o între fiu-meu și mine? Ce este dragostea d-tale, alături de-a mea? Ce este despărțirea voastră, față de a noastră ?

D-ra Dartle o atinse blajin și plecând capul îi șopti ceva, dar ea nu voi s'o asculte.

„Nu, Rozo, nici un cuvânt ! Să priceapă omul ăsta, ce i se cuvine ! Fiul meu, care-a fost singurul țel al vieții mele, căruia toate gândurile mele i-au fost închinare, căruia nu i-am refuzat nici o dorință din copilărie până acum, să se îndrăgostească într'un moment de-o secătură de față și să mă părăsească ? Să'mi răsplătească încrederea printr'o dezamăgire de dragul ei și să mă părăsiască pentru ea ? Să'i jertfească acestei respingătoare năzbâtii drepturile mării la respectul lui, iubirea, supunerea, recunoștința, drepturi ce fiecare zi și oră din viața'i le sfintise ! Asta oare nu'i o jignire ce nu se mai poate îndrepta ?

Roza Dartle încercă iar s'o liniștească, dar în van.

— Repet, Rozo, nici o vorbă. Dacă e în stare să riște totul așa, la întâmplare, pentru cel mai ușuratec capriciu, eu am un motiv mult mai vrednic de mine. Ducă-se unde va

vrea, cu mijloacele ce i le-a dat dragostea mea! Crede că mă va constrânge printr'o lipsă îndelungată? Atunci o cunoaște rău pe maică-sa. Să renunțe numai decât la fantazia lui și va fi binevenit. Dacă nu renunță de grabă, nu se va mai apropia de mine de-a pururea, nici vie, nici pe moarte, atât cât voi putea ridica un braț, ca să'l îndepărtez, până ce, lepădat de ea, va veni cu umilință să 'mi ceară iertare. Asta e dreptul meu: Iată ce despărțire adus-a între noi! Și asta nu'i o ocară, ce nu se mai poate înlătura? întrebă ea, privind-și mosafirul cu trufia dintru'nceput.

Auzind-o, văzând-o pe mumă, pe când rostia vorbele acestea, mi se năzărea că'l văd și'l aud pe fiu-său răspunzând printr'o înfruntare. Regăseam la ea tot ce găsisem la el: încăpăținare, înverșunare. Tot ce știam despre energia rău călăuzită a lui Steerforth, mă ajuta să pricep mai bine caracterul maică-si. Vedeam limpede că sufletul lor, în sălbateca lor violență, era la fel.

Imi vorbi mie apoi, de sus, redobândindu'și răceala obișnuită, că e în zadar să mai audă și să mai vorbească și că dorea să pună capăt întrevederei. Se ridicase cu un aer de demnitate, ca să părăsiască odaia, când d. Peggotty spuse și el că'i în zadar:

„Să nu vă temeți că voi fi o piedecă pentru d-voastră, doamnă. Nu mai am ce vă spune, rosti el și făcu un pas spre ușă. Am venit aici fără speranțe și n'am dobândit nici una. Am făcut ceea ce trebuia să fac, dar nu mă așteptam la vre-o bucurie. Casa asta blestemată mi-a făcut prea mult rău mie și alor mei, ca să mai am vre-o nădejde în ea.

Plecarăm, lăsând-o dreaptă, lângă jilțul său, ca și cum ar fi pozat pentru un portret de nobilă înfățișare.

Trebuia să străbatem, ca să ieșim, o galerie cu geamuri, ce slujea de vestibul. Toată era acoperită cu viță de vie. Vremea era frumoasă și ușile ce dădeau în grădină erau deschise. Roză Dartle veni pe acolo, fără șgomot, când treceam și mi se adresă mie:

„Ai avut o idee bună să'l aduci pe omu' ăsta!

N'aș fi crezut că poate cineva aduna, chiar pe fața ei, o expresie de turbare și de dispreț ca aceea ce'i turbura trăsăturile și fâșnia din ochii ei negri: cicatricea era, ca totdeauna când o năpădia furia, foarte învederată. Tremurul

nervos, de care o mai văzusem scufurată, i-o mișca și ea își duse mâna să și-o ascundă, văzând c'o privesc.

— Ți-ai ales bine omul, ca să'l aduci aici și să'i slujești de călăuză, nu'i așa! Ce prieten credincios!

— D-ră Dartle, răspunsei, dumneata nu ești, de sigur, atât de nedreaptă, ca să mă osândești pe mine.

— De ce vii să arunci desbinare între aceste două făpturi smintite? Nu vezi că sunt amândoi nebuni de încăpăținare și mândrie?

— E vina mea? glăsuii.

— A d-tale! De ce l-ai adus pe omul ăsta aici?

— Pentru răul ce i s'a făcut, d-ră Dartle. D-ta poate nu știi.

— Știu că James Steerforth, și ea își apăsa pieptul ca pentru a ține pe loc furtuna ce voia să izbucnească, are o inimă fățarnică și stricată. Știu că e un trădător. Dar ce mi pasă mie de omul ăsta și de ticăloasa lui nepoată?

— D-ră Dartle, răspunsei, d-ta înveninezi rana, și așa destul de adâncă. Repet doar, părăsindu-te, că ești nedreaptă.

— Nu'i fac nici o nedreptate. Oamenii aceștia de rând sânt niște ticăloși, niște nemernici, iar ea ar trebui bătută cu biciul.

D. Peggotty trecu fără să rostească o vorbă și ieși.

— O, e rușinos, d-ră Dartle, e rușinos, îi spusei eu cu mânie. Ce inimă ai să calci în picioare pe un om covârșit de o mahnire așa de puțin meritată?

— Aș vrea să'i calc pe toți în picioare. Aș vrea să'i văd casa dărâmată de sus până jos. Aș vrea, pe nepoată-sa, s'o văd infierată cu fierul roșu în obraz, s'o văd umblând în zdrențe, asvârlită în uliță, ca să moară de foame. Dacă mi-ar da-o pe mână s'o judec așa aș porunci să'i facă: nu, nu, așa aș face eu însumi cu mâna mea! O urăsc! Ca s'o ocărăsc de isprava ei mârșavă, m'aș duce până la capătul lumii; dacă aș putea-o urmări până la mormânt, aș face-o. Dacă în ziua morții ei, ar putea un anume cuvânt s'o mângâie și cuvântul acela numai eu să'l știu, aș muri mai bine de cât să'l rostesc.

Vorbele acestea cumplite nu pot da decât o idee nedesăvârșită de patima ce-o stăpânea întreagă, patimă ce izbucnia din toată făptura ei, deși scoborise vocea, în loc s'o înalțe. Nici-o descriere n'ar putea zugrăvi amintirea ce mi-a

lăsat-o avea beție de furie. Am văzut patima sub multe forme dar sub aceea niciodată.

Când îl ajunsei pe d. Peggotty, cobora colina domol și gânditor. Imi spuse, de cum fui lângă el că, avându-și de-acum inima împăcată asupra celor ce voise să-i facă la Londra, avea de gând să plece chiar în acea seară, în alte locuri. L-am întrebat unde socotia să se ducă. Imi răspunse: „mă duc s'o caut pe nepoată-mea, domnule“.

Sosirăm la odăița de de-asupra prăvăliei și acolo avui prilej să-i spun Peggottiei ce mi spusese el. Tot așa îi vorbișe și ei dimineața. Și, ca și mine, nici ea nu știa încotro se îndrepta el, dar socotia că trebuie să aibă vre-un plan.

N'am voit să'l părăsesc în asemenea împrejurare, și-am cinat toți trei cu friptură de vacă, biftec în pateu, care îi făcea în de obște cinste Peggottiei, și al cărui miros de pomină era și mai învederat, mi-aduc aminte, printr'o odoare alcătuită din ceai, cafea, unt, slănină, brânză, pâine caldă, lumânări și sos de ciuperci, mireasmă ce venia din prăvălia de jos, neconținut. După cină, am stat aproape un ceas, lângă fereastră, vorbind pe 'ndelete. Apoi d. Peggotty se sculă, își luă desaga ceruită și bățul și le puse pe masă.

El primi din partea ce i se cuvenea din moștenire o mică sumă, pe care soră-sa i-o numără, din banii ce i avea asupra-și, cam cât să trăiască o lună, cred eu. Făgădui să'mi scrie, dacă va afla ceva, apoi își petrecu pe umăr cureaua desagei, își luă pălăria și bățul și ne spuse amândurora: „la revedere!“

„Dumnezeu să-ți poarte de grije, soro, mai zise el îmbrățișându-o pe Peggotty și d-tale, d-le David, adăogă el strângându-mi mâna. Voi căuta-o în toată lumea. Dacă s'o întoarce cât oi fi eu plecat — zău, nu trag nădejde! — sau dacă voi aduce-o eu, mi-e în gând să viețuesc cu ea, în vre-un loc, unde nimeni să nu'i poată face nicio mustrare. Dacă mă prăpădesc, țineți-mi minte vorbele de pe urmă ce le rostesc pentru ea: „Nestrămutată e dragostea mea pentru ea și o iert!“

Rosti aceste vorbe solemn, cu capul descoperit. Pânăndu-și apoi pălăria, coborî și se depărtă. Noi îl urmarăm până la poartă. Seara era caldă, plină de praf, soarele 'n asfințit arunca valuri de lumină pe cale și statornicul sgomot al pașilor asurzi un răstimp în marea stradă în care da ulița

noastră mică. El făcu colțul posacei ulicioare, intră în bătaia soarelui și pieri.

Rar petrec ceasul acesta de seară, rar mi se întâmplă să mă trezesc noaptea și să privesc luna și stelele sau să mă uit la căderea ploii, să aud șuerul vântului, fără să mă gândesc la omul plecat singur pe drumuri și să nu'mi aduc aminte vorbele :

„Mă duc s'o caut în toată lumea. Dacă mă prăpădesc, țineți mi minte vorbele de pe urmă ce le rostesc pentru ea: „Nestrămutată e dragostea mea peniru ea și o iert!“

CAPITOLUL XXXIII

Fericire.

În toată vremea asta n'o uitasem, ba chiar o iubiam pe Dora, mai mult ca ori când. Amintirea ei îmi slujia de refugiu în nemulțumirile și necazurile mele, mă mângâia până și de pierderea prietenului meu. Cu cât mă compătimiam mai mult, cu cât mi-era mai milă de alții, cu atâta căutam mângâeri în imaginea Dorei. Cu cât mi se arăta lumea mai plină de mâhniri, de suferință, cu atât steaua Dorei se înălța curată și strălucitoare de-asupra lumii. Nu cred să fi avut o idee limpede de patria în care Dora se ivise pe lume, nici de locul înalt ocupat de ea pe scara arhanghelilor și a serafimilor. Sânt sigur însă, că aș fi respins cu indignare și dispreț gândul că și ea este o biată făptură omească, aidoma tuturor domnișoarelor.

Dora mă sorbise în făptura ei, dacă pot zice așa. Nu numai că eram pierdut de îndrăgostit de ea, dar amorul ăsta îmi străbătea toată ființa. S'ar fi putut scoate din mine (asta e o figură), atâta iubire, în cât să îneci în ea un om și tot ar mai fi rămas în mine și împrejurul mi destulă, ca să inund întreaga mea existență.

Odată reîntors, primul lucru ce'l făcui, pentru mine, a fost să mă plimb noaptea la Norwood, unde, după o zicală pe care mi-o amintesc din copilărie, „dădui ocol casei, dar nu m'atinsei de casă“, gândindu-mă la Dora. Cred că vorba

asta neînțeleasă, i se potrivește lunii. Ori cum ar fi, eu, sclav lunatic al Dorei, am dat târcoale casei și grădinei două ceasuri, uitându-mă printre crăpăturile ulucilor, izbutind, Dumnezeu știe cum, să mi sprijin bărbia pe cuele ruginite de pe zidurile împrejmuitoare, trimițând sărutări luminilor ce răsăreau pe la ferestre, îndrugându'i nopții rugi romantice, ca să mi-o apere pe Dora... nu știu nici eu de cine, poate de foc, poate de șoareci, de cari avea o frică teribilă.

Dragostea mea așa mă preocupa și mi se păru așa de firesc să'i destăinuesc totul Peggottiei, când o găsi într'o seară, împresurată de toate vechile ei scule de cusut, dregându'mi albiturile, că după mai mult ocoluri, îi încredințai marea mea taină. Peggotty se făcu toată urechi. Dar nu izbutii s'o fac să privească lucrurile la fel cu mine. Ea nu'l socotea pe nimeni destul de vrednic de mine și nu pricepea de unde precedeau îndoelile și temerea mea. „Fata trebuie să fie fericită cât lumea, că are asemenea adorator, zicea ea, iar cât despre tată-său, ce-ar putea domnul ăla să ceară mai mult, mă rog?

Luai seama însă că roba de proctor și cravata scrobită a d-lui Spenlow impuneau oleacă Peggottiei, insuflându-i oarecare respect pentru omul în care eu vedeam pe zi ce trecea o creatură tot mai eterată și din care mi se părea că isvorăște lumină, la Curte, în mijlocul dosarelor, ca un far destinat să lumineze un ocean de hârtii. Printre domnii aceia dela Curte, mi-aduc aminte că mi s'a întâmplat să mi treacă prin minte că și bătrânii judecători și doctori, s'ar putea să n'aibă habar de Dora, dacă ar cunoaște-o, că n'ar înnebuni de bucurie, dacă li s'ar propune s'o ia de nevastă. — pe Dora! Că Dora ar putea să cânte din gură sau din ghitara aceea magică, pe mine să mă înnebunească de tot și nici să'l clintească din calea lui măcar, pe unul din înghețații aceia!

Îi disprețuiam pe toți, de-avalma. Toți acei hodorigi grădinari ai răzoarelor inimii îmi inspirau o repulsie personală. Tribunalul nu era pentru mine decât un loc de vorbărie gală. Inalta Curte mi se părea tot așa de lipsită de poezie și de sentiment ca ograda orătâniilor.

Luasem în mână, cu oarecare trufie, afacerile Peggottiei: dovedisem identitatea testamentului, regulasem totul la bi-

roul legatelor, mă înfățișasem și la Bancă, totul mergea strună. Printre afacerile acestea legale, petrecusem puțin; ne-am dus să vedem figurile de ceară din Fleet-Street (nădăduesc că s'au topit de două-zeci de ani, de când nu le-am mai văzut); expoziția de lucru de mână a d-rei Linwood rămâne în amintirea mea ca un mausoleu croșetat, prielnic examenelor de conștiință și pocăinței. Am vizitat turnul Londrei și ne-am urcat până în vârful catedralei Sfântului Pavel. Curiozitățile acestea o mai înveseliseră pe Peggotty un pic. Dar face să spun că sfântul Pavel i se păru vrednic să stea alături cu cel de pe cuția ei de lucru, deși tot ai ei parcă i se părea mai frumos.

Treburile acestea, numite de noi la Inalta Curte, „formalități ordinare“ (un gen de afaceri foarte ușor și bănos), fiind sfârșite, o dusei într'o dimineață pe Peggotty ca să plătească la birou. D. Spenlow plecase, mă înștiință bătrânul Tiffey, să conducă pe un domn, care depusese jurământul pentru o scutire de strigări. Pentrucă trebuia să se întoarcă degrabă, spusei Peggottiei să aștepte.

Noi jucam oleacă, la Curte, rolul de antreprenori de pompe funebre, când era vorba de cercetarea unui testament și ne compuneam o nutră mai mult sau mai puțin potrivită cu oamenii cerniți. Tot așa, firește, eram veseli și voioși, când era vorba de căsătorie. O prevenii pe Peggotty că d. Spenlow uitase de moartea lui Barkis și în adevăr, când intră acesta, parcă era un logodnic.

Dar nici Peggottiei, nici mie nu ne ardea să'l privim, când îl văzurăm întovărășit de d. Murdstone. Domnul ăsta se mai schimbase. Părul, tot des și negru, ca altă dată, îi era și tot ca pe-atunci, privirea lui nu insufla nici o încredere.

— Ah, Copperfield, zise d. Spenlow, cred că'l cunoști pe domnul.

Salutai rece pe d. Murdstone. Peggotty se mărgini să arate că'l recunoaște. El se fâstâci un pic, văzându-ne împreună, dar se desmetici repede și se apropie de mine.

— Socotesc, rosti el, că ești bine.

— Nu te poate de fel interesa, zisei eu. Dar dacă ții să știi, da.

Ne privirăm un răstimp, apoi el se adresă Peggottiei.

— Dar d-ta ? Imi pare rău că ți-ai pierdut bărbatul.

— Nu e întâia durere, ce-am suferit-o în viața mea, d-le Murdstone, — și Peggotty tremura din cap până'n picioare. Cel puțin, de astă dată, n'am pe cine învinovați, n'a fost nimeni vinovat.

— A ! mare mângâere, zise el, ți-ai îndeplinit datoria ?

— N'am stricat viața nimănui, grăi Peggotty, mulțumesc lui Dumnezeu ! Nu, d-le Murdstone, n'am ucis-o cu spaîma și cu mâhnirea pe o făptură plină de bunătate.

El o privi posomorît, cu remușcare parcă, un moment, apoi zise, întorcându-se către mine, dar privind-mi picioarele, nu fața.

— Socotesc că multă vreme n'o să ne întâlnim, ceea ce ne va fi foarte plăcut amândurora, căci întâlniri ca acestea nu pot fi deloc plăcute. Nu mă așteptam de fel ca d-ta, care te-ai răsvrătit totdeauna împotriva autorității mele îndreptățite, când o întrebuițam ca să te corijez și să te călăuzesc spre bine, să mi poți arăta vre-o bunăvoință. Este între noi o antipatie...

— Inverșunată, îl întrerupsei eu. El zâmbi și mi aruncă cea mai rea privire ce-o puteau săgeta ochii lui negri.

— Da, erai încă în leagăn și-o cloceai în piept, zise el. Destul i-a înveninat viața bieteii maică-ti, așa e. Nădăjduesc că te porți acum mai bine, că fe îndrepti...

Așa sfârși dialogul nostru pe șoptite într'un colț al primei camere. El intră apoi în cabinetul d-lui Spenlow, vorbind tare, cu cel mai dulce glas al său :

— „Oamenii de profesia d-tale, d-le Spenlov, sânt obișnuiți cu discuțiile de familie și știu cât sânt de amare și de încurcate, totdeauna“. Zicând așa, își plăti scutirea, primî actul și după o strângere de mână și urări politicoase din partea proctorului pentru fericirea lui și a viitoarei soții, părăsi biroul.

Mi-ar fi fost greu să tac, după aceste ultime cuvinte, dacă n'aș fi fost silit să stăruiesc din răspuseri pe lângă Peggotty (care numai pentru mine era așa de furioasă, biata femeie !), ca s'o conving că nu sântem într'un loc potrivit cu învinuirile și-o conjurai să se stăpânească. Așa își ieșise din fire, că fui fericit că totul se isprăvi cu o dulce îmbrățișare. Cele petrecute, treziseră în ea amintirea înjosirilor îndurate

de noi pe vremuri, și mă lăsaî îmbrățișat față de d. Spenlow și de toți copiștii.

D. Spenlow nu părea să știe ce legătură este între d. Murdstone și mine și mă bucuram, căci nu suferisem s'o recunosc nici eu, amintindu' mi viața sărmanei mele mame. Părea să creadă, dacă credea ceva, că e vorba de o deosebire de păreri politice: mătușa era în capul partidului Statului, în familia noastră și mai era un partid opus, condus de altcineva. Cel puțin asta fu concluzia ce-am tras-o, din spusele lui, pe când adăstam ca d. Tiffey să termine socoteala Peggottiei.

„Miss Trotwood, îmi spuse el, e hotărîtă; nu cred să i cedeze opoziției. Ii admir mult caracterul și te felicit. Copperfield, că ești de partea cea bună. Certurile de familie sânt foarte rele, dar sânt pretutindeni și iscusința este să fii cu cei tari.

Voia să spună, cred, cu cei cu bani.

— El face, după cât știu, o căsătorie bună.

Spusei că nu știam nimic.

— Adevărat? grăi dânsul. După cele câteva cuvinte scăpate de d. Murdstone, cum se întâmplă în asemenea împrejurări, și după ceea ce mi-a dat să înțeleg miss Murdstone, mi se pare că'i o bună căsătorie.

— Voiți să spuneți că sânt bani, glăsuii eu.

— Da, sânt și bani, e și frumusețe, se zice.

— Da? Noua soție e tânără?

— Abia majoră. E așa de puțin de când e independentă, încât socotesc că numai asta așteptau.

— Dumnezeu să aibă milă de ea! rosti Peggotty așa de brusc și cu un ton așa de pătrunzător, că ne turburaram oleacă toți și Tiffey veni cu socoteala.

El întinse hârtia patronului, ca s'o verifice. D. Spenlow își băgăi bărbia în cravată, apoi, frecând-o blând, citi toate articolele, cu aerul unuia care ar vrea bucuros să mai scadă din socoteală, dar... dracul cela de d. Jorkins... Cu un ușor suspin, înapoie actul lui Tiffey.

— „Da, e în regulă, în perfectă regulă. Aș fi fost încântat să mai tai din cheltueli, în paguba noastră, pur și simplu; dar ști, Copperfield, că e o necesitate cumplită a

vieții mele de afaceri, să nu am libertatea de a mi întreba propriile dorințe. Am un asociat... d. Jorkins.

Cum vorbea așa, cu o dulce melancolie, ca și cum ne-ar fi ticluit toate pe de geaba, îi mulțumii în numele Peggottiei și îi plății lui Tiffey. Peggotty se duse acasă la ea, d. Spenlow și eu ne duserăm la Curte, unde se înfățișa un divorț, în numele unei legi foarte iscusite, lege înlăturată mai târziu, dar mulțumită căreia am văzut anulându-se multe căsătorii. O să i vedeți îndată meritul. Bărbatul, pe nume Toma Benjamin, luase autorizație pentru strigări numai pe numele de Toma, suprimându-l pe Benjamin, pentru ca, dacă se înșela în așteptări, să se cotorosească de soție. Și, chiar așa fiind, plictisit de nevastă, se înfățișe la Curte, îndemnat de un prieten, după un an sau doi de căsătorie și declară că se numea Toma Benjamin și că prin urmare, el nu era de fel însurat. Și Curtea îi făcu pe voe.

Aveam oarecari îndoeli în privința acestei proceduri și d. Spenlow nu mi le putu risipi cu totul. „Vezi lumea, zicea el, are și bune și rele. Dar toate la oaltă fac parte dintr'un sistem. Asta este! Iată!”

N'am avut curaj să i sugerez tatălui Dorei că n'ar fi poate imposibil să se facă oarecari schimbări chiar în lume, cu vrednicie și cu râvnă, dar mărturisii că mi se pare că s'ar putea aduce unele schimbări la Curte. D. Spenlow îmi răspunse că ține foarte mult să mi izgonesc din minte ideea asta nevrednică de caracterul meu superior și că ar fi încântat peste măsură să știe ce îndreptări socoteam că se pot aduce sistemului Curții.

Căsătoria clientului nostru se desfăcuse: era o afacere sfârșită; ieșirăm și trecând pe lângă biroul Prerogativelor, mă agățai de această instituție și îl întrebai pe d. Spenlow dacă nu crede că e foarte ciudat administrată. Fui întrebat: sub ce raport. Am răspuns cu tot respectul ce'l datoram experienței sale (teamă mi-e că mai ales cu respectul ce'l datoram tatălui Dorei), că era parcă absurd ca arhivele acestei Curți, care păstra toate testamentele originale ale oamenilor, depuse aci de trei veacuri, a tuturor proprietăților din Canterbury, să se afle într'o clădire, ce nu fusese construită cu acest scop, închiriată de arhivari pe răspunderea lor privată, nesigură, nefiind la adăpost de foc, plină de docu-

mente importante, care erau acolo clae peste grămadă și arhivarii își băteau joc de ele și le speculau cu strășnicie. Adăogai că era poate nechibzuit, ca arhivarii, cari încasau dela opt până la nouă lire sterline pe an (fără să mai pun la socoteală veniturile supleanților și grefierilor), să nu fie obligați a cheltui o parte din acești bani pentru a ține la loc mai sigur acele prețioase documente, acte pe care toată lumea, și cei de jos și cei de sus, trebuia să li le încredințeze, vrând nevrând.

Spusei că mi se părea oarecum nedrept ca toate locurile de seamă în acea administrație să fie niște strașnice sinecure, pe când nenorociții funcționari, care lucrau fără răgaz în încăperea aceea posacă și rece, erau cei mai rău plătiți și mai desconsiderați oameni din Londra, cu toate serviciile însemnate ce aduceau. Nu era oare nepotrivit ca arhivarul șef, al cărui datorie era să procure publicului, care umplea veșnic birourile administrației, localuri convenabile, să fie în virtutea acestei slujbe în posesia unei enorme sinecure, ceea ce nu'l împiedeca să ocupe în acelaș timp un post înalt în Biserică să aibă o sumedenie de beneficii, să fie canonic al unei catedrale, pe când publicul îndura neajunsuri, de care vedeam și noi prin birouri în toate zilele. În sfârșit, mi se părea că administrația asta a Prerogativelor județului Canterbury era o mașină așa de ruginită și o absurditate așa de primejdioasă că, dacă n ar fi fost băgată într'un colț al cimitirului Sf. Pavel, de puțini cunoscut, toată orânduiala ei ar fi fost de multă vreme răsturnată cu josu'n sus.

D. Spenlow zâmbi, văzându-mă cum mă aprind, deși mă stăpâneam; apoi discută cu mine pe îndelete. Ce este aici? zise el, o simplă chestie de opinie. Dacă publicul găsea că testamentele erau în siguranță și admitea că administrația nu'și putea mai bine împlini datoriile, suferea cineva? Nimeni! și cine câștiga? Toți cei cu sinecurele. Foarte bine. Avantajii erau, iar inconveniente ba. Poate că nu era o organizație perfectă. Dar nimic nu'i desăvârșit pe lume. De dărâmare, de târnăcop, nu puteai suferi să se vorbească. Sub administrația Prerogativelor, țara s'a umplut de glorie. Bagă târnăcopul în administrația Prerogativelor și țara se va lipsi de o glorie. El socotea că este trăsătura distinctivă a unui spirit ales și înalt de a lua lucrurile cum erau și nici

Îndoială nu putea fi că actuala organizare a Prerogativelor avea să dureze cât noi. Mă făcui de părerea sa, deși, în gându'mi, aveam încă multe îndoeli. Și cu adevărat că avusese dreptate, căci nu numai că există mereu, dar habar n'a avut, deși s'a prezentat Parlamentului un raport strașnic, acum optsprezece ani, unde toate spusele mele erau amănunțite, la o epocă în care se anunța că nu vor mai încăpea testamentele Canterbury-lui decât încă doi ani și jumătate, de-atunci în colo. Nu știu ce s'a făcut de-atunci, nu știu câte s'or fi pierdut, dacă se vând din vreme în vreme pe la băcani. Sânt mulțumit, ori' cum, că al meu nu e acolo și nu cred să fie curând.

Am redat poate prea pe larg conversația noastră, dar nu se poate spune că a fost nepotrivită. Vorbiam plimbându-ne în coace și în colo, d. Spenlow și eu, până trecurăm la subiecte mai generale. În sfârșit îmi spuse că ziua de naștere a Dorei cădea peste opt zile și că i-ar fi plăcut să viu la dâșii, la petrecerea ce avea să fie cu prilejul acela. Imi pierdii mintea numai decât și a doua zi nebunia spori, primind un bilețel cu margini dantelate, cu următoarele: „Rog pe tata să ție minte: să'i amintească d-lui Copperfield petrecerea“. Petrecui zilele ce mă despărteau de acest eveniment de pomină într'o stare soră cu tâmpenia.

Cred că am săvârșit toate năzbâtiile cu puțință, pregătindu-mă pentru acea zi fericită. Mă 'nroșesc, gândindu-mă la cravata ce mi-am cumpărat-o. Cât despre ghete, erau vrednice să figureze într'o colecție de unelte de tortură. Mi-am procurat și am expediat, seara în ajun, prin omnibusul Nordwoodului, un coșuleț, care era după părerea mea, ca și o declarație. Avea, între altele, bomboane cu pocnitori, înfășurate în devizele cele mai amoroase, ce se puteau găsi la cofetărie. La ora șase dimineța, eram în piață, ca să cumpăr Dorei un buchet. La zece mă urcai pe cal. Inchiriasem anume unul cenușiu și-am mers la trap, cu buchetul în pălărie, ca să se ție proaspăt.

Cred că atunci, când am văzut-o pe Dora în grădină și m'am prefăcut că n'o văd, m'am făcut vinovat de două mici nebunii, pe care și alți tineri le-ar fi putut săvârși, în situația mea, atât mi se părură de firești. Dar ajuns înaintea casei, când am coborît la poarta grădinii și am străbătut po-

teca pe jos, cu Dora, care sta pe o bancă la umbra unui liliac, ce privește mi se înfățișe în acea frumoasă dimineață, în mijlocul fluturilor, cu Dora, cu pălăria ei albă și rochia ca albastrul cerului.

Lângă ea mai era o domnișoară, mai în vârstă. Cred că avea vre-o douăzeci de ani. Se numia Mills și Dora îi zicea Julia. Era prietenă intimă a Dorei ; fericita domnișoară Mills !

Jip era acolo și se încăpățina să mă latre. Când îmi oferii buchetul, Jip scrâșni din dinți de gelozie. Avea dreptate, firește ! Dacă ar fi avut cât de puțin idee de ardoarea cu care'i iubiam stăpâna, ar fi avut mare dreptate !

— „O, mulțumesc, d-le Copperfield ! Ce flori frumoase, glăsui Dora.

Avusesem de gând să'i spun, că și eu le găsisem frumoase, până nu le văzusem lângă ea și cugetasem drum de un kilometru cum să întorc fraza mai bine, dar nu putui spune nimic : era prea răpitoare Dora. Pierdii toată prezența de spirit și toată puterea graiului, văzând-o ducându'și buchetul la gropița din bărbie și-am căzut într'o stare de extaz. Mă mir și-acum că nu am spus : „Ucide-mă, d-ră Mills ; fie'ți milă, ucide-mă. Vreau să mor aici !”

Dora întinse florile lui Jip, să le miroase. Jip începu să mârâie și nu vru să miroase florile. Atunci Dora răsese și i le vârî în nas, ca să-l sînească. Jip luă un fir de maghiran între dinți și'l smuci, ca și cum ar fi mârâit la niște pisici. Dora îl bătu strâmbându-se și zicând : „Bietele flori ! florile mele !” cu un ton așa de duios, mi se păru, ca și cum pe mine m'ar fi mușcat Jip. Tare bine mi-ar fi părut !

— „De sigur că te va bucura mult vestea, d-le Copperfield, grăi Dora, că plicticoasa ceea de miss Murdstone nu'i aici. S'a dus la nunta lui frate-său și va lipsi, cel puțin trei săptămâni. Nu'i foarte plăcut ?”

Am spus că ea fiind încântată, sunt și eu, căci tot ce-o bucură pe ea, mă bucură și pe mine. D-ra Mills zâmbi ascultându-ne, cu un aer de mare istețime și de bunăvoință compătimitoare.

„E cea mai neplăcută ființă ce cunosc, zise Dora : nu vă puteți închipui ce cârtitoare și posacă este !

— O, cum să nu-mi închipui ! făcu Julia.

— Adevărat, tu da, dragă, îi luă Dora mâna prietenei într'a sa. Iartă-mă că nu te-am scos din socoteală.

Înțelesei de aci că d-ra Mills suferise de răutățile vieții și că de aceea era purtarea ei atât de plină de o gravitate îngăduitoare. Aflai peste zi că nu mă înșelasem: d-ra Mills avusese nenorocul să și încredințeze rău inima și se spunea de ea că se retrăsese din lume cu gândurile sale, după aceea cumplită experiență, dar că lua totdeauna o părticică de interes la speranțele și dragostea tinerilor plini de iluzii.

Intre acestea, d. Spenlow ieși din casă, și Dora îl întâmpină zicând:

„Tată, uită-te ce flori frumoase!

Iar d-ra Mills zâmbi gânditoare, parcă zicea: „biete flori de-o zi, bucurați-vă de viața voastră trecătoare, la soarele strălucitor al dimineții fugare!”. Cu toții părăsirăm apoi pajiștea, ca să ne urcăm în trăsură ce ne aștepta.

Niciodată n'oi mai face asemenea plimbare. Și nici c'am mai făcut de-atunci. Ei toți trei erau în faeton. Coșul cu merinde, coșulețul meu, cutia ghitării, erau și ele. Faetonul era deschis și eu veneam călare în urmă. Dora ședea cu fața spre mine și ținea buchetul meu lângă ea pe pernă și nu'i da voie lui Jip să se culce în partea aceea, de frică să nu strivească florile. Din când în când le lua în mână ca să le miroase. Atunci ochii noștri se întâlneau și mă mir cum de n'am venit peste cap în trăsură, de pe calul meu cenușiu.

Era praf, de sigur, ba chiar mult de tot. Mi se pare că d. Spenlow m'a sfătuit să nu sburd așa în colbăria stărnită de trăsură, dar eu n'o simțeam. O vedeam pe Dora printr'un nor de iubire și de frumusețe, dar altceva nu vedeam. El se ridica uneori și mă întreba ce cred de priveliște. Răspundeam că e fermecătoare și poate că era, dar eu o vedeam numai pe Dora. Soarele o purta în razele sale, păsările cîrpeau laude Dorei. Vântul sudului șoptea numele „Dora”. Toate florile sălbatece din hățișuri până la cel din urmă mugure, erau Dora. Mângâierea mea era că d-ra Mills mă înțelegea. Numai miss Mills pricepea toate simțimintele mele.

Nu știu cât a ținut drumul și nici azi nu știu unde am fost. Poate pe lângă Guildford. Poate că un vrăjitor din O mie și una de nopți plâsmuise locul acela pentru o singură zi și după plecarea noastră l-a nimicit. Știu atât, că era o pajiște de iarbă verde și luminoasă, pe o colină. Erau copaci

mari și mici și departe, cât coprindeai cu ochii, o bogată privesc.

Nu mi-a plăcut de loc că erau acolo oameni, cari ne așteptau și gelozia mea, până și pe femei, fu nemărginită. Iar cât despre fapăturile de sexul meu, mai ales un obraznic mai vârstnic decât mine cu trei, patru ani, și cu niște favoriți roșii care'l făceau nesuferit, erau vrăjmașii mei de moarte.

Toată lumea își deschise coșurile și începu să se gătească de masă. Favoriți-roșii se lăuda că știe să facă o saladă (lucru ce nu'l cred) și astfel se impuse atenției tuturor. Unele din tinerele doamne se puseră să spele lăptucile și să le tae, sub direcția lui. Dora se afla printre ele. Simții că destinul îmi hărăzise pe omul acela de protivnic și că unul dintre noi trebuie să piară.

Favoriții-roșii își făcu salada și mă mir cum de-a putut fi mâncată. Cât despre mine, pentru nimic în lume n'as fi gustat-o! Apoi se numi el însuș, — intrigant păcătos! — paharnic universal și înjghebă o hrubă, pentru adăpostirea vinului, în scorbura unui arbore. Afurisită iscusință pe el! Peste câteva minute, îl văzui cu trei sfenturi de omar într'o farfurie, șezând și mâncând la picioarele Dorei.

De loc nu mi mai dau cu socoteala de cele întâmplate, după ce tabloul acesta nou se înfățișă ochilor mei. Eram foarte vesel, nu zic că nu, dar de o veselie prefăcută. Mă consacrai unei fete îmbrăcate în trandafiriu, cu ochii mici și i făcui o curte desnădăjduită. Ea primi atențiile mele cu bunăvoință, dar nu pot spune dacă din pricina mea, numai a mea, sau pentru că avea vederile ei asupra Favoriților roșii. Se bău în sănătatea Dorei. Mă făcui că întrerup conversația ca să beau și eu, apoi o urmai îndată. Întâlnii ochii Dorei, salutând-o și mi se păru că mă privește rugătoare. Dar privirea ei sosia la mine peste capul Favoriților roșii, și fui nemilos.

Fata în trandafiriu avea o mamă în verde, care ne despartă, cu un scop politic, socotesc. De altfel, fu o neorânduială generală, când se ridicară rămășițele mesei și profitai, înfundându-mă singur în mijlocul copacilor, frământat de un amestec de mânie și remușcări. Mă gândeam de n'ar fi nemerit să mă prefac bolnav, ca să fug... oriunde... pe căluțul meu cenușiu, când mă întâlnii cu Dora și cu d-ra Mills.

„D-le Copperfield, zise d-ra Mills, d-ta ești trist!

— Iertați-mă, d-ră, dar nu sânt trist de loc, răspunsei.

— Și tu, Doro, roști d-ra Mills, ești tristă.

— O, Doamne; dar de fel!

— D-le Copperfield și tu, Doro, grăi d-ra Mills, cu un aer aproape venerabil, cred că e destul. Nu îngăduiți unei neînțelegeri fără însemnătate să vestejească aceste flori primăvăratice cari, odată ofilite, nu mai pot reînflori. Vorbesc, urmă dânsa, cu experiența trecutului meu, a unui trecut neștrămutat. Isoarele ce scânteiază la soare nu trebuie să fie îngropate de un biet capriciu. Oaza Saharei nu se cuvine să fie nimicită cu ușurință.

Nu știam ce fac, căci mi-era capu'n flăcări, dar am luat mânușita Dorei, am sărutat-o și Dora m'a lăsat. Am sărutat mâna d-rei Mills și mi se păru că ne urcăm cu toții în al șaptelea cer.

Și de-acolo n'am mai coborât. Am stat bine până seara, rătăcind de ici, colo, printre arbori, cu micul braț al Dorei pe al meu și Dumnezeu știe, deși ar fi fost o nebunie, cât de fericiți am fi fost, dacă am fi devenit nemuritori de-odată, cu nebunia aceea în inimă, rătăcind veșnic așa, printre arborii Raiului acela!

De-odată, vai! auzirăm pe ceilalți râzând și vorbind, apoi Dora fu strigată. Atunci ne-am arătat și Dora fu rugată să cânte. Favoriții-roșii voia să ia ghitara din trăsură, dar ea îi spuse că numai eu știam unde este. Favoriții roșii se mistuiră într'o clipă și eu am găsit cutia! eu am deschis-o! eu am scos ghitara! eu m'am așezat lângă Dora! eu i-am ținut batista și mânușile și eu m'am îmbătat de sunetul dulcilor sale voci, pe când ea cânta pentru cel care o iubia! Ceilalți puteau să aplaude, dacă le plăcea, dar romanța aceea nu-i privea pe ei.

Eram nebun de bucurie. Mă temeam să fiu prea fericit, că nu cumva să fie o amăgire. Mi-era teamă că mă voi trezi deodată la Buckingham-Street, că voi auzi-o pe d-na Crupp ținându-mă de ceștile și pregătind cafeaua.

Dar nu! chiar Dora cânta, apoi mai cântară și alții. D-ra Mills cântă și ea o tânguire asupra ecourilor stinse din peșterile amintirii, ca și cum avea o sută de ani — și veni seara și se făcu ceai, fierbându-se apa în bivuacul micului nostru cerc și eu eram fericit ca nici odată.

Și am fost și mai fericit la despărțire, când toată lumea și

Favoriții roșii bine înțeles — plecă, fiecare în câte o direcție, pe când eu plecam cu ea, în tihna serii, printre luminile murinde, cu dulci mireasme ce se ridicau în jurul nostru. D. Spenlow moțăia oleacă, din pricina vinului de Champagne. Bindecuvântat fie pământul în care crește strugurele acela! Bindecuvântați strugurii cari au făcut vinul! Bindecuvântat soarele care i-a copt! Bindecuvântat negustorul! Și d. Spenlow dormea adânc într'un colț al trăsurii, și eu mergeam călare foarte aproape de Dora și-i vorbeam. Ea'mi admira calul și-l desmierda. (O! să vezi o mânușită așa de frumoasă pe coama unui cal!) și șalul ei nu voia să stea cum se cade și eram silit să-l așez eu din când în când și cred că până și Jip începuse să bage de seamă ce se petrecea și să priceapă că trebuia să încheie pace cu mine.

Pătrunzătoarea domnișoară Mills, schimnica fermecătoare, care-și tocise viața, micul patriarch abia de douăzeci de ani și care sfârșise cu lumea și n'ar fi vrut, Doamne ferește! să deștepte ecourile stinse ale peșterilor Amintirii ce bună a fost ea cu mine!

„D-le Copperfield, îmi spuse ea, veniți un moment în partea asta a trăsurii. Am să vă spun ceva.

Iată-mă de pe frumosul meu cal cenușiu, plecându-mă să ascult pe d-sa Mills, cu mâna pe portieră.

— „Dora va veni să mă vadă poimăine. Dacăl vreți să veniți la noi, sunt sigură că tata ar fi încântat să vă cunoască.

Ce lucru mai bun puteam face, decât să murmur binecuvântări nenumărate peste capul d-rei Mills și mai ales să încredințez adresa d-rei Mills celui mai ferit colțisor al memoriei mele! Ce lucru mai bun puteam face, decât să-i spun d-rei Mills, în cuvinte arzătoare și cu priviri de recunoștință, cât îi mulțumesc de mult pentru serviciile ei bune și cât îi prețuesc prietenia!

Apoi d-ra Mills rosti cu bunătate: „Intoarceți-vă la Dora“ și m'am întors. Și Dora se plecă peste trăsură, ca să vorbească cu mine și-am vorbit tot drumul și atât l'am tot apropiat de roată pe calul meu cel cenușiu, că tot piciorul drept i se sdrelise, încât proprietarul lui mi-a spus a doua zi că-i datorez șaiszeci și cinci de sillingi pentru rana calului, iar eu am plătit fără să mă precupețesc, găsind că mă costă estin o atât de mare bucurie. În tot timpul, d-ra Mills se uita la lună, recitând încet versuri și aducându-și aminte, cred,

vremea depărtată în care pământul și ea trăiau în armonie.

Norwood era prea aproape și noi sosirăm prea de grabă. D. Spenlow se trezi o clipă mai înainte de a ajunge acasă și îmi spuse: „Să intri puțin ca să te odihnești, Copperfield“. Consimții și se aduseră sandvișuri, vin și apă. În camera aceea luminată, mi se părea așa de încântătoare Dora, când se înroșia, că nu mă puteam smulge de lângă ea și stam locului privind-o țintă, ca într'un vis, când sforăiturile d-lui Speulow mă făcură să înțeleg că era vremea să mă retrag. Plecai așa dar, și tot lungul drumului simții nemijlocit mânuța Dorei pe a mea. Mi-aminteam de mii și mii de ori fiecare gest, fiecare vorbă, apoi mă pomenii în sfârșit în pat, mai beat de bucurie decât cel mai nebun dintre tinerii descreerați, căroră amorul le-a sucit vreodată capul.

A doua zi dimineața, deșteptându-mă eram hotărât să declar Dorei dragostea mea, ca să-mi aflu soarta. Fericirea sau nenorocirea mea, asta era acum întrebarea și nimeni altul pe lume, decât Dora, nu-mi putea răspunde. Trei zile întregi mă desnădăjdii, mă chinaii, scornii lămuririle cele mai încurajatoare ce puteau îmbrăca tot ce se petrecuse între Dora și mine. În sfârșit, gătit cu multă cheltuială, pentru asemenea împrejurare, mă îndreptai către d-ra Mills cu o declarație pe buze.

În zadar aș mai spune acum de câte ori am urcat drumul, ca să-l scobor apoi, de câte ori i-am dat ocol casei, simțind cu ametele că acum e acum, hotărându-mă într'un târziu să sui treptele scării și să ciocănesc la ușe. Ciocănind în sfârșit, adăstând să mi se deschidă, îmi trecu prin cap gândul să întreb, dacă nu șeade acolo d. Blackleog (il imitam pe bietul Barkis) să-mi cer scuze și să fug. Dar m'am ținut bine.

D. Mills nu era acasă. Mă așteptam Ce nevoie aveam de el? Dora Mills era și atât îmi trebuia.

Fui dus într'o cameră dela catul întâi, unde găsii pe Mills și pe Dora. Jip era și el. D-ra Mills copia note (o romanță nouă: **Aleluia amorului**) și Dora picta flori. Judecați ce-am simțit recunoscându-mi florile, buchetul din piața Covent-Garden! Nu pot spune că asemănarea era izbitoare, nici că n'am recunoscut intenția compoziției, după hârtia ce învelea buchetul, foarte exact copiată.

D-rei Mills îi păru foarte bine că mă vede și regretă că

taică-său plecase, deși mi se păru că îi suportam toți lipsa cu mărinimie. Miss Mills susținu conversația un răstimp, apoi lăsându-și pana peste „Aleluia amorului“ se ridică și părăsi odaia.

Incepusem să cred că voi amâna declarația pe a doua zi.

„I-a fost bine calului d-tale? N'o fi fost prea ostentit în seara aceea? grăi Dora, înălțând minunea ei de ochi. Cam lung a fost drumul pentru el, bietul.

Incepui să cred că voi face declarația chiar în acea seară.

„A fost o cursă lungă pentru el, fără îndoială, căci bietul animal nu era susținut de nimic în vremea călătoriei.

— Oare nu i s'a dat de mâncare? bietul dobitoc, îl căină Dora.

Incepui să cred că voi amâna declarația pe a doua zi.

— Mă rog, a fost foarte bine îngrijit. Vreau să spun însă, că el nu se bucură atâta cât mine, de nespusa fericire de a fi aproape de dumneata.

Dora lăsă capul pe spătar și zise după un moment (eram în vremea asta într'o stare de friguri arzătoare și-mi simțiam picioarele țepene ca niște lemne).

„Dar fericirea de care vorbiți, parcă n'ați simțit-o așa de viu o parte din zi“.

Văzui că zarul fusese aruncat și că trebuia să stârșesc numai decăt.

„S'ar fi părut că nu țineți de fel la fericirea asta, grăi Dora, mișcând ușor din sprincene și clătănând din cap, pe când ședeți lângă miss Kitt..

Trebue să spun că d-ra Kitt era fata în trandafiriu, cu ochii mici.

— De altfel nu știu de ce ați fi ținut, urmă Dora, sau de ce spuneți că era o fericire. Dar d-voastră nu vă gândiți pe semne la tot ce spuneți, și sunteți firește lîber să faceți precum doriți. Jip, băiat rău, vino aici!“

Nu știu ce-am făcut. Dar am spus tot într'o clipă. I-am tăiat calea lui Jip. Am luat-o pe Dora în brațe. Eram plin de elocvență. Nu căutam cuvintele. I-am spus că o iubesc. I-am spus că aş muri fără ea. I-am spus că o ador, că o idolatrizez. Jip lătra ca un zăvatec tot timpul.

Când Dora plecă fruntea și se porni să plângă, tremurând, elocvența mea nu mai cunosc margini. Ii spusei că ea

n'are decât să rostească un cuvânt și eu sunt gata să mor pentru ea. Nu voiam să știu de loc de viață, fără dragostea ei. Nici nu voiam, nici nu puteam s'o îndur. O iubeam din prima zi și mă gândisem la ea în fiecare minută din zi și din noapte. În momentul acela, pe când vorbeam, o iubeam nebunește. Au mai fost înaintea mea îndrăgostiți, vor mai fi și după mine; dar nici unul nu putuse, nu putea, nu va putea vreodată, nu va voi și nu va trebui să iubească așa cum o iubeam eu pe Dora. Cu cât mai mult băteam câmpii, cu atât mai tare lătra Jip. El și eu, fiecare în felul său, ne întreceam ca niște smintiți. Apoi, încet, încet, ne așezarăm. Dora și eu, alături pe canapea și Jip se culcă pe genunchii stăpâne-si, privindu-mă liniștit. Scăpasem de o povară grea. Eram cu desăvârșire fericit. Dora și eu ne făgăduisem unul altuia.

Socotesc că aveam noi oarecare idee că asta trebuia să se termine prin căsătorie. Cred, fiindcă Dora mi-a declarat că nu ne vom căsători fără consimțământul tatălui ei. Dar în bucuria noastră copilărească, nu ne uitam nici înainte, nici înapoi; prezentul cu ignoranța lui nevinovată, ne ajungea. Trebuia să ținem taină deocamdată, față de d. Spenlow, dar cred că nici nu-mi trecea prin cap atunci, că fapta asta nu era deplin cinstită.

D-ra Mills era mai gânditoare ca de obicei, când Dora, care se dusese s'o caute, o aduse lângă noi. Pe semne din pricină că, cecece se petrecuse, trezea ecourile stinse în peșterile Amintirei. Totuși ne dădu binecuvântarea sa, ne vorbi în general așa ca o voce ieșită dintr-o mănăstire.

Ce copilării! Ce timp de nebunii, de iluzii și de fericire.

Când am luat măsura degetului inelar al Dorei pentru un inel alcătuit din „nu mă uita” și când giuvaergiul, căruia îi deslușiam ce vreau, îmi înțelese gândul, răsă cu hohot scriindu-mi comanda și îmi și ceru prețul micii bijuterii împodobite cu pietre albastre, pietre care se leagă atât de tare încă în amintirea mea de mâna Dorei, că ieri chiar, văzând asemenea inel pe degetul fetei mele, am simțit o durere în inimă.

Când mă plimbam, plin de taina mea, umflat de o strașnică importanță, mi se părea că cinstea de a o iubi pe Dora și de-a fi iubit de ea, mă înălțau grozav deasupra celor cari

nu aveau această fericire; ei se târau pe pământ, pe când eu par'că sburam în văzduhuri.

Când ne întâlneam în grădina pieții, când vorbiam în pavilionul colbuit eram atât de fericiți că și azi îmi sunt dragi vrăbiile Londrei numai pentru asta și văd culorile curcubeului pe aripile lor fumurii.

Și întâia noastră ceartă, la opt zile după logodnă, când Dora mi-a trimis înelul într'un bilețel împăturit în triunghi, cu aceste cuvinte strașnice: „Amorul nostru a început prin disperare!” Vai! la citirea acestor cuvinte îmi smulgeam părul, zicând că totul s'a isprăvit.

Mi-aduc aminte, cum în amurg, am sburat la d-ra Mills, am văzut-o în taină într'o săliță de bucătărie, unde se spăla rufe și-am rugat-o să ne împace, să ne mântue de nebunia noastră.

Și miss Mills a primit greaua sarcină și a venit cu Dora, poruncindu-ne amândurora, din înălțimea amvonului tineretei sale sdrobite, să ne iertăm unul pe altul și să ne ferim de pustiul Saharei!

Și noi ne-am pornit a plânge și ne-am împăcat, ca să ne bucurăm iarăș de o fericire atât de vie, că sălița bucătăriei, cu mângălău cu tot, se prefăcuse în însuși templul Amurului și acolo ne-am alcătuit un sistem de corespondență, care trebuia să treacă prin mâinile d-rei Mills. Era vorba de o scrisoare pe zi, cel puțin, din amândouă părțile.

Câte copilării! Ce vremuri de fericire, de iluzii și de nebunii! Dintre toate epocile vieții mele, pe care vremea le ține în mâna ei, amintirea nici uneia nu-mi aduce pe buze atâtea zâmbete, iar în inimă atâtea duioșie.

CAPITOLUL XXXIV

Mătușe-mea îmi pricinuește o mare uimire

Am scris Agnei, de cum ne-am logodit, Dora și eu. I-am scris o scrisoare lungă, în care încercam s'o fac să înțeleagă cât eram de fericit și cât era Dora de fermecătoare. O rugam pe Agnes să nu creadă că pasiunea mea e ușuratică, gata să-și lase alteia locul, la fel cu fanteziile din copi-

lărie, fantezii, pe socoteala căroră avea obicei să glumească. O asiguram că iubirea mea era un abis fără fund și-i spuneam că sunt sigur că așa ceva nu se mai pomenise.

Nu știu cum se făcu, dar scriind Agnei, într'o seară frumoasă, aproape de fereastră, cu amintirea ochilor ei blânzi și limpezi și a dulcei ei figuri, trează, vie, am simțit o înrăurire senină potolindu-mi clocotul frigurilor în care trăiam de un timp, friguri ce se amestecaseră cu însăși fericirea mea și-am plâns. Mi-aduc aminte că mi-am rezemat capul pe mână pe la jumătatea epistolei, și-am rămas așa visând și cugetând că Agnes ar fi cu adevărat necesară căminului meu. Mi se părea că lăcașul în care ar fi ea, ar fi sfânt, și eu și Dora am fi mai fericiți în el, decât oriunde. Mi se părea că, în dragoste, în bucurie, la supărare, plin de speranță sau de descurajare, în toate emoțiile, inima mea se întorcea către ea, ca spre refugiul cel mai sigur și spre cea mai bună amică.

Nu i-am scris de Steerforth. I-am spus numai că mari supărări bântuiseră Yarmouthul, din pricina fugei Emiliei și că suferisem îndoit din cauza împrejurărilor ce însoțiseră aceea fugă. Am lăsat pătrunderii ei ghicirea adevărului și știam că ea nu-mi va vorbi nici odată de el, cea dintâi.

Cu întoarcerea factorului, primii răspuns la scrisoarea mea. Citindu-l, mi se păru că o aud pe Agnes vorbind, crezui că dulcele ei glas suna la urechile mele. Ce pot spune mai mult?

În vremea deselor mele lipsuri de acasă, Traddles venise de două, trei ori. O găsisse pe Peggotty; ea-i spusese firește (ca tuturor celor ce voiau s'o asculte) că mi-a fost dădacă și el avusese bunătatea să stea câtva cu ea, ca să vorbească de mine, cel puțin așa-mi spusese Peggotty. Mă tem însă, că nu el desfășurase conversația și-o întinse, căci era tare greu s'o oprești pe buna femeie, Dumnezeu s'o binecuvânteze! când se pornea să vorbească de mine.

Asta îmi aminti nu numai că trebuia să-l aștept pe Traddles într'o anume zi, fixată de el, dar și că d-na Crupp își lăsase baltă toate obligațiile (afară de leafă!) câtă vreme Peggotty nu înceta să vie pe la mine. D-na Crupp, după ce stase de vorbă pe socoteala Peggottiei, cu glas tare și răspicat, jos la scară cu vre-un duh ce-i apăruse fără îndoială (căci nu se vedea nici o ființă, vorbea singură) îmi trimise un răvaș, în care-mi desvăluia ideile sale. Incepea printr'o declarație

cu aplicare universală și care se repeta în toate împrejurările vieții : precum că și ea este mamă. Apoi îmi spunea că apuoașe zile mai bune, dar că în toate vremile vieții sale, avusese o vrăjmășie înăscută față de spioni, iscoade și stafete. Nu pomenea nume, zicea ea, mă lăsa să văd cui i se potriveau porecelele astea, dar adăoga că avusese veșnic cel mai adânc dispreț pentru spionare, iscodire și ștafetie, când cusururile astea le avea o persoană cernită (subliniat). Dacă îi convenea unui domn să fie jertfa spionilor, iscoadelor și ștafetelor (nume nu pomenia) treaba d-sele. Avea drept să facă după placu-i, dar ea d-na Crupp, cerea să nu fie silită a da ochii cu asemenea ființe. Iată de ce pretindea să fie scutită de orice sèrviciu pentru apartamentul din al doilea, până ce lucrurile vor intra în vechiul lor fâgaș, ceea ce era de dorit. Adăoga că în toate Sâmbetele dimineața contul ei se va găsi pe masă, la dejun, și că dorea să i se achite imediat, cu scopul creștinesc de-a nu aduce încurcături și greutatea părților interesate.

După asta, d-na Crupp se mărgini să pună piedici pe scară, mai ales ulcioare, doar o da Peggotty peste ele și și-o rupe gâtul. Găsi că starea asta de asediu este cam obositoare, dar îmi era prea frică de cucoana Crupp, ca să găsesc mijlocul de a scăpa de ea.

— „Dragă Copperfield, strigă Traddles, răsărind punctual la usa mea, în ciuda tuturor piedicilor, — ce mai faci ?

— Dragă Traddles, zisei și eu, sunt încântat că te văd în sfârșit și-mi pare rău că n'am fost în celelalte dăți acasă ; dar am fost așa de ocupat...

— Da, da, știu, grăi Traddles, e natural. A ta stă la Londra, nu ?

— De cine vorbești ?

— Ea... iartă-mă... d-ra D... știi bine, spuse Traddles înroșindu-se din multă delicatete ; stă la Londra, nu-i așa ?

— A, da ! aproape de Londra.

— A mea... poate-ți aduci aminte, stă la Devonshire... sânt zece copii... așa că nu sânt așa de ocupat ca tine, în această privință.

— Mă mir cum poți suferi s'o vezi așa de rar.

— Da, asta trebuie să fie, răspunsei zâmbind și înroșindu-mă puțin, dar e și din pricină că ai mult curaj și răbdare. Traddles.

— Ah, făcu Traddles gânditor, mă mir și eu. Cred, însă. Copperfield, că pot îndura, pentru că n'am alta ce face!

— Crezi? făcu Traddles pe gânduri. Așa îți par eu. Copperfield? Nu știam. Dar e o fată așa de bună, că se prea poate să-mi fi dat ea, din virtuțile ei. Acum, când mi-ai spus, lucrul nu mă mai uimește de fel. Fii sigur că ea își petrece viața, uitându-se pe sine, ca să cugete la ceilalți nouă.

— Ea e cea mai mare?

— O, nu! grăi Traddles; cea mai mare e o frumusețe. Cred că băgă și el de seamă că nu putui să nu surăd de nătângia răspunsului său și urmă, așa naiv, zâmbind și el: „Asta nu însemnează firește, că Sofia mea... Frumos nume, nu-i așa, Copperfield?”

— Tare drăguț.

— Asta nu însemnează că Sofia mea nu e frumoasă pentru mine și că nu i se pare oricui una din cele mai bune fete. Dar când zic că cea mare e frumusețe, vreau să zic că este cu adevărat... Făcu din mâini așa ca și cum ar aduna nori împrejurul său... măreață, să mă crezi, rosti el cu tărie.

— Adevărat?

— O! fără nici o vorbă, nemaipomenită. Și vezi, făcută cum e, ca să strălucească în lume și să fie admirată, ne având nici un prilej, din pricina sărăciei lor, ea se supără foarte lesne, e cam mofturoasă. Din fericire, o înveselește Sofia!

— Sofia e cea mai mică? întrebai

— Da de unde! făcu Traddles mângâindu-și bărbia. Cele mai mici au nouă și zece anj. Le crește Sofia.

— E adoua? încercai să întreb.

— Nu; Sara e a doua. Sara are ceva la șira spinării, biata fată! medicii spun că o să-i treacă, dar până atunci trebuie să stea întinsă un an, pe spate. O îngrijește Sofia, Sofia e a patra.

— Maică-sa trăește?

— O, da! trăește. E cu adevărat o femeie superioară, dar umezeala din partea locului nu-i priește și... nu-și poate mișca mădulele.

— Ce nenorocire!

— Foarte trist, nu-i așa? Dar cât privește treburile gospodăriei nu e atât de greu, pe cât s'ar crede, pentru că Sofia

ăi ține locul. Ea slujește de mamă maică-si, precum și tuturor celorlalți nouă copii.

Simțiam o admirație strașnică pentru virtuțile fetei aceleia și cu gândul cinstit de-a-i feri pe amândoi, căci prea era mare bunăvoința lui Traddles, am întrebat ce mai face d. Micawber.

— Foarte bine, Copperfield, mulțumesc ; nu mai stau la dânsul.

— Nu ?

— Nu. Drept vorbind, răspuse Traddles, șoptind, el își zice acum Mortimer, din pricina unor încurcături vremelnice. Nu ese decât seara, cu ochelari. A fost un sechestru la noi, pentru chirie. D-na Micawber era într'o stare așa de sfâșietoare, că n'am putut să nu iscălesc a doua poliță, de care fusese vorba aici. Poți să-ți închipui ce bucurie am simțit când am văzut că cu asta se sfârșia totul și că d-na Micawber se înviora iar.

— Hm ! făcui eu.

— De altfel, fericirea ei n'a ținut mult, căci din nenorocire, după opt zile, mai avură o executare. Așa fiind, ne-am risipit. Locuiesc de-atunci într'un apartament mobilat, iar Mortimerii stau mereu ascunși. Cred că nu mă vei găsi egoist, Copperfield, dacă ți-aș spune că-mi pare rău că negustorul de mobile mi-a luat măsura cea rotundă, cu marmoră, ghiveciul de flori și etajera Sofiei !

— Ce cruzime ! strigai indignat.

— Asta mi-a venit... căm greu, se strâmbă Traddles ca pe vremuri, când spunea vorba asta. De altfel nu le spui toate astea în poșda cuiva, ci iată de ce : drept e că n'am putut răscumpăra lucrurile acelea, când cu executarea, mai întâi fiindcă negustorul, socotind că țin la ele, cerea un preț fantastic, apoi fiindcă... n'aveam parale. De atunci sunt tot cu ochii la prăvălia lui, — grăi Traddles părănd că se bucură grozav că știe asemenea mister, — care este de-asupra lui Tottenham Court Roow, și în sfârșit astăzi le-am văzut în vitrină. Le-am privit în trecere doar, de pe cealaltă parte a străzii, pentru că dacă mă zărea negustorul, vezi, îmi cerea un preț !... Dar m'am gândit, că, fiindcă am banj, vei fi tu bun să-i spui dădăcei tale să vie cu mine la prăvălia aia. O să-i arăt obecitele din colțul uliței și ea o să poată să mi le cumpere cu cel mai eftin preț. — ca și cum ar fi pentru ea.

Bucuria cu care Traddles îmi desvăluia planul său și plăcerea ce-o simțea găsindu-se așa de isteț, sunt în mintea mea printre amintirile cele mai vii.

I-am spus că dădaca mea s'ar bucura să-i facă atâta bine și că I-am putea împlini toți trei, dar cu o singură condiție. Condiția era, ca el să se hotărăscă solemn a nu-i mai împrumuta nimic d-lui Micawber, și nici numele.

„Dragă Copperfield, asta e sigur. Nu numai fiind că am înțeles că m'am prîpît oleacă, dar și fiindcă ar fi o adevărată nedreptate față de Sofia. Mi-am și dat cuvântul, așa că nu mai e nimic de temut și ți-l dau și ție din toată inima. Polița aceea nenorocită am achitat-o. Nu mă îndoesc că d. Micawber ar fi plătit-o, dacă ar fi putut, dar n'a putut. Trebuie să-ți spui un lucru, care îmi place mult la d. Micawber. În legătură cu a doua poliță neîmplinită încă. Nu-mi mai spune că a achitat-o, ci că va achita-o. Zău, găsesc că e un procedeu foarte cinstit, foarte delicat.

Nu-mi veni să clatin încrederea bravului meu amic și dădui din cap. După ce mai vorbirăm încă puțin, ne îndrumarăm spre prăvălia lumânărilor, ca s'o înrolăm pe Peggotty în conjurația noastră. Traddles refuzase să-și petreacă seara cu mine, mai întâi pentru că era cuprîns de o cumplită grijă să nu-i fi cumpărat lucrurile alt mușteriu, până să și le răscumpere el, apoi fiindcă era tocmai seara, ce-o consacra totdeauna pentru a-i scrie celei mai bune fete din lume.

Nu voi uita niciodată privirile ce le arunca din colțul străzii spre Tottenham Court Road, pe când Peggotty tocmai lucrurile lui Traddles pe un preț potrivit și el fu peste măsură de fericit.

„Zău, vă sunt foarte îndatorat spuse Traddles, auzind că toate au să fie, chiar în seara aceea, trimise la el acasă. Dacă aș mai îndrăzni, v'aș mai cere o favoare: poate n'o să-mj găsești dorința prea absurdă Copperfield.

— De sigur că nu, răspunsei îndată.

— Atunci, grăi Traddles, adresându-se Peggottiei, fii bună și cere ghiveciul de flori chiar acum. Grozav mi-ar plăcea să-l duc eu însumi, pentru că e al Sofiei.

Cu dragă inimă, Peggotty se grăbi să-l ceară. Traddles nu mai știa cum să-i mulțumească și-l văzurăm urcând strada cu ghiveciul strâns cu duioșie în brațe, cu un aer de izbândă, cum n'am mai văzut la nimeni.

Noi luarăm apoi drumul casei. Fiindcă magazinele aveau pentru Peggotty un farmec ne mai pomenit, mergeam dămol, urmărindu-i ochii holbați la vitrine, așteptând-o, de câte ori îi venia să se oprească. Prăpădirăm multă vreme, până să ieșim la Adelphi.

Urcând scara, văzui că piedicile cucoanei Crupp pieriseră toate și că, în schimb se observau urme proaspete de pași. Amândoi ne mirarăm foarte, când, urcați sus, găsirăm ușa d'întâia pe care o încuiasem, deschisă și auzirăm glasuri înăuntru.

Ne-am privit uimiți, fără să știm ce să credem și am intrat în salon. Ce surprindere se găsesc acolo oamenii pe cari-i așteptam mai puțin: pe mătușa și pe d. Dick! Mătușa sta pe un maldăr de bagaje, cu colivia cu cele două păsărele ale ei, în față și cu pisica pe genunchi, ca un Robinson Crusoe feminin, bând o ceașcă de ceai! D. Dick se rezema gânditor pe un smeu mare, la fel cu cele ce le înălțam noi amândoi, și era și dânsul impresurat de o sumedenie de lăzi.

— Mătușe! strigai, ce plăcere neașteptată!

Ne îmbrățișarăm cu duioșie. Strânsei cu drag mâna d-lui Dick și d-na Crupp, care făcea ceai și era atentă cu toți, zise bucurasă că ea știa de mai înainte ce bucurie o să aibă d. Copperfield văzându-și rubedeniile.

— E! E! îi zise mătușa Peggottiei, care începuse să tremure văzând-o; ce mai faci?

— Ți-aduci aminte de mătușe-mea, Peggoty? zisei.

— Pentru Dumnezeu, băiete! strigă mătușa, nu-i mai da femeii numele ăsta sălbatec! Măritându-se a scăpat de el, — cel mai bun lucru ce l'ia făcut — de ce n'o lași să se bucure de acest schimb? Cum te cheamă acum P...? întrebă mătușe-mea, întrebuițând doar o literă ca să nu rostească numele ce nu-i plăcea.

— Barkis, doamnă, grăi Peggoty și făcu o plecăciune.

— Asta da, e mai omenesc. Celălalt prea sună de par'că ai avea nevoie de un misionar. Ce mai faci, Barkis? Bine, da?

Incurajată de grațioasele cuvinte și de graba cu care mătușe-mea îi întinse mâna, Barkis înaintă s'o ia, cu o înclinare de mulțumire.

— Am îmbătrânit de-atunci, grăi mătușa. Nu ne-am văzut decât odată, și-aduci aminte. Bună treabă făcurăm în ziua aceea! Trot dragă, mai dă-mi o ceașcă de ceai!

Turnai mătușii băutura cerută ; ea era tot atât de dreaptă și de țeapănă ca de obicei. Incercai să-i atrag atenția că se ședea rău pe bagaje.

„Lasă-mă să-ți apropii canapeaua sau jilțul, mătușe ; ai ședea mai bine.

— Mulțumesc, Trot. Imi place mai mult să stau pe lucrul meu. „Zicând așa, se uită în obrazul d-nei Crupp și grăi : „Nu e nevoie să te trudești, așteptând aici, cucoană.

— Nu voiți să pun puțin ceai în ceainic, doamnă ? întrebă d-na Crupp.

— Nu, mulțumesc, răspunse mătușe-mea.

— Imi dați voie să mai aduc puțin unt, doamnă. Sau voți mai de grabă un ou proaspăt ? sau să frig o bucățică de slănină ? Nu pot să fac nimic pentru scumpa d-voastră mătușe, d-le Copperfield ?

— Nimic cucoană, rosti mătușe-mea. Pot să-mi fac singură orice ; mulțumesc.

D-na Crupp, care zâmbia necurmat ca să arate o mare blândețe de caracter și ținea mereu capul într'o parte, ca să arate o mare slăbiciune de constituție și-și freca pe toată chipa mâinile, ca să arate dorința de a fi utilă tuturor celor cari menită : ieși frumușel din cameră, cu capu'ntr'o parte, frecându-și mâinile și surâzând.

„Dick, rosti mătușe-mea, știi ce ți-am spus de lîngușitorii și de slăvitorii celor avuți ?

D. Dick răspunse că da, dar cu așa spaimă, ca și cum uitase, ceea ce se cuvinea să știe foarte bine.

— Bun ! D-na Crupp este din ăștia. Barkis, te rog să vezi de ceai și să-mi mai dai o ceașcă. Nu vreau să beau din mâna intrigantei aceleia.

O cunoșteam destul pe mătușe-mea, ca să pricep că ea avea ceva de seamă să-mi spună și că venirea ei însemna mai mult, decât ar fi bănuir un strein. Observai că privirile-i erau neconținut ațintite spre mine, când socotea că mă uit în altă parte, și că era într'o stare de nehotărîre și de sbucium lăuntric, ce nu se putea ascunde sub calmul și înțepeneala păstrate la suprafață. Incepui să mă întreb ce putusem face, cu ce-o jignisem și conștiința îmi spuse că nu-i vorbisem încă de Dora. Oare asta să fie ?

Fiindcă știam că nu va vorbi, decât atunci, când i-o veni bine, mă așezai alături de ea și începui să vorbesc cu pășăre-

lele și să mă joc cu pisica, așa ca și cum n'aș fi avut habar. Dar îmi păsa grozav și îngrijorarea mea spori, văzându-l pe d. Dick rezemat de smeul lui, în spatele mătușii, prinzând toate prilejurile,, când nu eram priviți, ca să-mi facă semne tainice din cap, arătând-o pe mătușa.

„Trot, rosti ea în sfârșit, când își termină ceaiul și după ce-și șterse buzele și-și așază cutele rochiei... d-ta poți să nu pleci, Barkis!... Trot, ai dobândit mai multă încredere în tine însuși ?

— Așa sper mătușe.

— Dar ești tu sigur ?

— Cred, mătușico.

— Atunci, dragul meu, vorbi ea privind-mă țintă, știi de ce țin atât de mult să stau astăseară pe bagajele mele ?

Dădui din cap, neputând ghici.

— Pentrucă numai atât mi-a mai rămas ! spuse mătușa. Pentrucă sunt ruinată, fătul meu !

Dacă ar fi căzut casa în gârlă, cu noi cu tot, cred că lovitura n'ar fi fost mai violentă pentru mine.

— „Dick știe, grăi mătușe-mea punându-mi domol mâna pe umăr ; sunt ruinată ,dragă Trot. Tot ce mi-a mai rămas pe lume este aici, afară de căsuța mea, lăsată Jeanei ca s'o închirieze. Barkis, domnul va avea nevoie de un pat pentru noapte. Ca să înlăturăm cheltuiala s'ar putea așeza aici ceva poate, pentru mine. Numai pentru noaptea asta. O să vorbim de asta mai pe larg.

Am fost scos din uluiala mea și din durerea ce-o simteam pentru ea... pentru ea, sunt sigur, văzând-o căzându-mi în brațe, strigând că nu era mahnită decât din pricina mea. Dar un minut îi fu de ajuns ca să-și înfrângă emoția și îmi spuse, mai mult triumfătoare decât abătută :

„Trebuie să înduri cu bravură restriștile ; să nu ne spăimântăm, dragul meu. Trebuie să-ți joci rolul până la capăt, să înfrunți nenorocirea până la sfârșit, Trot !

CAPITOLUL XXXV

Măhnire

De cum îmi venii în fire, căci mi-o pierdusem sub lovitura doborâtoare dată de vestea mătuși-mi, îi propusei

d-lui Dick să meargă la lumânărar, ca să ia în stăpânire patul, lăsaț de curând de d. Peggoty. Prăvălia de lumânări era în piața Hungerford, care nu seamănă de loc cu ceea ce este astăzi. Înaintea uși ei se afla un portice scund, alcătuit din coloane de lemn, care aduceau mult cu cele ale căsuței vechilor barometre cu piticul și pitica. Capodopera asta de arhitectură plăcu grozav d-lui Dick și cinstea de a locui sub colonadă l'ar fi mângâiat, socot, de multe neplăceri. Și cum nu avea ce alt cusur să-i găsească locuinței ce-i propuneam, decât mulțimea mirosurilor de care am pomenit și poate și micimea încăperii, fu încântat de sălaş. D-na Crupp îi spusese cu indignare că acolo nu era loc nici să se joace o pisică, dar, cum spunea cu drept cuvânt d. Dick, așezându-se în pat și desmierdându-și un picior: „Eu Trotwood, n'eam nevoie să văd o măță jucându-se. N'am făcut niciodată caz de motani, prin urmare, ce-mi pasă?”

M'am încercat să aflu dacă d. Dick are vre-o cunoștință despre cauzele marei și repedei schimbări în afacerile mătușe-mi. Precum trebuia să mă aștept, el nu știa nimic. Atât putu spune, că mătușe-mea strigase alaltăeri: „să vedem, Dick, ești atât de filosof, pe cât te socotesc?” Da, răspunsese el, sunt sigur. Și ea îi spusese: „Dick, sunt ruinată”. Apoi mătușe-mea îl încercase de laude, ceea ce lui îi plăcuse strașnic. Și veniseră după mine, mâncând sandvișuri și bând porter pe drum...

Dick era așa de fericit stând pe pat și desmierdându-și piciorul pe când îmi spunea toate astea, cu ochii lui mari deschiși și cu zâmbet de uimire, încât, îmi pare rău să mărturisesc, mi-am pierdut răbdarea și m'am apucat să-i explic ce însemnează vorba ruină; că după ea vin: mizeria, foamea, disperarea. Dar am fost numai de cât pedepsit de cruzimea mea, văzându-l îngălbenind; fața i se lungi deodată, lacrimile începură a-i curge pe obraji și-mi aruncă o privire plină de atâta desnădejde, că ar fi înmuiat o inimă mult mai tare decât a mea.

Mi-a fost mult mai greu să-l înviorez decât să-l mănesc și-am înțeles îndată — ceea ce trebuia să pricep dintru început — că el arătase atâta încredere fiindcă avea o credință nestrămutată în minunata înțelepciune a mătușe-mi și

în iscusința mea fără pereche ; căci cred că mă socotea în stare să lupt și să înfrâng toate restriștile.

„Ce putem noi face, Trotwood ? întrebă Dick. Este și memoriul.

De sigur, este memoriul, zisei. Deocamdată, singurul lucru ce-l avem de făcut, d-le Dick, este să avem aerul senin și să n'o lăsăm pe mătușa să vadă cât suntem de îngrijorați de afacerile ei.

Ei primi adevărul ăsta cu cel mai convins aer și mă rugă, că dacă l'oi vedea călcând cu un singur pas alături de calea aceasta bună, să-l îndrept cu vre-un mijloc dibaci de-al meu. Imi pare rău să spun, că frica ce i-o sădisem în inimă, era vădit prea mare ca el s'o mai poată ascunde. Toată seara, el se uită neconținț la mătușe-mea cu cea mai cumplită grije, de-ai fi zis că se așteaptă s'o vadă slăbind pe loc. Când își lua seama, făcea toate sforțările să nu miște capul, dar în zadar îl ținea neclintit și-și rostogolea ochii ca o pagodă de ipsos ; asta nu folosea de loc. Il văzui uitându-se, la cină, la pânișoara ce se afla pe masă, ca și cum numai aceea rămăsese între noi și foamete. Când mătușa stăruia de el să mănânce ca de obicei, băgai de seamă că vâra în buzunar bucăți de pâine și de brânză, cu gândul, de sigur, ca să ne dea el de mâncare, când vom fi istoviți de foame.

Mătușa, dimpotrivă, era așa de liniștită, că ne putea servi tuturora de învățătură, mie, cel dintâi. Era foarte drăguță cu Peggoty, când nu-i dam din greșeală numele ăsta și se găsea cu totul la largul său, cu toată știuta ei repulsiune pentru Londra. Ea avea să ia camera mea, iar eu să mă culc în salon, ca să-i slujesc de paznic. Stăruia mult asupra binelui de-a ne afla atât de aproape de gârlă, în caz de incendiu, și cred că găsia cu adevărat o mulțumire în împrajurarea asta liniștitoare.

„Nu, Trot, dragul meu, zise ea, văzându-mă că fac unele pregătiri pentru băutura ei de seară.

— Nu vrei nimic, mătușico ?

— Nu vin, dragă ; dă-mi ale *).

— Dar am vin, mătușico, și totdeauna iai vin.

*) Ale (citit eil) un fel de bere mai tare.

— Păstrează vinul, pentru caz de boală.

Nu trebuie să facem risipă, Trot. Dă-mi ale, o sticlă mică.

Am crezut că d. Dick leșină. Mătușa fiind foarte hotărîtă în refuzul ei, m'am dus să cumpăr berea chiar eu. Cum era târziu, Peggotty și Dick se folosiră de prilej, ca să luăm împreună drumul spre lumânărar. Ne-am despărțit la colțul străzii și bietul Dick se depărtă, cu marele lui smeu în spate și cu toată mizeria omenească întipărită pe obraz.

La întoarcere, o găsii pe mătușe-mea plimbându-se în lung și'n lat prin odăe cutându-și cu degetele volanele bonetului ei de noapte. Încălzii alul și-i prăjii pâinea, după cum știam că-i place. Când băutura fu gata, mătușa era gata și dânsa, cu bonetul de noapte pe cap și cu poala rochiei sumeasă pe genunchi.

„Drağă, îmi zise ea, după ce bău o lingură, e mult mai bun ca vinul și face mai bine.

Socotesc că nu păream de fel convins, căci adăogă :

„Ta...ta...ta, băiete ; dacă n'ar fi decât atâta : să bem bere în loc de vin, n'am avea de ce ne plânge.

— Pe crinștea mea, mătușico, că dacă ar fi vorba de mine, n'aș zice altfel.

— Bun ! atunci de ce ești de altă părere ?

— Fiindcă d-ta și eu, nu-i acelaș lucru.

— Haida de, Trot, ce nebunie !

Mătușa, cu o tihnită mulțumire, ce nu lăsa să se întrevadă nici o prefăcătorie, urma să-și bea berea cu lingurița, muindu-și feliiile de pâine prăjită.

„Trot, zise ea, mai toate chipurile noi nu-mi prea plac ; dar Barkis a ta nu-mi displace, să știi.

— Să-mi fi dat cineva o sută de lire, mătușico, nu mi-ar fi făcut atâta plăcere. Sunt fericit că o prețuești.

— Intr'o foarte ciudată lume trăim, urmă dânsa, frecându-și nasul. Nu mă pot dumeri unde și-a găsit ea asemenea nume. Căci te întreb : nu era de o sută de ori mai lesne s'o cheme Jackson, sau cam așa ceva ?

— Poate că și ea e de părerea d-tale, dar nu-i vina ei.

— Știu că nu-i, făcu mătușe-mea nemulțumită, dar e totuș revoltător. În sfârșit, acum se numește Barkis, e o mângâiere. Barbis te iubește din toată inima, Trot.

— Ar face orice pe lume, ca să mi-o dovedească.

— Da, așa este, grăi mătușa. Ai să crezi că biata ne-bună m'a rugat aci, mai adineaurea, cu mâinile împreunate, să primesc o parte din banii ei, fiindcă ea are prea mulți? Poftim tâmpita!

Lacrămi de înduioșare curgeau din ochii mătuși-mi, aproape să-i pice în berea cea caldă.

„N'am văzut niciodată ființă mai caraghioasă, urmă dânsa. Am bănuț din primul moment, de când era pe lângă biată maică-ta, drăguța! că trebuie să fie cea mai caraghioasă făptură ce s'a pomenit! Dar e mult suflet în ea.

Mătușe-mea se făcu că râde și se folosi de prilejul ăsta ca să-și ducă mâna la ochi. Apoi își reluă pâinea și discuția tot deodată.

„Ah, nenorocire! suspină dânsa. Știu tot ce s'a petrecut. Trot. Am avut o lungă conversație cu Barkis, pe când erai plecat cu Dick. Știu tot ce s'a petrecut. Eu una nu pricep ce au în cap ticăloasele astea de fete. Mă mir mai de grabă de ce nu-și sparg capul de... de o sobă, zise mătușa, uitându-se la căminul meu, care-i servise pe semne de idee.

— Biata Emilie! zisei.

— O, n'o mai căina. Ar fi trebuit să cugete la ce face, până a nu pricinui atâta durere. Dragă Trot, îmi pare rău, că tu, atât de tânăr, dobândești trista experiență a vieții. Vino să te sărut!

Plecându-mă să-i sărut mâna, cum ședea jos, își puse paharul pe genunchii mei, ca să mă oprească și grăi:

„O, Trot, Trot! tu îți închipui că ești amoretat, nu-i așa?

— Cum, îmi închipui, mătușico? strigai eu înroșindu-mă. O ador din tot sufletul.

— Pe Dora? Adevărat și o crezi pe mititica aceea răpitoare!

— Dragă tușico, nu-și face nimeni idee, de ceace este ea!

— A! și nu-i cam găgăuță?

— Găgăuță! mătușe!

Cred cu tot dinadinsul că nu-mi trecuse vreodată prin

cap, să mă întreb dacă era proastă sau ba. Bănuiala asta mă jigni, firește ; dar mă izbi totuși prin nouțateea ei.

„M'aș mira să nu fie o mică zăpăcită, grăi tușa.

— Zăpăcită, mătușe ! repetam vorba asta îndrăznețată cu acelaș sentiment.

— Bine,, bine, grăi mătușa. Aș vrea numai să știu ; n'o vorbesc de rău. Bieții copii ! Așa dar vă credeți făcuți unul pentru altul ; vă și vedeți ducând o viață plină de dulcigării, ca figurile acelea de zahăr de pe turta miresei, la masa de nuntă, nu-i așa Trot ?

Vorbia cu aiăta bunătate, cu un aer așa de dulce, că mi atinse de îndată inima.

„Știu bine că suntem tineri neștiutori, mătușico. Ni se întâmplă, sunt sigur, să spunem și să gândim lucruri nu tocmai chibzuite. Dar fără indoială că ne iubim cu adevărat. Dacă mi-ar trece prin cap că Dora ar putea să iubească pe altul, sau să nu mă mai iubească pe mine, sau că eu însumi aș putea iubi vreodată altă femeie, nu știu ce s'ar întâmpla... aș inebuni, cred.

— Ah, Trot, dădu mătușe-mea din cap și zâmbi trist, orb, orb, orb !... Știu pe cineva, Trot, urmă ea după o clipă de tăcere, cineva care, cu toată blândețea caracterului său, are o dragoste vie, ce-mi aduce aminte de biata maică-ta. Acest cineva ar trebui să caute un sprijin serios și sigur, care să poată să o susțină și să o ajute : un caracter serios, sincer, nstrămutat.

— Dacă ai ști, mătușe, cât e de serioasă Dora, strigai eu.

— Oh, Trot, rosti ea, orbule, orbule ! și fără să știu de ce, mi se păru așa, că pierdeam ceva, așa ca o făgăduință de fericire, ce se risipea dinaintea ochilor mei, după un nor.

— Totuș, grăi mătușa, n'am de gând nici să desnădăduesc nici să nenorocesc doi copii ; așa că, deși poate că este o pasiune de copilandru și de copiliță, și pasiunile acestea foarte des... bagă de seamă, nu zic totdeauna, ... că foarte des nu duc la nimic, n'o să măi glumesc pe socoteala lor. Vom vorbi serios și să sperăm că se va sfârși, cu bine, în una din zilele astea. Avem tot timpul.

Asemenea amânare nu mângâia prea mult pe un îndrăgostit pățimas ; totuși eram încântat că mătușa mi știu

taina. Aducându-mi aminte totdeauna că trebuie să fie oboșită, îi mulțumii cu duioșie, de dovăda de iubire ca și de foarte bunătățile ei față de mine, apoi cu o urare de noapte bună, mătușe-mea și boneta ei, plecară să ia în stăpânire iatacul meu.

Ce nenorocit am fost în patul meu, în noaptea aceea! Mereu îmi venia în minte efectul ce-l va produce asupra d-lui Spenlow aflarea sărăciei mele, căci nu mai eram, cel ce mă socotisem că sunt, atunci când cerusem mâna Dorei; apoi îmi ziceam că este cinstit să-i spun Dorei starea mea în lume și să-i înapoiez cuvântul, dacă ea va voi să și-l reia. Mă întrebam cu ce voi putea trăi, toată vremea ce trebuia s'o petrec la d. Spenlow, fără să câștig nimic. Mă întrebam cum voi susține-o pe mătușe-mea și-mi sleiam mintea, fără să găsesc ceva mulțumitor. Apoi îmi ziceam că în curând nu voi mai avea nici un ban în buzunar, că va trebui să port haine jerpelite, să mă las de plimbările pe cai cenușii, să renunț la micile daruri ce-mi plăcea atâta să le ofer Dorei; în sfârșit să nu mă mai pot arăta așa ca să plac! Pricepeam că este egoism, lucru netrebnic, de-a mă gândi veșnic numai la nenorocirile mele și mă dojeneam cu asprime. Dar prea mult iubeam pe Dora, ca să pot face altfel. Înțelegeam că sunt un mișel, că nu mă gândesc destul la mătușe-mea. Deocamdată însă egoismul meu și Dora erau nedespărțite, n'o puteam pune pe Dora de-o parte, pentru nici o altă faptură omenească. Ah, ce nenorocit am fost în noaptea aceea!

Cât despre somn, mi-a fost sbuciumat de mii de vise cumplite, asupra sărăciei mele, dar mi se părea că visez fără să fi izbutit să adorm cumsecade. Acum mă vedeam în sdrențe silind-o pe Dora să se ducă să vânză chibrituri, a un gologan pachetul. Acum mă găseam în birou, numai în cămașa de noapte și'n ghete și d. Spenlow mă dojenea, că umblu așa, că n'o să mă pot înfățișa clienților săi. Apoi mâncam lacom fărămiturile ce cădeau din pesmetele bătrânului Tiffey, care obicinuia să mănânce pesmeți, când ornicul de la Sf. Pavel bătea ora unu. În sfârșit făceam o sumedenie de sforțări zadarnice să dobândesc autorizația oficială a căsătoriei mele cu Dora, fără să am la plată altceva

în schimb, decât o singură mănuşă a lui Uriah Heep, pe care Curtea întreagă o refuza, hotărît.

În sfârşit, ne mai ştiind unde mă aflu, mă răsuceam, ca o corabie sfărâmată, pe o mare de cearceafuri.

Nici mătuşe-mea nu dormia: o auziam plimbându-se necontenit. De două trei ori în timpul nopţii, se ivi în odaia mea, ca un suflet chinuit, îmbrăcată într'un capod lung de flanelă, care o făcea să pară nesfârşit de înaltă, şi se apropie de canapeaua mea. Întâia dată, sării înspăimântat, la vestea că a văzut o lumină pe cer şi că arde de sigur monastirea Westminster. Ea voia să ştie dacă flacările pot ajunge până la noi, în caz când s'ar schimba vântul. Când se ivi a doua oară, nu mă mişcai şi ea se apropie de mine, murmurând: „Bietul băiat!” şi mă simţii şi mai nenorocit, văzând că se gândia mai mult la mine decât la ea, pe când eu eram absorbit, ca un egoist de grijile mele proprii.

Mi-era greu să cred, că o noapte ce-mi părea așa de lungă, poate fi scurtă pentru altul. Incepui să mă gândesc la un bal, unde invitaţii îşi trec noaptea jucând. Apoi gândul mi se făcu vis şi auziam muzicanţi cântând mereu aceeaşi arie şi o vedeam pe Dora dansând mereu, fără să se uite la mine. Omul, care cântase din harpă toată noaptea, încerca în van să-şi îmbrace instrumentul într'un bonet de bumbac ordinar, pe când mă deşteptai, sau mai de grabă în momentul în care renunţai să mai adorm, simţind în sfârşit că soarele bate'n ferestre.

Existau pe atunci la capătul unei străzi ce dădea spre Strand — şi poate mai sunt încă — nişte vechi băi romane, unde aveam obicei să mă cufund în apă rece. Mă îmbrăcai cât de încet putui şi, lăsându-i Peggottiei grija să se ocupe de mătuşe-mea, m'am dus să mă asvârl în apă cu capu înainte, apoi luai calea spre Hampstead. Speram că tratamentul acesta energic îmi va împropăta puţin mintea şi cred că am simţit oarecare bine, căci neîntârziat am hotărît, că primul lucru de făcut era să văd dacă nu se poate anula contractul meu cu d. Spenlow şi recăpăta suma depusă. Prânzii la Hampstead, apoi mă îndrumai spre Curte, pe uliţele încă ude de rouă, prin dulcea mireasmă a florilor din grădinile vecine şi a celor din coşurile florăreselor, ne-

gândindu-mă la alt nimic decât la încercarea mea, ca să fac față schimbărei situației mele.

Sosii totuși atât de dimineață la birou, că am avut vreme să mă plimb un ceas prin curte, până se ivi, cu cheia, moș Triffey, totdeauna cel dintâi la post. Atunci mă așezai în colțul meu întunecat, să mă uit la răstrângerea soarelui pe burlanele sobei din față și să cuget la Dora, când d. Spenlow intră proaspăt și voios.

„Ce mai faci, Copperfield? mă întrebă. Ce dimineață frumoasă!

— Minunată dimineață, domnule. Vă pot spune o vorbă, până nu intrați la Curte?

— Firește; vino în cabinetul meu.

Îl urmași în cabinet, unde începu să-și pună roba privind-se într'o oglinjoară, agățată după ușa unui dulap.

„Imi pare foarte rău, că sunt silit să vă înștiințez, rostii eu, că am primit, dela mătușe-mea, vești foarte rele!

— Așa! N'o fi vreun atac de paralizie.

— Nu e vorba de sănătatea ei, domnule. Din averea ei a pierdut foarte mult; ori mai bine zis, nu i-a rămas aproape nimic.

— Mă ui...mești, Copperfield! strigă d. Spenlow.

Dădui din cap.

„Situația sa este atât de schimbată, domnule, că aș voi să vă întreb, dacă nu-i cumva posibil... sacrificând o parte din suma plătită pentru admiterea mea aici, bine înțeles, (nu mă gândisem la oferta asta generoasă, dar mi-a venit atunci pe limbă, văzând spaima ce se zugrăvia pe fața lui)... dacă n'ar fi cu putință să anulăm contractul încheiat între noi.

Nu-și poate nimeni închipui cât mă durea propunerea asta. Insemna să cer grația de-a fi îndepărtat de Dora.

„Să anulăm contractul, Copperfield! să-l anulăm!

Mărturisii cu oarecare tărie, că sunt ajuns la capăt, că nu știu cum voi mai trăi, decât muncind eu însumi de sigur, că nu mă tem de viitor și, apăsai pe vorbele astea, ca să dovedesc că aș fi într'o zi un ginere căutat, dar că deocamdată, eram nevoit să mă sbucium singur.

„Sunt foarte mâhnit de cele ce-mi spui, Copperfield, făcu d. Spenlow. Grozav de trist! N'em obicei să anulez

un contract pentru asemenea motive. Nu se lucrează așa în afaceri. Ar face dâră... Totuș...

— Sunteți foarte bun, domnule, am murmurat, în adăstarea unei concesi.

— De loc; aici te înșeli urmă d. Spenlow. Voiam să spun că, dacă aș fi slobod, dacă n'aș avea un asociat, pe d. Jorkins!...

Speranțele mi se prăbușiră; mai făcui totuși o sfortare.

„Credeți, domnule, că dacă m'aș adresa d-lui Jorkins?...

D. Spenlow dădu din cap cu descurajare: „Ferească Dumnezeu, Copperfield“, să fiu nedrept față de cineva și mai ales față de d. Jorkins. Dar îmi cunosc asociatul, Copperfield. Nu e om să primească o propunere așa de nesăbuită. D. Jorkins nu știe alta decât tradițiile: nu se depărtează de obiceiuri. Și-l știi și d-tă.

Nu-l cunoșteam de fel. Știam numai că d. Jorkins fusese odată singur patron al biroului, că acum viețuia singuratic într-o casă de lângă Montagn Square, casă ce avea mare nevoie de bidinea; că sosia la birou foarte târziu și pleca de vreme; că nu se pomenea să fie consultat vreodată, că avea un mic cabinet sumbru, în catul întâi, că acolo nu se făceau nici când afaceri și că avea pe scrinul lui un caet vechi de sugătoare, îngălbenit de vreme, dar fără nici o pată de cerneală și care avea faima, că se află acolo de douăzeci de ani.

„Aveți ceva de spus împotriva dorinței mele de a-i vorbi de afacerea asta d-lui Jorkins? am întreat.

— De loc. Dar îl cunosc destul, Copperfield! Aș vrea bucuros să fie altfel, căci aș fi fericit să fac ceea ce dorești. Nu mă împotrivesc; vorbește-i, dacă socotești că e de vreun folos.

Având îngăduirea sa, întovărășită de o bună strângere de mână, am rămas în ungherul meu, cu gândul la Dora și uitându-mă la soarele ce părăsja burlanele sobei, ca să lumineze zidul casei din față, până la sosirea d-lui Jorkins. Apoi mă urcai la el. N'ați văzut în toată viața d-voastră om mai uimit că primește o vizită.

— Intră, d-lei Copperfield, zise el, intră mă rog.

Am intrat, m'am așezat, i-am deslușit starea mea. a-

proape ca și d-lui Speulow. D. Jorkins nu era de loc omul cumplit la care te puteai aștepta. Era un om gros de șaizeci de ani, cu aer blând și de treabă. Atâta tabac trăgea, că umbla vorba printre noi, că asta era principala lui hrană, căci în tot corpul lui nu mai credeam să aibă loc pentru alte bunătați.

„I-ai vorbit d-lui Spenlow, socotesc, grai el, după ce mă ascultase până la capăt cu oarecare nerăbdare”.

— Da, d-le, și el mi-a pomenit numele d-tale.

— Ți-a spus că eu m'aș împotrivi? întrebă d. Jorkins.

Fui silit să spun că d. Spenlow așa socotise.

— Imi pare tare rău, d-le Copperfield, rosti d. Jorkins stânjenit, dar nu pot face nimic pentru d-ta. Adevărul e că... Dar am o întâlnire la Bancă, scuză-mă te rog.

Și se sculă zorit. Era să părăsească biroul, când mă înverșunai să-i spun că mă temeam că odată plecat el, nu-mi pot aranja treburile.

— Nu, rosti d. Jorkins, oprindu-se la ușe, ca să dea din cap; nu, nu, am motivele mele, știi bine, vorbi el foarte pripit, apoi ieși. Înțelegi prea bine d-le Copperfield, zise el iar, uitându-se nerăbdător spre ușe, că dacă d. Spenlow face obiecții...

— Chiar dânsul, nu face obiecții, d-le....

— O, chiar dânsul, repetă d. Jorkins cu nerăbdare: te asigur că sunt motive, d-le Copperfield, motive nemai-pomenite! Ceeace dorești e peste puțină... acum, în adevăr am o întâlnire la Bancă. Zicând așa, o șterse repede și, aflaj mai târziu, că nu mai dădu trei zile pe la birou.

Eram decis să strămut cer și pământ. Așteptai deci în-torcerea d-lui Spenlow, ca să-i istoriseasc ce vorbisem cu tovarășul său, lăsându-l să înțeleagă că nu sunt fără nădejde, întrucât cred că el l-ar putea îmblânzi pe nemilosul domn Jorkins, dacă ar voi.

„Copperfield, glăsui d. Spenlow zâmbind isteț; nu-l cunoști pe asociatul meu de câtă vreme îl cunosc eu. Nu-i nimic mai departe de cugetul meu, decât credința că d. Jorkins ar putea fi în stare de vre-un sacrificiu; dar are un fel de împotrivire, care înșeală adesea oamenii.

Nu, Copperfield! dădu el din cap, crede-mă; nu-i nici un mijloc să-l clatin pe d. Jorkins.

Incepusem să nu mai știu dela care din doi, dela d. Spenlow sau dela d. Jorkins purcedeau piedicile, dar vedeam foarte limpede că era, dintr'o parte sau alta, o înverșnare de neînving și că nu mai trebuia să sper, Doamne ferește! în înapoarea a miei de lire sterline, mătuși-mi. Am părăsit dar biroul într'o stare de descurajare, de care nu-mi aduc aminte fără remușcări, căci știu că fondul ei era egoismul (al meu și al Dorei) și m'am întors acasă.

Mă trudeam să mi deprind gândul cu tot ce putea fi mai rău și încercai să mi închipui ce trebuia să fac, dacă viitorul va fi întunecat cu desăvârșire, când un cupeu, care venia pe urma mea, se opri în dreptul meu și mă făcu să mi ridic ochii. O mână albă mi se întindea prin portieră și văzui zâmbetul acelu chip pe care nu l-am văzut nicio dată fără să mă simt liniștit și fericit, din ziua în care l-am contemplat pe vechea scară de stejar cu plimbul lat și mi-am întovărășit în minte frumusețea'i senină cu dulcele colorit al vitraurilor bisericii!

„Agnes! strigai cu bucurie. O, dragă Agnes, ce plăcere să te văd. Mai de grabă pe tine, decât pe oricare altă ființă!

— Adevărat? făcu ea cu însuflețire.

— Am atât de mare nevoie să vorbesc cu tine! Mi-e inima ușurată, numai cât te privesc! Dacă aș fi avut bățul unui vraci, ai fi fost întâia făptură pe care aș fi făcut-o să se arate!

— Nu te cred! făcu Agnes.

— Da! poate Dora mai întâi, mărturisiți roșindu-mă.

— Mai întâi Dora, firește; așa trebuie, rase Agnes.

— Și tu îndată după dânsa. Unde te duci? Se ducea acasă la mine, ca s'o vadă pe mătușe-mea. Vremea fiind tare frumoasă, eu fu bucuroasă să lase cupeul, care miroșia a grajd închis. Mi-a mirosit strașnic, băgând capul pe ferestruie, cât vorbisem cu Agnes. Dădui drumul birjarului, ea mi luă brațul și plecarăm împreună. Mi se părea că era speranța întruchipată. Intr'o clipă mă simții altul, având-o pe Agnes lângă mine.

Mătușe-mea îi scrisese unul din acele strani și comice răvașe, nu mai mare decât un bilet de bancă: rare ori avea ea mai multă râvnă epistolară. Da de veste că avusese ne-
cazuri mari de pe urma căroră părăsia Doverul pentru tot-

deamna, dar că se împăcase cu soarta și că era sănătoasă, așa că nimeni să nu'i poarte grija. Așa fiind, Agnes venise s'o vadă, pentru că o iubea, și-o iubia mult și de mulți ani, adică de când mă așezase pe mine la d. Wickfield. Nu era singură, îmi spunea ea. Taică-său era cu dânsa și... Uriah Heep.

„Sânt asociați acum? întrebai: prăpădi-l-ar Dumnezeu!

— Da, rosti Agnes. Avem unele treburi pe aci și am găsit nimeriț prilejul, ca să vii și eu la Londra. Nu vreau să crezi că venirea mea aci, este numai pentru o vizită prietenească și fără nici un interes. Trotwood, căci — mă tem că sânt nedreaptă — nu'mi place să-l las pe tata singur cu el.

— Toț aceeaș înrăurire o are asupra d-lui Wickfield? Agnes dădu trist din cap.

„Atâta s'au schimbat toate la noi, că n'ai mai cunoaște scumpa și vechea noastră casă. Ei stau cu noi, acum.

— Cine? întrebai.

— D. Heep și maică-sa. El ocupă fosta ta odăe, zise Agnes privîndu-mă.

— Aș vrea să am sarcina de a'i insufla eu visurile; nu s'ar mai culca acolo multă vreme.

— Mi-am păstrat odăița mea, aceea în care îmi învățam lecțiile. Cum trece vremea! Ți-aduci aminte? Odăița cu tăblii de lemn, care dă în salon.

— De'mi aduc aminte, Agnes? Acolo te-am văzut întâia oară: în picioare la ușe, cu maldărul de chei la șold.

— Tocmai așa! surâse Agnes. Mă bucur că-ai păstrat amintirea asta. Ce fericiți eram pe-atunci! O, da! păstrez cămăruța aceea pentru mine, dar n'o pot lăsa veșnic pe d-na Heep singură, înțelegi! De aceea, rosti liniștit Agnes, mă simt uneori obligată să'i țin tovărășie, deși mi-ar plăcea mai curând să stau singură. Dar n'am să mă plâng altfel, de ea. Dacă mă obosește uneori, lăudându'și feciorul, ce lucru mai firesc la o mamă? E un bun fiu!

Mă uitam la Agnes pe când îmi vorbea așa, fără să pot descoperi în trăsăturile ei nici o bănuială asupra intențiilor lui Uriah. Frumozii ei ochi, atât de dulci și de siguri totdeauna, îmi susțineau privirea cu obicinuita lor sinceritate și fără nici o schimbare vădită pe obraz.

„Neplăcerea cea mai mare a prezenței lor la noi, zise Agnes, e că nu pot fi atât de aproape de tata, pe cât aş vrea, căci Uriah Heep este necurmat între noi. Nu pot deci veghea asupra'i, pe cât aş dori. Dar, dacă s'ar întrebuița față de el șarlatania sau trădarea, cred că dragostea mea sinceră le-ar ghici. Cred că adevărata iubire a unei fiice devotate e mai tare, la urma urmei, decât toate răutățile și primejdiile lumii.

Luminosul surăs, pe care nu l-am văzut pe nici un alt chip, dispăru atunci, tocmai când îi admiram dulceața și mă gândeam cât eram altădată de obișnuit și de fericit să'l văd. Ea mă întrebă cu o schimbare vădită de fizionomie, pe când ne apropiam de casă, dacă știam ce se întâmplase cu averea mătuși-mi. Răspunzând că nu știu, Agnes căzu pe gânduri și mi se păru că'i simț brațul tremurând într'al meu.

Am găsit-o pe mătușa singură și puțin cam sbuciumată. Se iscase între ea și d-na Crupp o discuție asupra unei chestii abstracte (dacă se cuvenea să stea o persoană de sex frumos într'un apartament de băiat) și mătușe-mea, fără să-i pese de spasmele d-nei Crupp, tăiașe scurt vorbăria, spunându'i cucoanei aceleia că mirosia a rachie, că mă fură și că e mai bine s'o șteargă din odaie. D-na Crupp, socotind aceste două vorbe, drept ocară, — spusese că o să se plângă „Juriului Britanic“.

Mătușe-mea avusese însă vreme să se potolească, pe când Peggotty se dusese să-i arate d-lui Dick gărzile călări, și, încântată că o vede pe Agnes, nu se mai gândea la cearta ei, decât cu oarecare mândrie, pentru chipul cum știuse s'o sfârșească, spre cinstea ei. Ne primi așa dar cu multă bucurie. Când Agnes își puse pălăria pe masă și se așeză lângă bătrână, nu putui să nu'mi zic, privindu'i fruntea luminată și ochii senini, că acolo era locul ei; că acolo s'ar fi cuvenit să fie pururea, că mătușe-mea avea, cu drept, atâta încredere în ea, desi era încă tânără și cu puțină experiență. Câtă forță în iubirea ei simplă și devotată!

Incepurăm a vorbi despre afacerile mătușii și le povestii zadarnicul demers ce'l încercasem în acea dimineață.

— N'ai fost chibzuit, Trot; dar intenția a fost bună. Ești un băiat de treabă, de-acum s'ar potrivi să zic: un tânăr destoinic, și sânt mândră de tine. N'am nimic de spus.

până acum. Trot și Agnes, ia să privim în față situația Betsey Trotwood și să vedem cum stă.

O văzui pe Agnes pâlind, privind-o cu încordare pe mătușa. Nici mătușa n'o privea mai puțin încordat pe Agnes, mângâindu'și pisica.

„Betsey Trotwood, grăi mătușa, care veșnic singură și-a văzut de afacerile bănești, — nu vorbesc. Trot, de sora ta, ci de mine — avea oarecare avere. N'are a face cât avea: avea cu ce trăi. Ceva mai mult chiar, căci făcuse unele economii, ce le adăogase la capital. Betsey își puse avutul în rente, o vreme; apoi, sfătuită de omul său de afaceri, în ipotecă. Totul mergea bine, venitul era considerabil, iar ipotecile fură achitate. Vorbesc de Betsey ca de un războinic, nu'i așa? Așa că Betsey, silită să caute alt plasament, crezu că este mai isteată decât omul ei de afaceri, care nu mai era atât de iscusit ca odinioară. Vorbesc de tatăl d-tale, Agnes, — și vru să și mănuiască singură mica'i avere. Iși duse, precum zice proverbul, prea departe porcii la târg și nu fu bun negustor. Mai întâi pierdu la mine, apoi în alte întreprinderi particulare — era vorba să se caute în mare comori pierdute sau altă țâcneală de soiul ăsta — apoi pierdu iarăș cu minele și la urma urmei pierdu într'o bancă. Nu știu cât valorau acțiunile acelei bănci, o vreme; sută la sută cel puțin, cred: dar banca era la celalt capăt al lumii și a pierit, socotesc. Oricum, a dat faliment și nu va plăti cât lumea un gologan. Cel mai cuminte lucru e să n'o mai po-
menim!”

Mătușe-meă isprăvi aci povestirea ei scurtă și filozofică, privind cu un fel de triumf la Agnes, căreia îi reveni încet, încet, culoarea feței.

„Asta'i toată povestea, dragă Miss Trotwood? rosti Agnes.

— E de ajuns, sper, fata mea, făcu mătușa. Dacă ar mai fi fost beni de pierdut, poate era mai lungă. Ar fi găsit Betsey mijlocul să'i trimeată după ceilalți și să mai adaoge un capitol la poveste. Dar n'au mai fost gologani și povestea s'a terminat aici.

Agnes ascultase mai întâi fără să respire. Tot mai pălea și se înroșia, dar îi era inima mai ușoară. Cred că știu de ce. Se temuse, de sigur, că nenorocitul de taică-său putea

fi vinovat. Mătuşa îi luă mâna între mâinile sale şi începu să rădă.

„Nu'i de ajuns? repetă mătuşa. Da, adevărat, ar trebui să adaog ca la sfârşitul poveştilor de copii: „Şi pe urmă trăi mereu fericită“. Poate, într'o zi, voi spune şi eu aşa despre Betsey. Agnes, d-ta ai scaun la cap; şi tu de asemenea, Trot, în unele privinţe, decât nu pot totdeauna să'ţi fac complimente. „Zicând aşa, mătuşa dădu din cap, cu energia ce'i era obişnuită. „Ce'i de făcut? Casa mea poate aduce şaptezeci lire sterline pe an. Cred că aci nu încape nici o greşeală. Ei bine! nu avem alt nimic!“ rosti mătuşe-mea, oprindu-se scurt, ca telegarii, când parcă vor să lepede zăbala din dinţi.

Mai este ceva, grăi mătuşa, după un răgaz. E Dick. El are o mie de lire sterline pe an, dar se'nţelege că pentru cheltuelile lui aparte. Mi-ar fi mai plăcut să-l depărtez, deşi ştiu că sânt singura persoană care'l preţueşte, decât să'l țin şi să nu'i cheltuesc banii numai pentru dânsul. Cum vom face noi, Trot şi eu, ca să ieşim la capăt cu resursele noastre? Ce zici, Agnes?

— Zic, mătuşe, luaî eu cuvântul, că trebuie să fac şi eu ceva.

— Să te înrolezi ca soldat, nu'i aşa? se supără dânsa. Sau să intri în marină? De aşa ceva nu vreau să aud. Vei fi proctor.. Nu vreau cap dogit în familie, cu voia d-tale, d-le“.

Voiam să spun că nici eu vreau să aduc în familie obiceiul ăsta lesnicios de-a ieşi din încurcătură, când Agnes mă întrebă dacă mi-e plătită chiria pe multă vreme.

„Puî degetul pe rană, dragă, zise mătuşa. Avem în sarcină apartamentul pe şase luni, afară numai dacă l-am putea subînchiria, ceea ce nu cred. Ultimul chiriaş a murit aici şi-ar mai muri încă cinci din şase, doar pentrucă ar sta sub acelaş acoperiş cu femeea asta cu jupon de flanelă. Am câţiva bani la mine şi cred, ca şi d-ta că ar fi bine să rămânem în casa asta, după învoială, închiriind pe aproape un iatac pentru Dick“.

Crezui de datoria mea să spun o vorbă de suferinţele ce-ar avea de îndurat mătuşe-mea, trăind pe picior de război şi ide şicană cu d-na Crupp. Dar mătuşa răspunse scurt

și retezat, că la primul semn de vrăsmășie, i-ar trage o spaimă, de-ar ține-o minte până la moarte.

„Credeam, Trotwood, glăsu-i Agnes șovăind, că dacă-ai avea timp...

— Am destul timp, Agnes. Sânt totdeauna slobod după ora patru sau cinci și mai am vreme dis-de-dimnieață. Oricum, zisei simțind că mă 'nroșesc puțin la amintirea ceasurilor de hoinăreală prin oraș și pe drumul Norwoodului, am mai multă vreme decât îmi trebuie.

— Cred că nu ți-ar plăcea, rosti Agnes apropiindu-se și cu glas scăzut, cu un accent așa de dulce și de mângâios, că încă îl mai aud, un post de secretar?

— Nu mi-ar plăcea, Agnes și dece?

— Atunci ascultă: Doctorul Strong are de gând să se retragă. S'a statornicit la Londra și l-a rugat pe tata să-i recomande un secretar. Nu crezi că i-ar fi mai plăcut să aibă lângă el pe elevul lui favorit, mai de grabă decât pe oricare altul?

— Dragă Agnes, strigai, ce-aș fi eu fără tine? Ești veșnic îngerul meu bun. Ți-am mai spus-o. Așa te socotesc.

Agnes îmi răspunse râzând voios că un singur înger bun (voia să pomenească de Dora) mi-era de ajuns și mi-aminti că doctorul avea obicei să lucreze în cabinetul lui foarte de dimineață și seara și că s'ar prea putea ca orele slobode să-i convină. Eram fericit la gândul că aveam să mi câștig singur pâinea și încă mai fericit la ideea că voi lucra împreună cu fostul meu dascăl. Urmând îndată sfatul Agnei, mă așezai să scriu doctorului. I-am spus dorința mea și i-am cerut voie să mă înfățișez lui a doua zi, la zece dimineața. Îmi adresai scrisoarea la Highgate, căci el sta în locul acela — atât de plin de amintiri pentru mine — și du-sei răvașul eu însumi la poștă.

Pretutindeni pe unde trecea Agnes, se cunoștea după binele ce'l făcea, fără larmă, în treacăt. Când m'am întors, colivia păsărilor mătușe-mi era atârnată, întocmai cum fusese pe vremuri, la fereastra salonului. Jițul meu era așezat și el ca al mătușe-mi aproape de fereastra deschisă: până și paravanul cel verde, adus de mătușa, era înșurupat de tocul ferestrei. Nu era nevoie să întreb cine le făcuse toate acestea, văzându-le așezate cu rost: pricepui că Ag-

nes le orânduise. Cine altul s'ar fi gândit la cărțile mele așa ca pe vremea studiilor mele? S'o fi știut pe Agnes la o mie de kilometri și așa fi priceput că s'a întors, n'aș fi avut nevoie s'o văd așezând, zâmbind de neorânduiala mea.

Mătușe-mea pomeni cu multă plăcere de Tamisa, care ce'i drept era minunată sub razele soarelui, deși nu atât de frumoasă ca marea, la Dover. Dar îi păstra o pică de moarte fumului Londrei, care „pipăra" totul, zicea ea. Din fericire își schimbă îndată părerea aceasta, mulțumită grijei migăloase cu care Peggotty stărpise de pretutindeni, din odăi, piperul cu pricina. Totuș, privind-o dereticând pe Peggotty, mi-am zis că face mai mult sgomot decât treabă, în comparație cu Agnes, care făcea totul cu cea mai deplină liniște. Și iată că se auzi un ciocănit la ușe.

„Cred că e tata, rosti Agnes, pălind; mi-a făgăduit că vine“.

Am deschis ușa și intră nu numai d. Wickfield, ci și Uriah Heep. Trecuse cam mult de când nu-l mai văzusem pe d. Wickfield. Mă așteptam să'l gădesc schimbat mult, după cele ce mi spusese Agnes, totuș am fost surprins dureros.

Nu fiindcă îmbătrânise tare, deși purta hainele pe el tot așa de curate, nici fiindcă avea o față învăpăiată care nu spunea bine de sănătatea lui, nici fiindcă i tremurau mâinile nervos, nici fiindcă și-ar fi pierdut grația purtării și a frumusetii bărbătești, neschimbată; ceea ce mă izbi, era faptul că, cu toate aceste daruri vădite de distincție firească, putea să îndure nerușinata stăpânire a josniciei întruchipate a lui Uriah Heep. Răsturnarea rolurilor în relațiile lor obișnuite, puterea fiind de partea lui Uriah și atârănarea de partea d-lui Wickfield înfățișa pentru mine priveliștea cea mai nesuferită ce se poate închipui. Dacă așa fi văzut o mai-muță călăuzind un om, priveliștea n'ar fi fost mai umilitoare.

Și conștiința că așa este, o avea și el. Când intră, se opri cu capu 'n piept. Dar numai o clipă, căci Agnes îi spuse blând: „Tată, iată Miss Trotwood și Trotwood, pe cari nu i-ai văzut de mult“. El se apropie, dădu mâna cu mătușe-mea, încurcat și le strânse pe ale mele cu drag. În acest răstimp de turburare trecătoare, văzui un surâs viclean pe

buzele lui Uriah. Agnes îl văzu și ea, cred, căci se dădu un pas înapoi, vrând parcă să se mai depărteze de el.

Cât despre mătușa, îl văzuse ea ori ba? Mi-ar fi fost zadarnică toată știința fizionomiștilor, fără mărturisirea ei. Nu cred să fi existat vreodată un om cu o figură mai de nepătruns ca a ei, când nu voia să fie ghicită. Fața ei nu vorbea ca peretele, de gândurile ei tainice. Dar ea rupse tăcerea cu tonul brusc, obișnuit ei:

„Ei bine, Wickfield, făcu dânsa și el parcă abia atunci o privia întâi. Am povestit fiicei d-tale ce frumos mi-am plasat banii, pentru că pierdusem credința în d-ta, de când te-ai păcălit puțin în afaceri. Ne-am sfătuit împreună și credem că la urma urmei o să ies la liman. Agnes, ea singură, face cât amândoi asociații, e părerea mea.

— Dacă mi se dă voie să fac o umilă remarcă, zise Uriah Heep svârcolindu-se, sânt cu totul de aceeaș părere cu Miss Betsey Trotwood și aș fi foarte fericit să avem pe d-ra Agnes de asociată.

— Mulțumește-te că ești d-ta însuți asociat, grăi mătușa. Atâta cred că ți-e de ajuns. Altfel, ce mai faci, domnule?“ Ca răspuns la întrebarea aceasta, care-i fu pusă cu cel mai rece ton, d. Heep își scutură fâstâcit gh'ozdanul cu hârtii, ce'l purta și răspunse că e sănătos, îi mulțumi și'i dori mătușii acelaș lucru.

„Dar d-ta, Copperfield... ar trebui să zic d-le Copperfield, urmă Uriah, sper că ești bine. Sânt fericit că te văd, fie chiar în aceste împrejurări“. Intr'adevăr, împrejurările păreau tocmai pe gustul lui: „Ele nu sânt deloc, ceea ce amicii d-tale ți-ar putea dori, domnule Copperfield. Dar nu banii fac pe om, că... eu nu sânt în stare să explic, cu slabele mele mijloace, zise Uriah, făcând un gest de josnică plecăciune; nu banii!..“

Și îmi dădu mâna, nu după cum e obiceiul, ci dela câți-va pași, ca și cum i-ar fi fost teamă, ridicându'mi-o și lăsându'mi-o, ca pe mânerul unei pompe.

„Și cum ți se pare că arătăm, Copperfield... pardon, ar trebui să zic d-le Copperfield, urmă Uriah. D. Wickfield arată foarte bine, nu'i așa? Anii trec fără să'i băgăm de seamă. Ridică doar pe cei umili, adică pe mama și pe mine și sporesc, adăoacă el dregând-o, frumusețea și grația d-rei Agnes, mai ales“.

Se svârcoli după complimentul ăsta așa de nesuferit, că mătușa, care'l privia în față, își pierdu cu totul răbdarea.

„Dracul să'l ia! izbucni ea. Dar ce are? Lasă mișcă-
rile galvanice, domnule!”

— Vă cer ertare, Miss Trotwood, zise el; știu bine că sânteți nervoasă.

— Lasă-mă 'n pace, urmă dânsa, tot nepotolită. Te rog să nu'mi vorbești așa! Află că nu sânt de loc nervoasă. Dacă ești țipar, bine! Dar dacă ești om stăpânește-ți mișcările, domnule! Doamne Dumnezeule! urmă ca într'un avânt de indignare, n'am deloc poftă să-mi turburi capul, cu răsuceli de-acestea de șarpe, de sfredel !

D. Heep firește, se fâstâci oleacă la izbucnirea asta, care dobândi o putere și mai mare din felul indignat cu care mătușa se trase cu scaunul înapoi, dând din cap, ca și cum s'ar fi putut să se arunce la el și să'l muște. Dar el îmi șopti dulceag :

„Eu știu, d-le Copperfield, că Miss Trotwood, cu toate însușirile sale minunate, este foarte vie. (Am avut plăcerea s'o cunosc înaintea d-tale, pe când eram încă un bet copist). și e natural ca în aceste împrejurări să nu se fi imblânzit. Dimpotrivă; mă mir că nu e și mai rău. Am venit aici să vă spun că, dacă vă putem fi buni la ceva, mama și eu, sau Wickfield și Heep, vom fi încântați. Nu îndrăznesc prea mult, cred! rosti el către asociatul său, cu un zâmbet groaznic.

— Uriah Heep, grăi d. Wickfield cu o voce silită și monotonă, este foarte activ în afaceri, Trotwood. Spusele sale le aprob deplin. Știi bine că'ți port interes de foarte mult timp. Dar, afară de asta, ce spune el, aprob: deplin !

— O, ce răsplată! zise Uriah, ridicându-și un picior, cu riscul de a'și atrage altă ocară din partea mătuși-mi. Ce fericit sânt de această încredere desăvârșită! Socot însă, e drept, să isbutesc un pic să-l ușurez de sarcina afacerilor, Copperfield !

— Uriah Heep e o mare înlesnire pentru mine, spuse d. Wickfield cu aceiaș voce surdă și tristă. Sarcina mea e mult mai ușoară, Trotwood, avându'l tovarăș.”

Știam că vulpea roșie îl făcea să grăiască așa, ca să justifice cele ce'mi spusese în noaptea, când îmi otrăvise

liniștea. Acelaș surâș fals și sinistru îi rătăcia pe chip și pe mine nu mă slăbia din ochi de fel.

„Cred că nu mă lași singură, tată? zise Agnes rugătoare. Nu vrei să plecăm împreună pe jos, cu Trotwood?”

Mai înainte de a răspunde, poate s'ar fi uitat la Uriah, dacă acest individ nu i-ar fi luat-o înainte.

„Am o întâlnire de afaceri, glăsui Uriah, aminteri aș fi fost fericit să rămân cu prietenii mei. Dar îl las pe asociatul meu să reprezinte casa. Miss Agnes, umilul d-tale servitor! Bună seara d-le Copperfield și tot respectul meu umil d-rei Betsey Trotwood!”

Plecă, trimițându-ne sărutări cu marea lui mână de schelet și surâzând ca un satir.

Un ceas două, mai șezurăm de vorbă despre frumoasele noastre zile din Canterbury. D. Wickfield lăsat singur cu Agnes, mai prinse un pic de voioșie, deși tot mai era pradă unei mâhniri de neînfrânt. La urma urmei se însufleși și ascultă cu drag micile nimicuri din trecut, de care și aducea aminte foarte bine. Ne spuse că aflându-se numai cu Agnes și cu mine, i se părea că este ca pe atunci și mult ar dori să nu se fi schimbat nimic. Sânt sigur, că privind seninul chip al fiică-si și simțindu'i mâna pe brațul său, era nespus de fericit.

Mătușa care fusese aproape tot timpul ocupată cu Peggotty în odaia de-alături, nu voi să însoțească pe mosafiri până la hotelul lor, dar stărui să merg eu și mă supusei. Cinarăm împreună. După cină, Agnes se așeză lângă tăică-său, ca odinioară și i turnă vin. El lua ce'i da ea și atât cât îi da ea, ca un copil. Și șezurăm toți trei la fereastră, târziu într'amurg. Când se întunecă, el se întinse pe o canapea. Agnes îi așeză perinele și rămase aplecată asupra lui un moment. Când se întoarse la fereastră, cum nu se înnoptase de tot, am putut vedea strălucindu'i lacrimi în ochi.

Să dea Dumnezeu să nu uit niciodată statornica și sincera dragoste a scumpei mele Agnes, în acea epocă a vieții mele; căci dacă aș uita-o, ar fi semn că sânt aproape de sfârșitul vieții și tocmai atunci aș dori să mi aduc aminte de ea, mai mult ca oricând. Agnes mi-a umplut inima de atât de înțelepte hotărâri; mi-a întărit atât de mult caracterul. Știu să călăuzească așa de bine prin pilda ei — nu știu cum.

căci era prea blândă și prea modestă, ca să'mi dea povețe — ardoarea fără țel a vâgilor mele proiecte, că dacă am făcut ceva bun și dacă n'am făcut nimic rău. sânt sigur că numai ei îi datorez.

Și cum îmi vorbea de Dora, pe când stam la fereastră pe întuneric! cum îmi asculta laudele, adăogând pe ale ei! Cum arunca asupra zeiței ce mă fermecase raze din propria și curată sa lumină, încât mi-o făcu și mai inocentă și mai prețioasă! Agnes, sora adolescenței mele, dacă-aș fi știut, ce-am știut mai apoi!

Când am coborât am dat peste un cerșetor în colțul străzii și întorcându'mi capul spre fereastră, cu gândul la privirea calmă și curată a prietenei mele, la ochii ei îngerești, el mă făcu să tresar, murmurând, ca un ecou al vorbelor mătușe-mi:

„Orb! orb! orb!”

CAPITOLUL XXXVI

Entuziasm

Am început ziua a doua cu o scaldă bună la băile romane, apoi m'am îndreptat spre Highgate. Mă scuturasem de mâhnire. Nu mă mai temeam de haine petecite, nu mai suspinam după cai cenușii. Tot felul meu de a privi nenorocirea se schimbase. Tot ce aveam de făcut, era să dovedesc mătușe-mi că bunătatea ei nu căzuse pe o făptură nerecunoscătoare și nesimțitoare. Trebuia să profit acuma de ucenicia amarnică a copilăriei mele și să mă aștern pe muncă, curajos și hotărât. Asta aveam de făcut: să iau cu vrednicie barda muncitorului în mâni, ca să'mi deschid calea prin pădurea tuturor greutăților ce mă împresurau, dobărând copacii vrăjiți, care mă mai despărțeau de Dora. Și mergeam pe drum cu pași largi, ca și cum astfel și ajungeam la țintă.

Când am dat în drumul Highgate-lui, așa de cunoscut mie și pe care umblam acuma, cu totul cu alte gânduri decât cele de plăcere de mai ieri, mi s'a părut că o desăvârșită schimbare s'a făcut în mine, dar nu fui descurajat. Noi

speranțe, o nouă țintă se iviră în acelaș timp, pentru viața cea nouă. Avea să fie mare truda, dar răsplata neprețuită. Dora era răsplata și trebuia s'o dobândească.

Așa avânturi de curaj mă coprinseră, că'mi părea rău că nu mi s'a jerpelit haina, că nu se iveau încă arbori din pădurea greutateilor, ca să'i culc la pământ, ca să'mi dovedesc puterea. Tare-aș fi vrut să'i cer unui om care tocmai sfărâma pietre pe stradă (omul avea niște ochelari de sarmă) să'mi împrumute ciocanul și să'mi dea voie să încep a deschide un drum în granit, ca să ajung până la Dora. Așa mă frământam, așa ostentam și mi-era așa de cald, că mi se părea că și câștigasem nu știu câți bani. În starea asta mă așlam când am intrat într'o căsuță de închiriat și o cercetai cu de-amănuntul, pricepând că e nevoie să ajung om practic. Găsisem tocmai ce'mi trebuia mie și Dorei. Era o grădiniță înaintea casei, să poată alerga Jip după plac și să latre la precupeți printre zăbrele, iar sus era o cameră frumoasă pentru mătușe-mea. Ieșii de acolo mai înfierbântat și mai hotărât ca totdeauna, și cu așa pas zorit făcui drumul până la Highgate, că am ajuns cu un ceas mai devreme. De altfel, și chiar dacă n'aș fi sosit așa de timpuriu, tot aș fi fost silit să mă răcoresc puțin, înainte de a mă putea înfățișa.

Prima mea grijă, după ce mă odihni puțin, fu să găsesc locuința doctorului. El nu sta în partea orașelului, unde locuia d-na Steerforth, ci tocmai la celalți capăt al Highgateului. Când fui sigur de lucrul ăsta, m'am întors, ne-având putere să mă împotrivesc, pe o străduță ce trecea pe lângă casa d-nei Steerforth și 'mi aruncaii ochii peste zidul grădinii. Ferestrele odăii lui Steerforth erau închise. Ușile serei erau date în lături și Roza Dartle, cu capul gol, mergea în culo și încoace cu pas brusc și grăbit pe o alee de nisip, de-alunzul peștetei. Mi se păru o fiară, care face mereu drumul ce i'l îngăduie lanțul târât de ea pe poteca bătătorită de umbrel. rozându'și inima.

Părăsii binisor postul meu de observație, fugind de vecinătatea aceasta și părându'mi rău că fusesem curios; apoi, departe de acel loc, mă plimbai până la ora zece. Biserica cu clopotnița sveltă ce se vede astăzi pe vârful colinei, nu exista în vremea aceea, ca să'mi spună cât este ceasul. În locul ei era o casă veche, de cărămidă roșie, ce

servea de școală ; frumos lăcaș, zău ! de drag să înveți acolo, pe cât mi-aduc aminte.

Apropiindu-mă de locuința doctorului, o vilă drăguță, cam veche, — pentru care cheltuise, de sigur, destul, judecând după reparațiile și înfrumusețările ce încă păreau proaspete, — îl zării plimbându-se prin grădină, cu ghetre și aidoma ca pe vremuri, ca și cum nu contenise să se plimbe de pe când îi fusesem elev. Era împresurat, de asemenea, de toți vechii săi tovarăși, căci nu lipseau marii arbori din vecinătate și în iarbă văzui doi, trei corbi, cari-l priveau ca și cum primiseră scrisori de recomandatie dela corbi din Canterbury și ca urmare îl supravegheau.

Știam bine că era de prisos să caut a'i atrage atenția dela o depărtare așa de mare. Deschisei cu curaj poarta și mă dusei întru întâmpinarea sa, așa ca să'i vin în față, tocmai când se va întoarce. Când se întoarce și se apropie de mine, mă privi gânditor o clipă, hotărât, fără să mă vadă; apoi fața lui binevoitoare rosti cea mai mare mulțumire și mă luă amândouă mâinile :

„Ah, dragă Copperfield, iată-te om de-abinele ! Ce mai faci ? Ce bine mi pare că te văd. Cum ai crescut, Copperfield ! Ești, zău... E cu puțință ?

Mă informai despre dânsul și despre d-na Strong.

„E foarte bine, făcu doctorul. Ana o să fie încântată să te vadă. Erai totdeauna favoritul ei. Chiar aseară îmi spunea, când i-am arătat scrisoarea d-tale. Și... da, de sigur... îți mai aduci aminte de d. Jack Maldon ?

— Da, foarte bine, domnule.

— Eram sigur că nu l-ai uitat. Și el e bine.

— S'a întors, domnule ?

— Din Indii ? întrebă doctorul. Da. N'a putut suferi clima. Doamna Markleham.. și-aduci aminte de dânsa ??

— Deșca ? Se poate s'o uit ! parcă ar fi fost ieri.

— Ei bine, d-na Markleham era foarte îngrijorată de el, biata femeie : așa că l-am rechemat și are acum o ocupație, care i se potrivește mai bine.

Il cunoșteam destul pe d. Jack Maldon, ca să pricep după vorbele acestea, că avea o ocupație, unde nu era mult de lucru și leafă bună. Doctorul urmă, mereu cu mâna pe urmărul meu și privindu-mă încurajator :

„Acum, dragă Copperfield, să vorbim de propunerea d-tale, care mi-a făcut multă plăcere și 'mi convine de minune. Dar nu crezi că ai putea găsi ceva mai bun? Ai avut mari succese la noi, știi; ai însușiri care te pot duce departe. Temeliile sânt bune: se poate înălța pe ele nu știu ce clădire. N'ar fi păcat să'ți jertfești primăvara vieții unei ocupații, ca aceea ce ți-o ofer eu?”

Mă aprinsei iar. Il copleşii pe doctor cu o sumedenie de flori de retorică, doar mă va asculta, aducându'i aminte că aveam, de altfel, o profesie.

„Da, da, grăi doctorul, adevărat. E o deosebire, fiindcă ai o profesie și studiezi mai departe, ca să iai un titlu. Dar, prietene dragă, ce sânt șaptezeci de lire sterline pe an?”

— Indoește venitul nostru, doctoro!

— Așa! Cine-ar fi crezut! Asta nu însemnează că leafa se va reduce numai la șaptezeci de lire, pentrucă totdeauna m'am gândit să'i dau și un dar aceluia dintre tinerii mei prieteni, ce va primi sarcina asta. Da, zise el, plimbându-se în lung și'n lat, cu mâna pe umărul meu, totdeauna m'am gândit la un dar anual.

— Iubitul meu director, zisei (simplu și fără fraze, de astădată), am către d-vs., obligații, ce niciodată nu le voi putea plăti.

— Nu, nu, iartă-mă! te înșeli!

— Dacă voiți să mi primiți serviciile, în vremea în care sunt slobod, adică seara și dimineața, și dacă socotiți că ele prețuesc șaptezeci de lire sterline pe an, îmi faceți o nespusă bucurie.

— Așa! făcu naiv doctorul. Un lucru așa de mic să poată face o bucurie așa de mare! Așa, așa! Dar făgăduiește 'mi că de cum vei găsi ceva mai bun, vei primi, nu'i așa? Imi dai cuvântul? glăsui doctorul, cu tonul cu care făcea apel la onoarea noastră în clasă, pe când eram copii.

— Vă dau cuvântul meu, domnule, răspunsei și eu, tot ca în clasă.

— Atunci ne-am înțeles, mă bătu doctorul pe umăr și tot apăsându-mi-l, ne plimbarăm cât-va.

— Și așa fi de douăzeci de ori mai fericit, îl lingusii eu cu nevinovăție, dacă ați binevoi să mă întrebuițați la Dicționar.

Doctorul se opri, mă bătu iar pe umăr zâmbind și strigă cu un aer triumfător, vrednic de văzut, ca și cum eu ași fi fost o comoară de înțelepciune :

„Ai ghicit, prietene dragă ; la dicționar“.

Cum ar fi fost cu puțință să fie vorba de altceva ? Ii era plin capul de el ca și buzunarele. Ii ieșea Dicționarul prin toți porii. Imi spuse că de când s'a lăsat de școală, lucrul înaintază cât se poate de repede și că orele ce i le propuneam eu îi conveneau de minune, mai ales că avea obicei să se plimbe prin grădină la nămiezi, meditând în toată voia. Deocamdată hârtiile îi erau în neorânduială, din pricina d-lui Jack Maldon, care vruse de curând să'i fie secretar, dar n'avea deprinderea convenită. Noi amândoi însă vom pune totul în ordine de grabă. Am văzut mai apoi, când m-am așezat la lucru, că râvna d-lui Maldon îmi îngreua sarcina, mai mult de cât aș fi crezut ; nu numai fiindcă el habar n'avusese și făcuse multe greșeli, dar mai desemnase atâți soldați și capete de femei pe manuscrisele doctorului, că mă găsiam uneori cufundat ca într'un labirint întunecos.

Doctorul era încântat la gândul că avea să mă aibă colaborator al faimoasei lucrări și ne înțeleserăm să începem de a doua zi la ora șapte dimineața. Aveam să lucrăm două ceasuri în toate diminețile și alte două sau trei în toate seriile, afară de Sâmbăta, zi de concediu pentru mine. Firește, aveam să mă hodinesc și Duminică. Lucrul n'avea, așa dar, să fie un chin.

Astfel înțeleși, spre mulțumirea amândurora, doctorul mă duse în casă și mă înfățișe doamnei Strong, pe care o găsi în noul cabinet al doctorului, ștergând de praf cărțile, ispravă ce numai ei îi era îngăduită.

Intârziaseră gustarea anume pentru mine și ne-am așezat cu toții la masă. Abia ne așezarăm și ghicii, după mutra d-nei Strong că avea să vină cineva, deși nimic nu'l vesteau. Și în adevăr veni un domn călare, până la grilaj, apoi își aduse calul de căpăstru în curtică, așa ca un om de-al casei, îl legă cu o verigă sub un șopron și intră în sufragerie, cu biciul în mână. Era d. Jack Maldon și găsi că dumnea-lui nu câștigase nimic călătorind prin Indii. E drept că simțiam o pornire de virtute sălbatecă împotriva tuturor tinerilor cari nu doborau arbori în pădurea tuturor greutateilor.

aşa că asta era poate pricina impresiilor mele lipsite de bună-voinţă.

„Domnule Jack, grăi doctorul, iţi prezintă pe d. Copperfield.“

D. Maldon îmi strânsese mâna, puţin cam rece, aşa mi se păru, şi cu aer de protecţie lăncedă, ceea ce mă supără, în taină. De altfel aerul lui de lăncezeală era ciudat — se schimba numai când îi vorbea verişoară-si Ana.

„Ai luat gustarea de dimineaţă, d-le Jack? întrebă doctorul.

— Nu iau aproape niciodată ceva dimineaţa, d-le, zise el, lăsându-şi capul pe spătarul jetului. Mă plictiseşte.

— Sânt veşti noi? întrebă doctorul.

— De fel. Câteva poveşti despre inşi cari mor de foame, în Scoţia şi sânt foarte nemulţumiţi. Sânt însă veşnic oameni cari mor de foame şi veşnic sânt nemulţumiţi“.

Doctorul rosti grav şi ca să schimbe vorba :

— Aşa dar nu sânt veşti de fel. Bun, nici o veste, bună veste, precum se zice.

— Este şi o lungă poveste în ziare despre un omor, urmă d. Maldon; dar sânt în fiecă zi oameni asasinaţi, aşa că n'am citit-o“.

Nepăsarea prefăcută pentru toate faptele şi patimile umane nu era pe vremea aceea privită drept o mare probă de eleganţă. Am văzut mai apoi maxime de acestea foarte la modă. Le-am văzut practicate cu aşa succes, că am dai peste frumoşi domni şi mândre cucoane, care atât interes arătau neamului omenesc, că mai bine s'ar fi născut omide. Poate că impresia ce mi-o făcu atunci d. Maldon n'a fost atât de vie decât pentrucă era nouă pentru mine, totuş d. Jack nu s'a ridicat în stima, nici în încrederea mea.

„Am venit ca să aflu dacă Ana vrea să meargă astă seară la Operă, spune d. Maldon, întorcându-se către ea. E ultima reprezentaţie bună din sezon şi o cântăreaţă pe care se cuvine s'o audă. O femeie, care cântă fermecător, fără să mai pun la socoteală că e de-o urâtenie delicioasă“.

Zicând aşa, recăzu în lăncezeală.

Doctorul, pururea bucuros să-i fie plăcut nevesti-si, se întoarse către ea, şi zise :

„Trebue să mergi, Ano; trebue să mergi.“

— Nu, te rog. Mai drag mi-e să rămân acasă. Mai plăcut mi-e aici”.

Și fără să se uite la văru-său, îmi vorbi mie, îmi ceru vești despre Agnes, se informă dacă va veni s'o vadă, dacă nu cumva va veni chiar în acea zi. Și așa de turburată vorbea, că mă întrebam cum se face că însuș doctorul, ocupat să și întindă unt pe pâine, nu vedea lucrul ăsta ce sâr'a în ochi.

Dar el nu vedea nimic. Ii spuse râzând că ea e tânără, că trebuie să petreacă, în loc să se plictisească cu un moșneag ca eu. De alifel, zicea el, spera să i cânte ea toate ariile cântăreței celei noi, și cum s'ar fi putut așa ceva, dacă nu se ducea ea s'o asculte? Doctorul stăruia. D. Jack Maldon avea să revină, ca să cineze la Highgate. Lucru hotărît, acesta se înturnă la sinecura sa, călare de sigur, fără să se zorească.

Eram curios a doua zi dimineța, să știu dacă ea a fost la operă. Nu fusese, trimisese la Londra vorbă lui văru-său și peste zi fusese la Agnes. Il făcuse pe doctor s'o insectească și se întorseseră pe jos, prin câmpie, după cum îmi spusese chiar dânsul. Fusese o noapte minunată. Eu însă am socotit că s'ar fi dus la spectacol, dacă Agnes n'ar fi fost la Londra; căci Agnes trebuie să fi avut și asupra ei o fericită înrâurire.

Nu s'ar putea spune că părea încântată. Părea totuș nădușită sau fătăci, era amăgitoare. O priveam mereu, căci sta așezată lângă fereastră, pe când noi lucram și ne pregăti gustarea de dimineată, pe care aveam s'o luăm lucrând. La ora nouă, când am plecat, ea era în genunchi la picioarele doctorului, ca să i pună ghetele și jambierele. Frunzele câtorva plante agățătoare, care creșteau în apropierea ferestrei îi aruncau umbră pe chip și mă gândi tot drumul, ducându-mă la Curte, la seara în care o văzusem privindu'si soțul, pe când acesta citea.

Aveam mult de lucru. Eram în picioare de la cinci dimineța și nu veneam acasă decât la nouă sau zece seara. Dar strașnică plăcere aveam să fiu așa de ocupat. Nu mergeam niciodată încet. Mi se părea că, cu cât trudeam mai mult, cu atât o meritam mai mult pe Dora. Ea nu mă văzuse încă în aceas'ă nouă fază a caracterului meu, pentru că avea să vină pe curând la d-ra Mills. Deocamdată întârziaseam s'o

înștiințez ,mărginindu-mă să'i spun în scrisori, care se strecurau toate, în taină, prin mânilor domnișoarei Mills, că aveam multe de povestit. În adăstare, mă lipsisem de multe. Lăsasem săpunul parfumat și apa de livențică. vândusem cu mare pierdere trei veste, ce le socoteam prea elegante pentru aspra mea carieră.

Și încă nu eram mulțumit : ardeam să fac mai mult și mă dusei la Traddles, care locuia deocamdată într'o odaie pe Castle Street, Holborn. Luai cu mine pe d. Dick, care mă mai însoțise de două ori la Highgate și și reluate obiceiurile de intimitate cu doctorul.

Il luai pe d. Dick, fiindcă era așa de simțitor față de paguba mătușii și era așa de adânc convins că nu se mai pomenește rob sau pușcăriaș, care să lucreze cât mine, încât bietul om pierdu și pofta de mâncare și veselia, disperat că el nu poate face nimic. Firește, mai mult ca oricând, nu se simțea în stare să'ți sfârșească memoriul și cu cât se trudea, cu atât capul regelui Carol îl turbura mai des. Temându-ne să nu i se înrăutățească starea, dacă nu isbutim să'l amăgim cu ceva, sau să'l facem să creadă că e folositor sau chiar să'i dăm ceva de lucru, mă gândii să'l întreb pe Traddles de n'ar putea să ne fie de ajutor. Mai întâi îi scrisei pe larg tot ce se întâmplase și primii dela el o scrisoare minunată, în care îmi arăta toată simpatia și prietenia sa.

Il găsirăm cufundat în lucru, cu călimara și hârtiile sale, cu mesuța și ghiveciul înainte, într'un colț al camerei, ca să'i întreție ochii și curajul. Ne primi foarte însuflețit și într'o clipă el și Dick se împrieteniră strașnic. Bai se păru lui Dick că'l mai văzuse și noi amândoi ziserăm că se prea poate.

Prima întrebare ce i-o puse lui Traddles fu aceasta : era adevărat că unii oameni, distinși mai apoi în diferite cariere, începuseră prin dări de seamă asupra debaterilor parlamentare ? Traddles îmi vorbise odată de gazetărie, ca de una din speranțele sale. Și eu îi spuseseam lui Traddles în scrisoarea mea că aș dori să știu cum se procedează cu dările de seamă ale discuțiilor parlamentare. El îmi răspunsese că, după informațiile sale ,ceea ce trebuia pentru această ocupație, afară poate de cazuri foarte rare, era ceva mecanic, care chezuia exactitatea cuvântărilor, era o desăvârșită cunoaștere a misterioasei arte stenografice ,artă tot atât

de grea ca învățarea a șase limbi. Ți trebuie multă stăruință și nu poți nădăjdui să o știi, decât după mulți ani de răbdare. Traddles socotea firește că spunându-mi asta, am isprăvit, dar eu nu vedeam aci decât încă un codru întreg de doborât, ca să ajung la Dora, și m'am hotărât pe dată să mi deschid cale prin bungetul acesta, cu barda în mână.

„Ți foarte mulțumesc, dragă Traddles, i-am spus; de mâine încep să învăț“.

Traddles mă privi mirat, firește; fiindcă nu știa la ce treaptă de avânt ajunsese.

„Voi cumpăra o carte care tratează temeinic această artă, i-am spus; voi lucra la Curte, unde n'am prea mult de făcut, și voi stenografia pledoariile, ca să mă deprind. Traddles, prietene, voi izbuti!“

— Zău, făcu Traddles, holbând ochii cât putu, nu știam că ești înzestrat cu atâta energie, Copperfield!“

Nu știu nici eu cum ar fi putut ști, căci și pentru mine era o problemă. Schimbai conversația și adusei vorba de d. Dick.

„Vezi, glăsui d. Dick convins, aș vrea să fiu bun la ceva, d-le Traddles — să bat toba, de pildă, sau să suflu în ceva!“

Bietul om! în fundul inimii, cred că ar fi fost bucuros de o meserie de felul ăsta. Dar Traddles, care n'ar fi surâs pentru o împărăție, răspunse grav:

„Dar d-ta ai un scris frumos; așa mi-ai spus, Copperfield.“

— Foarte frumos, răspunsei. Are un scris minunat de limpede.

— Oare n'ai putea, zise Traddles, să copiezi acte, dacă ți le-ar procura cineva?

Dick mă privi cu îndoială. „Ce zici, Trotwood?“

Dădui din cap; Dick dădu și el și suspină.

„Explică-i ce pat cu memoriul“ zise Dick.

Ii explicai lui Traddles că era foarte greu să'l împiedeci pe regele Carol I să nu intre mereu în manuscrisele d-lui Dick; în acest timp Dick își sugea degetul cel mic, uitându-se la Traddles cu mult respect și seriozitate.

„Dar știi, actele de care vorbesc, sânt redijate și terminate, grăi Traddles, după o răs gândire. În acest caz, lucrul

se schimbă, nu'i așa? Oricum, mi se pare că s'ar putea face o încercare.

Infiriparăm noi speranțe, după un timp de convorbire tainică între mine și Traddles, în vreme ce d. Dick ne privea cu grije din scaunul lui. Scurt, puserăm la cale un plan, în virtutea căruia, el se puse pe lucru chiar a doua zi, cu cel mai mare succes.

Am așezat pe o masă, lângă fereastră, în Buckingham Street, lucrarea ce și-o procurase Traddles. Era de făcut o sumedenie de copii, după un oarecare document relativ la un drept de trecătoare. Pe altă masă se întinse ultimul proiect al marelui memoriu. Il instruirăm pe d. Dick să copieze întocmai ce avea înaintea ochilor, fără să schimbe ceva din original și, când o simți nevoie să pomenească cumva de regele Carol I, să sboare numai decât alături la memoriu. Il rugarăm stăruitor să urmeze cu îndărătnicie acest plan de purtare, și o lăsarăm pe mătușa să'l supravegheze. Ea ne istorisi mai apoi, că el, în primul moment, ca un țambalagiu între două țambale, își împărția necurmat atenția între cele două mese, dar că, găsind în cele din urmă că asta îl turbură și'l obosește, se puse frumușel să copieze hârtia ce-o avea sub ochi, lăsând memoriul pentru altă dată. Intr'un cuvânt, deși noi luasem de aproape seama să nu lucreze mai mult decât se cuvenea și deși nu se pusese la lucru dela începutul săptămânii, el încasă Sâmbăta următoare zece shillingi și nouă pence, și nu voi uita în viața mea alergăturile lui prin toate dughenile din împrejurime, ca să schimbe comoara aceea în piese de câte șase pence, pe care le aduse apoi mătușe-mi pe o tavă, după ce le așezase în formă de inimă. Ochii lui erau plini de lacrimi de bucurie și de mândrie. De cum avu o ocupație utilă, începu să semene cu un om care viețuește sub influența unei vrăji prielnice și dacă a fost în seara aceea pe lume o făptură fericită, atunci a fost, cu siguranță, ființa recunoscătoare ce se uită la mătușa, ca la femeea cea mai de seamă și la mine, ca la cel mai meritos tânăr ce se afla pe pământ.

„Acum nu mai e primejdie să moară de foame, Trotwood, îmi spuse el, strângându'mi mâna în taină. Mă însărcinez eu s'o hrănesc, domnule“. Șiși agită în aer cele zece degete, ca și cum atâtea bănci stăteau la dispoziția lui.

De izbânda aceasta neașteptată nu știu care era mai

fericit : eu sau Traddles. „Zău, îmi spuse el deodată, scoțând o scrisoare din buzunar, asta m'a făcut să'l uit de tot pe d. Micawber“.

Scrisoarea mi-era adresată mie : (D. Micawber nu scăpa niciodată prilejul pentru o epistolă). Pe plic scria : „încredințată amabilității d-lui Traddles, strada Templului“.

Apoi :

„Dragă Copperfield,

„Nu te vei mira, cred, aflând că am dat peste un noroc, căci, ți-aduci aminte, te vestisem acum câțeva vreme, că aștept necontenit un eveniment de acest gen.

„Mă voi stabili într'un oraș de provincie, din fericita noastră insulă. Societatea din această cetate poate fi descrisă ca un fericit amestec de elemente agricole și eclesiastice și voi avea legături directe cu una din aceste profesii savante. D-na Micawber și progenitura noastră mă vor urma. Rămășițele noastre pământești se vor odihni, poate, într'o zi, în cimitirul unui venerabil sanctuar, cu mare faimă, din China până la Peru, dacă pot zice așa.

Zicând adio modernului Babilon, în care am îndurat multe restriști cu destul curaj, d-na Micawber și eu, nu ascundem faptul că părăsim pentru mulți ani, poate pentru vecie, o persoană legată prin suveniruri puternice de altarul căminului nostru. Dacă, în ajunul plecării noastre, voiți să însoțiți pe amicul nostru comun, d. Thomas Traddles, la reședința noastră de azi, veți face cea mai mare cinste

unui

om

care

vă

va

fi

veșnic

recunoscător.

Wilkins Micawber

Mă simții tare ușurat că d. Micawber ieșise din făcaș și dase de noroc. Traddles îmi spuse că eram poștiți chiar pentru seara aceea și, până să nu se întunece, spusei că vreau să îi dau toată cinstea. Am luat deci împreună drumul

spre apartamentul ocupat de d. Micawber sub numele de Mortimer.

Așa de puțin mobilier era la d. Micawber, că'i găsirăm pe gemeni, cari erau atunci de vre-o opt, nouă ani, dormind pe un pat-scrin, în salon, unde d. Micawber ne aștepta cu o cană de băutură numită „Brew“, în fabricarea căreia era foarte meșter. Am avut plăcerea, cu acest prilej, să reînoesc cunoștința cu junele Micawber în vârstă de doisprezece-treisprezece ani, tânăr cu viitor, care suferea însă de o tremurătură a mădurelor, fenomen destul de obișnuit la atâtea asta. O văzui și pe soră-sa, Miss Micawber, în care „retrăia maică-sa, cu tinerețea'i trecută, ca Phoenixul „precum ne spuse d. Micawber.

„Dragă Copperfield, îmi zise el, d. Traddles și d-ta, ne găsiți gata de emigrare. Veți scuza micile neorândueli, rezultate ale situației.“

Aruncând o privire în juru'mi, până să răspund cum se cuvine, văzui tot bagajul familiei împachetat și volumul lui nu era deloc de speriat. Adusei complimentele mele d-nei Micawber, asupra schimbărei ce avea să aibă loc în starea ei.

„Dragă d-le Copperfield, grăi doamna, știu tot interesul ce binevoești să ai pentru treburile noastre. Familia poate socoti plecarea aceasta drept exil, dacă așa îi place, dar eu sânt femei și mamă și nu'l voi părăsi niciodată pe d. Micawber“.

Traddles aprobă, foarte pătruns.

„Așa cel puțin, urmă ea, privesc eu angajamentul ce l-am luat, d-le Copperfield și d-le Traddles, în ziua în care am rostit cuvintele nestrămutate :

„Eu, Ema, iau de sot pe Wilkins“. Am cetit de sus până jos actul, seara la candelă, în ajunul marelui zile și am tras concluzia că nu-l voi părăsi niciodată pe d. Micawber. Se poate foarte bine să mă înșel în privința înțelesului acelei pioase ceremonii, eu însă nu'l voi părăsi niciodată.

— Dragă, vorbi d. Micawber cam nerăbdător, cine ți-a pomenit vreodată de așa ceva?

— Stiu, dragă d-le Copperfield, rosti iar doamna, că va trebui de-acuma, în mijlocul străinilor, să'mi împlânt cortul. Știu că unii membri ai familiei mele, pe care d. Micawber i-a vestit foarte politicos de acest fapt, nici n'au răspuns.

Drept vorbind, e poate o superstiție la mine, dar cred că d. Micawber este sortit să nu primească niciodată răspuns la cele mai multe scrisori ale sale. Presupun, după tăcerea familiei mele, că ea are ceva de spus împotriva hotărârii noastre, dar nu mă voi lăsa întoarsă de pe calea datoriei, nici chiar de tata sau de mama, dacă ar mai trăi.

Imi rostii părerea, că aceasta se numește a merge pe calea cea dreaptă.

„Mi se va spune că însemnează a te jertfi, grăi doamna, să te închizi într'un oraș aproape ecleziastic. Dar, dacă aceasta este o jertfă pentru mine, cu atât mai mare va fi ea din partea unui om înzestrat cu facultățile d-lui Micawber.

— O! veți trăi într'un oraș ecleziastic? întrebai eu.

D. Micawber, care tocmai ne servise la rând din cană, răspunse :

„La Canterbury. Fapt este, dragă Copperfield, că am făcut un angajament, în virtutea căruia sânt legat prin contract cu amicul nostru Heep, ca să-l ajut și să-l servesc în calitate de... secretar de încredere.

Îl privii țintă pe d. Micawber, care se bucura grozav de uimirea mea.

„Sânt dator să spun, urmă el oficios, că deprinderile practice și prudentele sfaturi ale doamnei Micawber, au contribuit mult la acest rezultat. Mănușa, de care dânsa vorbise odinioară, a fost aruncată societății, sub forma unui anunț și amicul nostru Heep a ridicat-o, de aci o recunoștință reciprocă. Vreau să vorbesc cu tot respectul posibil de prietenul meu Heep, om de o finețe remarcabilă. Amicul meu Heep n'a stabilit simbria regulată la o sumă mare, dar mi-a adus mari servicii, liberându-mă de încurcăturile bănești ce mă apăsau, bizuindu-se dinnainte pe serviciile mele, — și a avut dreptate. Imi pun toată cinstea în joc, ca să-l slujesc serios. Inteligența și îndemnarea ce posed, zise d. Micawber, cu o modestie trufașe, și cu tonul lui vechi de îngânfare, le voi consacra întregi pentru amicul meu Heep. Am oarecari cunoștințe de drept, am avut să susțin, chiar pentru mine, mai multe procese și mă voi apuca să studiez imediat Comentariile unui dintre cei mai eminenți și remarcabili juriști englezi. Cred că nu trebuie să adaog că vorbesc de d. jude de pace, Blackstone“.

Observațiile acestea fură adesea întrerupte de doamna Micawber, care i vorbea d-lui Micawber-fiul, care sau sta cinchit, sau își ținea capu'n mâni, parcă simțea că-l pierde, ori da cu piciorul în Traddles pe sub masă. Băiatul aci sta picior peste picior, aci se culca pe masă, de i cădea părul prin pahare. În sfârșit da pe față frământarea ce i stăpânea tot trupul, printr'o mulțime de mișcări nepotrivite cu interesele generale ale societății, nemulțumit cu observațiile ce i le făceau mamă-sa. În vremea asta mă întrebam mereu ce însemnau toate cele spuse mie de d. Micawber, până când în sfârșit, doamna reluă firul cuvântării sale și îmi ceru toată atenția.

„Ceea ce i cer mai ales d-lui Micawber, zise ea, este să nu se jertfească acestei ramuri secundare a dreptului și să nu înlătore mijloacele de a se înalta într'o zi până la culme. Sânt sigură că d. Micawber îmbrățișând o profesie care lasă drum slobod însușirilor și ușurinței darului său de vorbire, se va distinge de sigur. Căci, domnule Traddles, dacă ar fi de pildă vorba să ajungă într'o zi judecător sau chiar la Curtea de Casație — rosti dânsa adânc — nu i s'ar lua în nume de rău că a început dela un post așa de mic?

— Dragă, vorbi d. Micawber, uitându-se și el întrebător la Traddles, avem tot timpul să ne gândim la asemenea lucruri.

— Nu, Micawber! stărui dânsa, greșala ta, în viață e că nu te uiți niciodată destul de departe înaintea ta. Ești dator, măcar dintr'un sentiment de justiție față de familia ta, dacă nu chiar față de tine însuși, să îmbrățișezi cu o privire punctele cele mai depărtate ale zării, către care poate să te ducă meritele tale“.

D. Micawber tuși șiși bău pușul uitându-se mereu la Traddles, ca și cum îi aștepta părerea.

„Vedeți, adevărata situație, doamnă Micawber, grăi Traddles, desvăluindu-i cu blândețe adevărul, vreau să zic faptul în toate goliciunea sa cea mai prozaică...

— Intocmai, dragă d-le Traddles, glăsui doamna; o doresc pe cât de prozaică și de literală cu putință, într'o afacere așa de însemnată.

— E că, urmă Traddles, această ramură a carierei, chiar dacă d. Micawber ar fi avocat în toată regula...

— In tocmai, făcu doamna Micawber... (Wilkins, tu te uiți cruciș și n'ai să mai poți privi drept!)

— Această parte a carierei nu are nimic a face cu magistratura. Numai avocații pot pretinde asemenea posturi înalte și d. Micawber nu poate fi avocat, fără să fi urmat cinci ani de studii la facultatea de drept.

— V'am înțeles bine? grăi d-na Micawber cu aerul cel mai isteț și mai drăgăstos. Ziceți, scumpe d-le Traddles, că după acest termen; d. Micawber, poate ocupa locul de judecător sau de prezident?

— La urma urmei, ar putea, sublinie vorba Traddles.

— Mulțumesc, făcu d-na Micawber, atâta voiam să știu. Dacă asta este situația și dacă d. Micawber nu renunță la nici un privilegiu, luându-și asemenea sarcină, grijile mele încetează. Poate veți zice că vorbesc ca o femeie, dar am crezut pururea că d. Micawber posedă, ceea ce tata numia spirit judiciar și sper că el intră acum într'un câmp de activitate, unde facultățile sale vor putea să se desvolte și să l ridice la un rang înalt.

Nu mă îndobesc de fel că d. Micawber se și vede, cu ochii spiritului său judiciar, în jilțul de magistrat. Iși trecu mâna desmierdător pe capu'i chel și rosti cu o resemnare trufașă:

„Să nu cercăm a cunoaște destinele, dragă. Dacă sânt menit să port perucă¹⁾, sânt gata, ca exterior cel puțin, zise el, făcând aluzie la chelie, să primesc asemenea distincție. Nu'mi regret părul și știu că nu l-am pierdut cu o anumită țintă. Gândul meu, dragă Copperfield, este să'mi cresc fiul pentru Biserică. Mărturisesc că numai pentru el aș fi bucuros să ajung la măriri.

— Pentru Biserică? întrebai fără voe, căci nu'mi mai luam gândul dela Uriah Heep.

— Da, zise d. Micawber. Are o frumoasă voce din cap și va începe să cânte la cor. Reședința noastră la Canterbury și legăturile ce le avem acolo, ne vor îngădui de sigur să profităm de locurile vacante ce s'ar ivi printre cântăreții Catedralei.

Uitându-mă iar la junele Micawber, găsi că are nu știu ce în figură, care arată mai de grabă că vocea lui pleacă de după sprincene, ceea ce mi se dovedi în curând, auzin-

1) Magistrații purtau perucă.

du-l cum cântă „ghionoaja ciocănind“. (I se poruncise să se culce sau să câne)). După multe complimente, ne luarăm iarăș cu vorba și, cum eram foarte preocupat de necazurile mele, povestii totul d-lui și d-nei Micawber. Nu pot spune cât de încântați fură amândoi, aflând greutățile mătușe-mi și cum li se îndoi dragostea față de mine.

Când era pe isprăvite cana cu puș, m'am adresat lui Traddles, amintindu'i că nu ne putem despărți, fără să urăm amicilor noștri sănătate, fericire și izbândă în noua carieră. L-am rugat pe d. Micawber să umple paharele și-am băut în sănătatea lor după toate formele: am strâns mâna d-lui Micawber peste masă și am îmbrățișat-o pe doamna, precum se cuvine la asemenea prilej. Traddles mă imită în primul punct, dar nu se crezu destul de intim ca să mă urmeze mai departe.

„Dragă Copperfield, îmi spuse d. Micawber, ridicându-se, cu degetele mari în buzunarele vestei, tovarășe al tinereții mele, dacă mi îngădui vorba asta, și d-ta, stimate d-le Traddles, dați mi voce, în numele d-nei Micawber, al meu și-al urmașilor noștri, să vă mulțumesc de urările d-voastre în termenii cei mai călduroși, cei mai spontani. Ar fi așteptat, ca în ajunul unei emigrări, ce deschide înaintea noastră o existență cu totul nouă (d. Micawber vorbea ca și cum avea să stea la cinci sute de mii de leghe departe de Londra) să adresez câteva cuvinte de adio celor doi amici din fața mea. Dar am spus tot ce-aveam de spus. Situația ce-o pot aștepta în societate, urmând profesiunea savantă, al cărei membru neînsemnat voi deveni, oricare ar fi ea, voi încerca să n'o scobor, ci să'i fac cinste d-nei Micawber. Sub povara greutăților bănești trecătoare, isvorâte din angajamente încheiate cu gândul de-a le îndeplini pe dată, dar cărora nu le-am putut face față, din pricina multor rele împrejurări, m'am văzut silit să iau un aspect nesuferit instinctelor mele naturale — fac aluzie la ochelari — și să iau un nume asupra căruia nu pot avea nici o pretenție legală. Tot ce am de spus asupra acestui punct, este că norul a pierit de pe sumbrul orizont și că Dumnezeu lumini domnește iarăș pe culmea munților. Luni, la orele patru la sosirea diligenței de Canterbury, piciorul meu va strivi aceste burueni natale și mă voi numi iarăș... Micawber.

D. Micawber se așeză din nou și bău, unul după altul,

două pahare de punș, cu aerul cel mai grav. Apoi adăogă solemn :

„Imi mai rămâne ceva de făcut până a nu ne despărți, imi rămâne de îndeplinit un act de justiție. Amicul meu, d. Thomas Traddles și-a pus semnătura, în două ocazii diferite, pe polițe, la ordinul meu; dacă pot rosti cuvântul vulgar; a iscălit pentru mine. La întâia ocazie, d. Traddles a fost... ca să zic așa, încolțit. Scadența celei de a doua polițe n'a venit încă. Cea dintâi (aci d. Micawber își cercetă bine hârtiile) era cred de douăzeci și trei de lire sterline, patru shillingi, nouă pence și jumătate. A doua, după însemnările mele, este de optsprezece lire, șase shillingi, două pence. Amândouă fac împreună patruzeci și una lire, zece shillingi, unsprezece pence și jumătate, dacă socotelile mele sânt exacte. Binevoește prietenul meu Copperfield să facă adunarea ?

Socotii și o găsii foarte exactă.

„Ar fi o nesuferită povară pentru mine, grați d. Micawber să părăsesc această metropolă și pe amicul meu Thoma Traddles, fără să mă achit de partea pecuniară a îndatoririlor mele către dânsul. De aceea am pregătit și țin în mână în acest moment un document ce răspunde dorințelor mele în acest punct. Cer amcului meu Thoma Traddles voe să i înmănez această poliță de patruzeci și una de lire, zece shillingi, unsprezece pence și jumătate și așa făcând intru în stăpânirea întregii mele demnități morale, căci simt că pot merge cu capul sus pe dinaintea tuturor semenilor mei.

După ce rosti această introducere cu o vie emoție, d. Micawber îi dădu lui Traddles în mână polița și i ură fericire în toate împrejurările vieții. Sânt sigur că acea poliță nu i se părea numai d-lui Micawber bani peșin, dar nici Traddles nu și dădu seama de deosebire, decât după un timp de răs-gândire.

Întărit de actul său de virtute, d. Micawber mergea cu capul așa de sus pe dinaintea semenilor săi, că pieptul i se mai lărgise parcă pe jumătate, când ne lumână, ca să coborâm scara. Ne despărțirăm tare prietenește și după ce l-am întovărășit pe Traddles până la poarta lui, întorcându-mă singur acasă, între alte gânduri stranii și învrăjbite ce mi veniră în minte, imi veni și acesta : că d. Micawber, cu toate ciudățeniile sale, aducându și aminte de copilăria

mea obijduită simțea pentru mine un fel de compătimire și de aceea nu mi ceruse bani niciodată. N'aș fi avut, de sigur, destul curaj să i refuz și cred, spre lauda lui, că și el știa asta, ca și mine.

CAPITOLUL XXXVII

Puțină apă rece peste focul meu.

De opt zile începusem noua viață și eram mai mult decât oricând pătruns de strașnicele hotărâri practice, pe care le socoteam cerute de împrejurări. Umblam foarte repede pe drum, cu vaga idee că mi croesc calea. Imi încordam puterile, pe cât puteam. Eram o adevărată victimă a mea. Ajunsei să mă întreb, dacă n'aș face bine să mă mărginesc a mânca numai legume, cu gândul turbure că devenind un animal erbivor, isprava asta ar fi un sacrificiu adus Dorei.

Până atunci Dorinica habar n'avea de eforturile mele și nu știu ce putuse ea să vadă în scrisorile mele turburi. Dar sosi și Sâmbăta și 'n seara aceea ea trebuia să vină la Miss Mills, la care aveam să vin și eu să beau ceai, după ce d. Mills pleca la club să joace cărți, fapt de care trebuia să fiu anunțat prin punerea unei colivii la fereastra din mijloc a salonului.

Noi rămăsesem stabiliți în Buckingham Street și d-l Dick urma să copieze, cu o bucurie fără pereche. Mătușe-mea avusese o victorie vădită asupra d-nei Crupp, aruncându-i pe fereastră primul urciur ce i stase în cale pe scară și protejând ea însăși venirea și plecarea unei servitoare adusă cu ziua. Purtarea asta dârje, așa de mult o zguduise pe d-na Crupp, că se retrăsese în bucătăria ei, sigură că mătușe-mea e ne bună. Mătușa, căreia nu i păsa de părerea d-nei Crupp ca și de-a lumii întregi, nu era de loc mahnită de ideea asta. D-na Crupp, așa de cutezătoare până atunci, pierdu orice curaj, se feria să mai dea ochii cu mătușe-mea pe scară, își subția voluminoasa făptură pe după uși, prin unghere, lăsând totuș să i se vadă câte un colț din fusta'i de flanelă. Atâta plăcere îi făcea mătușe-mi s'o sperie, că socotesc că ea dinadins urca și scobora, cu bonetul pus sfidător pe cap, de câte ori nădăjduia să dea în cale i peste d-na Crupp.

Mătușa, cu deprinderea ei de rânduială și cu duhu i născocitor, atâtea îmbunătățiri adusese în casă, că parcă moștenisem, nu ne pierdusem averea. Printre altele, ea făcu din săliță o cameră de toaletă pentru mine și mi cumpără un pat de lemn, care părea ziua bibliotecă, — atât cât poate un pat să semene a bibliotecă. Eram ținta întregii sale griji; nici biata mama nu m'ar fi putut iubi mai mult, nici trudi atâta, ca să mă facă fericit.

Peggotty privise ca pe o mare favoare, îngăduirea de-a lua și ea parte la toată muncă aceasta, și deși ea păstra încă puțin din temerea ei cumplită de mătușe-mea, întru cât, în vremea din urmă, avusese mari dovezi de încredere și de stimă, erau cele mai bune prietene. Dar acum îi venise timpul Peggottiei (vorbesc de Sâmbăta în care trebuia să iau ceiaul la Miss Mills) să se întorcă la ea acasă, ca să și împlinească datoriile față de Ham.

„Așa dar, adio Barkis! zise mătușa. Poartă-ți de grijă. N'aș fi crezut niciodată să mi pară așa de rău, că pleci!”

Am petrecut-o pe Peggotty la biroul diligenței și-am urcat-o în trăsură. Ea plângea și mi'l încredința pe frate-său, ca și Ham. Nu mai auzisem de el, de când plecase, în seara aceea frumoasă.

„Și-acum, dragă Davide, grăi Peggotty, dacă în vremea stagiului ai nevoie de bani de cheltuială, sau dacă, după ce isprăvești studiile, iubitul meu copil, îți trebuie ceva ca să te statornicești, ori pentru ce, cine ar avea mai mult drept să te împrumute, decât bătrâna servitoare a scumpei noastre răposate?”

Nu eram stăpânit de o patimă de neatârnare așa de ne-săbuită, încât să nu vreau să recunosc, cel puțin, generozitatea ofertei. O asigurai dar, că de voi avea vreodată nevoie, ei mă voi adresa. Cuvintele mele îi făcură o plăcere mare.

— Și apoi, grăi Peggotty încet, spune îngerașului, pe care mult aș fi vrut să'l văd, măcar o clipă, că voi veni, înainte de a se mărita cu băiatul meu, să vă așez casa frumoasă, dacă îmi dați voie.

Îi făgăduii că nimeni altul nu va rânduia nimic, decât ea. I se umplu inima de fericire, la vorbele mele.

M'am trudit pe cât am putut în ziua aceea la Curte, în fel și chip, ca să mi pară vremea scurtă și seara, la ceasul

hotărît, m'am dus la casa d-lui Mills. Ciudaţ om şi ăsta, de dormia veşnic după cină; nu plecase încă; colivia nu era la geam!

Mă făcu să aştept atâta, că începui să'i doresc, drept mângăere pentru mine, ca tovarăşii să de whist să'l amen-deze, pentrucă vine aşa de târziu. Plecă, în sfârşit, şi însăş Dorinica mea atârnă colivia şi făcu un pas pe balcon, ca să vadă dacă sânt acolo. Apoi, când mă zări, intră iute, pe când Jip rămase lătrând din toate puterile la un câine de măcelar în stradă, câine care l'ar fi putut înghiţi ca pe o pilulă.

Dora veni la uşa salonului, ca să mă primească. Jip veni şi el, rostogolindu-se şi mârâind, cu gând că eram un tâlhar şi intrarăm toţi trei în cameră, veseli şi fericiţi. Dar curând am aruncat disperarea în mijlocul bucuriei noastre, (vai!, fără să vreau, dar mi-era capul plin de subiectul meu) întrebând-o pe Dora, fără altă introducere, dacă ar putea ea iubi un cerşetor.

Dora mea dragă! gândiţi-vă la spaîma ei! Singura idee ce'i trezea în minte vorba asta, era un chip sbârcit, o căciulă spartă în fund, cârji, un picior de lemn şi un câine jigărit cu un taler în bot. Aşa mă văzu ea, cu cea mai caraghioasă uluială din lume.

„Cum mă poţi întreba aşa lucrul smintit? zise ea. Să iubesc un cerşetor!

— Dora, iubita mea, sânt un cerşetor!

— Cum poţi fi aşa de nebun, făcu ea, dându'mi o palmă peste mână, să ne spui asemenea poveşti. Il pun pe Jip să te muşte.

Manierele ei copilăreşti îmi plăceau grozav, dar trebuia să mă lămuresc şi repetai solemn:

„Doro, viaţa, iubirea mea, David al tău este ruinat!

— Zău că'l pun pe Jip să te muşte, dacă mai urmezi cu nebunia ta, urmă Dora, fluturându'şi bucelele.

Dar eram aşa de serios, că Dora încetă să'şi fluture bucelele, îşi puse mânuşita ei tremurătoare pe umărul meu, mă privi mai întâi turburată, cu spaimă, apoi se porni pe plâns. Era grozav! Am căzut în genunchi înaintea ei mângâind-o şi conjurând-o să nu'mi sfâşie inima. Dar o vreme, biata Dorinica mea nu ştia decât să repete:

„O, Dumnezeu! O, Doamne! Mi-e frică! mi-e frică!
Unde-i Julia? Du-mă la Julia și pleacă, te rog!”

Nu mai știam nici eu unde sânt.

În sfârșit, cu rugăminți și stăruință, o hotărâi pe Dora să se uite la mine. Era îngrozită, dar izbutii, tot mângâind-o, s'o fac să mă privească cu drag și și lipi obrăjorul de al meu. Atunci îi spusei, ținând-o în brațe, că o iubesc din toată inima, dar că mă socotesc nevoit cu adevărat să-i dau voie să rupă legământul nostru, căci eu nu mai eram de fel bogat; că nu mă voi mângâia cât lumea și mă va dura veșnic inima la ideea că am putut-o pierde; că eu unul nu mă tem de sărăcie, dacă nici ea nu se teme, că inima și brațele mele vor fi puternice, numai de dragul ei, că de pe acuma lucrăm cu un curaj pe care numai îndrăgostiții îl pot avea, că am început să cunosc viața practică și să mă gândesc la viitor, că o coajă de pâine câștigată cu sudoarea frunții era mai dulce decât un praznic provenit dintr'o moștenire, și multe alte lucruri frumoase ca acestea, rostite cu o elocvență pasionată, ce mă uimi și pe mine, cu toate că mă pregătisem pentru momentul ăsta ziua și noaptea, de când picase fără veste mătușe-mea la mine.

„Este tot a mea inimioara ta, Doro? o întrebai eu cu avânt, tocmai fiindcă știam că este a mea, simțind-o strivindu-se de mine:

— Oh, da! strigă Dora, sânt a ta; dar nu mai fii așa de infricoșetor!

Eu infricoșetor! Biata Dora!

„Nu'mi mai spune că vei fi sărac și vei munci ca un negru, se îmbulzi ea în mine; te rog! te rog!

— Dragă, zisei eu, o coajă de pâine... câștigată cu sudoarea...

— Da, da, dar nu vreau să aud de coji de pâine!... și-i trebuie lui Jip în toate zilele câte un cotlet de berbec la prânz că altfel moare!

Mă fermeca, eram vrăjit de felul ei copilăresc. I-am explicat duios că Jip își va avea cotletul după toată regula. Îi vorbii de căsuța văzută la Highgate, cu o cameră la etaj pentru mătușe-mea.

„Mai sânt spăimântător. Doro? o întrebai duios.

— Nu, nu, strigă Dora. Nădăjduesc însă că mătușe-ta o să stea mai mult în odaia ei și n'o să mă cicălească mereu.

Dacă ar fi fost cu puțință s'o iubesc mai mult pe Dora. aș fi iubit-o în clipa aceea. Pricepui totuș că nu'mi înțelege situația. Inflăcărarea mi se potoli, văzând că e așa de greu să i-o dau și ei. Făcui o nouă sfortțare. Revenindu'și deplin și luându'și pe Jip pe genunchi, ca să'i desmierde urechile, rostii cu gravitate :

„Dragă, pot să'ți spun o vorbă ?

— Oh, te rog, să nu vorbim de viața practică, grăi desmierdător ea. De-ai știi cât mă sperii !

— Dar, dragă, n'ai dece te speria. Vreau să te fac să privești altfel împrejurarea. Aș vrea, dimpotrivă, să'ți însuflu putere și curaj.

— O, tocmai asta mă înfricoșează, Davide.

— Dar, scumpo ! Cu stăruință și cu tărie de caracter se îndrumă lucrurile cele mai cumplite.

— N'am deloc tărie, grăi Dora fluturându'și bucelele. Nu'i așa, Jip ? Zău, pupă'l pe Jip și l'ii drăguț !

Era peste puțință să refuz de a-l pupa pe Jip, când ea mi'l întindea anume, rötunjindu'și și ea, tot ca să'l pupe, dulcea guriță rumenă, dirijind operația ce-avea să se îndeplinească cu o precizie matematică, drept în mijlocul nasului lui. Făcui întocmai după voia ei, apoi cerui răsplata supunerii mele și Dora izbuți îndelungă vreme să'mi înlătore gravitatea.

„Zău, Doro, mi-am reluat eu aerul solemn, am încă ceva să'ți spun !

Insuș judecătorul dela Curtea Prerogativelor s'ar fi îndrăgostit de ea, numai văzând-o împreunându'și mânușițele; și ea și le întindea spre mine, rugându-mă să n'o mai sperii.

„Dar nu mai vreau să te înspăimânt dragostea mea. Doar că aș vrea, Doro, iubito, să te gândești uneori, ca să prinzi curaj, vezi, că ești logodnica unui om sărac...

— Nu, nu, te rog ! strigă Dora. E prea groaznic !

— Dar de loc, pușorule, zisei vesel. Numai câte odată, rar, să te gândești și să încerci oleacă de gospodărie pe acasă, ca să te deprinzi... socoteli, de pildă...”

Biata mea Dora primi ideia asta cu un țipet, care aducea a suspin.

„S'ar putea să ne fie de mult folos într'o zi, am urmat eu. Și dacă mi-ai făgădui că vei ceti o carte... o cârticică de bucate, ce'ți voi aduce, ce bine-ar fi pentru tine și pentru

mine! Căci drumul nostru prin viață e aspru și protivnic deocamdată, Doro, spusei înfierbântându-mă, și noi trebuie să'l netezim. Avem de luptat, ca să învingem. Ne trebuie curaj. Avem multe piedci de înlăturat. Și trebuie să le înfruntăm fără teamă, să le sdrobim sub picioare".

Ii trăgeam înainte, cu pumnul strâns și fața înăsprită, dar în van; vorbisem prea mult! Reușisem... s'o înspăimânt din nou! „Oh! unde e Julia; du-mă la Julia și pleacă, te rog!" Intr'un cuvânt, eram pe jumătate nebun și alergam prin salon în lung și 'n lat.

De astă dată crezui că am ucis-o. Am stropit-o cu apă, am căzut în genunchi; îmi smulgeam părul. Mă învinuiam că sânt un dobitoc fără de remușcări și fără milă. Îi cerui iertare, o rugai să deschidă ochii. Am stricat cutia de flucru a d-rei Mills, scotocind după un flacon cu săruri și în des-nădejdea mea, am luat o cutie de fildeș și am vărsat o sumedenie de ace peste Dora. I-arătam pumnul lui Jip, care se ținise ca și mine. Mă dedeam la toate năzdrăvăniile cele mai neînchipuite și de mult îmi pierdusem capul, când Miss Mills intră în odaie.

„Ce-i asta? strigă d-ra gazdă, alergând în ajutorul prietenei sale.

Am răspuns: „Eu, Miss Mills, eu sânt vinovat! Da, eu sânt ucigașul! — și o mulțime de vorbe la fel. Apoi, întorcând capul, ca să nu mai văd lumina, mi l-am îngropat în perna canapelei.

Miss Mills crezu mai întâi că fusese o ceartă, că ne-am rătăcit în pustiul Saharei, dar mult nu rămăsese în această nesiguranță, căci Dorinica mea strigă îmbrățișând-o, că eu nu's decât un biet lucrător. Apoi porni să plângă de mila mea și mă întrebă dacă vreau să'mi dea toți banii ce'i are la ea și apoi se aruncă în brațele d-rei Mills suspinând, de parcă inimioara ei sărmana avea să se sfarme.

Din fericire, Miss Mills era menită să fie mântuirea noastră. Pricepu tot din câteva cuvinte, o mângâie pe Dora și încet, încet o convinse că nu sânt lucrător. După felul meu de a povesti, cred că Dora înțelesese că toată ziua nu fac alta: car cu roaba. Miss Mills, mai bine informată, aduse pacea între noi. Când se potoli totul, Dora își spală ochii cu apă de trandafir, iar Miss Mills porunci să vină ceaiul. Intre timp declarai acestei domnișoare, că va fi pururea

prietena mea și că mai degrabă mi-ar înceta inima să bată, decât să i uit prietenia.

Ii desfășurai apoi planul, care nu avusese nici o izbândă pe lângă Dora. Miss Mills îmi spuse că, mai totdeauna coliba mulțumirii prețuia mai mult decât palatul splendoarei înghețate și că amorul ținea loc de orice.

Spusei d-rei Mills că asta era foarte adevărat și că nimeni n'o știa mai bine ca mine, care o iubeam pe Dora, cum nu mai iubise nimeni pe lume. Dar, la observația melancolică a d-rei Mills, că unele inimi ar fi fericite să nu iubească atât, i-am cerut voie să mi restrâng observația numai la sexul masculin.

Am întrebat-o apoi pe Miss Mills, dacă aveam sau nu dreptate eu, să pomenesc de socoteli, de ținerea gospodăriei și de cărțile de bucate. După o răs gândire scurtă, iată ce mi-a răspuns :

„Domnule Copperfield, vreau să fiu sinceră cu d-ta. Suferințele și încercările morale țin cu anii la unele firi, și-am să ți vorbesc deschis, ca la spovedanie. Propunerea d-tale nu i se potrivește Dorei. Scumpa noastră prietenă este copilul răsfățat al naturii : e o făptură de lumină, de veselie și bucurie. Nu ți pot ascunde că, dacă s'ar putea, fi-rește că ar fi bine așa, dar... Și Miss Mills dădu din cap.

Pătrunderea d-rei Mills mă încuraje s'o întreb dacă, atunci când i s'ar înfățișa un prilej să i dea sfaturi Dorei, să o pregătească pentru viața practică, ar face-o bucuros ? Miss Mills zise că da și o mai întrebai dacă ea ar primi să și ia sarcina cărții de bucate și să mi facă serviciul minunat de a i-o strecura și Dorei, fără s'o înfricoșeze. Miss Mills primi sarcina, dar se vedea cât de colo că nu trăgea nădejde de fel să izbândească.

Dora se ivi iar și așa de fermecătoare, că m'am întrebat dacă nu era într'adevăr păcat să i vorbești de lucruri așa de vulgare. Și-apoi atâta mă iubia, era așa de încântătoare (mai ales când îl puneai sluji pe Jip ca să și ceară friptura și se prefăcea că i arde nasul cu ceainicul, pentru că el nu se supunea). Mi se părea că am fost un monstru, care a înspăimântat cu arătarea i o zână în crâng, când mă gândeam că i-am pricinuit atâtea lacrimi.

După ceai Dora își luă chitara și cântă vechile cântece franceze, care spuneau că e bine să joci orișice și s'ar în-

tâmpla ; tra, la la, tra la la, și mă simții un și mai groznic monstru.

Mai trecu un nor peste veselia noastră. O clipă înaintea plecării, d-ra Mills pomeni din întâmplare „de ziua de mâine” și eu, din nenorocire spusei că va trebui să mă scol și să muncesc dela ora cinci dimineața. Nu știu dacă Dora crezu că sânt paznic în vreun stabiliment particular, dar vestea asta o impresionă grozav, încât încetă să cânte.

Era tot căzută pe gânduri, când mi-am luat adio și mi-a spus, cu drăgălășia ei obișnuită, ca și cum îi vorbia păpușii : „Zău, răule, să nu te scoli la cinci ! E foarte urât lucru !

— Am treburi, dragă.

— Nu le face, grăi Dora. De ce să le faci ?

E peste putință să'i spui altfel decât râzând drăguțului chip uimit, că trebuie să muncești, ca să poți trăi.

„O, ce caraghios lucru ! strigă Dora.

— Și cum am putea trăi altfel, Doro ?

— Cum ? Oricum altfel ! zise ea.

Părea sigură că a lămurit toate și mi dădu o sărutare de izbândă, un sărut al inimei ei nevinovate, care mă făcu să nu'i mai răspund ce se cuvenea, nici pentru tot aurul lumii.

Căci o iubeam și urmam s'o iubesc din tot sufletul și din toate puterile mele. Dar tot muncind din greu și tot bătând fierul cât era cald, nu puteam să nu mă gândesc uneori seara, când mă aflu în fața mătuși-mi, la spaima ce i-o pricinuisem Dori în ziua aceea și mă întrebam cum aş face să străbat pădurea tuturor greutateților, cu chitara în mână și tot visând așa, simțiam că mi se albește părul de grijă.

CAPITOLUL XXXVIII

Desfacerea tovărășiei.

Mă grăbii să mi pun în execuție planul privitor la debaterile Parlamentului. Fierul ăsta din fierăria mea trebuia bătut cât era fierbinte și m-am pus pe lucru cu o sâr-guință, pe care să mi se dea voe s'o admir. Am cumpărat un tratat celebru asupra artei stenografice (m'a costat zece

shillingi) și m'am cufundat într'un ocean de greutate, care în câteva săptămâni mă înebuniră aproape. Toate schimbările ce le putea aduce unul din accentele acelea miștele, care așezate într'un fel însemna cutare lucru și strâmbate puțin însemnau ceva cu totul dimpotrivă. Minunatele capricii ale unor cercuri mici, aproape invizibile; urmările nesocotite ce rezultau din niște semne asemănătoare piciorușelor de muscă, efectele dezastruoase ale unei cîrbe ne la locul ei, nu mă turburau numai în orele mele de studiu, ci mă urmăreau și în somn. Când fusei în sfârșit în stare să mă călăuzesc cât de cât, pe băjbăite, în acest labirint, să fiu stăpân oleacă pe un alfabet, care era el singur un templu egiptean, dădui peste alte orori, numite caractere arbitrare. N'am văzut de când sânt caractere așa de despotice: voiau, de pildă, ca o liniuță, mai subțire ca pânza de paijen să însemne **așteptare**, iar nu fel de rachetă să se traducă prin **neprielnic**. Pe măsură ce izbuteam să mi vîr în cap blestematul ăsta de zodiac, băgam de seamă că nu mai știam de fel începutul. O luam de-a capo și atunci uitam restul. Dacă încercam să'l prind, mă păgubeam de altă parte a sistemului. Într'un cuvînt, era deșnădejduitor, adecă așa mi s'ar fi părut, dacă Dora nu mi-ar fi sărit în ajutor, ca să mă încurajeze: Dora, ancoră credincioasă a bărcii mele amenințate de furtună! Cu cât înaintam în afurisitul acela de sistem, mi se năzărea că dobor un stejar din pădurea greutăților și mă îndârjii să'i dobor unul după altul, cu atîta energie, că după trei, patru luni m'am simțit în stare să dau o probă la unul din clănțaii noștri dela Commons. Nu voi uita niciodată, cum mă părăsi clănțul meu, pînă nici nu începusem bine să scriu și cum îmi tremura dobitocul de creion în mână, de parcă avea boala copiilor!

Nu puteam face încă nimic, era limpede. Prea sus năzuisem dintr'odată. Am recurs la Traddles să mă sfătuiască. El îmi propuse să mi dicteze domol cuvîntări, oprindu-se din când în când. Primii sfatul cu cea mai vie recunoștință și, în toate serile, îndelungă vreme, făcurăm în Buckinham-Street un fel de parlament privat, de cum mă întorceam dela doctorul Strong.

Grozav voiam să văd un adevărat Parlament! Mătușa și Dick reprezentau guvernul sau opoziția (după împrejurări) și Traddles, cu ajutorul „Oratorului” lui Enfield sau a

unui volum de **desbateri parlamentare** îi sdrobia cu cele mai cumplite învinuiri. În picioare lângă masă, cu o mână pe pagină, ca să nu piardă șirul, cu brațul drept ridicat în văzduh, Traddles reprezenta rând pe rând pe Pitt, Fox, Sheridan, Burke, Lordul Castlereagh, viconte de Sidmouth, Canning și se lăsa stăpânit de cea mai năprasnică turie. Li învinuia de imoralitate și corupție; iar eu, așezat nu departe de dânsul, cu caetul de note în mână, îmi siliam până să'l urmez în declamația lui. Nestatornicia și ușurința lui Traddles nu puteau fi întrecute de nici o politică de pe lume. În opt zile îmbrățișase cele mai deosebite opinii și se închinase la toate steagurile. Mătușe-mea, țeapănă ca Ministrul Finanțelor, arunca uneori câte o întrerupare: „Foarte bine!” sau „Nu!” sau „O!” când se potrivea, iar Dick (adevărat tip de boer de la țară) răspundea ca un ecou. Dar d. Dick a fost învinuit în timpul carierei sale parlamentare de lucruri așa de mășave și i se proorociseră atâtea urmări cumplite, că se sperie în cele din urmă. Cred, zău, că ajunsese să fie sigur și el că a săvârșit ceva, ce trebuia să aducă ruina constituției Marii Britanii și decadența hotărâtă a țării.

Adesea urmam desbaterile până ce suna ceasul miezul nopții și lumânările se sfârșeau. Rezultatul atâtei obide fu că ajunsei să mă țin cumsecade de Traddles. Dar îi mai lipsea ceva izbânzii mele: nu'mi puteam ceti notele! Parcă aș fi copiat niște inscripții chineze, de cele de pe cutiile de ceaisau literele de aur de pe toate fiolele roșii și verzi, care împodobesc farmaciile; așa nu puteam lămuri nimic.

N'aveam altceva de făcut, decât să mă întorc înapoi și să muncesc curajos. Era greu, dar am început iar, în ciuda plictisului, să depăn din nou și cu metodă toată calea călcată până atunci; încet, ca o broască țestoasă, oprindu-mă ca să cercetez mărunt fiecă slovă și făcând silințe desnădăjduite, ca să deslușesc afurisitele semne, ori unde le întâlneam. Veneam foarte exact la birou, foarte exact la doctor, în sfârșit munceam ca un cal de birje.

Intr'o zi, voind să intru la Commons ca de obicei, dădui în ușa peste d. Spenlow, cu aer grav și vorbind singur. Pentrucă ades se plângea de dureri de cap. — avea gâtul prea scurt și gulerile prea scrobite — am crezut că'l doare capul, dar îndată apoi am înțeles că'i altceva.

În loc să mi răspundă la „Bună ziua” cu obișnuita scurtene, mă privi cu ifos și ceremonie și mă pofti rece să l-urmez într-o cafenea, care da pe vremea aceea în spre **Doctors' Commons** tocmai sub arcada cea mică a cimitirului Sf. Pavel. L-am urmat, turburat foarte. M'am simțit lac de sudoare, ca și cum toate presimțirile mele aveau să mi iasă prin piele. El mergea înainte, trecerea fiind foarte strâmtă și chipul cum își purta capul nu mi prevestea nimic bun: eram sigur că-a aflat sentimentele mele pentru scumpa mea Dora.

Dacă n'aș fi ghicit, urmându-l spre cafeneaua de care vorbii, multă vreme n'aș fi putut rămâne în îndoială, căci ne-am urcat într-o cameră, la primul etaj și acolo am găsit-o pe Miss Murdstone, rezemată de un fel de bufet în care erau așezate mai multe garafe și două cutii de acelea ciudate, în care se înfiseau cuțitele și furculițele și care, din fericire pentru omenire, sânt astăzi scoase cu totul din modă.

Miss Murdstone îmi întinse unghiile ei înghețate și apoi se așeză rigidă. D. Spenlow închise ușa, îmi făcu semn să iau un scaun și el rămase în picioare, înaintea sobei.

„Fii bună, Miss Murdstone, glăsui d. Spenlow, de'i arată d-lui Copperfield ce păstrezi în săculețul d-tale”.

Cred, zău, că era aceeaș geantă cu închizătoarea de oțel, văzută la ea, în copilărie. Cu buzele strânse ca gura genții sale, miss Murdstone apăsă, deschise, — deschizând în acelaș timp și gura puțin și scoase din geantă ultima mea scrisoare către Dora, epistolă plină toată de cuvintele cele mai dulci de iubire.

„Cred că e scrisul d-tale, d-le Copperfield? făcu d. Spenlow.

Fruntea îmi ardea și glasul ce răsuna la urechile mele, nu aducea de loc cu al meu, când am răspuns:

„Da, domnule”.

— Dacă nu mă'nșel, rosti d. Spenlow, pe când Miss Murdstone scotea din sacul ei un pachet de scrisori, legat cu o drăguță de panglică albastră, scrisorile astea sânt tot de d-ta scrise, d-le Copperfeild.

Luai pachetul cu un simțământ de desnădejde și, văzând dintr'o privire în capul paginilor, titluri ca: „Mult iubită Doro, îngerul meu, micuța mea adorată” mă înroșii cumplit și înclinai capul.

„Nu, mulțumesc, îmi spuse rece d. Spenlow, fiindcă eu

și întindeam pachetul; e al d-tale! Miss Murdstone, fii așa de bună și urmează :

Plăcuta creatură, după un moment de gândire, cu ochii plecați pe hârtie, povesti ceea ce urmă, cu bunăvoința cea mai înghețată :

„Trebue să vă mărturisesc că de multă vreme aveam băneli asupra d-rei Spenlow, în privința lui David Copperfield. Nu i-am scăpat din ochi, pe Miss Spenlow și pe David Copperfield de când s'au văzut întâi și impresia mea de atunci n'a fost plăcută. Stricăciunea inimii omenești este atâta de...

— Fă'mi binele, doamnă, grăi d. Spenlow, de te mărginește la istorisirea faptelor...

Miss Murdstone plecă ochii, bâțai din cap a protestare împotriva întreruperii și urmă cu un aer de jignire :

„Atunci, dacă e să mă mărginesc la povestirea faptelor, le voi spune cât mai scurt posibil, pentru că atâta mi se cere. Ziceam, domnule, că de mai multă vreme aveam băneli în privința d-rei Spenlow și a lui David Copperfield. Am încercat adesea, dar în van, să găsesc dovezi hotăritoare. Tocmai asta m'a împiedecat să'i destăinuesc tatălui d-rei Spenlow — și ea îl privi aspru — căci știu bine că în asemenea cazuri, ți-e greu să ai bunăvoință cu cei cari își îndepărtă credința datorită...

D. Spenlow păru nimic de nobila asprime a tonului d-rei Murdstone. El făcu din mână un gest de împăciuire.

„Intorcându-mă dela Norwood, după lipsa mea prilejită de căsătoria fratelui meu, urmă ea disprețuitor, mi s'a părut că purtarea d-rei Spenlow, mai ales când se întorcea dela prietena sa, Miss Mills, că purtarea sa, zic, da mai mult temei bănelilor mele. O supraveghiai deci și mai de aproape“.

Sărmana, scumpa mea Dorină, cum habar n'avea ea, de ochii de balaur ce-o urmăreau!

„Totuș, urmă Miss Murdstone, numai aseară am avut dovada neîndoelnică. Mi se părea că Miss Spenlow primește prea multe scrisori dela prietena sa, Miss Mills; dar această domnișoară era prietena sa cu consimțământul deplin al tatii — iar o privire amarnică d-lui Spenlow — și eu n'aveam încotro. Pentru că nu mi se dă voie să pomenesc de stri-

căciunea firească a inimii omenești, trebuie cel puțin să mi se îngăduie a vorbi de o încredere greșită.

— Foarte bine, murmură d. Spenlow, preamărind-o parcă.

— Aseară, luasem ceaiul, când băgai de seamă că Jip alerga, sărea, mârâia prin salon, tot mușcând ceva. Spusei atunci d-rei Spenlow: „Doro, ce hârtie ține cânele d-tale în bot?” Miss Spenlow își pipăi îndată bluza, scoase un țipăt și alergă la câine. Eu însă am oprit-o: „Doro, draga mea, dă-mi voe!...”

Oh, Jip, ticălosule! va să zică tu ești autorul atâtor nenorociri!

„Miss Spenlow, urmă d-ra Murdstone, voia să mă cumpere cu sărutări, cu mici daruri: trec peste toate astea. Cățelușul fugi să se ascundă sub canapea și l-am lăcut foarte cu greu să iasă de acolo, cu cleștele doar. Odată scos, gășii scrisoarea în botul lui. Când am încercat să i-o smulg, cu riscul de a mă mușca, ținea așa de bine scrisoarea în dinți, că n'am putut să i-o scot, decât ridicându-l în sus. Dar am izbutit. După ce-am citit-o, i-am spus d-rei Spenlow că ea trebuie să mă aibă și altele de acelaș fel și-am primit în sfârșit, dela ea, pachetul ce se află acum în mânele lui David Copperfield”.

Tăcu și, după ce și închise geanta, închise gura, cu aerul unei ființe hotărâte să se lase mai de grabă sfărâmată, de cât încovoiată.

„Ai auzit-o pe Miss Murdstone, grăi d. Spenlow întorcându-se către mine. Doresc să știu, d-le Copperfield, dacă ai ceva de răspuns.

Puțina demnitate cu care aș fi putut să încerc a mă împodobi, era din nenorocire foarte terfelită de priveștiștea ce neconținut se înfățișa minții mele: o vedeam pe adorata, pe scumpa mea Dorină, plângând și suspinând toată noaptea. Mi-o închipuiam singură, spăimântată, nenorocită; socoteam că ea o rugase, dar în zadar, pe scorpia aceea cu inima de piatră, s'o ierte; că voise s'o sărute, să'i dea daruri, giuvaeruri, în deșert! În sfârșit, că era disperată și numai din pricina mea! Tremuram deci de emoție și de necaz, deși făceam tot ce puteam, să ascund.

„N'am ce spune, domnule, am răspuns eu, decât că numai eu sânt vinovat... Dora...”

— Miss Spenlow, mă rog ! mi-o tăia tata cu trufie.

„— S'a luat după sfatul meu, urmaii eu, fără să repet, după d. Spenlow, numele acela rece și ceremonios; eu am sfătuit-o să ne ascundem dragostea și mi pare foarte rău.

— Foarte rău ai făcut, domnule, roști d. Spenlow plimbându-se încoace și încolo pe covor și gesticulând din tot corpul, în loc să dea numai din cap ; asta din pricina înțelepenei îmbinate a gulerului și-a șirei spinării sale. Ai săvârșit o faptă frauduloasă și imorală, domnule Copperfield ! Când primesc în casa mea un gentilom, fie că are nouăsprezece douăzeci și nouă sau nouăzeci de ani, îl primesc cu toată încrederea. Dacă mi-o înșeală, săvârșește o faptă necinstită, domnule Copperfield !

— Văd și eu acum, domnule, vă asigur. Dar mai înainte nu știam. Zău, domnule Spenlow, în toată sinceritatea inimii mele, nu știam mai înainte. O iubesc atâta pe Miss Spenlow...

— Cum ? Ce prostie ! glăsui Spenlow, înroșindu-se. Te rog, să nu mi spui mic, în față, c'o iubești pe fica mea !

— Dar cum aș putea să mi apăr purtarea, de n'ar fi așa ? am răspuns eu, plin de umilință.

— Și cum poți să ți aperi purtarea, dacă e așa ? întrebă el, oprindu-se scurt pe covor. Gânditu-te-ai la vârsta d-tale și a fiicei mele, domnule Copperfield ? Pricepi d-ta ce-ai făcut sfărâmând încrederea ce trebuie să dăinuiască între fiicămea și mine ? Te-ai gândit la rangul ce'l ocupă fata mea în lume, la proiectele ce le-am făurit eu pentru viitorul ei, la ceea ce voi fi scris eu, anume pentru ea, în testamentul meu ? Te-ai gândit la toate astea, domnule Copperfield ?

— Prea puțin, mă tem, domnule, am răspuns umilit și trist; dar vă rog să credeți că mi-am cunoscut starea ce-o am în lume. Când v'am vorbit, noi ne și angajasem unul față de altul.

— Te rog să nu rostești vorba asta înaintea mea, domnule Copperfield ! și, cu toată desnadejdea mea, tot am băgat de seamă că el semăna leit cu Vasilache, prin chipul cum își bătea rând pe rând mânele, una de alta, cu toată puterea.

Teapăna Miss Murdstone scăpă din gâtlej un răs uscat și disprețuitor.

„Când v'am lămurit schimbarea ce se făcuse în starea

mea, domnule, începui iarăș, voind să schimb cuvântul ce l' nemulțumise, exista, din vina mea, o taină între mine și d-ra Spenlow. De când starea mi s'a schimbat am luptat, am făcut tot posibilul s'o îmbunătățesc: sânt sigur că voi izbuti odată. Voiți să'mi dați răgaz? Sântem așa de tineri, și ea și eu, d-le...

— Ai dreptate, grăi d. Spenlow, dând de mai multe ori din cap și încruntând sprâncenele; sânteți amândoi foarte tineri. Toate astea, sânt prostii, trebuie să se isprăvească! Ia scrisorile astea și dă'le pe foc. Dă'mi scrisorile d-rei Spenlow să le dau și pe ele pe foc. Și'n viitor, de ne-om mai întâlni, aci la Curte, să nu vorbim nici unul de trecut. Nu ești lipsit de judecată, d-le Copperfield și vezi bine că ăsta e singurul lucru ce rămâne de făcut".

Nu, nu puteam fi de părerea asta. Imi părea rău, dar era ceva, care călca judecata în picioare. Iubirea trece peste orice și o iubeam pe Dora la nebunie și Dora mă iubea. N'am spus chiar cuvintele acestea, dar am făcut să se înțeleagă și eram foarte hotărât. Nu'mi păsa de loc că aș putea părea caraghios, știu însă că eram hotărît.

„Foarte bine, d-le Copperfield, zise d. Spenlow, voi căuta să-o înrăuresc pe fie-mea.

Miss Murdstone scoase un sunet ciudat, o lungă aspirație, care nu era nici suspin, nici geamăt, dar semăna cu amândouă: voia să'i dea să înțeleagă d-lui Spenlow, că așa ar fi trebuit să înceapă.

„Voi căuta s'o înrăuresc pe fie-mea, făcu d. Spenlow, inverșunat de aprobarea domnișoarei. Nu vrei să'ți iei scrisorile, d-le Copperfield? ?

Pusesem pachetul pe masă.

Da, am refuzat. Speram că el va binevoi să mă scuze, dar mi-era peste putință să le primesc din mânil d-rei Murdstone.

„Nici dintr'ale mele? întrebă d. Spenlow.

— Nici! am răspuns cu cel mai deplin respect.

— Foarte bine! făcu d. Spenlow.

Urmă un moment de tăcere. Nu știam dacă trebuie să mai rămân sau să plec. In sfârșit, m'am îndreptat liniștit spre ușe, cu gândul să zic că'i implinesc dorința plecând. El mă opri, ca să mi spună cu aer foarte serios, aproape cucernic.

înfundându'și mânele în buzunarele paltonului, în care abia, abia îi încăpeau :

—D-ta știi, pe semne, d-le Copperfield, că nu sânt lipsit cu desăvârșire de bunuri pământești și că fie-mea e cea mai scumpă și mai apropiată rudă a mea.

I-am răspuns eu grabă, că dacă o dragoste pătimase m'a îndemnat să săvârșesc o greșală, să nu creadă că sufletul meu e lacom și negustoresc.

— Nu de asta vorbesc, zise d. Spenlow. Ar fi mai bine pentru d-ta și pentru noi toți, să fii mai negustor, adecă, vreau să zic mai prevăzător; să nu fii așa de lesne târât de nebuțiile tinereții. Dar, repet, dintr'alt punct de vedere, că d-ta știi, cred, că voi lăsa oarecare stare fiicei mele".

Am răspuns că așa cred și eu.

„Și nu poți crede, că eu, văzând atâtea pilde în toate zilele, la Curte, de ciudată nepăsare omenească față de orânduiala unui testament, — caz în care vezi cât de ușuratec poate fi omul — nu poți crede, nu'i așa, că eu nu mi-am luat toate măsurile ?

Inclinai capul în semn de aprobare.

„Eu n'aș suferi, grăi d. Spenlow, legănându-se când pe vârful picioarelor, când pe călcâie, pe când da din cap încet, ca să dea parcă și mai multă greutate pioaselor lui observații, n'aș îngădui ca dispozițiile ce am socotit că sânt dator să le iau pentru copilul meu, să fie întru câțva schimbate pentru o nebulie tinerească. Căci, e o adevărată nebulie. Ba și mai mult : o prostie. Peste câțva timp, astea toate n'au să facă o para chioară. Dar s'ar putea... s'ar putea... ca, dacă prostia asta dăinuește, să mă văd silit, într'un moment de supărare, drept măsură de prevedere, să-o protejez împotriva urmărilor unei căsătorii așa de nepotrivite. Sper, d-le Copperfield, că nu mă vei sili să redeschid, fie și pentru un sfert de oră, pagina aceea închisă din cartea vieții și să stric, fie și pentru un sfert de oră, afaceri temeinic așezate de foarte multă vreme.

Avea în toată făptura sa o seninătate, o liniște, o pace care mă atingea adânc. Era așa de tihnit și de resemnat omul care pusese ordine în treburile sale și orânduise ultimele lui vreri ca pe o pagină de muzică, încât vedeai cât de colo că nici el nu se putea gândi la toate acestea fără

induișoare. Ba chiar sânt sigur că am văzut urcându-i-se, din adâncul simțirii, la gândul ăsta, câteva lacrimi.

Dar ce să fac? N'o puteam trăda pe Dora și propria-mi inimă. Imi spuse că mi dă opt zile de gândire. Puteam să îi spun că nu vreau să mă gândesc opt zile? Și totuș nu știam eu oare că toate săptămânile din lume laolaltă nu vor schimba nimic din violența amorului meu?

„Ai face bine să vorbești cu Miss Trotwood sau cu o altă persoană care cunoaște viața, glăsui d. Spenlow, așezându-și cravata. Cugetă o săptămână, d-le Copperfield.”

M'am supus și am plecat, dând figurii mele un aer des-nădăduț, care însemna că nimic nu mi poate schimba hotărârea nestrămutată. Sprâncenele d-rei Murdstone mă înfovărășiră până la ușe: zic sprincenele, nu ochii, pentru că ele țineau mai mult loc în figura ei. Avea întocmai aceeaș nutră ca odinioară, când în salonaș, la Blunderstone, îmi spunea lecția, față cu dânsa. Cu puțină bunăvoință, aș fi putut crede, că greutatea ce mi apăsa pieptul era tot nesuferitul alfabet de odinioară, cu gravuri ovale, pe care le comparam cu niște sticle de ochelari.

Ajuns la birou, mi-am ascuns fața în palme și-acolo, în pupitru, în ungherul meu, fără să l bag de seamă nici pe moș Tiffey, nici pe alți camarazi, am început să cuget la cutremurul de pământ ce l simțisem sub picioare. În amărăciunea sufletului meu, l-am blestemat pe Jip și atât eram de îngrijorat de Dora, că mă mir și azi, cum de nu mi-am luat pălăria și n'am alergat ca un nebun spre Norwood. Gândul c'o supărau, c'o făceau să plângă și că nu eram acolo s'o mângâi, așa de nesuferit îmi ajunsese, că m'am pus să i scriu o scrisoare nesăbuită d-lui Spenlow, în care îl conjuram să n'o facă pe Dora să sufere urmările crudului meu destin. Îl rugam să cruțe acea simțitoare făptură, să nu sfârâme o floare așa de plăpândă. În sfârșit, de mi aduc bine aminte, îi vorbiam ca și cum, în loc să fie tatăl Dorei, ar fi fost un căpcăun ori altă nagodie. Am lipit scrisoarea și am pus-o pe pupitrul său. Când a intrat în birou, l'am văzut prin ușa deschisă, cum a luat epistola și a citit-o. Toată dimineața nu mi-a spus nimic, dar seara, înainte de plecare, mă chemă și mi spuse că nu aveam nevoie să fiu îngrijorat de fericirea fie-si. Îi spusese doar că a fost o prostie și că n'avea să i mai pomenească nimic de această copilărie. Se credea

părinte îngăduitor (și avea dreptate); n'aveam deci nevoie să mă îngrijorez eu.

„D-ta ai fi în stare, din scrințele sau încăpățănare, să mă silești să mi depărtez fiica de mine, câtva timp. Dar am despre d-ta o părere mai bună. Sper că peste câteva zile vei avea mai multă judecată. Cât despre Miss Murdstone, respect zelul acestei cucoane și îi sânt recunoscător. Dar i-am spus hotărît, să nu mi mai pomenească o vorbă de cele întâmplate. Singurul lucru ce l doresc, d-le Copperfield, este să nu mai aud nimic. Tot ce ai de făcut este s'o uiți”.

Tot ce aveam de făcut! Tot! Într'un răvaș, pe care l scrisese d-rei Mills, subliniam cuvântul acesta amar. Tot ce am de făcut, spuneam eu cu o sumbră ironie, este s'o uit pe Dora! Atâta tot! S'ar părea că i mai nimic! O rugai pe Miss Mills să mi îngăduie s'o văd chiar în seara aceea. Dacă Miss Mills nu putea consimți, îi ceream să mă primească ea, în taină, în odaia din fund unde se spăla rufe. I spuneam că mintea mi se clatină din temelie și că ea singură putea să mi-o pună la loc. Sfârșeam, în rătăcirea mea, spunând că sânt robul ei pe viață și iscăleam. Citindu mi epistola, înainte de a o încredința unui comisionar, eu însumi văzui că stilul aduce cu al d-lui Micawber.

Am trimis-o totuș. Seara, m'am îndreptat spre ulița d-rei Mills și am măsurat-o în toate chipurile, până când servitoarea veni să mă poftiască s'o urmez pe o cale laterală. Am avut apoi pricini de a crede că nimic nu m'ar fi împiedecat să vin pe poarta cea mare, și nici chiar să fiu primit în salon, afară doar că d-rei Mills îi plăcea tot ce avea un aer romantic și misterios.

Pătruns în tinda bucătăriei, mă lăsa în voia desnădejdei. Dacă venisem acolo cu gândul să mă fac caraghios, sânt foarte sigur că am izbutit. Miss Mills primise dela Dora un bilet, scris în grabă, în care i spunea că totul fusese descoperit. Ea adăoga: „Of, vino Julio să mă vezi, te rog!” Dar Miss Mills nu se dusese, căci se temea că vizita ei n'ar fi pe placul autorităților superioare. Așa că toți eram ca niște călători rătăciți în pustiurile Saharei.

Miss Mills avea un chef strașnic de vorbă. Nu putui să nu bag de seamă, pe când își amesteca lacrămile cu ale mele, că necazurile noastre îi făceau oarecare plăcere. Ea le desmierda, pot zice, le exagera. Imi atrase atenția „că

o prăpastie uriașe se deschisese între Dora și mine și că numai amorul o poate umple, cu curcubeul lui. Dragostea e menită să sufere în această lume josnică: așa a fost totdeauna și așa avea să fie pururea. Dar n'are a face. Inimile nu se lasă multă vreme învăluite în pânza asta de paiajen: ele știu s'o rupă și iubirea iese atunci răzbunată.

Mă simțeam prea puțin mângâiat, dar d-ra Mills nu voia să încurajeze nădejdi amăgitoare. Plecai mult mai nenorocit decât venisem, ceea ce nu m'a oprit să'i spun (și când te gândești că așa socoteam!) că'i port o adâncă recunoștință și că vedeam bine că e o adevărată prietenă. Se hotărî între noi, ca a doua zi dimineța, ea să se ducă la Dora și să inventeze vre-un mijloc de-a o asigura, fie printr'un cuvânt, fie printr'o privire, de toată dragostea și de nădejdea mea. Ne-am despărțit copleșiți de durere, — cât de mulțumită trebuie să fi fost Miss Mills.

Ajuns acasă, i-am destăinuit tot mătuși-mi, și cu toate consolările ei, m'am culcat disperat. M'am sculat disperat și-am plecat disperat. Era Sâmbătă, m'am dus întins la birou. Sosind acolo, rămăsei mirat, când văzui pe băeții dela casierie înaintea ușii, vorbind între ei. Câțiva trecători se uitau la ferestrele, închise toate. Zorii pasul și, uluit de cele văzute, intrai grăbit.

Funcționarii erau la posturile lor, dar nimeni nu lucra. Moș Tiffey sta, poate întâia oară în viața lui, pe scaunul unui coleg al său și nici nu'și agățase măcar pălăria în cuer.

„Ce groaznică nenorocire, d-le Copperfield! îmi spuse el, de cum intrai.

— Ce este? strigai. Ce s'a întâmplat?

— Nu știi? se miră Tiffey și toată lumea ne impresură.

— Nu! mă uitai eu dela unul la altul.

— D. Speniow, făcu Tiffey.

— Ei?

— A murit!

Crezui că mi fuge pământul de sub picioare. Mă clătinau, unul din băeți mă ținu să nu cad. Fui așezat într'un jilț, mi se legă cravata desfăcută, cineva îmi aduse un pahar de apă. Nu știu de fel câtă vreme dură năuceala mea.

„Mort? repetai.

— Ieri a cinat în oraș, apoi a plecat singur cu faetonul,

zise Tiffey .Iși trimisese groomul acasă, cu diligența, cum făcea uneori. știi...

— Da!

— Faetonul s'a întors acasă gol. Caii s'au oprit în fața grajdului. Argatul a venit cu un felinar : nu era nimeni în trăsură.

— Poate că se speriaseră caii ?

— Nu se speriaseră, zise Tiffey, punându-și ochelarii; nu, veniseră liniștiți. Hățurile erau rupte, dar pentru că se târâse pe pământ. Toată casa a fost numai decât în picioare. Trei servitori au cercetat drumul străbătut de trăsură. A fost găsit la o milă de casă.

— La mai mult de o milă, d-le Tiffey, murmură un tânăr funcționar.

— Așa crezi ? Poate ai dreptate, zise Tiffey — nu departe de biserică. Era întins, cu fața la pământ; o parte din trup era jos pe drum, alta pe trotuar. Nu știe nimeni dacă i-a venit rău, de-a căzut din trăsură, sau a coborât simțind că i vine rău. Nu se știe măcar, dacă era chiar mort, când a fost găsit. E sigur doar, că nu mai simția nimic. Poate că mai respira, dar n'a mai rostit nici o vorbă. Au alergat după medici îndată, dar a fost în zadar.

Cum aș putea zugrăvi starea mea sufletească ! Imi poate oricine înțelege turburarea, când am aflat nenorocirea întâmplată așa de-odată, victima fiind tocmai omul, cu care avusesem o neînțelegere. Golul ce-l lăsa de-odată în camera încă ieri ocupată de el, unde scaunul și masa parcă l' așteptau; rândurile scrise de mâna lui și lăsate pe birou, ca ultimile urme ale unei năluci pierite, neputința de a'l despărți, în gândul nostru, de locul în care ne aflam era atât de mare, încât, de câte ori se deschidea ușa, ne așteptam să-l vedeam; liniștea mohorâtă și neorânduiala din birouri, setea de vorbă a oamenilor noștri, precum și a celor de-afară, care nu făceau decât să intre și să iasă toată ziua, ca să mai afie amănunte : ce privește grozavă ! Dar ceea ce n'aș putea descrie, e că în cutele inimei mele, simțeam o tainică gelozie pe Moartea însăși. Mi-eră ciudă pe ea că mă dă pe planul al doilea, în gândurile Dorei. Nedreapta și tiranica pică, ce mă stăpânea, mă făcea pizmătareț și pe durerea ei. Cât sufeream apoi la gândul că alții vor putea s'o mângâie și că ea va plânge departe de mine. În sfârșit, eram dominat de dorința avară și egoistă de a o despărți de lumea întregă

și numai eu să fiu totul pentru ea, în acel moment extraordinar.

În turburarea asta sufletească — sper că n'am simțit-o numai eu și că și alții o pot înțelege — m'am dus chiar în seara aceea la Norwood. Am aflat dela un servitor că Miss Mills venise și ea. I-am ticluit un răvaș, cu adresa scrisă de mătușe-mea. Deplângeam din toată inima neașteptata moarte a d-lui Spenlow și scriind, plângeam. Am rugat-o să i spună Dorei, dacă Dora era în stare s'o audă, că răposatul se purtase cu mine cu o bunătate și o bunăvoință fără margini și că rostise numele fiică-si cu cea mai mare iubire, fără umbră de mânie. Știu bine că le spuneam toate acestea din egoism: era un mijloc să fac să ajungă până la ea numele meu. Dar eu mă sileam să cred că săvârșesc un act de dreptate față de memoria dispărutului. Și poate că și credeam!

Mătușa primi a doua zi câteva rânduri, drept răspuns. Adresa era pentru dânsa, dar scrisoarea pentru mine. Dora era copleșită de durere și când prietena ei o întrebuse, dacă voia să'm trimeată salutări, ea strigase, plângând mereu: „O! tată drag! tată!” Dar nu zisese nu, și asta mă bucură grozav.

D. Jorkins veni peste câteva zile la birou. Rămăsese la Norwood de când cu întâmplarea. Tiffey și cu dânsul șezură o vreme închiși împreună, apoi Tiffey deschise ușa și mi făcu semn să intru.

„O! zise d. Jorkins, d-le Copperfield, o să scotocim Tiffey și cu mine, prin cutiile și hârtiile răposatului, ca să punem sigiliu pe toate hârtiile ce'l priveau personal și să i căutăm testamentul. Până acum n'am găsit nici o urmă. Fii bun și ne ajută.

Treceam prim mari friguri, dela întâmplare, ne știind în ce stare se găsea Dora, cine îi va fi tutore etc. și propunerea d-lui Jorkins îmi prilejea risipirea îndoelilor. Ne-am pus numai decât pe lucru. D. Jorkins deschidea mesele și cutiile și noi scoteam hârtiile. Puneam într'un loc pe cele ale biroului și într'altul pe cele ale răposatului, cu cea mai mare gravitate. Când găseam o pecetie, un port-creion, un inel sau alte lucruri mărunte de ale mortului, coboram glasul, fără să vrem.

Sigilasem mai multe pachete și lucrăm mereu în mijlocul tăcerii și al prafului, când d. Jorkins îmi spuse, întoc-

mai cu vorbele cu care tovarășul său îmi vorbise odinioară despre aceasta :

„D. Spenlow nu era om să se abată de la căile bătute. Il cunoșteți doar. Eu cred că n'a făcut nici un testament.

— O, eu sânt sigur că dimpotrivă !”

Amândoi se opriră, ca să se uite la mine.

„În ziua în care l-am văzut pentru ultima dată, vorbii iar, mi-a spus că și-a făcut testamentul și că de multă vreme a pus rânduială în treburile sale.

D. Jorkins și bătrânul Tiffey dădură din cap.

„Asta nu dovedește nimic, grai Tiffey.

— Chiar nimic, făcu d. Jorkins.

— Sânteți siguri ? întrebai.

— Dragă d-le Copperfield, îmi spuse Tiffey și mi puse o mână pe braț, închizând din pleoape și dând din cap, să știi dela mine că nu există lucru la care oamenii să fie mai neprevăzători și asupra căruia să'i crezi mai puțin pe cuvânt.

— Dar tocmai astea au fost și propriile sale cuvinte, stăruii eu.

— Asta'i lucru hotărît, zise iar Tiffey. Părerea mea este... că n'are testament.

Mai întâi mi s'a părut foarte ciudat, ceea ce auzeam, dar adevărul este că nu se pomenea nici un testament.

Din toate hârtiile nu se vedea nici cea mai mică dovadă, că ar fi voit să'l facă vreodată. Nu se găsi nici un proiect, nici un memorandum, care să arate că ar fi avut vreodată de gând să'și facă testamentul. Mă uimi aproape tot atât, marea neorânduială a hârtiilor sale. Nu se putea vedea, nici ce datora, nici ce plătise, nici ce poseda. Se vedea că de multă vreme habar nu mai avea de nimic. Incet, încet se descoperi că, împins de dorința de a străluci printre proctorii dela **Doctors' Commons** cheltuiuse peste venitul său profesional, care nu era mare și că făcuse o strașnică spărtură în averea sa, care nu era foarte însemnată. Fu vândut mobilierul din Norwood, casa fu subînchiriată și Tiffey îmi spuse, fără să știe cât de mult mă interesa, că odată plătite toate datoriile răposatului și scoțându-se partea ce se cuvenea tovarășului, nu mai rămâneau nici o mie de lire sterline. Toate acestea nu le aflai decât după șase săptămâni. A fost un chin toată vremea asta și eram gata să mi pun capăt zilelor, de câte ori aflam dela Miss

Mills că biata Dorina nu spunea, când i se pomenea de mine, decât : „Oh ! bietul tata ! oh, dragul meu tata !” Toată ea îmi spusese că Dora n'avea alte neamuri decât două mătuși, surorile d-lui Spenlow, nemăritate, care locuiau la Putney. De foarte mulți ani ele nu mai aveau aproape nici o legătură cu fratele lor. Nu doar că se certaseră, dar d. Spenlow poftindu-le la ceai, cu prilejul botezului Dorei, în loc să le poștească la masă, cum aveau ele pretenția, surorile îi răspuseseră prin scris că, „în interesul tuturora, rămân mai bucurosi acasă”. Din ziua aceea, fratele lor și ele trăiseră fiecare în felul său.

Aceste două cucoane eșiră acum totuș din vizuina lor, ca să'i propună Dorei să vie să stea cu ele la Putney. Dora sări de gătul lor și plângând le zise : „O, da, mătușile mele dragi, duceți-mă la Putney, cu Julia Mills și Jip !” Și plecară împreună, curând după înmormântare.

Nu știu cum de găseam vreme să dau târcoale prin Putney, dar e sigur că făceam ce făceam și răsăream adesea prin vecinătate. Miss Mills, ca să'și împlinească și mai bine toate datoriile de prietenă, ținea un jurnal de ce se petrecea zilnic. Adesea venea să mă întâlnească prin apropiere, ca să mi-l citească sau să mi-l împrumute, când n'avea timp destul. Cu ce fericire sorbiam diferite articole ale aceluia registru conștiincios, din care iată o mostră :

„Luni. — Dora mea dragă este mereu abătută. Strașnică durere de cap. Ii atrag atenția asupra frumuseții părului lui Jip. D. mângâie pe J. — Asociația de idei ridică stăvilarele durerii. Torenț de lacrimi. (Lacrămile nu sunt oare roua inimii ? J. M.).

„Marți. — Dora e slabă și agitată. Frumoasă în ploarea ei. (Aceiaș remarcă asupra lunii. J. M.) D., J. M. și J. se plimbă cu trăsura. J. scoate nasul afară și latră după un măturător. Un zâmbet ușor trece pe buzele d-rei D. (Iată, zău, slabele inele din care e alcătuit lanțul vieții ! J. M.).

Miercuri. — D. e veselă, față de zilele trecute. I-am cântat o melodie duioasă : Clopotele serii, care n'au liniștit-o, ba chiar dimpotrivă. — D. e mișcată la culme. Am găsit-o mai apoi plângând în camera sa, i-am spus versuri, în care o asemănam cu tânără gazelă. Rezultat mediocru. Am făcut aluzie la imagina răbdării pe un mormânt. (Intrebare : de ce pe un mormânt ? (J. M.).

Joi. — D. este mai bine, de sigur. O noapte mai tihnită.

O roșeață ușoară pe obraji. M'am hotărît să rostesc numele lui D. C. — Am străcurat cu dibăcie numele, pe când ne plimbam. D. s'a turburaț îndată. „O, Julio dragă! Vai! am fost un copil neascultător!” — O potolesc, mângâind-o. Descriu un tablou ideal: D. C. pe marginea mormântului. — D. iarăș se turbură. „Oh, ce să fac? ce să fac? Du-mă undeva!” Alarmă grozavă! — D. a leșinat. I se aduce un pahar de apă dintr'o cafenea. (Asemănare poetică. O firmă pestriță la ușa cafenelei. Viața omenească e și ea pestriță. Zău! J. M.).

„Vineri. — Zi plină de evenimente. Vine un om la bucătărie, cu un sac albastru și cere pantofii lăsați acolo de o doamnă, ca să le pue tocuri. Bucătăreasa se duce să întrebe și l lasă pe om singur cu Jip. Intorcându-se bucătăreasa, omul tot mai stărue, apoi pleacă. — J. a pierit; D. disperată. — E anunțată poliția. Omul are nasul mare, picioarele încovoiate. — Se caută în toate părțile. J. nicăeri. D. plânge amar; e nemângâiată. Fac iar aluzie la o tânără gazelă, dar e de geaba. Spre seară, un băetan necunoscut se înfățișează. E adus în salon. Are nas mare, dar picioarele nu i sânt strâmbe. Cere o liră pentru un câine, ce l-a adus. Nu vrea să se lămurească. D. îi dă lira; el o duce pe bucătăreasă într'o căsuță, unde este J. legat de piciorul mesei. D. bucurasă, joacă împrejurul lui J. pe când el își mănâncă supa. Incurajată de fericita schimbare, vorbesc de D. C., pe când ne urcăm sus. D. începe să suspine: „O, nu, nu! E urât să mă gândesc la altceva, decât la tata! Sărută pe Jip și adoarme plângând. (D. C. n'are alta de făcut decât să se încredințeze marilor aripi ale timpului! J. M.)”

Miss Mills și jurnalul ei erau pe atunci singura mi mângâere. Numai așa puteam s'o văd pe Dora, prin ea care o vedea, găsindu'i inițialele numelui la fiecă rând din paginile acelea pline de simpatie și nu izbuteam decât să mi sporesc durerea. Mi se părea că trăisem până atunci într'un castel făcut din cărți de joc, castel care se stricase, lăsându-ne pe mine și pe Miss Mills în mijlocul ruinelor! Mi se părea că un vraci afurisit încătușase divinitatea inimei mele cu un cerc magic, pe care numai aripele vremii, aripi care duc departe atâtea fapte omenești, numai ele ar putea să mă ajute să l străbat.

CAPITOLUL XXXIX

Wickfield et Heep

Mătușe-mea, începând, pe semne, să se îngrijoreze serios de mahnirea mea neconținută, se gândi să mă trimeată la Dover, ca să văd ce se petrecea în casa închiriată de dânsa și ca să innoesc contractul cu acelaș chiriaș. Jeaneta intrase în serviciul d-nei Strong, unde o vedeam zilnic. Părăsind Doverul, ea nu era hotărâtă, dacă trebuie să întărească sau să se lepede odată de disprețul ei pentru sexul bărbătesc, dispreț care era temelia educației sale. Era vorba să se mărite cu un pilot. Dar, zău, ea nu voia să riște, un atât pentru principiu, cât socotesc, pentrucă pilotul nu'i plăcea.

Deși mi-era greu s'o părăsesc pe miss Mills, o ascultai bucuros pe mătușe-mea, căci astfel mi-era îngăduit să petrec câteva ceasuri tihnite cu Agnes. Il întrebai pe bunul doctor, dacă pot lipsi trei zile. El mă sfătuî să stau mai mult, dar prea îmi stăteau multe pe cuget, ca să mi iau un concediu mai lung. Și m'am hotărît să plec.

Cât despre biroul Doctors'-Commons, n'aveam de ce să fiu îngrijorat. La drept vorbind, nu prea stăteam bine printre proctorii de primul rang, ba chiar căzusem într'o stare îndoelnică. Afacerile nu fuseseră strălucite nici pe timpul d-lui Jorkins, înainte de d. Spenlow și cu toate că fuseseră mai însuflețite de când asociatul acesta înnoise cu sânge nou viața biroului și i dase oarecare strălucire prin luxul ce'l ducea, totuș el nu sta pe temelii așa de sdravene, pentru ca moartea neașteptată a principalului său director să n'o clatine. Afacerile descreșteau simțitor. D. Jorkins, în ciuda faimei ce'și făcuse printre noi, era om slab și nevolnic și renumele lui în afară, nu era în stare să'i ridice creditul. Lucram cu el, dela moartea d-lui Spenlow și de câte ori îl vedeam trăgând tabac și lăsându'și baltă treburile, îmi păreau grozav de rău după mia de lire sterline a mătușii.

Și încă nu era asta răul cel mai mare. Se aflau la Doctors' Commons o mulțime de trântori și de samsari cari, fără să fie chiar ei proctori, luau afaceri, ca să le dea pe mâna altora, adevărați proctori, cari își împrumutau numele lor acestora, pentru o parte din câștig. Și cum nouă ne trebuia cu orice preț afaceri, ne asociam cu acești proctori falși, ba

căutam să ne apropiem cât mai mulți. Ceeace mai cu seamă ceream, pentrucă ne aducea mai mult, erau autorizațiile de căsătorie și actele probatorii pentru dovedirea unui testament. Pe acestea voiau toți să le aibă și atât de mare era concurența, că se puneau de planton, la toate colțurile ulițelor ce duceau la **Commons**, pirați și corsari, ca să aducă la birourile respective pe toate persoanele cernite, pe toți tinerii cari păreau amăriți sau timizi. Instrucțiunile șefilor erau așa de bine îndeplinite, că mi s'a întâmplat chiar mie, de două ori, să fiu dus la biroul celui mai crâncen rival al nostru. Interesele protivnice al acestu nou soi de recrutori, ajungeau să le pună în joc sensibilitatea, și asta cășuna adesea lupte corp la corp și agentul nostru principal (care fusese negustor de vinuri până să ajungă samsar judiciar), scandaliză Curtea, timp de câteva zile, cu priveriștea unui ochi învinețit și umflat. Cinstitele făpturi nu se sfiau de loc să dea mâna vre-unei cocoane îndoliate, ca să coboare din trăsură, și săucidă pe loc pe proctorul de care întreba dânsa, spunându'i că stăpânul lui este succesorul răposatului și aducându-l în triumf pe biată cucoană (foarte mișcată de vestea ce o aflase), la biroul patronului său. Și mie mi s'au adus, tot așa, mulți prizonieri. Cât despre autorizațiile de căsătorie, concurența era așa de formidabilă, că un biet domn sfios, care venia acolo cu acest scop, făcea mai bine să se lase în voia primului ins care l'prindea, decât să ajungă, după o luptă aprigă, prada celui mai tare. Unul din oamenii noștri, întrebuițat la isprava asta, niciodată nu și scotea pălăria, când sta jos, pentruca să fie gata să se arunce asupra victimelor ce s'ar ivi în zare. Sistemul ăsta de persecuție, mi se pare că tot mai dăinuiește. Ducându-mă de curând la **Commons**, un om foarte politicos, cu șorț alb, năvăli asupra'mi, șoptindu'mi la ureche sacramentalele cuvinte: „Autorizație de căsătorie?” și abia l-am putut opri să nu mă ducă de braț până'n biroul unui proctor.

Dar să trecem acum la Dora.

Am găsit toate într'o stare mulțumitoare și-am putut să'i măgulesc slăbiciunile mătușii, povestindu'i că chiriașul îi moștenise antipatiile: făcea măgarilor un război înverșunat. Am petrecut o noapte, la Dover, ca să termin câteva ataceri mărunte, apoi m'am dus a doua zi, dis de dimineață, la Canterbury. Era iarna. Vremea era rece și vântul puternic îmi însuflețise puțin speranțele.

Hoinăream tihniț prin mijlocul vechilor ulițe ale Canterburyului, cu o plăcere lină, ce 'mi ușura inima. Revedeam firmele, chipurile cunoscute de prin magazine. Mi se părea că a trecut atâta vreme, de când locuiam în acest oraș, ca școlar, încât mă miram cum de s'a schimbat așa de puțin, până îmi dădai seama că și eu foarte puțin mă schimbasesm. Lucru ciudat : înrăurirea dulce și pacinică ce-o avea asupra 'mi Agnes, se răspândea parcă și asupra orașului unde locuia ea. Găseam tuturor lucrurilor un aer de seninătate, o înfățișare calmă turnurilor venerabilei catedrale, ca și bătrânilor corbi, ale căror croncăte lugubre hărăzeau parcă anticele clădiri mai multă singurătate decât le-ar fi putut-o da o tăcere desăvârșită. Tot așa și porțile în ruină, decorate odinioară cu statui, răsturnate azi și făcute praf, ca și pelerinii respectuoși, ce li se închinău și firidele goale, peste care edera se cățara de secole, toate, — livezi și grădini, — toate purtau în suflet parcă, aiddoma Agnei, duhul liniștii inocent, balsamul sufletelor frământate.

Ajuns acasă la d. Wickfield, îl găsi în odăița de jos, unde sta pe vremuri Uriah Heep, pe d. Micawber scârțâind din condei, cu strășnicie. Era îmbrăcat în negru și masiva lui persoană, numai bine umplea micul birou unde lucra.

D. Micawber păru încântat și încurcat puțin, văzându-mă. Voia să mă ducă îndată la Uriah, dar eu refuzai.

„Cunosc de multă vreme casa asta, zisei eu, așa că știu drumul. Ei bine, d-le Micawber, cum o duci cu dreptul ?

— Dragă Coppefield, pentru un om înzestrat cu o imaginație covârșitoare, studiul dreptului are o parte foarte rea : îl înneacă în amănunte. Până și în corespondența de afaceri, își aruncă d. Micawber ochii pe hârtiile ce le scria, mintea nu e liberă să și ia sborul în expresii sublime, care ar putea-o mulțumi. Și-apoi e o muncă uriașe ! strașnică !”

Îmi spuse apoi că este chiriașul fostei case a lui Uriah Heep și că d-na Micawber ar fi încântată să mă mai vadă odată în locuința d-sale.

E o locuință umilă, zise d. Micawber, pentru a'mi servi de treaptă, ca să ne ridicăm la domiciliu mai de seamă.

L-am întrebat dacă e mulțumit de cum îl tratează prietenul său Heep. El se asigură mai întâi, dacă ușa era bine închisă ; apoi îmi răspunse încet :

„Dragă Copperfield, când cineva este strivit de greu-

tăți pecuniare, se înțelege că are față de cei mai mulți oameni o poziție supărătoare și situația aceasta nu se îmbunătățește de fel, când aceleași greutateți bănești te silesc să ceri cuvenitul salariu, înaintea termenului legal. Tot ce pot spune, e că amicul Heep a răspuns unor rugăminți, la care n'aș vrea să fac prea mult aluzie, într'un chip care face cinstire atât inteligenței cât și inimei sale.

— Nu'l socoteam așa de mărinimos cu banii săi! observai eu.

— Iartă-mă! făcu d. Micawber contrariat, vorbesc din experiență.

— Sânt încântat că experiența ți-a reușit atât de bine.

— Ești foarte bun, dragă Copperfield, roști d. Micawber și începu să fredoneze o arie.

„Il vezi adesea pe d. Wickfield? îl întrebai, ca să schimb vorba.

— Nu prea, glăsui cu dispreț d. Micawber. D. Wickfield este de sigur plin de cele mai bune intenții, dar... dar... În sfârșit, nu e bun de nimic.

— Teamă mi-e că asociatul său face tot ce poate pentru asta.

— Dragă Copperfield! făcu d. Micawber, după mai multe fătăeli pe scaunul său: dă-mi voie să ți fac o observație. Sânt aici unul de-al casei; ocup un post de încredere, funcțiile mele n'ar trebui să mi îngăduie să discut anume lucruri, fie chiar cu d-na Micawber (ea, care este de atâta vreme tovarășa restriștilor vieții mele și e o femeie de-o inteligență extraordinară). Imi iau deci libertatea să spun că, în legăturile noastre de amicitie, care nu vor fi nici odată turburate, sper, doresc să trag o linie de despărțire. De-a parte, zise d. Micawber, vom pune tot ce atinge inteligența umană, cu o singură, neînsemnată excepție, iar de cealaltă parte, adecă afacerile d-lor Wickfield et Heep și tot ce le privește pe ele. Am credința că nu jignesc pe tovarășul tinereții mele, supunându-i judecății sale luminate și discrete o asemenea propunere.

Vedeam bine că d. Micawber se schimbase ciudat. Noile sale îndatoriri îl sileau parcă să se simtă stânjenit, dar eu n'aveam totuș de ce să mă cred jignit. Spunându-i toate astea, el păru ușurat și mi întinse mâna.

„Sânt încântat de miss Wickfield, îți spun drept, grăi d. Micawber. E o fată plină de calități superioare, de grație

și de virtuți. Pe cinstea mea, urmă d. Micawber inclinându-se și trimitând cel mai galant sărut în aer, omagiile mele d-rei Wickfield! zău!

— Imi pare foarte bine!

— Dacă nu m'ai fi asigurat, dragă Copperfield, în ziua în care am avut plăcerea să petrecem împreună, că D. este litera d-tale scumpă, aș ti fost sigur că e A.

Sânt momente, toată lumea cred că le cunoaște, în care, ceea ce spunem, ceea ce facem, ni se pare să am mai făcut, de demult odată, odinioară. Momente în care ne aducem aminte că am fost, cu veacuri în urmă, împresurați de aceleași persoane, de aceleași lucruri, de aceleași împrejurări, în care știm bine de mai înainte, ce are să ni se spună, ca și cum ne amintim brusc! Niciodată n'am avut mai viu acest simțimânt misterios, ca înainte de a auzi cuvintele acestea din gura d-lui Micawber.

Il părăsii îndată, rugându-l să dea din parte-mi, familiei sale, salutări. El își reluă locul și pana, își frecă fruntea, gata parcă să se așeze la lucru. Vedeam limpede că era ceva, în noua sa funcție, care ne împiedeca să mai fim așa de intimi, ca pe vremuri.

Nu se afla nimeni în vechiul salon, în care Mrs Heep lăsase urmele trecerei sale. Am deschis ușa spre odaia Agnei: ea sta lângă foc, înaintea vechiului pupitru de lemn sculptat și scria.

Înălță capul, ca să vadă cine intrase. Ce plăcere pentru mine să văd aerul vesel ce dobândi la vederea mea, fața serioasă și să fiu primit cu atâta bunătate și simpatie!

„Ah! zisei eu de cum șezurăm unul lângă altul, Agnes, ce mult ți-am simțit lipsa în timpul din urmă!”

— Adevărat? Totuș nu e mult de când ne-ai părăsit! Dădui din cap.

„Nu știu cum s'o numesc, am răspuns eu, dar e vădit că mi lipsește o facultate, pe care aș voi s'o am. M'am obișnuit atât de mult să te las să cugeți pentru mine, în vremea cea bună. Așa de natural veneam să mă sfătuești și să mă ajuți, că tare mă tem că am pierdut deprinderea acelei facultăți.

— Dar ce s'a întâmplat? grăi vesel Agnes.

— Nu știu ce nume să'i dau, am răspuns; eu socot că sânt serios și stăruitor!

— Sânt sigură! rosti Agnes.

— Și răbdător, Agnes? întrebai cu un fel de șovăială.

— Da, răsese ea; destul de răbdător!

— Și totuș, sânt uneori așa de nenorocit și de sbuciu-mat, sânt așa de nehotărit și de nevolnic de orice hotărîre, că văd bine că mi lipsește, cum să'i spun? — un punct de sprijin!

— Zi'i și așa, dacă vrei, făcu Agnes.

— Poftim, n'ai decât să vezi tu însăși. Vii la Londra, eu mă las călăuzit de tine: găsesc îndată o țintă și o îndrumare. Nu mai am nici o țintă, vin aici: într'o clipă sânt alt om. Pricinile tristeței mele nu s'au schimbat, decând am intrat în camera asta; dar în acești scurți timp, am suferit o înrăurire, care m'a transformat, care mă face mai bun! Ce'i asta, Agnes, care ți-e taina?

Ea ținea capul plecat, ochii țintă spre foc.

„Povestea asta e veche la mine, urmai. Nu râde, căci astăzi e vorba de lucruri mari, precum era altă dată de lucruri mici. Necazurile mele de altădată erau copilării, azi sânt serioase. Dar, de câte ori m'am despărțit de soră-mea adoptivă...“!

Agnes ridică fruntea: ce figură cerească! și mi întinse mâna, pe care i-o sărutai.

„De câte ori, Agnes, n'ai fost lângă mine să mă povățuești și să mi dai dintr'un început aprobarea ta, m'am ră-tăcit, am intrat într'o sumedenie de greutăți. Cum am venit, în sfârșit, la tine (cum fac totdeauna), găsesc și pacea și fericirea. Astăzi, iată-mă iar întors acasă, biet hoinar ostenit și nu ți inchipui ce dulce odihnă simt, lângă tine“.

Simțeam atât de adânc cele ce spuneam, eram într'ade-văr așa de mișcat, că mi pieri glasul. Mi-ascunsei fața în palme și începui să plâng. Nu scriu aici decât adevărul adevărat! Nu mă gândeam nici la contrazicerile, nici la scăderile ce sălășluiau în inima mea, ca în ale multora dintre noi; nu mi spuneam că aș fi putut face altfel și mai bine decât făcusem, nici că n'aveam drept să mi astup dinadins urechea la strigătul conștiinței; nu! tot ce știam era că sânt de bună credință, spunându'i atât de fierbinte, că lângă ea găsesc tihnă și pace.

Ea mi liniști de grabă avântul prin dușoșia i blândă de soră, prin ochii ei luminoși și vocea idulce. Și, cu fermecătorul calm ce mă făcuse totdeauna să i privesc locuința ca un loc binecuvântat, imi dădu curaj și mă făcu, în mod tiresc,

să'i istorisesc tot ce se petrecuse, de când nu ne văzusem.

„Și alt nu mai am ce ți spune, decât că, acum toată nădejdea mea e 'n tine, Agnes, îi zisei, sfârșindu' mi spovedania.

— Dar nu'i despre mine vorba, surâse dulce Agnes. În altcineva trebuie să ți pui toată nădejdea.

— În Dora! făcui eu.

— Firește!

— Dar, Agnes, nu ți-am spus, adăogai încurcat, că e greu să pui temei pe Dora, deși este un suflet neprihănit și iubitor de adevăr, — — dar e totuși greu, nu știu cum să ți spun, Agnes... E sfioasă, se turbură și se înspălmântă ușor. Cât-va timp înaintea morții tatălui ei, am socotit că trebuie să'i vorbesc... Dacă ai răbdare să mă ascuți, am să ți povestesc tot“.

Povestii Agnei, cele ce'i spuseseam Dorei despre sărăcia mea, de cartea de bucate, de caetul de socoteli, etc...

„O, Trotwood! rosti ea zâmbind, ești veșnic același! Aveai tot dreptul să încerci a ieși din încurcătură pe lumea asta: dar să'i spui totul, de-odată, unei fetițe sfioase, iubitoare și nepregătite! Biata Dora!“

Nici când un glas omenesc n'a putut rosti asemenea cuvinte cu mai multă bunătate și dulceață. Mi se părea că o văd pe Dora, cu toată grația ei naivă mângâind-o pe Agnes, mulțumindu'i, apelând drăgăstos la tovarășia ei împotriva mea, iubindu-mă totuși, cu toată nevinovăția ei copilărească.

Cât de recunoscător îi eram Agnei, cât o admiram! Le vedeam pe amândouă, într'o fermecătoare icoană, la olaltă, una mai adorabilă de cât cealaltă, în unirea lor.

„Ce trebuie să fac acum, Agnes? o întrebai, după ce mă uitasem mult la foc. Ce mă sfătuеști?

— Cred că se cuvine să le scrii acelor două cucoane. Nu ți se pare că ar fi urât să umbli pe de lături?

— De sigur, dacă așa crezi.

— Nu sânt bun judecător în asemenea materie, răspunse Agnes, cu o modestă șovăire. Dar mi se pare... găsesc că n'ar fi demn de tine să bați drumuri lăturalnice.

— Ai prea bună părere despre mine, mă tem, Agnes!

— Cred că ți cunosc firea sinceră și de aceea te sfătuiesc să le scrii acestor două cucoane. În locul tău, le-aș povesti foarte simplu și deschis tot ce s'a petrecut și le-aș cere voie să le vizitez uneori. Cum ești tânăr și n'ai încă o situa-

ție, cred că ai face bine să spui că te supui bucuros la toate condițiile ce ți vor impune ele. Le-aș ruga să nu mi respingă cererea, fără s'o încredințeze și Dorei și s'o discute cu ea, dacă li se va părea potrivit. Nu m'aș arăta prea înflăcărat, zise dulce Agnes, nici prea stăruitor. Aș pune temei pe fidelitatea și stăruința mea, — și pe Dora.

— Dar dacă Dora s'ar speria, când i s'ar vorbi despre asta? Dacă s'ar porni iar pe plâns, nevrând să mai audă de mine?

— Se poate oare? întrebă Agnes, cu cel mai drăgăstos interes.

— Zău, n'aș putea jura că nu! Se înspăimântă, ca o pășărică. Și dacă d-rele Spenslow găsesc că nu trebuia să mă adresez lor (fetele bătrâne sânt uneori ciudate)...

— Nu cred, Trotwood, zise Agnes, înălțând blajin ochii spre mine, că trebuie să te gândești prea mult la asta. E cuminte, după părerea mea, să te întrebi dacă e bine să faci ceva, și de e bine, să nu șovăi.

N'am șovăit mult. Îmi simțeam inima mai ușoară, deși foarte pătrunsă de marea însemnătate a sarcinei mele și mi făgăduii să mi pierd toată după amiaza cu scrisoarea. Agnes îmi lăsă pupîtrul ei, ca să mi compun ciorna. Dar coborâi mai întâi să i văd pe d. Wickfield și pe Uriah Heep.

L-am găsit pe Uriah într'un birou nou, care mirosea a tencuială, construit în grădină. N'am pomenit mutră mai ordinară într'un asemenea noian de cărți și hârtii. Mă primi cu slugărnicia lui de totdeauna, prefăcându-se că nu știa de venirea mea, dela d. Micawber, ceea ce nu cred. Mă conduse în cabinetul d-lui Wickfield, care era umbra fostului său birou, căci fusese despoiat de o mulțime de lucruri, luate de noul asociat. Pe când ne salutăm, d. Wickfield și eu, Uriah sta la foc, frecându-și bărbia cu mâna lui osoasă.

„O să stai la noi, Trotwoor, cât timp rămâi în Canterbury? grăi d. Wickfield, aruncând spre Uriah o privire, ca o cerere de aprobare.

— Aveți loc pentru mine? am întreat.

— Sânt gata, Copperfield, — trebuia să zic domnuțe, — dar așa mi vine la gură, zise Uriah. Sânt gata să vă dau vechea d-voastră cameră, dacă vă place.

— Nu, nu, făcu d. Wickfield, de ce să te stânjenești d-ta? Mai este o cameră.

— Oh, urmă Uriah, făcând o strâmbătură hidoasă; sânt foarte încântat!

Ca să sfârşesc, am spus că voi primi cealaltă cameră sau niciuna. Hotărîrea mea fiind acceptată, îmi luai ziua bună dela asociaţi şi mă urcai sus.

Speram s'o găsec pe Agnes singură, dar Mrs. Heep ceruse voe să vină să se aşeze la foc, ea şi undrelele sale, sub cuvânt că odaia Agnei îi era mai prielnică, fiind mai expusă bătaii vântului. În salon şi în sufragerie suferea grozav de reumatism. Bucuros şi fără nici o remuşcare, aş fi vrut să o ţiu în bătaia vijeliei pe turla catedralei, dar trebuia să fac haz de necaz şi să'i zic bună ziua prieteneste.

„Îţi mulţumesc cu toată umilinta, domnule, glăsui Mrs. Heep, când o întrebai ce mai face: sânt bineşor. Laude nu încap. Dacă l-aş vedea pe Uriah al meu bine aşezat, n'aş mai cere nimic, zău! Cum l-aţi găsit pe băeşaşul meu?”

Il găseam tot groaznic, dar am răspuns că nu mi s'a părut schîmbat.

„Ah, nu-l găsiţi schimbat? întrebă ea. Vă cer cu umilinta iertare, că nu sânt de părerea d-vs. Nu'l găsiţi slăbit?”

— E ca în totdeauna.

— Da? făcu d-na Heep. Asta însemnează că nu'l vedeţi cu ochi de mamă.

Ochii unei mame mî se părură ochi răi pentru restul speţei omeneşti, când ea şi'i îndreptă spre mine. Ea şi fiu-său erau una şi aceeaş făptură. Ochii d-nei Heep trecură de la mine la Agnes.

„Nici d-ta, miss Wickfield, nu-l găseşti tare schimbat? întrebă ea.

— Nu, zise Agnes, urmând să lucreze liniştită. Prea multă grije'i purtaţi; e foarte bine.

Doamna Heep sforăi din toate puterile şi se apucă să împletească.

Ea nu ne părăsi o clipă şi urmă mereu să lucreze. So-sisem pe la nămiezi şi mai aveam vre-o trei, patru ore până la cină, dar ea nu se clinti; undrelele i se mişcau cu monotonia unui ornîc de nisip, ce se goleşte. Ea sta lângă sobă, eu la pupitrul din faţa căminului, Agnes de cealaltă parte, nu departe de mine. De câte ori ridicam ochii, ticluindu'mi pe îndelete scrisoarea, vedeam faţa gânditoare a Agnei, care îmi insufla curaj, prin dulcea'i şi îngereasca'i expresie; dar simţeam şi ochiul rău privindu-mă, apoi îndreptându-se spre

Agnes și iarăș la mine, ca să cadă pe furiș pe lucrū. Nu mă prea pricep în arta undrelelor, ca să pot spune ce îndrugau; parcă era o plasă; iar d-na Heep, așa cum sta la foc, aducea cu ursitoarea cea rea, ținută doar de ingerul, așezat în fața-i, ca să nu și arunce prada în plasa la care lucra, și s'o sugrume.

La cină, ea urmă să ne pândască cu aceeași râvnă. După cină, îi luă fiu-său locul și când furăm numai noi: d. Wickfield, el și eu, el începu să mă cerceteze cu coada ochiului, ne mai sfârșindu'și nesuferitele svârcoleli. În salon o găsirăm pe mamă-sa, statornică undrelelor și supravegherei sale. Câtă vreme Agnes cântă, mama șezu alături de pian. Intr'un rând, o rugă pe Agnes să cânte o baladă, ce'i plăcea lui Ury al ei la nebunie (chiar atunci Ury căscă înfundat în jilt). Apoi se uită la el și'i spuse Agnei că fiu-său e fermecat de muzică. Nu deschidea odată gura, ca să nu vorbească de el. Eu eram sigur, că el o învățase.

Asta ținū până la ora culcării. Mă simțeam așa de rău, tot văzându'i, pe mamă și pe fecior întunecând lăcașul cu urâta lor făptură, parcă ar fi fost doi liliaci mari plutind deasupra casei, că aș fi rămas mai cu plăcere treaz toată noaptea, decât să mă duc la culcare. Abia am putut închide ochii. A doua zi, iar undrele, iar spionaj, așa toată ziua.

N'am găsit nici zece minute, ca să'i vorbesc Agnei. Abia am avut când să'i arăt scrisoarea ce-o scrisesem. I-am propus să ieșim puțin împreună, dar d-na Heep repetă de atâtea ori că e foarte suferindă, că Agnes avu bunătatea să rămâie, ca să'i țină tovărășie. Spre seară, ieșii singur, ca să cuget la ce trebuia să fac, neștiind dacă mi-era îngăduit să mă tîinuesc față de Agnes, ceea ce 'mi spusese la Londra Uriah Heep, căci destăinuirea lui de atunci începea să mă turbure iar.

Încă nu ieșisem din oraș, pe drumul Ramsgatului, unde plimbarea era plăcută, când mă auzii strigat, în întuneric, de cineva care 'mi venea pe urme. Peste puțină să mă înșel asupra redingotei jerpelite și a mersului deșanțat: mă oprii și Uriah Heep se apropia.

„Ei bine? am întrebat“.

— Ce repede mergi! glăsui el. Am picioare destul de lungi, dar d-ta le ai strașnic de exersate!

— Unde mergi?

— Cu d-ta, domnule Copperfield, dacă'i îngădui unui vechi camarad să te însoțească. Și zicând așa, cu o mișcare

sacadată, ce putea fi luată drept o plecăciune sau o batjocoră, începu să meargă alături de mine.

„Uriah! rostii, pe cât putui de politicos, după un răstimp de tăcere.

— Domnule Copperfield! făcu Uriah.

— Drept să ți spun, — și să nu te superi, — am plecat singur, fiindcă eram obosit de prea multă tovărășie.

El mă prîvi pieziș și gârâi cu o strâmbătură groaznică:

„De mama vorbești?”

— Firește!

— Ah, zău! d-ta știi, noi sântem așa de smeriți și astfel fiind starea noastră, adecă umilă, sântem nevoiți să luăm seama să nu ne calce alții pe picioare. În dragoste, toate stratagemele sânt îngăduite, domnule”.

Și frecându-și blajin bărbia cu amândouă palmele lui mari, scoase un grohăit surd. N'am văzut o făptură ome-nească să semene atâta cu un maimușoi îndrăcit.

„Vezi, urmă el să și mângâie fața și să dea din cap, d-ta ești un foarte primejdios rival, d-le Copperfield, și așa ai fost totdeauna, asta e.

— Cum! din pricina mea ții spioni în jurul d-rei Wickfield și i răpești orice libertate, chiar în casa ei?

— Oh, domnule Copperfield, spui vorbe aspre.

— Poți lua vorbele mele cum vrei, dar d-ta știi ca și mine, ce vreau să spun, Uriah.

— O, nu! trebuie să mă deslușești. Nu te înțeleg.

— Crezi, l-am întrebat eu, silindu-mă din pricina Agnei să fiu liniștit; crezi că miss Wickfield este altceva pentru mine decât o soră iubită cu duioșie?

— Zău, Copperfield, nu sânt silit să răspund la această întrebare. Poate că da, poate că nu”.

N'am văzut nici când ceva care să aducă cu respingătoarea expresie a feței aceleia, cu ochii lui fără fir de geană.

„Atunci haide! îi zisei. De hatărul d-rei Wickfield...”

— Agnes a mea! strîgă el, cu o svârcolire bolnăvicioasă, desgustătoare. Fii bun și numește-o Agnes, d-le Copperfield!

— De hatărul Agnei Wickfield... Dumnezeu cu ea!

— Îți mulțumesc de urarea asta, d-le Copperfield.

— Îți voi spune cecece, în cu totul altă împrejurare. m'aș fi gândit să i spun mai degrabă lui... Jack Ketch.

— Cui, domnule? întrebă el, întinzând gâtul și făcându-și mâna pâlnie la ureche, ca să audă mai bine.

— Călăului, adică ultimului ins, la care trebuie să se gândească cine-va. Și trebuie să fiu sincer, chipul lui Uriah m'a făcut să'mi aduc aminte de gâde. Eu sunt logodit cu altă persoană. Cred că asta te mulțumește!"

— Pe cuvânt de onoare? întrebă Uriah.

Era să repet declarația, cu oarecare mânie, când el îmi apucă mâna și mi-o strânse cu putere.

„O, domnule Copperfield! dacă mi-ai fi făcut destăinuirea asta, când ți-am desvăluit starea inimii mele, atunci când te-am stânenit dormind în salonul d-tale, nu m-aș fi gândit niciodată să mă îndoiesc de d-ta. Așa fiind, mă duc îndată s'o scot de-acolo pe mama prea fericit că pot să ți dau această dovadă de încredere. O să ierți, sper, prevederile inspirate de iubire. Ce păcat, domnule Copperfield, că n'ai binevoit să'mi dai încredere pentru încredere. Eu ți-am oferit destule prilejuri, dar d-ta n'ai avut niciodată față de mine bunăvoința ce-o doream. O, nu! d-ta nu m'ai iubit niciodată, cum te iubesc eu.

Și tot vorbind așa, îmi strângea mâna între degetele lui jilave și cleioase. În van mă sileam să mi-o smulg, fără să'l ofensez. Îmi luă brațul, îl petrecu pe sub paltonul lui de culoarea dudei și fui silit să'l întovărășesc.

„Să ne înturnăm acasă? întrebă Uriah, luând calea spre oraș. Luna începea să lumineze ferestrele cu razele ei de argint.

„Înainte de a părăsi subiectul ăsta, am spus eu după o lungă tăcere, se cuvine să știi limpede, că după părerea mea, Agnes Wickfield este tot atât de sus, față de d-ta, și tot atât de departe de pretențiile d-tale, ca luna ce ne luminează!

— E așa de blajină, nu'i așa? zise Uriah. Mărturisește însă, domnule Copperfield că nu m'ai iubit niciodată, precum te iubesc eu. Mă găsești prea umil, sânt sigur.

— Nu'mi place să facă cineva atâta caz de umilință, ca și de orice altceva.

— Ei vezi! făcu Uriah, cu fața și mai pământie decât în de obște; eram sigur. Dar d-ta nu știi cât de mult o prinde pe o persoană ca mine, umilința. Tata și eu, amândoi am fost crescuți într'o școală de copii găsiți. Mama, și ea a fost crescută într'un azil. De dimineață până seara ni se spunea că trebuie să fim umili: asta era aproape toată învățătura.

Trebuia să fim smeriți cu unul și cu altul. Ici, trebuia să îți scoți pălăria, colo să faci o plecăciune. Să nu îți uși niciodată starea și pururea să te pleci înaintea mai marilor. Și Dumnezeu știe câți mai mari aveam! Cu ce-a câștigat tata medalia de monitor, dacă nu cu umilința? și eu de asemenea. Tata a ajuns paracliser: tot cu smerenia. Avea faima, printre oamenii bine crescuți, că știe să se poarte, și toți îi voiau binele. „Fii umil, Uriah, zicea tata și ai să ajungi”. Asta mi s'a tot îndrugat la școală; și așa te strecuri în viață. Fii umil, zicea el, și ai să izbutești”. Și adevărat, nu mi-a mers rău!

Acum abia aflam că fățarnica'i umilință era moștenită în familia Heep. Recolta o văzusem, dar nu mă gândisem la semănătură.

„Eram numai de-o șchiopă, zise Uriah, când am învățat să prețuesc smerenia și mă folosiți de ea. Mâncam bucățica de pâine cu poftă. N'am vrut să duc mai departe bietecele mele studii și mi-am zis: „Stai pe loc!” D-ta ai vrut să mă înveți latinește, dar eu nu eram prost. „Oamenilor le place să te stăpânească, pleacă fruntea și te supune!”, îmi zicea tata. Acum, de pildă, sânt foarte umil, dar asta nu însemnează că n'am dobândit oarecare putere!”

Tot ce mi spunea, citeam limpede pe chîpu'i, în bătaia lunii: voia să mă facă să înțeleg că e hotărît să se slujească de puterea lui. Nu'i pusesem niciodată la îndoială josnicia, viclenia și fățarnicia. Dar abia atunci începui a pricepe câtă sete de crudă răzbunare strânsese în sufletu'i netrebnic și rău, mizeria tinereței sale.

O singură mulțumire îmi dădu desgustătoarea lui povestire: el îmi lăsă brațul, — ca să și prindă iarăș bărbia cu amândouă mâinile. Odată despărțiți, eram hotărît să nu mă mai apropiu. Mergeam la distanță unul de altul, în tăcere acum.

Nu știu ce'l înveselise: cele ce'l destăinuisem, sau cele ce mi spusese el despre trecutul lui, dar era mult mai voios ca de obicei. La cină, vorbi mult. O întrebă pe maică-sa, (pe care o scosese din gardă, la întoarcerea noastră), dacă nu'i venise timpul să se însoare, și îi aruncă Agnei o astfel de privire, că aș fi dat lumea întreagă pentru a mi se da voie să'i dau o măciucă în cap.

După cină, rămăsesem noi trei bărbați singuri și Uriah se avântă și mai mult. Vin, nu băuse mult, deci, nu băutura

il îmboldea. Era pe semne, beția izbânzii lui obraznice și dorința de a se lăfăi față de mine.

În ajun, băgasem de seamă că'l indeasă cu băutura pe d. Wickfield. Dar, după o privire ce mi-o aruncă. Agnes ieșind din odaie, am propus, după cinci minute, să mergem după miss Wickfield în salon. Mă ridicai, dar Uriah mi-o luă înainte cu șiretlicul.

„Rar îl vedem pe mosafirul nostru de astăzi, se adresează el d-lui Wickfield, care sta la celalt capăt al mesei, și dacă n'aveți nimic împotriva, eu zic să ciocnim un pahar, două, în sănătatea sa. D-le Copperfield, beau în sănătatea și pentru prosperitatea d-tale!”

Am fost silit să ating de formă, mâna lui întinsă peste masă, apoi cu o emoție, cu totul alta, pe a bietei sale victime.

„Acum, bravul meu asociat, dă 'mi voe să ciocnesc în sănătatea prietenilor lui Copperfield.

Trec repede asupra diferitelor toasturi ale d-lui Wickfield: pentru mătușa, pentru Dick, pentru Curtea Doctorilor Commons, pentru Uriah. De fiecare dată, își golea de două ori paharul, simțindu'și bine slăbiciunea și luptând în zadar împotriva netrebnicei pațimi. Bietul om! cât suferea de purtarea lui Uriah și cum căuta totuș să se împace cu el. Heep triumfa și se svârcolea de plăcere, fericit că'l dă în vileag pe bătrân. Mi se strângea inima de durere, și mâna mea refuză și acum să descrie acea scenă.

„Haide, bunul meu asociat, mai zise odată Uriah. E rândul meu să propun în sănătatea cui să bem, dar cer umiliț să ni se dea pahare mari: să bem penfru cea mai divină din sexul ei”.

Tatăl Agnei avea paharul gol în mână. Il puse jos, își ținti privirea pe portretul care'i semăna așa de mult fetei, duse mâna la frunte, apoi se cufundă în fotoliu.

„Sânt o făptură prea umilă, ca să închin în sănătatea sa, dar o admir, urmă Uriah, sau mai de grabă o ador!”

Ceea ce simțea părintele acesta, care'și strângea, își frământă capul cărunț cu amândouă mâinile, ca să strivească acolo o suferință lăuntrică, era de mii de ori mai năprasnic, decât toate durerile trupești, ce le îndurase vreodată!

„Agnes, zise Uriah, fără să ia seama la starea d-lui Wickfield, sau fără să vrea s'o priceapă, Agnes Wickfield este, pot spune, cea mai divină dintre femeii! Da, pot vorbi

slobod între prieteni ; da ! poate fi mândru cine îi e tată, dar cine'i va fi soț..."

Să mă ferească Dumnezeu să mai aud vreodată un țipăt ca acela ce'l scoase d. Wickfield, ridicându-se deodată.

„Dar ce are ? întrebă Uriah, palid ca moartea. N'o fi vreun atac de nebunie, d-le Wickfield ? Am ca și oricare altul, dreptul de-a spune, mi se pare, că într'o zi Agnes a d-tale va fi Agnes a mea ! Am chiar mai mult drept decât oricare atul.

L-am cuprins cu brațele amândouă pe d. Wickfield și l-am rugat, în numele a tot ce mi-a trecut prin minte, să se liniștească, mai ales din dragostea pentru Agnes. Iși ieșise din fire, își smulgea părul, își izbea fruntea, încerca să mă depărteze dela sine, fără să scoată o vorbă, nevăzând nimic în juru'i fără să știe, vai ! în disperarea lui oarbă, nici ce voia, cu ochiul fix, și chipul împietrit, — o privește groaznică !

Il rugam, în durerea mea, să nu se lase pradă disperării și să mă asculte un pic. L-am rugat să se gândească la Agnes. La Agnes și la mine și să'și aducă aminte că am crescut, Agnes și eu, la olaltă, ea pe care o iubeam și o respectam, ea care era mândria și bucuria sa. Mă sileam să'l fac s'o vadă pe fiică-sa înaintea ochilor. Il dojenii chiar că nu avea destulă tărie, ca s'o ferească pe ea de asemenea scene. Nu știu, dacă vorbele mele avură vre-un răsunset sau dacă forța suferinței sale obosi : dar încet, încet el se potoli, începu să mă privească, întâi rătăcit, apoi cu o licărire de judecată. În sfârșit, îmi vorbi : „Știu, Trotwood ! fata mea dragă și d-ta... știu ! Dar el, uită-te la el !”

Și mi'l arăta pe Uriah, galben și tremurând într'un colț. Caraghiosul primise vădit o lecție : el se așteptase la cu totul altceva.

„Uită-te la gădele meu, urmă d. Wickfield. Iată omul care m'a făcut, încet, încet să'mi pierd numele și faima, liniștea și fericirea căminului.

— Ba mai bine ai spune că eu ți-am păstrat numele și faima, liniștea și fericirea căminului, zise Uriah, căutând posac, certăreț și prăpădit să împace lucrurile. Nu te supăra, d-le Wickfield. Dacă'am mers puțin mai departe decât te așteptai d-ta, pot să mai dau un pas înapoi, cred ! Și-apoi unde e răul ?

— Știam că 'și are tot omul ambițiile lui în viață, grăi

d., Wickfield și socoteam că mi l-am câștigat pe omul ăsta prin interesele'i bănești. Dar poftim, poftim acum!

— Ar fi bine să'l faci să tacă, dacă poți, Copperfield, strigă Uriah, întorcându'și spre mine mânele'i osoase. Ia bine seama, o să spună lucruri de care o să'i pară rău mai apoi și care nici d-tale nu ți-ar conveni să le fi auzit!

— Voi spune tot! strigă d. Wickfield desnădăjduit. Pentrucă sânt la cheremul d-tale, poate să mă știe lumea toată!

— Ia seama, îți spun! zise iar Uriah, urmând să mi se adreseze mie. Dacă nu'l faci să tacă, nu'i ești prieten. Întrebi de ce nu te dai în vileag lumii întregi, d-le Wickfield? Pentrucă ai o fată. Și d-ta și eu: știm ce știm, nu'i așa? Să nu trezim câinele din somn! Greșala asta eu n'oi face-o Mă știi cât sânt de umil. Ți-am spus doar, că dacă am mers prea departe, îmi pare rău; ce vrei mai mult?

— Ah, Trotwood, Trotwood! strigă d. Wickfield frângându'și mânele. De când ai venit întâia oară în casa asta; cât de jos am căzut! De atunci încă mă aflu pe povârnișul ăsta, dar cât drum, cât jalnic drum am făcut până acum! Slăbiciunea mea m'a pierdut. Ah! de aș fi avut puterea să mi aduc aminte mai puțin, sau să uit mai puțin! Dureroasa amintire a pierderei ce-am îndurat-o, pierzând pe mama copilului meu, a devenit o boală; dragostea pentru copil, împinsă până la uitarea a tot, mi-a dat ultima lovitură. De cum am fost atins de boala asta, am îmbolnăvit tot ce-am atins. Am pricinuit nenorocirea a tot ce iubesc pe lume: d-ta știi cât o iubesc! Am crezut că este cu puțință să iubescți o singură făptură pe lume și nimic altceva. Am crezut că se poate să plângi pe cineva plecat din astă lume, fără să plângi cu cei cari plâng. Așa mi-am stricat viața. Mi-am sfâșiat inima cu o tristețe nevolnică și inima se răzbună sfâșindu-mă la rândul ei. Am fost egoist în durerea mea, egoist în iubire, egoist în grija, cu care îmi făcusem parte din durerea și iubirea tuturor. Și acum, nu mai sânt decât o ruină. Iată mi ticăloșia! Fugiți de mine! urși-mă!

Căzu pe un scaun și începu să suspine. Nu mai era susținut de exaltarea suferinței sale. Uriah eși din ungher,

„Nu știu tot ce-am putut face în nebunia mea, grăi d. Wickfield, întinzând mâinile ca pentru a mă ruga să nu osândesc. Dar el știe mai bine, fiindcă s'a ținut veșnic după

mine, ca să mi șoptească tot ce am de făcut. Mi-a pus o ghiulea de picioare. Il găsești instalat în casa mea, îl găsești băgat în toate afacerile mele. L-ai auzit chiar adineaurea! Ce mai pot spune?

— N'ai nevoie să spui mai mult, mai bine făceai de nu spuneai nimic, sări Uriah, îndrăzneț și slugarnic totodată. N'ai fi în starea asta frumoasă, dacă n'ai fi băut. O să te căești mâine, domnule. Dacă am spus ceva mai mult, decât voiam poate, ce rău făcui? Vezi bine că nu mă încapăținez!

Ușa se deschise și Agnes intră încet, palidă ca o moartă. Iși petrecu brațul pe după gâtul tatălui ei și îi spuse cu hotărâre:

„Tată, nu ți-e bine; vino cu mine!”

El își lăsă capul pe umărul ei, covârșit parcă de rușine, și ieșiră împreună. Ochiul Agnei îi întâlniră pe ai mei: am priceput că ea știa ce se petrecuse.

„Nu credeam să ajungă lucrurile până aici, domnule Copperfield. Dar nu-i nimic. Mâine ne vom împăca. Este spre binele lui. Eu mă străduiesc cu toată umilința pentru binele lui”.

Nu i-am răspuns o vorbă și m'am urcat în liniștita cameră, în care venia odinioară Agnes așa de des și se așeza odinioară lângă mine, pe când lucram. Șezui mult acum și nimeni nu veni să mi țină tovărășie. Am luat o carte și-am încercat să citesc. Auzii sunând miezul nopții și eu tot citeam, fără să știu ce, când Agnes mă bătă blând pe umăr.

„Pleci disdedimineață, mâine, Trotwood. Viu să-ți zic adio!”.

Ea plânse, dar chipul ei redevenise frumos și calm.

„Sănătate și noroc! Îmi întinse ea mâna.

— Dragă Agnes, văd că nu vrei să-ți vorbesc acum. Dar oare nu-i nimic de făcut?

— Cum va vrea Dumnezeu! rosti ea.

— N'aș putea eu face ceva... eu, care te plictisesc cu bietele mele necazuri?

— Le faci pe ale mele mai puțin amare.

— Dragă Agnes, e o mare cutezanță din parte mi să vreau să te povățuiesc, eu care posed atât de puțin din ceea ce tu ai în chip superior: bunătate, curaj, noblețe. Dar știi cât de mult te iubesc și cât îți datorez, Agnes, te vei sacrifica oare vreodată pentru o datorie rău înțeleasă?

Ea se dădu cu un pas înapoi și 'mi lăsă mâna. Niciodată n'am văzut-o așa de sbuciumată.

„Spune 'mi că n'ai asemenea gând, dragă Agnes! Tu, care ești pentru mine mai mult decât o soră, cugetă la cât prețuești o inimă ca a ta, o iubire ca a ta!

Ah! de câte ori de-atunci am revăzut în amintire acea dulce figură și acea privire de-o clipă, privire în care nu era nici uimire, nici dojană, nici părere de rău! De câte ori de-atunci am revăzut fermecătorul surâs cu care mi-a spus să fiu liniștit în privința ei, că nu trebuie să mă tem pentru dânsa; apoi îmi spuse „frate” și pieri!

A doua zi, era încă întuneric, când m'am urcat în diligență, la poarta hanului. Era să pornim, ziua începea să se arate, când, tocmai în momentul, în care mă purta gândul spre Agnes, zării capul lui Uriah, țâșnind alături de mine.

„Copperfield, îmi șopti ei tot agățându-se de trăsură, am socotit că te va bucura știrea, înainte de plecare, că totul s'a aranjat. Am fost în odaia lui și l-am făcut blând ca pe un miel. Vezi că, deși sânt oropsit, îi sânt trebuincios. Și când nu e cu chef, își pricepe interesele! Ce om plăcut e la urma urmii; nu'i așa Copperfield?

Socotii că e bine să'i spun că sânt vesel că și-a cerut scuze.

„O, sigur, Copperfield! Când e cineva umil, ce'l costă să și ceară iertare? E așa de ușor! Dar, se răsuci el, nu și s'a întâmplat și d-tale să culegi o pară, înainte de a se fi copt?

— Poate că da.

— Așa făcui eu aseară. Dar para se va coace. Trebuie să veghezi mereu asupra'i. O să aștept'.

Tot copleșindu-mă cu adio, coborî tocmai când vizitiul se urca pe capră. Îmi vine să cred că mânca ceva, sau în felul său trăgea în piept aerul dimineței; ori cum, așa mes-teca din gură, de ai fi zis că para era coaptă și că el plîsca din limbă de plăcere.

Finele volumului al doilea.

Urmează al treilea și ultimul.

VERIFICAT
2017

VERIFICAT
2007

VERIFICAT
1987

